

Pada-sādhana-tikā
Archieve Silva

July 26, 1908.

බුද්ධසාදන නාම

පදසාධන විකා.

නිකාය

සිරිසිංහාදාසී සිරිපරපාසානුපරිවේෂණසිංහා

ජබ්බාසාරපරිසරන නිව්වනවාසිකරුවරයෙහි

සිංහලසංස්කෘතසාහිත්‍ය

පි ර වි කා.

සිංහලසංස්කෘතසාහිත්‍ය පුස්තකාල

සිංහලසංස්කෘතසාහිත්‍ය පුස්තකාල

සිංහලසංස්කෘතසාහිත්‍ය පුස්තකාල

පාසානුගත

මහාසිංහල සිංහලසංස්කෘතසාහිත්‍ය

සංස්කෘතසාහිත්‍ය

සිංහලසංස්කෘතසාහිත්‍ය පුස්තකාල

සිංහලසංස්කෘතසාහිත්‍ය

අධ්‍යාපන කාලනික

ඒ. ඩී. ඒ. විජයසිංහානිධාන මහත්මිය

සිංහලසංස්කෘතසාහිත්‍ය පුස්තකාල

2451.

1908

Pāli

Sammā

1908

පරික්ෂණ මිම. මග්ග ඉතිහාසය මතක තිබෙන බවට
 පද්ධතිය මතක තිබෙන බවට පරික්ෂණ මිම
 මිම මතක තිබෙන බවට පරික්ෂණ මිම
 පරික්ෂණ මිම මතක තිබෙන බවට

BUDDHIPPASADANI:

A COMMENTARY ON

PADASADHANA,

Grammar of the Pali Language.

BY

SANGHARAJA SRI RAHULA,

Principal of the College *Srisanghabodhi-Srivijayabahu Parivena,*
TOTAGAMUWA

—oo—

EDITED BY

STHAYIRA SRI DHIRANANDA

AND

STHAYIRA YACHISSARA,

PUPILS OF

SIPKADUWE SRI SUMANGALA,

Chief High Priest of the Western Province and

Principal of the Vidyodaya College,

COLOMBO.

—x—

Published by

A. D. A. Wijeyasinha Arachchi,

KALUTARA.

—o—

PRINTED AT THE VIDYASAGARA PRINTING WORKS.

— COLOMBO —

1908.

3247.87

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE ESTATE OF
CHARLES ROCKWELL LANMAN
MARCH 15, 1941

CRABAPPLE
MISSISSIPPI
MISSISSIPPI

To

His Majesty

Paraminda Samuddideva Sisavatthi

King of Cambodia

This Book is respectfully

DEDICATED BY THE EDITORS.

ប្រែក្រាប ជូន ព្រះមហាក្សត្រ

សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី ឯកឧត្តម ហ៊ុន សែន

នាយករដ្ឋមន្ត្រី ឯកឧត្តម ហ៊ុន សែន

PREFACE.

— 00 —

This work, entitled "Buddhippasadani", is a "Tika" or commentary on the **Padasadhana**, a Pali Grammar on the system of Moggallayana. It was composed about 436 years ago, in the reign of the great king Bhuvanabahu (A. C. 1472), by the Venerable Sri Rahula (*Shadbhasha-paramesvara Tripitaka-vagisvaracharya*, "Master of six languages and Doctor of Buddhism"), author of *Mandgalyayana Panchikapradipa*, *Kavyasekhara*, and other well known works, and Principal of the college Sri Vijayabahu Parivena at Totagamuwa, in the district of Galle, Ceylon, but subsequent to his appointment to the office of Sangharaja (Pontiff). The importance and value of this work cannot, therefore, be too highly estimated. A brief account of the author will be found in the Pali Preface.

The work *Padasadhana* above-mentioned, which may be called a highway to the science of grammar, was composed about 700 years ago, in the reign of king Parakramabahu the Great (A. C. 1153-1186), by the Mahasthavira ('great elder') Priyadarsi, a master of grammatical science and immediate pupil of the Venerable Mahasthavira Maudgalyayana (chief of the Sthuparama Vihara at Anuradhapura and author of *Maudgalyayana Grammar* comprising *Sutra*, *Vritti*, and *Panchika*), at the request of his uncle Kappina Adhikarama. * It is stated at the close of this *Tika*, *Buddhippasadani*, that it was composed at the request of Dipankara-yati, a resident at Saptaratna-pratiraja Parivena, who had felt the great value of *Padasadhana*.

There are Sinhalese verbatim translations and paraphrases for *Padasadhana*, but, to our knowledge, there is no *Tika* in Pali except this. Even the name of this valuable work was unknown to scholars until 1874 when the work was discovered at Ridiyihara in the Seven Korales by the late Maha Mudaliyar L. De Zoysa who was then inspecting Temple Libraries. This fact is confirmed by the Introduction of the *Namamala* composed by the Revd. W. Suhluti (*Pawaraneruttikachariya Mahavibhavi Rajaguru*), High Priest, and printed at the Government Press in 1876, and by other works.

---

* It is stated that this Adhikarama was chief of the village Rambha, situate on the Walaweganga in Giruvadolosdahasrata bordering Ruhunu-rata in the Southern part of Ceylon, and that his descendants are still found in the Southern Province.

The great value and scarcity of this work have, therefore, induced me to bring out this edition in the hope of benefiting students and lovers of literature. I have to acknowledge with thanks the valuable services rendered to me in this connection by the two learned Sthaviras Sri Dhirananda and Vachissara, both of Waskaduwa, pupils of the Venerable Sippāduwe Sri Sunangala, Principal of Vidyodaya College, Colombo, and Chief High Priest of the Western Province, who ably edited the text (of which I supplied them with a valuable old manuscript) and wrote the prefaces.

A. D. A. Wijeyasinha.

Kalutara, 28th February 1908.

වි සඳහා හරි.

මහාකාරුණිකයා ලෝකනාථයා හඟවනො පාවචනසංඛ්‍යාතාය නෙපිටකපරිසරනිසා යථාචාරවබෝධයා න විනා සභාවාසභාවනිරු තතිපරිඤ්ඤාණනො සමුපලඛනනා ජනසාසනපරමපතිආධාරිනො අතිපොරුණෙයාපිසලිසසාකටායනාදියු ව බාහිරසද්දසනෙසු වෙ සාරජ්ජපනනා සසමයසමයනතරපවිණා මහාවිහාරියවිරනනන සද්දකමහානෙරවර ජනවචනානුරූපාති මාගධසද්දකකණොති රච සිංසු සාසනාවචරනමුපකාරය පරිසරනිපරයනනනා පටිපනතියාති.

විකාශමයාමකරසංඛ්‍යාසු ආවර්ගමනසෙදසද්දසානාවසරෙ “හදනනබෝධිසත්තමහාපේරෙ නරවරවචනොපකාරනි වනනාලි සකකනිති ආහා”තිව “සබ්බගුණාකරමහාපේරෙ සිඛකකමාදද සො වණ්ණාකකනි නිනාලිසාති ආහා”තිව නිදසෙනසද්දකකණ ගහණාති නවාධුනා සංවිද්ජනනි නාමමනනාවසෙසනො අපණ්ණ තතිකභාවමාපනනාති, තසමා නෙව පටිබලා හොව තෙසං සරූප නිරූපනං කනතුං; අථ ච පනෙතරනි සංවතනනනි ආවර්ගකියෙසු තිතිසෙව සද්දකකණොති කවමායනා මොග්ගලායනං සද්දනිති වෙති. තෙසු මොග්ගලායනං අනුරුධපුරපුරාධරමජ්ඣාමුලනන ආවර්ගමොග්ගලායනමහාසාමිනා වීරවිතං, සොයමාවර්ගමො ග්ගලායනමහාසාමි සකිසබ්‍යාකරණං අනඤ්ඤකනතුකසාධිපපාය සුඛිතා අසෙසලකකියොපසංගාතිකතෙතන වුතතිකත්ථකාති ව විසංවමුඛසංයුතනමනාකුලපසසිඛිවචනෙතෙවාවචනනනිමලකනමා පාදෙසි අඤ්ඤසං වුතතිකාරපටිකාකාරනනමාපජ්ඣමනොකාස කරණා. තෙවාඤ්ඤ මාගධසකකනසද්දසත්ථකාරවරියා සබ්බථා රදිසපපායාසධාරිනො අනෙසුනනි මඤ්ඤම.

අනොයෙව සමහාවිතමෙවෙදං ව්‍යාකරණං සුඛාසයා විසුඛිකා මෙහි බුඬිමනෙතනි ගහණධාරණවිනනනනිරූපනාදිනා පග්ගතිත ඤා පරිවාරගහණවචනාය. තෙනා තෙසු මොග්ගලායනමහාසා මිනො සමමුඛසිසො සද්දකකණපාරදසසි පිසදසසිමහාපේරො නිජගුරුවරවරවිතමොග්ගලායනසද්දත්තනාකරමබිගනතුං පඬි නිභුතං පදසාධනපාකරණමකාසි අතතනො මාතුලෙන රෙහණෙ

වාදසහසාරයෙහි වලවාහිබ්‍යාතාය නදියා නිරේ රමනාචාරගාම නායකෙන කපපිනාබ්‍යාතා සමාරාධිතො ලකුණානුකමං විහාය ලකුණානුකමසුනතුබරණා වුතනාදුහරණපවුදුහරණ සංජීවනකමෙන යථාපේක්ෂණා. කපපිනාබ්‍යාතා පනෙන සමපති දකුණුලකායං ධරමානකපපිනානුසාරිනොත්තසුයෙන.

පකරණයෙහි මහග්‍යනමුපසලකුණෙන නිකුතාමෙ සිටි විජයබාහුපටිපෙකේතිපතිනා ජබ්‍යාසාපරමිසුරෙන නිප්පක වාචිසුරවටිසෙන සිටිනුලමහාසාමිනා සතරතනපතිරජති වාසිකයා දිපබකරයා යතිනො වාපේක්ෂනං සමනුසාරනෙනා බුඛිපසාදනිනාමායං ටිකා විරචිතා. කොයමාවරියො නිකුතාම පතිමහාසාමිති? ‘දෙමවාන’ සමඤ්ඤගාමෙ බකාවාරවංසෙ අථවා මහාපරිනිබ්‍බානසුතනනාගතමොරියවංසාභිඤ්ඤතබ්‍රතියකුලෙ සඤ්ජාතකුමාරෙ. වුතනරතනාකරපටිකාකාර සිටිනමවඤ්ඤාජනිනා ව ඉමයා මොරියානිකතනමුපදසීනං අතතනො ගනේ “රුහුල නාමාමුතිරනිවිවානි”වවාදි සිලොකෙන-මොරියානිකතනං ලකුණාය වුත්තාමො වුලවංසබොධිවංසාදිසවාගතතයෙන දඬුබො. දහරසම ඡයවායං පරකකමබාහුනරිඤ්ඤා සුතපෙමෙන සංවබ්‍රිතො වෙව පරිපාලිතො ව. වුතතමෙන අතතනාව පටිකාපදිපෙ “ආදිවචං සකමලාකරහාකරෙන”වවාදිකාය ගාථාය.

ඉමයා සිරිරුහුලමහාසාමිනො ආවරියො කො වාහි නෙව ස කතා නිවෙජ්ඣං කසමා? ගන්තනරෙසු අදසුනනො, අපි වාහු ටි කානිගමනෙ “සාරිපුතනමහාදිසාමිජනෙන”වවාදිකාය ගාථාය උතත රමුලමහාතේරසා නතතුහාමො පකාසිතො. අයමපන මහාසාමි වෙදවෙදබහුපුරුණෙනිහාසාදිසු ව කවවායනමොගලායනසද්දති ති බොධිසත්තව්‍යාකරණසබ්බගුණාකරව්‍යාකරණපාණිනියවාදකා තනනාදිමාගබ්‍රහ්මකතසද්දසතේසු ව තථෙව නිපිටකපරියතතියා වාදුතියවෙසාරජ්ජපුතො විසෙසෙන ජබ්‍යාසාකවිතනෙන ඉයා රෙව නිකුතාමෙ සිරිවිජයබාහුපටිපෙකේතිපවධාරි කාලෙන කාලං ජයවබ්‍රිතපුරෙ ව විහාසිති ගන්තානුසාරෙනාවගමගෙන.

ටිකාපණෙනා ජබ්‍යාසාපරමිසුරො සිරිපරකකමබාහුමහාර ඤෙඤ්ඤ රජේජාදයවසානො පඤ්චනාලිසතිමෙ සකරුපවසානො සත සාධිකතිසතෙකුනාසිතියං තසෙව රඤ්ඤ පරියතතිබ්‍රමන්ත වණ්ණනානුසාසනෙන ආවෙරතනමුපාගනො තසමිඤ්ඤව කාලෙ

පටිකාපදිපගන්තමකාසිති “තසෙව වසෙව නවපවකාමි” ඉවවාදි නා දසසිතනනා ව භුවනෙකබාහුනො සමයෙ මහාසාමිථානනතර පපනො විහාසිති කලාණිපසකරණෙ වුතතනො සබ්බරුපාන නතරතො පච්ජා ඉතො චතුසානාධිකජනනිංසවසාපරිමාණෙනා පුරෙ අයං ටිකා විරචිතාති සලකුණිගෙන, අලමතිපපසඤ්ඤන.

රවනායමයං ආවරියෙන පාලාසකථාටිකාහි ව මාගබ්‍රහ්ම දුකල්කා කවවායන මුබ්‍රහ්මදිපති රාපසිඬි රාපසිඬිටිකා මො ගලායන මොගලායනවුතති මොගලායනවුතතිවිවර ණපටිකා පටිකාටිකා පසොගසිඬි සුසද්දසිඬිවිවරණ සමබ්‍රහ්මි ගනා අහිධානපදිපිකා මොගලායනබාහුපාඨ සද්දතිති පා ණිනිස වානනික මහාසාමි කාසිකාවුතති පටිකා වාඤ්ඤ පව්ව කබානගයා වුතතිපටිකා පටිකාලංකාරටිකා කානගන දුගහසි හවුතති වුතතිවිවරණපටිකා වටිනවලංකාරටිකා සද්දන්තවිගනා රනනකොස ඉවෙවමාදිති මාගබ්‍රහ්මකතගනෙහි ව කන්ත නාම සද්දසුනමකතා තකකවිජ්ජාදිති ව නිදසානාති සමුපදසෙත්තා සුතතථානෙසු ඤාපරිහාසාදිමුපකම්පනෙන කන්ත කවවායන රාපසිඬිකාරකාවරියමතාතිපි පටිකම්පිකා තථෙව පදසාධනසිහල ත්වණ්ණනායමසලකුණිකා ලිඛිතං තසාදිනා දෙසථානපරිදිප නෙන පණ්ණිතජනවිමාපනියවණ්ණනාටිති නිරුපිතා. ඉමයා මහා සාමිනො අනොපමසඤ්ඤවතුරතිසයාවිනාචවුතතියා වෙවෙමාති ගන්තාති පමාණාති ඉමං ව යථාවුතතපටිකාපදිපං ව විනාපි සිහලා ය නිරුතතියා විරචිතකබ්‍රහ්මෙබ්‍රහ්මසාරකාසඤ්ඤසපාරපතසඤ්ඤසා.

පවරනෙරුතනිකාවටිසමහාමිනාමිත්තගුරුති සබ්බදතතියනා මෙනොපඤ්ඤාන සුභුතිනායකපෙත්තෙ අතතනො නාමමාලාගන්ත පුබ්බාරමහාගෙ ටිකායායා මහග්‍යනං සංවණ්ණෙනො ලච්ඡි ද සොසිසා මහාමනනිඤ්ඤා රජතවිහාරතනජ්ණණපොත්තං ඔසා නජ්ණණතනමාපාදෙ නහෙව ලොකෙ පදසාධනටිකා විජ්ජතිවවා දිනා පොත්තකසිමයා දුලලහතනං පකාසෙසි * අථ ව පනෙදමුඤ්ඤා අනන්තපකකං හජති උපටිකොපද්දවා සඤ්ජාතසබ්බාරයා හාමා..

* “මේ පොත වෙනුවෙන් කියත්ව තිබෙන තවත් වැදගත් කරුණක් නම්— 1874 අවුරුද්දේදී කොළඹ වාසල ලුච්ඡි ද සොසිසා මුද්‍රිතත්‍රිත්වරයානෝ උතු මානත්වහත්තේ අවසරසම්ප්‍රාප්තිපොත් සෙම්මිපිණිය සත්කෝරලයට ගොස් එත්ව ප්‍රථම “පදසාධනටිකාව” යන නමින් පොතක් ඇතිබව පාතරවේ

උගත් කුහන් කිසිවෙක් ආරක්ෂිතත්වය පොතකින්වත් දැනගනතිනුවත් නැති බව ආත්තකි. මෙම පොතෙන් ලැබියහැකි උද්වර්ධන ප්‍රයෝජනද තවත් අමුතු පොත් කීපයක් ආශ්වාදවල සොයාදුන්නාවූ යථොක්ත මුද්‍රිතමා සන්නෝර්ණේ රැජිනිකාරයෙකි නිසි සොයා ගෙනෙතලද අවුරුදු දෙකක්සියයකට ඉස්සර ලියන ලද ඒ පොත නිත්යවල දිනකිනම පදසාධනවිකාවක් ලෝකයෙකිම නැතිවෙත්ව නිවුනුබවද කල්පනාකළාම මේපොත සොයා ගෙනවුත් අප අතට දුන්නාවූ මුද ලිඟමට සහ ඊට ආධාරකල උතුමානත්වනත්සේවද යබ්දසාත්‍යාර්ථීන් විසින් පමණක් නොව සියලුදෙනා විසින්ම යොනිකවයුතුවත් ඇර අමුතු පොත් සෙවීම පිණිස ආශ්වාදවිසිත් කළාවූ උත්සාහයේද විසදමේද ඵලයට මෙම පොතම මදි නැත.” (නාමමාලායං.)

පිණි. පනතිසං. අසුමො.			සුමො.
2	31	අභිධානපදදිකායං	අභිධානපදදිපිකායං
7	19	ගහවාහි	හගවාහි
9	1	නාමිකාදිසු	නාමිකාදිසු
"	20	අවධාරණො	අවධාරණ
10	6	* විභත්තාන්තං	විභත්තාන්තං
"	34	බ්‍රහ්මාණො	බ්‍රහ්මාණො
12	15-16	එකවලිසකඛරාති	එකවත්තාලිසකඛරාති
"	33	සුනිකඛිතො,	සුනිතො,
14	1-2	සනිබ්බාණො	සනිබ්බාණො
"	21	* සවණ	සවන
15	27-28	* විපරිනාමොති	විපරිණාමොති
16	23-29	ඉතරාති	ඉතරාති
18	1	{ නිසසාන්තො ධාතුනං ගහලපාදුතොණ්ණෙපි	{ නිසසාය අනෙකන්තො ධාතුනං ගහලපාදුතොති ධාතු ලවාරණ්ණෙපි
20	28	මහිද්දයකා	මහිධායකා
21	26	අවිසෙසොතිවිධාපායොව	අවිසෙසෙතිවිධාපායොව
22	9	* පච්චාසත්තා	පච්චාසත්තා
24	21	චන්දස	චන්දස
"	24-25	චචනන්දසානං	චචනන්දසානං
"	26	අභිධානවාචකං	අභිධානං වාචකං
26	34	"වකාරානුබ්බිතො	"වකාරානුබ්බිතො"ති-
29	30	පච්ච	පච්චකං
30	5	යථාචතො	යාථාචතො
31	2	සමෙපි	සමෙපි
"	9	ආහ,	ආහ
32	7	හිත්තොසාවා	හිත්තොසාවා
33	18-19	කාලලොභ	කාලලොභ
34	23	කවි	කවි
35	1	"ති	"ති
"	21	රාජබ්‍රහ්මසංඛතොආතුම;	රාජබ්‍රහ්මසංඛතොආතුම;
37	16	යථානේසංඛතො	යථානේසංඛතො

* අනෙකුත් සියලුම ව සාමාන්‍ය රේඛායෙහි අග්‍රය නොගැසීම.

පිඨ. පනතිං. අසුබො.	සුබො.
37 26 ඩිපවවසනෙනන	ඩිපවවසනෙනන
39 7-8 හොති	හොතිති
" 15 සංගණනානි	සංගණනානි
40 11 අකතරසෙව	අකතරසෙව
" 13-14 ඉතිසනතිවනතිතතනා	ඉතිසං නිවනතිතතනා
42 4 පුබ්බෙනලොපෙති	පුබ්බෙනලොපොති
" 11 නවිසෙසන	නවිසෙස
" 29 * "ජනකාදිනා"ති	"ජනකාදිනා"ති
43 10 * ලතවිති	ලතවිති
" 29 හි "	තිතන " "
" " තදප්ථායනති	තදප්ථාය"නති
" 32 න නිපාතිතා	නිපාතිතා
45 18 සුභිමනතු	සුභිමනතු
49 18 අඤ්ඤාචිතතතාදෙසසා	අඤ්ඤාචිතතතාදෙසසා
52 25 අදෙසෙති	අදෙසෙති
" 31 සිලහි	සිලහ
53 10 තඤ්ඤාපනෙව	තඤ්ඤාපනෙව
54 9 එකසද්දෙති	එකසද්දෙති
" 11 ඩිපවවසාදිති	ඩිපවවසාදිති
57 12 "නමති	නමති
59 2 අසංඛ්‍යායා	අසංඛ්‍යායා
" 12 ආදෙයො	ආදෙයො
60 12 චුතෙනාපිති	චුතෙනාපි
61 9 අනිසෙ	අනිසෙ
62 9 විඤ්ඤායා	විඤ්ඤායා
" 21 පුරිසමනනසා	නපුරිසමනනසා
64 4 කතමමාදෙසසා	තමමාදෙසසා
" 6 පටිසෙධොවෙති	පටිසෙධොවෙති
" 14 සිඛාති	සිඛාති
" 29 තදනතා තංගණං	තදනතානං ගණං
65 4-5 'එකප්ථායනති,	"එකප්ථාය"නති
" 19 විනිතො	විනිතො
" 20 'කතවනතුති,	"කතවනතු"ති

* අඤ්ඤාසවපි ව ධානෙසු ඊදිසෙසු අයං නාමො.

පිඨ. පනතිං. අසුබො.	සුබො.
" 23 {අසිනා ජිනෙනා	{අසිනා ජිනෙනා
" {අසිවජිනෙනා,ති	{අසිවජිනෙනා"ති
66 13 ව්‍යඤ්ජනමසා"ති	ව්‍යඤ්ජනසා"ති
" 18 "බ්‍රාහ්මණසා"ති	"බ්‍රාහ්මණසා"ති
67 11 තදව්‍යයතඤ්ච	තදව්‍යයතඤ්ච
" 12 අභිමතො;	අභිමතො
" 16 භාවා"	භාවා"ති
68 4-5 "ගමකතතමපි"ති	"ගමකතතමපි"ති
" 25 තුලාරුපමිති	තුලාරුපමිති
" 31 සාමාස	සාමාස
69 6 අතො	අතො
" 15 අධිකරණසා	අධිකරණං
" 17-18 විසෙසසා	විසෙසසා
" 30 මිතරප්පධානං	මිතරමප්පධානං
" 32-33 {සකසකප්පධානා පෙ	{සකසකප්පධානා පෙ
" {කබ්චනතානං ය	{කබ්චනතානං ය
" {ඤ්චාප්පධානං	{ඤ්චාප්පධානං
70 1 විසෙසන විසෙසසාභාවා	විසෙසනවිසෙසසාභාවා
" 25 වෙ"ව්‍යාදිනා-	වෙ"ව්‍යාදිනා
73 31 නපුංසකභාවසා	නපුංසකභාවසා
74 19 නිභුමං	නිභුමං
75 13 අවච්ඡි' ගොසසාවච්ඡි"ති	අවච්ඡි "ගොසසාවච්ඡි"ති.
76 11 සතාදිඅභිවිධං	සතාදිඅභිවිධං
77 13 සමබ්‍රහ්මයතෙනන	සමබ්‍රහ්මයතෙනන
79 27 ඉන්ද්‍රියතතාදිනං	ඉන්ද්‍රියතතානං
" 31 මාසො	මාසො
81 24 යං සංඛ්‍යා	සංඛ්‍යා
82 5 ඔකාරො	ඔකාරො
" 27 * මාණං	මාණං
" 29-30 මාණසා	මාණසා
83 13-14 විසෙසසා	විසෙසසා
84 1 ගුණො	ගුණො

* අඤ්ඤාසවපි ව ධානෙසු ඊදිසෙසු අයං නාමො.

පිඨ. පනතිං. අසුමො.	සුමො.
85 5, ජෙනනියො	ජෙනනියො
" 34 ජෙනයමයා,	ජෙනයමයා
88 18 *පහුතාදි	පහුතාදි
" 31 වුවවතෙ	වුවවතෙ
93 7 වයෙන	වසෙන
97 26 "එමහොනනි"නි	"එමහොනනි"නි
98 13-24 කවණපවයසා	කවණපවයසා
99 14 { "විනයන"නනි හාවෙ	{ "විනයන"නනි හාවෙ
" " { "විනෙති"නි	{ "විනෙති"නි
101 9 ලචිකරණේ	ලචිකරණේ
" 17 අමාදිනි-	"අමාදි"නි-
102 15 කතපවයනො	කතපවයනො
103 32 හා කමෙමසුනි	හාට කමෙමසුනි
104 13 ලකබණේ	ලකබණේ
105 25 ව්‍යාද්‍යනනාරං	ව්‍යාද්‍යනනනාරං
106 17 තබ්බාදි	තබ්බාදි
111 20 යථානි	තථානි
" 26 ආර්සා	අර්සා
113 9 අසාධික	අසාධික
113 7 නිද්දිඨං	නිද්දිඨ
116 3 ඊආදයොව	ඊආදයොව
" 10 අපව	අපවා
" 13 විග්ගයා	විග්ගයා
" 15 මිඤ්ඤානඤ්ඤ විසයතතා	මිඤ්ඤානමවිසයතතා
117 30 පරච්ඡකෙක	පරච්ඡකෙක
119 7 කසමිං	කසමිං
" 18 ගම්‍යමානෙන ඵවං	ගම්‍යමානෙ නිවං

* අකෙඤ්ඤාපටි ව ධානෙසු ඊදිසෙසු අයං නයො.

බුඞ්පපසාදනී අනුකතමනිකා.

පිඨකය.	පිඨකය.
1 ගජාරමා	64 අමාදිසමාස
2 ආරමාගාථාචණ්ණනා	69 විසෙසනසමාස
9 සඤ්ඤා	71 නඤ්ඤමාස
සඤ්ඤා	72 කුපාදිසමාස
18 සරසනි	" අඤ්ඤාපදන්සමාස
21 සරසනිනිසෙධ	" වන්සමාස
" සරව්‍යඤ්ඤනසනි	76 ඉන්ද්‍රියපවමසගා
" ව්‍යඤ්ඤනසනි	ණාදි (තඞ්ඤ)
23 නිගගතිතසනි	77 අපවමතඞ්ඤ
සඤ්ඤා (නාම)	79 අනෙකන්තඞ්ඤ
24 පුං: අකාරනන	83 භාවතඞ්ඤ
39 " ආකාරනන	84 සංකිණ්ණතඞ්ඤ
40 " ඉකාරනන	88 අන්තර්තඞ්ඤ
42 " ඊකාරනන	89 නිපාතතඞ්ඤ
" " උකාරනන	92 නබ්බාදි (කිතක)
45 " ඌකාරනන	106 භ්‍යාදි (ආබ්‍යාත)
" " ඹකාරනන	107 වතකමාන
46 ඉන්ද්‍රිය: ආකාරනන	111 හවිසානි
47 " ඉකාරනන	112 භුත
" " ඊකාරනන	115 අනන්තන
48 " උකාරනන	116 පරෙකක
" " ඌකාරනන	117 ක්‍රියානිපනනි
49 " ඹකාරනන	118 හෙතුඵල
" නපුං: අකාරනන	119 පඤ්ඤපඤ්ඤාපටි
50 " ඉකාරනන	129 ප්‍රමාදිනස
" " ඊකාරනන	130 රුධාදිනස
" " උකාරනන	" දිවාදිනස
" " ඌකාරනන	" තුද්දිනස
" " ඹකාරනන	" ජ්‍යාදිනස
" නිලිඞ්ඤ	" ක්‍යාදිනස
54 අලිඞ්ඤ	" සවාදිනස
55 සසංඛ්‍යාලිඞ්ඤ	" කතාදිනස
59 අසංඛ්‍යාලිඞ්ඤ	131 වුරුදිනස
62 ඵකාපටි (සමාස)	" නිගමනගාථාචණ්ණනා.
63 අසංඛ්‍යාසමාස	

බුද්ධාසාදන

නාම

පදසාධන විකා.

නමො නසං භගවතො ආරාමො සමමා සමුද්ධස්ස.

කලාණරූපමච්චං සුරසඤ්චිතති
මාදිව්වරජසරණං භුට්තප්පතිට්ඨං;
සබ්බතතරං චරසුධම්මනෙකවණ්ණං
චන්දෙ පසිඨරතනං මුනිරූපමෙරුං.

සමපනනලකඤ්ඤපදා මුද්වණ්ණරූපා
දිසප්පමාණනාසනා මුනිරූපවාණි,
සමාචිතා සවනදස්සනුපාසනෙති
සත්තානතාපමපතිය තනොතු නන්දං.

භනතානතාමිතනරසුරදෙවරජ
කොට්ඨකොට්ඨණ්ණිපපදමුච්චිතාති,
තමබ්බුලිතතිදලෙ නබකෙසරති
සබ්බස්ස මාරුවරණමුරුභාති සෙවෙ.

සද්දානුසාසනපටිණගුරුපදෙස
මාණිපවෙණ්ණිමච්චලමිය සාරභුතං,
සබ්බිප්ප සාසයපදඤ්චිතාවනාස
විකං කණ්ණමි සුගමං පදසාධනස්ස.

ඉධායං සකලමාගධිකසද්දලකඤ්ඤපාරදස්සි පියදස්සිමහාපෙරු
නිජ ගුරුවරවිරචිතමොග්ගලායනවතාකරණරතනාකරමනුපලඨස
දුරතනානං මන්දානමධිතනතුං පඩිතිභුතං පකරණමිදං විධාතු
නාමො පඨමං මධ්ගලඤ්ඤමතනො සොතුනක්ඛ ආනන්දරසෙනාති
සමිතිතසංසිජ්ඣිතඤ්ඤං ථුහිපුබ්බිකං රතනතනාසපණ්ණමං ආරාමෙන
“බුබ්බුජ” මිමාදිකාය නාමාය.

අයමපනාදිගාමා භගවතො හෙතුඵලසනෙතාපකාරකිරියාසංඛා
තාසු නිසු අවන්තාසු ඵලසනෙතාපකාරකිරියාවන්තා පකාසෙති සරු
පෙන තදවිතානාවතො තෙතවන්තමි, බුබ්බුජං සබ්බමමධුතාජන

නති අනෙක ප්‍රාචීනා; සබ්බමධුබ්බතනිසෙවිතනති අනෙක
 සතෙතාපකාරනිරියාවන්තා-ඉමිසාං ගාථාය මහත්විසයතනා අසෙස
 වණ්ණනායං ගන්තරුභාවතො කිසුට්ඨතතමෙවෙත්ථ විහජ්ඣති-
 තත්ථ බුබ්බුජං නමස්සිමාං පදසාධනං ආරභිසානති ක්‍රියාකාරක
 යොජනා; කිං විසිදනති.ආහ. “සබ්බමධුගාජන”නති.

තත්ථ යථානුසිද්ධං පටිපජ්ජමානො චතුස්ස අපායෙසු අපකමානො
 කක්ඛා ධාරෙතීති ධම්මො: “යෙ කෙවි ධම්මං සරණං ගතාසෙ න තෙ
 ගම්මිසානති අපායං පහාය මානුසං දෙහං දෙවතායං පරිපුරෙස්ස
 නති”ති හි වුතනං: සංසාරදුක්ඛෙ වා අපකමානො කක්ඛා ධාරෙතීති
 ධම්මො, මග්ගප්ලප්පතතියා සත්තකම්මකතූපරමනාදිවසෙත සංසාර
 සුභ පරිච්ඡින්නනා; අපායාදිනිබ්බතනකකිලෙසාදිවිධංසනංචෙත්ථ
 ධාරණං, එවඤ්ච කක්ඛා අරියමග්ගො තස්ස තදත්ථසිසිගෙතුතාය
 නිබ්බානඤ්චාති උභයමෙව නිප්පරියායතො ධාරෙතී: අරියප්ලං
 පන තං සමුච්ඡින්නකිලෙසපටිපසස්සමහතෙන තදනුගුණතාය පරි
 යනතිධම්මො තදගිගමනෙතුතායාති උභයං පරියායතො ධාරෙතීති
 ථෙදිතබ්බං-සතං සප්පරිසානං අරියපුග්ගලානං ධම්මො පමාණාව
 සිතසබ්බාවතනා සංවිජ්ජමානො වා ස්වාකම්මතනාදිගුණයොගතො
 පසන්තො වා ධම්මො සධම්මො; සපරියතනික්ඛපුබ්බභාගපටිපදෙ,
 නවලොකුතතරධම්මො; සොයෙව පරමමාධුරිසංයොගිතාදිසාධ
 මම්මන මධුපදුමපුප්ඵරසො තස්ස භාජනමාධාරෙ තං සබ්බමධුක
 රදුධාරනාති වුතනං හොති-අඤ්ඤාඤ්ච කිමභුතං? ගුණාමොදපදං,
 ගුණ ආමන්තණෙ භවාදිසෙසො; ගුණීයති පරිච්ඣති සෙසාසම්මෙ
 හිති ගුණො, “භාවකාරකෙසංඝර්ණකා”ති කප්පව්වයෙන,
 ලොකීයානං දසකුසලකම්මපථාදිපුඤ්ඤං තෙනෙවධම්මසද්දන්තධාරෙ
 “නති ධම්මො අධම්මො වා”ති එත්ථ ගුණොති වුතනං: තත්ථ හි
 ගුණාති දසකුසලකම්මපථා වුතනා සබ්බි එව විසෙසෙන කරියති
 එතං පුඤ්ඤනති; ඉධ පන බුබ්බස්ස භගවතො අනඤ්ඤාසාධාරණා සීල
 සමාධිපඤ්ඤාදයො ගුණා එව ආමොද, දුරුනුපාතිතො සුගතියා සක
 ල්පනමනොභාරිතනා නිජනිසසයපාවනකාරිතනා දසදිසාසු විසා
 රිතනා ච තෙසං පදං උප්පනතිසානමථ වා පතිසානසානං, ඉධ පදස
 ඥෙ, සානෙ වතතනෙ; වුතනං හි අනිධානප්පදිකායං

“පදං සානෙ පරිභානාණෙ නිබ්බානමිති ව කාරණෙ
 සඤ්ඤෙ වන්තමිති කොට්ඨාසෙ පාදෙ තලලඤ්ජනෙ මනා”ති.

පුන කිං විසිදා? සබ්බමධුබ්බතනිසෙවිතං, චතුස්සධාරියමග්ගසම
 ඛනිතං චතුසාමඤ්ඤාප්ලසමභවාධිවාසිතසන්නානාඤ්ච පුග්ගලානං
 සමුග්ගො දිසිසීලසාමඤ්ඤාන සංගතතනා සබ්බසා, අසීපි හි අරිය
 පුග්ගලා දිසිවිසිකිව්ජාදිතං සමුච්ඡින්නනා විනාපි කායසාමග්ගිං
 සමොදස්සනෙන අරියකන්නසීලෙන ච සමානතනා සංගතා සංඝටි
 තානාම හොනාති; තෙනෙව භගවතා “තං කිමඤ්ඤාසී.ආනඤ්ඤෙ
 වො මයා ධම්මො අභිඤ්ඤාතා දෙසිතා. සෙය්‍යථිදං? වතනාරෙ සති
 පසානා=පෙ=අරියො අසීඛිතො මග්ගො පස්සසි තො චං ආන
 ඤ්ඤෙ ඉමෙසු ධම්මෙසු චේපි හික්ඛු නානාවාදෙ”ති පුච්ඡිතෙ “නො
 ගතං භනො”ති ධම්මහණඤ්ඤාගාරිකෙන පටිකම්මතං; තෙ එව අසී
 අරියපුග්ගලා සබ්බමධුරිසානුභවනතප්පරතාය මධුබ්බතසදිසතනා
 මධුබ්බතා, මධුකර හි මධුං වතනනති භුඤ්ජනාති මධුබ්බතාති වුච්ච
 තති තෙති නිසෙවිතං.

බුද්ධි වුධං භාවෙ කතායව්වයො, තං අස්ස අත්ථිති වුධො, අථ
 කායං බුද්ධිතාමි? සාතිසයං චතුසච්චබුද්ධිකං පරෙපදෙසමනනෙර
 න සබ්බප්පකාරෙන සබ්බධම්මාවබොධනං වා තදුපාදය හි තථාච්චිධි
 බුද්ධිසතිතො ඛනිසන්නානො වුධොති වුච්චතීති; වුතනංහෙතං “චතු
 සච්චබුධිතනා”ති ආදි-අථ වා පුරිසාතිසංසන්නාන නිබ්බතනා
 අග්ගමග්ගඤ්ඤං ප්ලඤ්ඤං වා බුද්ධිතාම, තං සතිතො පන සන්නා
 නො වුධොති-අථ වා සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාමෙව බුද්ධි යථා රත්තගුණ
 යොගතො පවො රත්තනාති, එවං බුද්ධිගුණයොගතො භගවා වුධො
 ති වුච්චති, තෙන වුතනං “සබ්බඤ්ඤාතාය හි පදසානං මග්ගඤ්ඤං
 මග්ගඤ්ඤාපදසානං ච සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤං මහාබොධිති වුච්චති”ති?
 අථ කථං තදගිගමො හොති? මග්ගඤ්ඤානානාරං ප්ලඤ්ඤාන
 සහාගිගමො හොති අරගතං පටිසම්භිද්දි විය පවරහිසෙසකනා රුජි
 ස්සරියං විය මග්ගාතිසෙසකෙනෙව හි දසබලගුණාදයො සබ්බබ්බිධි
 ගුණා අරගතනාප්ලෙනෙව සබ්බං මහාපුරිසානං සම්ප්පාදනා තාදිසයා
 මජ්ඣිමනිකෙසසබ්බාවතො-අථ වා චතුසච්චන සබ්බං සබ්බඤ්ඤාය
 ධම්මානං අසමමාගවසෙන පටිච්චෙධසාධනතො අරගතනමග්ග
 නෙව සබ්බං සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාය සමගිගමොතිපි වතනං වච්චති,
 චතුසච්චවිසයො විය හි මොහො සබ්බඤ්ඤායධම්මවිසයො මහා
 බොධිසත්තසන්නානසිධෙත නිරවසෙසවසෙත පභිසති සුරියෙන
 විය රත්තකිකාරෙ, තප්පතානමෙව ච අසමමාගපිට්ඨෙධො
 තසමා ඤෙය්‍යාවරණකරසමමාගවිධිංසනතො මග්ගෙනෙව සහ
 සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤං සිජ්ඣතිති වුච්චති, මග්ගානනාරං පන ප්ලෙ
 න සහ සිධිමෙව සමගිගතමෙවති ව චුච්චති; තථා හි වුතන

මන්සාදිති යා අභිමනිදානවණ්ණනායං “පච්ඡිමයාමාවසානෙදස්
 බලවතුචෙසාරජ්ජාදිසබ්බබුද්ධගුණපතිමණ්ණිතං සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං
 පටිච්ඡිකිකුතොයෙව ඉං අභිධම්මනායසමුද්දං අධිකංජිති ඵලවත
 ස්ස අභිමනිදානං චෙදිතබ්බ”නති අග්ගමග්ගඤ්ඤාණමෙව වා තථා
 විධි කිදම්මිසෙසසොගතො සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණනති වුච්චති, වුත්තං
 තෙනං අභිධම්මට්ඨිකායං “යථාරුචිපපවතතිවිභාවනායං සබ්බධ
 මමානං පටිච්චෙධඤ්ඤාණං මොධිපලලෙක අහොසි මග්ගඤ්ඤාණමෙව
 හි ත”නති—අනොයෙව සාදරනිරන්තරවිරකාලොපවිතපුඤ්ඤඤාණ
 ලක්කණ්ණ සකල බොධිසම්මාරබල සමුඛගුත්තභූතභාවනාබල සමුක්කං
 සපරිසරනපාදානං භගවතො සම්මාසම්මොධිඤ්ඤාණමත්තනා සහ
 සචරිතනාසෙසාකාරසබ්බඤ්ඤායමණ්ඩලනති විහජ්ජවාදිමණ්ඩලම
 ණ්ණෙනති ආචරියපාචරියෙති තත්ත තත්ත පටිපාදියති; අකිකාර
 විධිමනොභාසුරසරුපො පදිපො විය හි අත්තවිසයස්සාපි මොහස්ස
 විධිංසනතො මග්ගඤ්ඤාණං අත්තනාමපි අසම්මොහපටිච්චෙධෙනපටි
 ච්ඡිකිති පනෙව භිසයභාවාගතං නිබ්බානං තග්ගතසම්මොහවිධිං
 සතෙන අසම්මොහපටිච්චෙධවසෙතාපි පභාහිමුඛගතදස්සනිය
 වජ්ඣං පභාය සමජ්ජසං තග්ගතනිමිරපගමකාරණෙන පභාසෙනො
 පදිපො වියාති ව ඤ්ඤාබ්බං—වුත්තමපිචෙතං පටිච්චෙධගමනිරවණ්ණ
 නාධිකාරෙ අභිධම්මට්ඨිකායං “අසම්මොහතො අත්තාදිඅනුරූප
 ධම්මාදිසම්මාදිබොධො නිබ්බානාරම්මණ්ණ මග්ගසම්මසුත්තො යථා
 වුත්තධම්මකේසු සම්මොහවිධිංසනො ලොකුත්තරඅභිසම්මො”ති—
 ඵලං සිධිං පන යථාවුත්තං සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං සබ්බඤ්ඤායධම්මෙ
 සුත්තරකාලමාලම්බණ්ණකරණවසෙන පවත්තියං කිමෙකාවජ්ජන
 විථියා ඵල පවත්තති උදුහු නානාවජ්ජනවිථිති? යථා ඉච්ඡති සබ්බ
 ඤ්ඤා තථා පවත්තති; වුත්තමපිතෙනං “ආචජ්ජනපටිබ්බා ආකඛ්ඛා
 පටිබ්බා මනසිකාරපටිබ්බා සබ්බෙධ ධම්මා සබ්බාකාරෙන බුද්ධස්ස
 භගවතො ඤ්ඤාමුඛෙ ආපාඨමාගච්ඡන්ති”ති—නනු ව සබ්බධම්මා
 නං ඵකකම්මණ්ණිසයතෙන සති සබ්බෙධම්මා අත්තනාති ආදි විජ්
 ඣතෙන විය සාමඤ්ඤානාවබොධනතො අවිච්චිතාකාරෙධිසියා න
 අසාධාරණතො, නති තං ඤ්ඤාණං සෙසලොකියමාජ්ජාඤ්ඤාණමා
 නපපවත්තියං, තතො ඵල අසාධාරණඤ්ඤාණතොගධතො සබ්බඤ්ඤා
 නඤ්ඤාණස්ස—වුත්තංභෙතුං

“බුද්ධසත්තානසමුත්තං සත්තියොගා ඉහෙදිසා
 සාධාරණමපි තං ඤ්ඤාණමසාධාරණසමුත්තං”නති.

ආහ ව, “සබ්බං සබ්බතමසබ්බතමනවසෙසං ජානාතීති සබ්බ
 ඤ්ඤානඤ්ඤාණං තත්තවරණං නාතීති අනාවරණඤ්ඤාණ”නති. යථා
 වුත්තපසකාරය සබ්බධම්මබුජ්ජිකාසමන්තාය බුද්ධියා බුද්ධොති වුච්ච
 ති—අථ වා බුද්ධිවානි බුද්ධො, තෙකාලිකං කාලච්ඡිනිමුත්තං ව සකල
 ඤ්ඤායමණ්ඩලං සබ්බාකාරතො අවිපරිතං ඤ්ඤාවානි අත්තො—අථ
 වා බුද්ධිවානුස්ස අකමමකෙසු ජගරණවිකාසනත්තෙසුපි පවත්තනතො
 අවචනනවිගතකිලෙසනිදානාය හි භගවා සබ්බඤ්ඤාය අපපටිත
 නාවාරං ඤ්ඤාවකුටුං උමමිලෙඤ්ඤා කිලෙසනිදානවසගතෙ ලොකෙ
 පඨමං පබුද්ධො ජගරණසුත්තො අභිනවදිවසකරකිරණසමාගමෙන
 පරමරුචිරසිරිසොභග්ගපත්තියා විකසිතමිච්ච පදුමං අග්ගමග්ග
 ඤ්ඤාණසමාගමෙන දසබලවතුචෙසාරජ්ජාදිඅපරිමිතගුණගණාලක්කන
 සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණපත්තියා පබුද්ධො විකසිතොති බුද්ධො—අමුක්කි
 ජනමමබුජ්ජං පදුමං, අයඤ්ඤා සද්දො යොගරුලෙහා, යථා ගච්ඡ
 තීති ගො, වදන්ති වචෙජාති, අමුක්කමිච්ච අමුක්කමිච්ච, සධම්මමකරඤ
 සද්දෙහසම්මකුසුඤ්ඤාගුණසුගතිසත්තතාදි විසෙසනසොගතො බු
 ද්ධො ඵල අමුක්කමිච්ච පදුමං “බුද්ධමුක්කමිච්ච” තං—නනු උපමානපට්ඨා
 නතෙන රූපකමුපමෙයසපට්ඨානතෙන උපමානි සබ්බාලක්කාරික
 සමමතො, තස්මා ඉධ රූපතෙ නු අමුක්කපට්ඨානතො නමකකාරයො
 තො න සවිතො? නායං දෙසො “උපමානොපමෙයසනමහෙදෙ
 රූපකමුචෙ”ති වචනතො; යථා නිලගුණයොගතො උපපලමපි
 නිලසද්දෙන වුච්චති තථා අමුක්කසමානගුණයොගතො භගවාපි
 අමුක්කසද්දෙන වුච්චති ඵකාධිකරණතො සිමිති—“නමස්ස
 ඤා”ති තිති වාගෙති සකකම්මං නමො කතො—නනු නමිහ න
 මනති සාධා නවමජ්ජිති නමනති ඵලිතො රුක්කාති ඵලමාදිප
 යොගෙසු අකමමකොපි දිස්සති? සච්චං යද වචකාවසෙන නම
 නමතමතිධිසෙන තද අකමමකො සභාවතො සකමමකොති
 විචෙකො—ඵලං පකරණාරමො ජුතිපුබ්බකෙන පණාමෙන රත
 නත්තසගුත්තස්ස පුජනියවජ්ජස්ස සාදරං පුජං විධාය ඉදති ආරද්ධු
 මිච්ඡිතස්ස පකරණස්ස නිස්සයගත්තකතපණාමං කරොතො ආහ
 “මොග්ගලායනෙ”විවාදි—තත්ත මොග්ගලායනාවරියවරඤ්ඤ
 නමසසිමානි සම්මොක්ඛො: චකාරො වුත්තපසකාරෙන බුද්ධිබුද්ධෙන
 සම්මොක්ඛො: මාගධස්ස සද්දලක්කණස්ස කත්තාරමාවරියං නමනක්ඛියාය
 සම්මොක්ඛනිති කෙවි වදන්ති, අයමපතෙත්ත අමොකං බන්ති ව
 සද්දො හි ජිතදතො ආගතො තස්ස පුත්තො ව ආගතොති ආදිසු
 විය අනුචාවකත්තො දඨබෙබාති—සමුච්චයත්තො හි ඵකත්තො වා සබ්බ
 ත්ථ වා සුජ්ජමානො සබ්බත්තං සම්මොක්ඛනි, අනුචාවකත්තො ව සද්දො

නපෙකෙකි පටිභානාදේ සිටිමි ඉතරෙ නදනුගතො කුරුන්ති, නසමා න කෙවලං බුද්ධිමුඛයෙව අපි බො මොග්ගලායනාවරියකුට නම යසිකානි අපො; කිදිසනති වෙ ආහ “බුද්ධිමො” වඩාදි-මහා කව්වායනමහාදේවරවිතො නිරුතතිපිටකෙ යමකදේවරවිතා යං වුද්ධිනිරුතතිසකු ව කව්වායනසකුනද්විමලබුද්ධිමහාදේවරවිත කතෙසු සුතනවුතතිනාසාදිසු ව පාණිනිකව්වායනපනජලිපියා දිවචජිතිනුබුද්ධිආදිති කතෙසු සුතනවානතිකපහාසසවුතතිපති කාදිසු ව ආවරියවනුගොමිවිටවිතෙ සද්දලකකිණෙ පව්වකඩාන හසෙස ව ජඩබුද්ධාමිතනමතිසාරිපුතනමහාසාමිපහුනිති වරවි තෙසු වුතතිපතිකාපතිකාලකිකාරෙසු ව සබ්බපමමදග්ගසිහතිලොචන දසාදිරවිතෙසු සුතනවුතතිපසුචිකාසු ව ඉගොසෙසුසවතිපුරු තතෙසු ආපිසලියසාකව්වායනාදිසු ව බහුසු සද්දසදේවසු උග්ගහණ සවනධාරණවිතනනනිරුපනාදිවසෙත පවතතියා පසුතා පසදො වා සි අසා අපිති සිවා-“සෙනා”ති කිතකානිතිනත්‍රියය අනිය මතො කනතුතිදෙදො-“ලභු”නති අපපගන්භාවො; ගන්ථලා සවං බිපපගන්ථවගමසිතුං සාමිසියං පටිපතතිලාසවං නද්ගය යොගතො ලහුං අපපගතනසාධිතං-“අසද්ධිමං” අනාකුලප සිඛවචනෙන වුතනතො සදෙහරතිතං-“අනුතං” අසෙසලකි යොපසංගාතිකාවෙන වතනබ්බසාපරසාසාභා සමුපුණ්ණං-“ස ද්දලකකිණං” ව්‍යාකරණපරනාමධෙයං සුතනං තමමුලකතො වුතතිපසුචිකාදිතං; වුතනං හි

“සුතෙනසෙවති නං සබ්බං යං වුතනං පසුචිකාය යං * සුතනමුපපතති අන්තං සබ්බං සුතෙන පනිහිත”නති.

වුතනකුචාවරියසබ්බගුණාකරෙන මාගධිකසද්දකලිකායං සුතනං ව්‍යාකරණමුසුතනාහිධානෙනාදෙයත්තො, සුතනමෙව ව්‍යා කරණසරිතං සද්දවිපට්ටිපතතියං පවතනා යං සුතනං මිනා අග න්තිපුපථරසිමති මිය අකාබ්‍යාතෙ කතිරමාතෙ යාව සුතනං නදෙය්තං නාවදනුපාදෙයං වචනං හවති නසමා කාරණානි අපො ලකිකලකිණානි ව්‍යාකරණමසෙසු උභයාති සමුදි තානි ව්‍යාකරණං නාමානි කව්වායනො මසෙසුතෙ ඉති-නන්ද සද්ද සට්ටපාදෙයො ලකිකනති එතෙන පතනාදිවිභාගකපනාය අකාබ්‍යායනානි සද්දලකකිණං, ලකිකණාහිධානකුට පයොගාරහා සෙසසද්දපනිතියා; අසෙසදා ඉමෙ සාධිතො අසාධිතො වා වුච්චමානා අනන්තා නිසෙසසතො උපදිසිතුමසකතුණෙයා නි අවිසද්දතායෙව සිසුනති-ආවරියති සෙවියති විනයන්තති

* “සුතෙනසෙවතිතං සබ්බං යං වුතනං පසුචිකාය සං” ඉති එකෙ,

ආවරියො, ආවාරං සිකඩාපෙතිති වා ආදරෙන චරිතබෙබ්බා උපභා නබෙබ්බානි වා ආවරියො, මොග්ගලායනො ව සො ආවරියො ව මොග්ගලායනාවරියොති; ඉමිනා සුතසිලාදිගුණෙහි ලොකසම වං මාගධියා සද්දලකකිණසා කතාරං මහාසාමිඨානනාරප්ප තතමතනනො ආවරියං දෙසෙති; සොයෙව සද්දසන්කරණෙ අතතනො උතතරිතරාභාවෙන වරෙ පවරෙ, තං ච-නනු ව යං නංසද්දතං නිවේවා සමබ්බො කථං මොග්ගලායනාවරියවරකුචා නි එත්ත නංසද්දභාවො? සවිචං කිනතු යංසද්දෙ තුතතරවාකස දො පුබ්බවාකෙස නංසද්දවගමයනීති වඩොපදෙසා උතතරවා කෙස සිතො කතතුරුපො යංසද්දෙ පුබ්බවාකෙස නංසද්දං විසද්ද පෙතිති පරිභාරෙ.

එවං පකරණනියයගන්ථකතපණාමං දෙසෙමා ඉද්දති පකරණනියයපපයොජනාහිධානාහිධෙයකරණපකාරුති දෙසෙ තුං “ආරහිය” මිච්චාදිමාහ-නන්ද පදසාධනං ආරහියනානි සමබ්බො; කිම්පුතංතාහ “මොග්ගලායනො” වඩාදි; මොග් ගලායනායං මොග්ගලායනො, සද්දපො සද්දෙ ව සද්දපො ව එකදෙසසරුපෙකසෙවසෙත යථා ව්‍යජනසමුවිචයො ජලා යකනනති-සද්දෙ සද්දලකකිණං; වුතනකුට සමනතපාසාදිකා යං විනයට්ඨකථායං ගභවානි ඉමියං පදසා සංවණ්ණනායං “සද්ද නයෙන වා පිසොදරදිපකෙකපලකිණං ගහෙමා”ති-එත්ත සද්දනයෙන වානි ඉමං පදං වණ්ණෙනෙනන සාරන්දිපතියං සාරි පුතනමහාසාමිනා “සද්දනෙයනානි සද්දලකකිණනෙයන” ඉති- සකකතගන්ථකාරුපි සද්දසද්දෙ ව්‍යාකරණෙ වතනානිති වදනති. තථාච වුතනං.

“සද්දබ්බමන්තාමාදි සන්තප්පසායපුබ්බිකා, පටිපතතිරසාමසද්දෙ ව්‍යුපපතතිරහිසියතෙ”ති.

එත්ත වච්ඡිතවාලංකාරට්ඨිකායං සද්දෙ ව්‍යාකරණං ධම්මො ආග මොව්වාදි-අරියති සද්දයනීති අන්තොහිධෙයො ඉධ සමුදිතෙන සද්දලකකිණෙන වචනියො අන්තො සො ව පකතිප්පව්වාදිවිභාග කප්පතාය සද්දතං සංඛරණං, සද්දලකකිණෙන හි සද්දතං සංඛර ණමෙව පටිපාදියති, යෙන ච යො පටිපාදියති සො තස්සපො තො තීති-මොග්ගලායනො ව සො සද්දපො ව මොග්ගලායනසද්ද පො, සො එව පසාදනියසාරන්තමතිරනාදිසාධිමමන රතනා කරෙ සමුද්දෙ මොග්ගලායනසද්දපො එව රතනාකරෙ මො ග්ගලායනසද්දපරතනාකරෙ, පටිකෙති-පාදෙහි හසද්දනීති පටිති.

මගො, පඩිනි විය පඩිනි, මොගලලායනසද්දත්තනාකරයා පඩිනි මොගලලායනසද්දත්තනාකරපඩිනි; තං-“පදසාධන” නොත්තසං විසෙසනං-බාලානං ඉදං බාලත්වං, චතුස්සන්තං නාමං තදන්තෙ අත්තසද්දෙන නාමෙන සහ සමසන්නෙ සො ච තප්ප රිසසමාසො හොති අගං චතුස්සෙව තදත්තසං වුත්තනතා-තථා ච වුත්තං වාතතිකකාරෙන අන්තෙන නිව්වසමාසො සබ්බලිඛිත තා වෙ ති-බාලා අන්තො. පයොජනං යසානි අසද්දපදත්තසමාසො ති කෙවි; සද්දපසද්දවිවෙකසුසද්ද බාලා න භු උත්තානසෙය්‍යකා දුරකා සද්දසත්තං සද්දකාමා උත්තහණධාරණාදිපව්වො වට්ටොති වුත්තං හොති-සාදායනතං තාදායනතං ච අත්තසං සද්දපනතො පදං පජ්ජති අන්තො එතෙනාති නි පදං තං නාමපදං ආබ්‍යාතපදං උපසග්ගපදං නිපාතපදනති චතුර්විධං; තත්ත නමනිති නාමං අත්තානුරූපං සද්දපවත්තතො නාමයනිති වා නාමං, අන්තො ති සද්දති මුඛං නමනෙතො විය හොති සද්දෙ සති අත්තවබ්බොධසලිඛිතවතො; පිටිකතතං පන පඤ්ඤා පුබ්බපකෙධායෙව සාරතො පව්වෙතබ්බො-අත්තපට්ඨානං ති බුද්ධිවත්තං න ව්‍යජනපට්ඨානං; තෙනානුආචරියා

“අත්තං ති නාමො සරණං අවොච න බ්‍යජනං ලොකතිතො මහෙසී, තසමා අකමා රතිමකබරෙසු අන්තෙ නිවෙසෙය්‍ය මනිං මුතිමා”ති.

අසද්දත්තාපි වුත්තං

“අත්තානුරකිණත්තං වුත්තං සබ්බමිදං අතො, අත්තමෙව ගුරුං කමා ගණෙන න ව්‍යජනං විදු”ති.

භගවතාපි වුත්තං “අත්තපටිසරණං භික්ඛවෙ භවථ, මා ව්‍යසද්දනපටිසරණාති”; ආබ්‍යායනිති ආබ්‍යාතං ගච්ඡතිපඨනිති ආදිකං කිරියාපදං; කිසද්වාපි නාමමපි අත්තතො අත්තං ආවික්ඛති තථාපි පටිලඛිතාමවිසෙසතො න තබ්බොහාරං ලභති යථා ආසු ගමනතො අසොනි වුත්තෙ කිසද්වාපි ගොමතිසාදයො ආසුං ගච්ඡනති තථාපි පටිලඛිතාමවිසෙසතො අසොසද්දෙන න වුච්චනති එවං සමපදමිදං වෙදිතබ්බං- උත්තංසගති විසද්දපනෙන වා ආබ්‍යාතනති කිරියාපදමෙව චතුර්වර්ගනි නාමපදදිසු ති පසුතෙතසු කිරියාපදසං අන්තො පට්ඨානභාවෙන සද්දති පුරිසො බල පරිධාවනිති වුත්තෙ ධාවතිසද්දෙන වුත්තො එවන්තො සාමසද්දනතා පුරිසොනි විසෙසපදෙන වුත්තො; තදත්තපුරිසවිසෙසනාය ව බල පරිසද්දපි සුජ්ජනනිති; යථා සබ්බසමභිථරූපෙසු සමාගවෙසු අභිථරූපාය කසද්දෙදෙය්‍යාති වුත්තෙ අභිථරූපතෙ අභිථරූපොති විසද්දෙය්‍යති.

එවං නාමිකාදිසු පසුතෙතසු යං විසෙසෙන ආවික්ඛති තමෙව ආබ්‍යාතනති චතුර්වර්ගනි- උපෙව නාමසද්ධි ආබ්‍යාතසද්ධි සජ්ජති තදන්තෙ විසෙසෙති විසෙසෙ යථෙතීති උපසග්ගො, නාමාදිපදනං අන්තෙ වා ආදිමති වා නිපතනනිති නිපාතා, නිරුත්තරිපිටකෙ පන චතුර්වර්ගපි උත්තරික මෙකන්තෙ ව වුත්තං; නාමං උපනාමනත්තං, ආබ්‍යාතං කිරියා උත්තරිකං, උපසග්ගො විසෙසාය, නිපාතො පුරිසාය වාති- තාති යථා වුත්තපට්ඨානාති පදනි සාධියනති පනතිපට්ඨායාදිවිභාගකප්ප නාය නෙනාති පදසාධනං; ආරම්භනක්‍රියාතිසලිඛිතා පදසාධනසද්දතො තබ්බිකෙසනෙති ච කමෙම දුතිතා- “සමාසසනා”ති සමසන්නෙ සංඛිපියනිති සමාසො, තෙන සහන්තෙ තතියා අත්තො ගමසමානතො ආරම්භක්‍රියාය සහ අත්ත සමාසසද්දසං සහන්තොති.

තදෙවං සාතිසං මොගලලායන ව්‍යාකරණ රතනාකර මනිගනතු මුපායභුතං පකරණමිදං කතතුකාමො රතනතයප්පණාමාදායත්තං ගාථාතය මුපදෙසොති ඉද්දති යථාපටිසද්දාතං පකරණමාර්ග නොත්තා පඨමං නාම සසද්දානිද්දෙසෙ පයොජනමාග “සසද්දපටිග්ග හෙතෙත” වොදිකාය ගාථාය- උත්තරිකෙන එතෙතිති උත්තරිකාති සුත්තනාති, කිං උත්තරිකෙන? සද්දනං සාධිතාධිකාදි තෙසු “සරො ලොපො සරෙ” වොදිසු සුතෙතසු. සරා ආදී යෙසං තෙ සරාදෙයො තෙ අකාරාදෙයො සසද්දානි; සසද්දාය සරසවණණාදිකාය පරිග්ග හො පරිසද්දානං තෙන “එවා”ති අවධාරණො- “ඉති” හෙතුමිති යථා හනනිති පලායතෙ වය්‍යනිති ධාවති- “නමෙවා”ති තසද්දෙන සමාසෙ ගුණිභුතාය පි සසද්දාය පරාමාසො පදන මසද්දමසද්දාති සමබ්බසං පුරිසාධිතතො, යථා “දෙසෙන රාජමාතරිකා තසෙය්‍යවෙ තෙ තුර්වගමා”ති- “ආදෙ”ති පකරණාදිමිති; “විභාගතො”ති විසුං විසුං කමා; “දෙසසියස”නති සසද්දානිධාන සසති නාමාදිවසෙනා වහිතෙ ඉමසමිං පකරණෙ ආදිමති සසද්දානිධානං පකාසසියනති භාවො- අයං ති කමො යදිදමාදිමති සසද්දානිධානදෙය්‍යං ලොකෙ විය ජාතානා පජානං නො වෙ වොහාරො න සුඛො ලොකෙ විය අකතාය සසද්දාය තසමා ආදිමති සසද්දානිධානදෙය්‍යං කමභාවතො තදෙව දෙසියනිති; තත්ත සාමසද්ද විසෙස සසද්දාසු සාමසද්ද සසද්දාව පඨමං වත්තබ්බො තදන්තාගධතො විසෙසසසද්දානනාති තං දෙය්‍යනත්තමාග “අආදෙසො” වොදි.

අආදෙසො නිනාලිසවණණා.

“සලිඛිතො ව පදං වෙව පදන්තො පදවිග්ගතො වොදනා පරිග්ගාරො ව ඡබ්බිධා සුත්තවණණනා”ති.

වුත්තතතා ජයා සුත්තං සංවණ්ණනබ්බං— තත්ථ පුබ්බාපරපදානං එකවාක්‍යතායයොජනං සමග්ගො, ඉධ සද්දුලකබ්බණේ සුත්තසංසාදානතා දස්සනෙන වා සමබ්බදස්සනං වෙදිතබ්බං; යථා කිමත්ථ මිද මාරබන්තවෙ? තත්ථ තත්ථ “එමනමවණ්ණණ” ච්චාදිසු වණ්ණානා ම කතමෙති සඤ්ඤො ජායෙය්‍ය තං නිවත්තනත්ථ මිද මුච්චතෙති- විහත්‍යන්තං පදං තස්ස විහගවසෙන පදං වෙදිතබ්බං; යථා අභාද යොති පදමා බහුවචනන්තං පදං නිතාලිසාති පදමෙකවචනන්තං පදං, වණ්ණාති පදමා බහුවචනන්තං පදං, නිපදමිදං සුත්තනාති- වාක්‍යත්ථවසෙන පදන්තො වෙදිතබ්බො- යථා අකාරාදයො තෙවත්තා ලිසං සරව්‍යජනා වණ්ණානාම තොනාති- වාක්‍යෙ විජ්ජමාන සමා සණ්ඨිතබ්බාදිපදනං සමාසාදිවිග්ගහවාක්‍යදස්සනං විග්ගහො; යථා අභාදි යෙසං තෙ අභාදයො තයොව චත්තාලිසාව නිතාලිස, වණ්ණෙ යති අන්තො එතෙතිති වණ්ණාති; වාක්‍යෙ පදනං පයොජනාදි පුච්ඡනං මොදනා; යථා,

“සඤ්ඤා ච පරිභාසා ච විධි නියමෙව ච

පටිසෙසො ධිකාරොති ඡබ්බිධං සුත්තලකබ්බණ” නති

වුත්තස්ස ඡබ්බිධෙසු සුත්තෙසු කතමනති; වාක්‍යෙ පදනං සාත්ථ කතාදිදස්සනවසෙන පරිහරණං පරිභාරො; යථා තෙසු පතිදං සඤ්ඤාසුභතනාති- තත්ථ අභාදයොති සඤ්ඤා නිදද්දසො, නිතාලිසාති සඤ්ඤා විසෙසනං, වණ්ණාති සඤ්ඤා නිදද්දසො; තදෙවං සඤ්ඤාති කාර පදමසුභතමුපදයෙය්‍යො ඉද්දති තස්ස අත්ථං වණ්ණණෙනොභාත “ජනවචන” ච්චාදි- කිලෙසාතිසංඛාර මච්චබ්බිදෙවපුත්තසංඛාරො පඤ්චමාරෙ ජනවති ජනො බුද්ධො, ජනස්ස ච්චනං ජනවචනං, තස්ස ජනවචනස්ස අනුරූපා යුත්තා අනුකූලා ජනවචනානුරූපා; සුත්තනාතිමච්චිතසපිටකසංඛාතස්ස තෙපිටකස්ස බුච්චවචනස්ස මාගධි කාය සභාවනිරුත්තියා අනුකූලාති අන්තො; අනෙතිධ නිද්දිසවණ්ණනො අධික වණ්ණවත්තනාති න බුච්චවචනාතිති දෙස්සෙති; තථා ච වුච්චති.

“භාසාතිතාලිසතිතො නිරිත්ත වණ්ණො සියා යාතු න මාගධි සා ඤාපෙති තෙසාවරියො ජනිඤ භාසානුරූපාති පදං වදන්තො” ති

බුධා ච භගවන්තො මාගධිකාය එච භාසාය ධම්මං දෙසෙන්නති. වුත්තං ති—

“සා මාගධි මූලභාසා නරායායාදි කපපිකා

බුහමාණො චස්සුතාලාභා සබ්බුධා වාපි භාසරෙ” ති.

නිරුත්තියංවණ්ණනායමි වුත්තං—

“ධම්මො ජනෙන මගධෙන විනා න වුත්තො

නෙරුත්තියා ච මගධං විහජන්ති තස්මා

නෙරුත්තමෙව මුනිනො වචනානුකූල

මිච්චාදරං මනිමතා කරණියමෙත්ථා” ති.

අ එව කාරො අකාරො, අකාරො ආදි යෙසං ආකාරාදීනං තෙ අකාරාදයො, කස්මා අකාරොව තෙසමකබ්බරානාදි? වුච්චතෙ, තිය්‍යො යානියස්සෙසු නිය්‍යොයා ච පදමං චත්තාබ්බාති සරා ච පදමං වුත්තා; තථාති සරා පන ව්‍යඤ්ජනෙති නිය්‍යොයාති නිය්‍යොයා, අන්තො යෙව. ආදිමති පබ්බානභාවෙන වුත්තා, තන්තො පච්ඡා සරනිය්‍යොති ව්‍යඤ්ජනා වුත්තා; තත්ථ සරෙසු යෙ එකථානජා තෙ බහුකා මිජා අප්පකායී අප්පබහුකෙසු බහුකාව පදමං චත්තාබ්බාති පරිභාසතො බහුකත්තා එකජා අවණ්ණාදයො පදමං වුත්තා; පුන කණ්ඨ තාලු මුඛ දන්ත ශිඨඨානකකමෙන වුත්තා; තන්තො අප්පකත්තා මිජා එකාරාදයො ප ච්ඡා ඨානකකමෙන වුත්තා; එකජෙසු පි ගරුකලහුකෙසු ලහුකාව පදමං චත්තාබ්බාති පරිභාසතො ලහුකත්තා රස්සාව පදමං වුත්තා; ව්‍යඤ්ජනෙසු පි වග්ගාවග්ගෙසු වග්ගානං බහුකත්තා වග්ගාව පදමං කණ්ඨාදිඨාන පටිපාටියා වුත්තා; තත්ථා පි අප්පකත්තා මිජා පඤ්ච මා පච්ඡා වුත්තා; ලහුකරණත්තා වග්ගෙසු පදමද්විතියා අසොසා ප ඨමං වුත්තා; ගරුකරණත්තා තතිසචතුත්ථපඤ්චමා සොසා පච්ඡා වුත්තා; අවග්ගෙසු පි බහුකත්තා සොසභුතා යරලවා ඨානානුකකමෙ, නා පදමං වුත්තා; තත්තො පන කණ්ඨජත්තා සොසත්තා ච පදමං චත්තාබ්බො පි උප්පටිපාටියා පි අකබ්බරාප්පති සබ්බාවදස්සනත්ථං ප ච්ඡා වුත්තො; ලකාරං පන කෙච්චි ඩකාරධානො පදනාති ඉධ ලකාර ධානෙන නි දස්සනත්ථං සො පච්ඡා වුත්තො; නිය්‍යොතිනං පන අස්ස රත්තා අවග්ගත්තා සොසාසොසවිතිමුත්තත්තාව සබ්බපච්ඡා වුත්ත නති— වුත්තාඤ්ච පොරාණෙති—

“ නිය්‍යොයාදෙ සරා වුත්තා ව්‍යඤ්ජනා නිය්‍යො තන්තො

වග්ගෙකජා බහුත්තාදෙ තන්තො ඨානලහුකකමා

පඤ්චනනං පන ඨානානං පටිපාටිවසා පි ච

නිය්‍යොයාදිප්පහෙදෙති වුත්තො තෙසමනුකකමො” ති.

නිග්ගතිතමනෙත යෙසං තෙ නිග්ගතිතත්තා; ඉද්දෙච නානාතර නානත්තාදිති සාමන්විසන්තො ලබ්භති- නකබ්බරන්ති නවලනාතිති අකබ්

රා තථාහි අභාදීති අකඛරාති පරියායවසෙන නවලනති නති වණ්ණසං පරියායො විජ්ජති; යථා හි පදං සවෙවචනතාය අත්ථවසෙන පරියායං බරන්තං සංඝචරන්තං විය භොති න එවං වණ්ණණා අවෙවචනතො— කච්චායනන්තාසකාරො පන අඤ්ඤාථා වණ්ණණයති “න කඛරන්තීති අකඛරා පමාණතො එකචන්තාලිසමන්තා පි පිටකන්තා යං පඤ්ඤා පි න ඛිංකරිති අත්ථො” ති—“**කෙචන්තාලිසා**” ති ගණනපරිච්ඡේදො පන මාගධිකාය භාසාය විජ්ජමාන්තාං සබ්බෙසමපි අකඛරානං සභගහණන්තො- අනු ව අකඛරසංඛ්‍යාසු ආචරිතානං මන භෙදො භදන්තබ්බාධිසත්තමහාපේරො “නරවරවචනොපකාරාති වත්තාලිසකඛරාති” ති ආහ; ආචරියකච්චායනමහාපේරො පන “අකඛරාපාදයො එකචන්තාලිසා” ති ආහ; සබ්බගුණාකරමහාපේරො “සිඛිකකාමාදදයොවණ්ණාකඛරා තිත්තාලිසා” ති ආහ; අයං භදන්තමො ග්ගලායනාවරියො පි “අභාදයො තිත්තාලිසවණ්ණා” ති ආහ-එතෙසු පඨළවාදො අකාරාදයො සරා අඨ ලකාරවජ්ජනා චන්ද්‍රිකාවස්ථාසංඝාතා ති චන්තාලිසකඛරාති, දුතියවාදො තාන්තොව ලකාරසතින්තා ති එකචලිසකඛරාති, තතියවාදො රසසථකාරමකාරෙති තෙචන්තාලිසකඛරා තිති- තනු සරපට්ඨිච්චුත්තො ව්‍යඤ්ජනා න ව්‍යඤ්ජනපට්ඨිච්චුත්තො සරාති චුත්තසං සරලකඛණසංඝාත සංඝරාජන්ති සරාති නිබ්බචනසංඝාත වීරොධාපත්තිතො සංඝොගපුබ්බතො සති එකාරොකාරානං කදච්චි කදච්චි උච්චාරණහෙදෙන සමපජ්ජමානං රසසත්තං අග භෙදො “තත්ථොදන්තා සරා අඨා” ති චුත්තං, ඉධ පන මාගධිකාය භාසාය සමචන්තානං පච්චකඛතො සමුපලබ්භමාන්තානං රසසත්තසංඛ්‍යාත වණ්ණගුණසුත්තානං එකකාරානං පරිවජ්ජනෙ පයොජනාහා වා ගහණෙ පයොජනසබ්භාවාච “**දසාදෙසරා**” ති චුත්තං—නථාති-සබ්බෙසා උපොසථං කරෙය්‍ය පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍ය සබ්බෙසා පචාපරෙය්‍ය උපසමපාදෙය්‍ය සො භාසෙය්‍ය සීමං සමමනෙතෙය්‍ය සොතිකඛු යං ඉචේජ්ජන්තං වදෙය්‍ය ලජ්ජධම්මං ඔක්කන්තො තිරොත්තපෙප පතිසි තො නොත්ථාරං වන්තොතිවෙච්චමාදිසු සංඝොගපුබ්බානං රසසථකාර මකාරානං උච්චාරණෙන කමමවාචාදිසු අකඛරවිපක්ඛියා අසමචන්තො සාසනසීතියා මුලකාරණන්තා මහාපයොජනො රසසථකාරා නම්ඨ සංගහොති—චුත්තංහි භගවතා— “වෙ මෙ භික්ඛවෙ ධම්මො සචම්මෙසා සීතියා අසමමාසාය අනන්තරධානාය සංවහන්තාති, කතමෙවෙ? සුනිකඛිත්තං ව පදව්‍යජනං අත්ථොව සුනිකඛිත්තො, සුනිකඛිත්තසං භික්ඛවෙ පදව්‍යඤ්ජනසංඝාත අත්ථො පි සුන්තො භොති ඉමෙ බො භික්ඛවෙ මෙ ධම්මො සචම්මෙසා සීතියා අසමමාසාය අනන්තරධානාය සංවහන්තාති” ති—කිඤ්ච?

“අධික කඛරවන්තාති එකතාලිසතො ඉතො න බුඬවචනාතිති දීපෙනාවරියාසභො” ති

රූපසිතියං ලිඛිතං ඉමං ගාථං වඤ්ඤා කෙති අවිඤ්ඤානො රසසථකාරමකාරා එකචන්තාලිසතො අධිකා තසමා තෙ බුඬවචනෙ අනෙතාගධා නහොන්ති විපජ්ජපන්ති අධිකකඛරවන්තාතිති එතසං විකාශමයමත්ථො චුත්තො “ඉතො යථාචුත්ත එකචන්තාලිසමකතො අධිකකඛරවන්තාති සකකතගණේ සමුපලබ්භමානෙති අධිකකඛරෙති විරචිතාති යාතිවචනාති තාති න බුඬවචනාතිති ඤාපෙතිති අත්ථො” ති—සකකතගණේ පන වෙදිකෙ ලොකිකෙ ව රසසථකාරමකාරා සබ්බථානවිජ්ජනෙන්තො බුඬවචනෙථ ව එත්ථත්තකං සෙය්‍යො සෙය්‍යො ඔට්ටො ඔත්තපපං සොත්ථි සොපපන්තිව්වාදයො අනෙකපයොගා සුසන්ති තසමා අධිකකඛරවන්තාති න බුඬවචනාති ති ඉදං වචනං සකකතගණේ චතුරුසු සරෙසු අඨතිංසායං ව්‍යඤ්ජනෙසු ව ජනවචනොපකාරෙති සරෙති ව්‍යඤ්ජනෙතිව.අඤ්ඤානු ඡසරෙ ව පඤ්චව්‍යඤ්ජනෙ ව සකාය චුත්තන්ති පච්චතබ්බං “**පච්චකං වණ්ණානාම භොන්ති**” ති ආදිනා අවයවෙ වාක්‍යපරිසමන්ති නස මුද්දෙය්‍ය දිසිතං භොති, යථා ගග්ගකුලස්ස සතං දණ්ඩො චතුර්වග්ගො න කත්තබ්බං සබ්බසමමන්ති, “**සප්ථ**” ති තෙ කතමෙති සාමඤ්ඤෙන චුත්තානං සරූපසුච්ඡා; ඉති ඉමිතා අනුක්කමෙන චුත්තා අකාරාදයො තෙචන්තාලිසමන්තා ඉධ වණ්ණානාමාති අත්ථො, න නුව ආකාරාදයො එකධා නිද්දිඨා අකාරො පන කෙවලො කකාරා, දිසතිතො වෙති මිධා නිද්දිඨොති වොදනං මනසි නිධායාහ “**කතාග්දිසකතො උච්චාරණන්තො**” ති අසති අකාරෙ ක් ඛ් ග් ඝ් ඞ් ඉ. වෙච්චං චන්තං න සුබන්ති අභිප්පායො.

“ වණ්ණණා සංඛ්‍යානරූපෙසු ජාතිච්ඡිසු කාරණෙ පමාණෙ ව පසංඝායමකිතෙර ව යසෙ ගුණෙ” ති

නිකඤ්ඤාතො වණ්ණසද්දසං ගුණාදි අනෙකත්ථතො පි පකරණතො අකාරාදයොවත්ථ චුච්චන්තිති ආහ “**වණ්ණාස**” තිවොදි—පකරණතො පි අත්ථො විහජ්ජනෙ, චුත්තංහි—

“ අත්ථො පකරණා ලිඛිතා ඔචිත්තා දෙසකාලතො සද්දත්ථා විහජ්ජනෙන න සද්දොචනෙවලා” ති—

“අත්ථො” ති සද්දාධිගමනියො සමමුති පුරමත්ථහෙද භිත්තො අත්ථො-

සංකතවසෙක පටතොකා සටපටාදිවොහාතො සමමුනි, සනිබ්බා
 ණො පඤ්චකබ්බො පරමතො; එත්ථ ච යදිසද්දෙන විඤ්ඤාත
 බ්බසුත්ථසු වණ්ණෙනි එව වණ්ණනීයතං වඤ්ඤසෙ තද වතන
 බ්බං භින්නෙනි වණ්ණෙනි වා අත්ථො වණ්ණෙනි සමපිණ්ඩිතෙනි වා;
 න පඨමො විකපො තදිතරානං වණ්ණනං නිරත්ථකතපසඛිතා
 එකෙකසමා වණ්ණා අත්ථප්පනීයා අදසුනා ව; න දුතියො උප්ප
 නනවිධසුත්ථානං වණ්ණනං සමපිණ්ඩිතතං සමභවතො; න චෙතො
 හි විහි අඤ්ඤා පකාතො සමභවී, තස්මා වණ්ණනං කථං වණ්ණ
 නාය සාධකතමතතනි වුවවතෙ- යථා රථවකකතෙමිකුබ්බරාද
 යො අවයවෙ ගමනමුප්පාදෙනුමසමත්ථා පි සමුදිතා තදත්ථසාධකා
 භවනනි තථා සමුදිතෙනි වණ්ණෙනි අත්ථො වුවවනීති; තං නයුතනං
 පච්චෙකං අජනකානං සාමග්ගියමපි අජනකභාවාප්පනීතො නහි
 වාලුකානං වාහසනසු නිපට්ඨතො පි තෙලමුප්පජ්ජනීති; නො න
 යුතනං “සහකාරිසමවධානෙ සනි එද්දප්පාදනසමත්ථා භෙතවො”ති
 සොගතානං ඤායතො; අනෙකෙහි කාරණෙහි උප්පජ්ජනාරභං කා
 රිඤ්ජානං එකෙන කාරණෙන නජානන්ති න තං අකාරණං සියා
 නති අනෙකෙහි වහිතබ්බං සිවිකාදිකං එකො නවතනීති සො අස
 මත්ථො භවති; ඉතරෙ සමභාවෙ පි යො චිතිත්ථං නසකෙකානි සොඅ
 සමත්ථොති, විසමොයං දිඨ්ඨතො භාරවාහකාදයො අවිතසා සමානා
 භාරං වහනා දියුණෙනාව තතො තෙසං සමුදයො පි යුජ්ජති තෙ
 හ තථා වණ්ණනි ආදිසු වකාරං සුත්ථා ණකාරසු සවණකාලෙ ව
 කාරො නසුත්ථි සමුදයසු අනුපලභී හොති එවඤ්ච සනි වණ්ණ
 හි අත්ථො න වණ්ණෙනි නාත්ථාවබ්බොධායාලං වණ්ණනි-අනු වු
 වුවතෙ- යථා පතපරිබ්භමානමලානං පසාතො වකකං විය දියු
 නි න ව තද එකකබණ්ණ සබ්බත්ථොපලබ්භනි එවං සනෙත පි තසමං
 තසමං යානෙ ගතං සමාසනනාරුප්පකනීයා එකමිව දියුමානං අ
 ලාතමාරමණං කත්වා පවතනනාරාමමණෙසු විතතසනනානෙසු
 නිරුබ්බෙසු තෙහි ගතිතාකාරං සබ්බං සමපිණ්ඩිතො විතතයනතසු
 අලාතං වකකං විය දියුනි සබ්බත්ථොපලබ්භමානං විය ව බායහි අ
 නිලුප්පරිවහනිතො විතතසනනානසු; තථාහි වදනනි “අමජ්ජාස
 ඛකාකකබණ්ණ අනෙකකොට්ඨංවා විතතප්පවහනියො හොනති”ති
 ආවරියා-භගවතාපි චෙතං වුතනං-“නානං භික්ඛවෙ අඤ්ඤං එකධ
 මමපි සමනුපසාමි යංඑවං ලුප්පරිවතනං යථසිද්ධං භික්ඛවෙ විතත”
 නති එවං වණ්ණනිපදෙ වකාරාදියද්ධං සුණ්ණතසු පි එකමෙකං

අකබ්බසඛිතං සද්ධං ආරබ්භ පච්චුප්පනනාතිතාරමණ්චසෙන වෙ
 වෙ ජවනවාරා හොනති තතො සද්ධසමුදයමාරබ්භ එකො තතො අ
 යං ඉමසු අත්ථො ඉදමසු වාචකනනි එවං වචනවචනත්ථසමබ්බත
 තණ්වසෙන නාම පණ්ණාහි මාරබ්භ එකොති එවං සද්ධසමුදයාර
 මවණාය ජවනවිටියා අතනතරං නාමපණ්ණාහි පාකටා හොති න
 තොපරං අත්ථාවබ්බොධො හොතිති අමහාකමාවරියොපදෙස පරමප
 රා- වෙය්‍යාකරණා පත වණ්ණනං වාචකයනානුපප්පනීයං, ථො
 චෙන අත්ථාවබ්බොධො හොතිති වදනනි; ථොචොනාම සද්ධබලෙන
 ත්ථප්පනීති- වණ්ණනාතිරිතො වණ්ණනාතිව්‍යභිතො අත්ථවචනායකො
 නිවෙවා සද්ධො ථොචොති තබ්බිදුතං සිධිනො, අතො යෙව පුටිය
 නි ව්‍යජ්ජනි වණ්ණනාතිති ථොචො වණ්ණනාතිව්‍යභිතො පුටිති පුටිභව
 නි එතසමා අත්ථොති ථොචො, අත්ථවචනායකොති ථොවසද්ධසු උභ
 යථා නිබ්බවනමානු ආවරියා- තථා ච වුතනං පතජලිඉසිනා මහාභ
 සො- “අථ හො ඉදිවත්ත කො සද්ධො යෙනුවාරිතෙන ගලකමබ්ල
 වාලකිකකුබ්බරවිසාණිතං සමප්ච්චයො භවති සො සද්ධො අථ වා
 පනිතපදත්ථකො ලොකෙ ධනිසද්ධොති වුවවනී”ති-

“අ ආදි මරියාදගුණො සෙසං නෙ අආදසො”ති ඉමිනා ල
 මබ්භණ්ණමානසෙහි ආදිසු විය තගුණසංවිඤ්ඤාණොඤ්ඤපදත්ථ
 සමාසො දසසිතො; ආදිසද්ධො පනෙත්ථ ගුවාදයො ධාතවොති ආදි
 සු විය මරියාදත්ථො න පධානාදත්ථො; යත්ථ න සුතතකබ්බරෙහි කා
 රිඤ්සිති තත්ථ සබ්බත්ථ සුතතනතරතො පදනතරානුවුතනි ඤාතබ්බා
 නි ඤායතො අ ආදයොති පදං උපරි වකබ්බොනෙසු “දසාදෙ සරෙ”
 වොදිසු සතතසු සුතතසු යොජෙත්වා අත්ථො වතතබ්බොති ආහ
 “අආදසොති වතතනෙ” වොදි- නනු අආදයොති පඨමනො
 නුවතතනෙ, තං කථං අආදිසුති සතතමිතිද්දිසිනාති ආහ “නඤ්චා”ති
 ආදි- තසද්දෙන අනුවතනිතං පඨමනං පදං පරාමසනි; “ධො”
 යසමා; “අත්ථවසා”ති අග්ගිධෙය්‍යසාමජවියතො; “විහතනිවිපජිනා
 මො”ති විහතනීයා අඤ්ඤභාවාප්පනි; “ඉති” තසමා; අ ආදයොති
 පඨමත්ථසු ආදෙ දසාතසනෙන සමබ්බා සමබ්ජ්ඣමානොනාධාර
 තෙන භවිතබ්බනනි, ආධාරත්ථවසෙන සහනමිවිහනනීයා පරිවතන
 නං හොතිති මඤ්ඤතො.

දසා... “අ ආදිසු”ති අකාරාදිකං මජ්ඣෙ; එත්ථ ආදෙ දසනන
 මනඤ්ඤත්ථප්පවතනිසබ්බාවතො තෙසං අ ආදයො විසයභාවෙන පි
 සකකා පරිකපෙපතුනනි, “කෙසු විසයගුණෙසු”ති මොග්ගලායන

නිසංසායනතා ධාතුතං ගහඋපාදනෙණ්ණෙව පි වතනතෙ නිපුබ්බා න තො කම්මති කතප්පව්වයෙ ඤ්ඨති පාදිසමාසෙ දීසෙ ව රූපං නි ගහිතනති.

ඉතිපදසාධනවිකාසං බුද්ධිසංසාදනීයං

සංඤ්ඤාමිධාන වණ්ණනා

තදෙවං සංඤ්ඤාමිධානං දසෙසථා අබුතා සංකිතයං දසෙසතු මාරහතෙ 'සංඤ්ඤා' ව්‍යාදිනා—'ඉතිධා' නි ඉති සංඤ්ඤා යමෙවමන්තෙ ඉධ ඉමේසු පදෙසු සංකි වුවවනිති සෙසො.

සංඤ්ඤාමිධානං සරො ලොපො සරෙති සංඤ්ඤාධිකාරවිධි පරිභාසාසු භෙත්තසු පුබ්බස්ස ලොපවිධිසුත්තනනි දඬුබ්බං, සරොති කාරිසිතිද්දෙ සො ලොපොති කාරියතිද්දෙසො, 'ඔපසිලෙසිකාධාරසත්තමි' නි කතෙ නිසිනෙනාති ආදිසු විය උපසිලෙසෙන අඤ්ඤාන අව්‍යවහිත සිලිඪතාය නිබ්බතතාධාර සත්තමිති අන්තො; අනුති සරෙති යා සත්තමිසුපදිසියති සා සබ්බා වතුබ්බධාරි සමභාවෙ පි ඔපසිලෙසිකෙ යෙවාධාරෙ වතනිව්ණිනුච්චධානතො සද්දස්ස; සද්දොති වතනිව්ණිනු විද්ධාති යෙනති වතනා යමන්මහිධාතුමිව්ණිති සත්තසිධාන සාමන්ති යෙන තතොඤ්ඤාමන්තං සද්දොතිද්ධාති වතනිව්ණි පි උපදෙසතො සාමන්තියතො වා වසියතෙ අන්තොපොපදෙසතො යසමා ගුරුපාර මපරියොපදෙසො ගුරුකුලමුපතමම පඤ්ඤාකරණාදිනා ගවෙසියති සාමන්තියමපි ආධාරනතරෙ සත්තමියා උපාදනෙ වචනනතරපස මභිතා සියා නව වචනනතරං කතං ඔපසිලෙසිකෙ වාධාරෙ පසභිතා භාවො, උපසිලෙසොති සංසිලෙසො නෙසො ව්‍යවධානෙ සමභවනිති ආධාරවිසෙසපට්ටිපත්ති; 'තතො' නි ඔපසිලෙසිකාධාරසත්තමිභා වතො, තං අසිති පදවේණ්දෙ ඉධ සරෙ පරෙ පි පුබ්බසරලොපො න භොති නිග්ගහිතවණ්ණෙන ව්‍යවහිතතො නිග්ගහිතස්ස 'මයදසරෙ' නි මකාරාදෙසෙ කතෙ පරසරෙන සිලිවුච්චාරණං කාතබ්බං, කත මාවානද අතිවිවසඤ්ඤාති ඉධා පි පුබ්බසරලොපො න භොති විස්ස මකාලෙන ව්‍යවහිතතො, සංහිතාව එකපද ධාතුපක්ෂගානාඤ්ච නි ව්‍යා වුත්තංති—

“නිව්වා ධාතුපක්ෂගානං සංහිතෙකපදෙ තථා

එකපක්ෂකරණභාවා හිතනානං නන්ති සංහිතා”ති.

'සංහිතාස' නති සංකිසුත්තො.

සත්තං ථෙරසට්ඨසඤ්ඤායෙන පවත්නතෙ පරිභාසා පුබ්බලවිධි තො පරිභාසාවතො, 'පුබ්බසංසාධා' නි එවකාරෙන නියමසුත්තමිද නති දිපිතං භොති, 'චිධි' නි ආදෙසලොපානම විපලලාසාදිනං නා මං; පුරිස උත්තමොති ආදිනා පදවේණ්දං කතො 'අනතිකතමයං චි ඤාජයෙ' නි පරිභාසාය හෙවසුපපරිච්ඡෙදන ධිතෙ ව්‍යජන සරෙ පුබ්බාපරෙ කතො විතිබ්බුජ්ඣා පුරිමපදෙ පච්ඡමපදෙ ව අකාරාදිනං 'දසාදෙසරා' නි සරසඤ්ඤායං කතායං 'සරොලොපොසරෙ' නි පු බ්බපරසරානං අනියමෙන ලොපෙ සමපත්තෙ සරෙති සත්තමියා නිද්දිඪතො 'සත්තමියං පුබ්බස්සා' නි පරිභාසාය පුබ්බතුතානං අකා රාදිනං ලොපං කතො "ව්‍යජනමස්සරං පරං වණ්ණං නයෙ යුත්තො" නි පරිභාසාය ව්‍යජනං පරකබරං නෙත්වා රූපසිඬි වෙදිතබ්බා— මොඟ්ගලායනා පන පුරිස උත්තමොති ආදිසු සකාරාදිතො අකාරා දයො සරෙ විශොජේත්වා සරොලොපොච්චාදිනා පුබ්බසරානං ලොපං කතො පරඋකාරාදයො සරෙ පුබ්බව්‍යජනෙති සත්තොජේත්වා රූපං සාධෙනති; නනුව සබ්බස්මිං සංකිසුත්තො ඔපසිලෙසිකාධාරෙ යෙ ව සත්තමිති වුත්තතො 'යවාසරෙ' නි ආදිසු සරෙ පරෙති අභිවරි තො 'සරොලොපොසරෙ' නි ඉමස්ස වුත්තියං විය සරෙති එතක මෙව වතනබ්බං අඤ්ඤාථා සත්තමියා නිද්දිඪො පරො එව සියා න ව නං යුත්තං පුබ්බසරානමුපසිලෙසස්ස සදිසත්තාති ආසංකියපරි භාසා සම්පඨානෙයෙව පරිහරතො ආහ 'පුබ්බස්සාධාරිකවිධානො' ව්‍යාදි—'සත්තමියං පුබ්බස්සා' නි පරිභාසා නියමෙන පුබ්බස්ස කාරිය විධානතො පුබ්බෙ සත්තමි නිද්දිඪස්සානියතතෙන පි පරිභාසාවතාර තො පඨාය සත්තමි නිද්දිඪො පරො යෙවාති ගම්හතෙති 'පරෙ'ති වු වෙති, නතු ඔපසිලෙසිකාධාර පරිව්වාගෙනාති අධිප්පායො—'සම තො' නි යුජ්ජතො.

සංඤ්ඤාමිධානං සරොති අයං සරමතා සරෙති අයං සරොතිව 'පරො කවි' ත්‍යයමිං සුත්තො සමබ්භියති තදහ 'සංචිතාපරෙසම' නි, 'කවි' නි කිනතිපරොති එතකකමෙව අවචා එත් කවිග්ගහණං කිම ත්‍යං කතනති වොදනා, පඤ්ඤාදිත්තොති එත් සරමතා පරස්ස සරස්ස ලොපො මා භොතුති පරිභාසරා; පඤ්ඤා ඉත්තොති පදවේණ්දෙ සර භො පරස්ස සරස්ස 'පරොකවි' නි ලොපෙ සමපත්තෙ ඉධෙව කවි ග්ගහණෙන පටිසෙධො, 'සරො ලොපො සරෙ' නි පුබ්බසරලොපො, 'අස්සා' නි කවිසද්දස්ස, අධිකාරියති 'අධිකායො' නි යුජ්ජති ස මබ්භියති අභො, 'සබ්බස්සා' නි සබ්බෙසු සංකිසුත්තො—

සඤ්ඤාදිකණ්ඩාවසානභූතං ඛුලනාදිදං සුතනං ඛති කාමා ඉතො ප සාය අඤ්ඤාසු සබ්බෙසු සුතෙතසු කචි සංද්දා වතනාති හාවො.

සුම-ඉවණ්ණවණ්ණානනාති සාන්තාදෙසසම්බන්ධෙ ඡට්ඨි, න සමා ඉවණ්ණවණ්ණානං සානෙ එමආදෙසා හොනාති අනෙභා; සා නයදො එත් පසඛනවාචි අත්භාහිධානාය ඉවණ්ණවණ්ණානං ප වතනිපසඛෙන තදත්භාහිධානා යෙව එමආදෙසා හවනාති, ස මසංඛානං පසම්මං වුත්තානං පච්ඡාදිත්තානසු යථාකමෙවබ්බො ධස්ස ලොකතො පසිඛිත්තා ආහ “සථාකම” නති—තථාහි සප කචිපකඛා දෙවදත්තයඤ්ඤදත්තා බුද්ධදත්ත අග්නිදත්තානනාති වුතෙන සපකෙඛා දෙවදත්තො බුද්ධදත්තස්ස විපකෙඛා යඤ්ඤ දත්තො අග්නිදත්තස්සාති අවගමන්තෙ.

වණ්ණ-සසමා ඉකාරාදිතො තෙන වණ්ණසද්දපරෙන ඉක රාදිනා සවණ්ණා පි සමානවණ්ණභූතො ඊකාරාදිපි, අඤ්ඤපදනෙ ගුණිභූතො ඉකාරාදි ව අපි සද්දතො ගග්ගාති ආහ “සසඤ්ඤ”ති-අතිපසඛෙහා ඉට්ඨව්‍යාසානපත්තනි නං බාධෙතිති අතිපසඛගබ්බ කො තස්ස; “විකප්පො” ති උපෙතො උපිතොති රූපමයං, “විබ් වනහොති” ති පුබ්බසරස්ස ලොපංකාමා “සුචණ්ණානමෙඔවුත්තා” ති ඉකාරස්ස එකාරාදෙසකරණං න සීයාති අනෙභා.

සමා-“දිසෙ” ති “ව්‍යජනෙ දිසරස්සා” ති දිසෙ “සානිධා” ති පරස්ස ඉස්ස ලොපෙ “ව්‍යජනෙ දිසරස්සා” ති පුබ්බස්ස දිසො, “වෙ” ති “නවෙවා” ති සුතනතො වා සද්දො ව අනුචතනාති ආහ.

හොස්සා-ස ව ඔකාරස්සෙව හොතිති සම්බන්ධො.

බුද්ධ-ඛුබ්බන්ධොති අඤ්ඤත්ථ සමාසො යමිවචාහ ‘බුද්ධාගේ’ ඉව්වාදි ‘අනුබන්ධො’ති උව්වාචිතප්පධං සිති අනෙභා, අනුපුබ්බො බ නිවිතාසනෙති ආහ අනුබන්ධෙන විතස්සතෙත්තසුබන්ධො; ‘වෙ වා’ති සුතනතො,

“ආරමො වචනමපනති ලකඛණං යොගලකඛණං වාක්‍යං සත්ථං යනනඤ්ච සුත්තානමතිද්‍යයකා” ති

වචනතො වචනසද්දො පිති සුත්තස්ස වචකො, ‘අප්පාසාගො’ අනු වාරණං අනුපලඕ; පසුගති ‘පසොජනං’ ‘සංකොගො’ ලකඛණමං කොතිඅනන්තනරං; ‘ගමෙලකං’ ගාවො ව එලකා ව ගමෙලකං.

විති-ඉති සද්දො නුකරණං නිපාතස්ස පකති විශ්‍යානුකරණං හවතිති “ඉතිස්සා” ති සාන්තසම්බන්ධෙ ඡට්ඨි.

ඡට්ඨි-“නං” ති කාර්යං, නපුංසකලිඛෙන පසමෙකවචනං, ය මහා පරොනැපි සොවසානභූතොවයවො අනෙතා, තස්ස; “සානිධ” නති ආදෙසිං, ආඋපසගො මද්දනනෙත්ති ආහ “ආමද්දිසා” ති-‘අඤ්ඤා’ති වකාරාදෙසාභාවපකෙඛ.

වන-නනු සරෙති අද්ධවකතමානං නිමිත්තභාවෙන සරෙති ගතිනං සරස්සාති ආගමිභාවෙන වනතුං අඤ්ඤං සරග්ගහණං නැපි තතො කස්ස එතෙති ආගමෙති හවිතබ්බනාති ආසංකා පුබ්බං පරිග රති “ආගමිනො” ඉව්වාදිනා- වනාදිනං ආගමානං සරො යෙව ආගමි හොති, කසමා ඤ්ඤපකා? ආවරිග ඤ්ඤපකතො, තමෙව ඤ්ඤපක මාහ “අඤ්ඤපථ”ව්වාදි-“කි” යස්මා “අඤ්ඤපථා” සර ස්සාගමිභාවෙ අ සති “පද්දිනං”ධාතුගණනං “සුක්ඛිධානං” සුගාගමිකරණං ‘අනන්තං’ තිරන්තනාති ගාථායනෙත්ති—ඉදං වුත්තං හොති යදි සරං සිපෙ කා ව්‍යජනමතෙස මාගමි හවෙස්ස තද නිපජ්ජන මිච්චු දකාර ස්ස පද්දිනං “කචි” ත්‍යනෙන සුත්තකන සුගාගමිවිධානමනත්ථ කා සිසා, තත්ථා පි නිපද් අන ඉති ධිනෙ දකාරා පරමනෙන යකා රාගමං කඛා නිපජ්ජනනාති සිඕතො තස්මා පද්දිනං සුගාගමිවි ධානමෙව ඤ්ඤපෙති නෙනෙ වනාදයො ව්‍යජනස්ස කිනතු සරස්සෙව හවනාති.

ජාලො-ඡසද්ද පරස්ස ආදිස්ස අනතාපවාදෙන විධිත්තොනො ලකාරො ආගමන්තා තංඅවිතාසෙතෙනො ආදිභූතොව හොතිති ලඤ්ඤ ති නවුත්තං-කච්චායනා පනෙත්ථ “යවමදනතරලාවාගමා”ති සුභොත න ලකාරං කරොනාති ලලානමවිසෙසෙහාති වාහු තදසුත්තං, තෙසමපි කච්චායනානං ‘අකඛිරාපාදයොථකච්චන්තාලිස’ නතිවිධිසමානඅකඛිර සඤ්ඤායං විපුං ලකාරස්ස පසිතන්තා අවිසෙසෙහාති විධා පායො ව නි රන්තකො සිසාති විසිසා යෙවෙනෙ සාන සුතිලිපිහෙදෙ පි හි නෙසම නිවාරිතොව, තථාහි තෙසු ලකාරස්ස මුඛසානිගතමනුජානනාති ල ස්සතු දන්තසානිගතං සුතිලිපිහෙදෙ පච්චකඛිසිඛොව, තෙනිධ ලකා රොව පසිතො.

සරාගං සරෙ වා සකි සරසකි.

සරසකිං දස්සෙමා ඉද්දති සරසකිපටිසෙධං වනතුකාමො “කඤ්ඤ ඉමෙ” ව්වාදි පගොගපද්‍යාහ.

න වෙ වා-යසමි පුබ්බලොපො පරලොපො ච පරියායෙන සමපගෙතා තත්ථ චිත්තාමිපි පකෙඛි අභාවන්ථං වචනං, 'කුචි'ති ඡන්දහෙ දුසුබ්බවාරණං සන්තිච්ඡාරතිතථානෙසු, යත්ථ සරසකුතො සති ගාථා සු ඡන්දස්ස හෙදො හානි හොති සුතොසු බ්‍රිඩවචනෙසු ච අසුබ්බවාරණං සුබ්බවාරණස්ස හානි හොති තස්මිං ඡන්දහෙදට්ඨානො අසුබ්බවාරණට්ඨානො ච යත්ථ ච පදවෙඡ්ඡදපදවිග්ගහාදිකාමිතාය සන්තිච්ඡා සන්ති කරණෙ ඉච්ඡා නහොති තස්මිං සන්තිච්ඡාය රතිතෙ ඨානොවාති අත්ථා.

ව්‍යජ-දිස්ස දිස්සකරණෙ රස්සස්ස වා රස්සකරණෙ පයොජනාභාවා රස්සදිස්සානමෙව යථාකකමං පච්චාසනාය සවණණා දිස්සස්සා හොනති අග 'රසස්ස' වචාදි- 'දුගමෙ' ති වනාදිසුතොන, යොගොති සුතං තස්ස විභාගො චිධාකරණං යොගවිභාගා ඉඨප්ප සිඬිති ඤයතො දිස්සස්සානි යොගභාගගහණෙන යානිවාති එත්ථ දිස්සස්සාකාරස්ස සරෙ පරෙ රස්සතො, ව්‍යඤ්ජනෙති විභාගිවිපලො සෙන ව්‍යඤ්ජනස්සානි යොජෙතබ්බං.

සර- "ව්‍යජනස්සා"ති වෙ ඉත්තනෙනාදෙසෙන යොගා ඨාන සමුඛෙකිඡ්චයි.

වතු-ඉමිනා පි වග්ගගහණමකකරවිසයෙ වතුන්ථාදිවොහාරො කරියමානො වග්ගකකරෙ යෙව රුළුහානි අග 'කබ්බගෙන' වචාදි- 'පච්චායනා' ති කණ්ඨාදි උප්පත්තිඨානාසනනාය 'නංඛණ' නති ව්‍යජනමහා පරස්ස ව්‍යජනස්ස විතතං මාහොතුති පරිභාරො.

සරව්‍යජනසනි.

අති අනතංති සිතෙ 'යවා සරෙ' ති ඉකාරස්ස යාදෙසං කාමාදයෙති 'අන්තගත' නති, තථස්ස භාවො 'න ජයං' ඉවචාදි ඤෙය්‍යං.

නව-යෙති සාවඤ්ඤ නිදෙදසා වණණමතාස්ස ගහණං ඤෙය්‍යං.

වග්ග- 'නෙ' ති අනන්තරනිද්දිඨා වග්ගලසා පරාමසීයනාති, සකකතෙති ආදිසු සකසතනියං රුචිතනියං අපට්ඨමනත්ථා ලුප්ඵෙඡ්ඡදනෙ පිලු පලු සල ගමනත්ථා දිසපෙකකිනෙ ඉති ඉමෙහි ධාතුති 'වග්ගමානො ති අනති'ති ආදිනා යථාරතං භාවකමෙමසු තෙප්ප චවයෙ 'කොසාභාවකමෙමසට්ඨපරොකෙකිසු මානන්තත්තාදිසු' ති කොස යකාරස්ස ඉමිනා පුබ්බරූපං, 'කායාන' නති පච්චුද්දහරණෙ නිං අග නති පදවෙඡ්ඡදො, 'ලොපො'ති නිගහතිතලොපො 'යවාසරෙ'ති ඉස්ස යාදෙසෙ 'ව්‍යජනෙදිස්සස්සා'ති දිස්සා.

හස්ස- "වුග්ගති"තිමුහවෙචිතනියං "ගුහාදිතිසක්"ඉති යක් "ලුග්ගසුපනාස්සා" ති ඕකාරෙ සමපනෙන "නනෙකානුබකිනාගමෙසු" ති පටිසෙධො.

වෙවා-ඉදං කිඤ්චාපි විකප්පත්ථං කතනාති හෙසිමෙන නිවචනං විඤ්ඤායති තථා පි ඉමිනා වාකාරෙන විකපෙපාච හෙට්ඨිමෙ පන කුචාධිකාරා හකාරනතධාතුතො ස්‍යණ පච්චයෙ දෙහ්‍යං දෙහ්‍යං සිනෙහ්‍යං ලෙහ්‍යනාති පි භවතොව.

ව්‍යඤ්ජන සනි

නිග්ග-අසතිපි ආගමගහණෙන නුබකිවිසෙසෙවා ආදෙසනායොගා ආගමොවසීයතිති අග, "ආගමොහොති" ති-අස නතුප්ප නති ආගමො, සතතු විශාදෙසො මිථොනා විශාගමොති වෙය්‍යාකරණා වොහරනති

ඨානියස්සාදෙසො විධියතෙ තං, වචනිතස්ස ලක්ඛිස්ස අනුරොධෙන ලක්ඛණප්පචතතිකා විභාසා වචනිතවිභාසා, අහෙදෙන තු වාධිකාරො පි වචනිතවිභාසා, තස්සාභාවො වචනිතවිභාසතො, කත්ථිසුතො යථා යථා ලක්ඛිස්ස රූපං වචනිතං තථා තථා පවත්තනතො යථා වචනිතරූපපරිගහතො තස්මිං, "ඵ්ඤ්ඤා" ති ඉමියමිං සංභිතාකණෙකි; අධිකරියති උපරි සුතොසු තදුපකාරතාය ආචරියෙන නි යොජියතිති අධිකාරො නිග්ගතිතස්ස අධිකාරො නිග්ගතිතාධිකාරො

ලොපො- ලොපසද්දො යමිග භාවසාධිතො නිද්දිඨො නහෙ ඨා විය කමමසාධිතොති අග "නිග්ගතිතස්සා"ති- "පටිසලොපො" ති නිග්ගතිතලොපෙ "සරමහාවෙ" ති ලස්සවිභාවො.

සංකො- "අනගතරා"තිසරෙති අව්‍යවතිතා; සංයුජ්ජතිති "සංකොගො" එකත්තාවතිතානං ව්‍යඤ්ජනානමෙසා පුබ්බාවරියසද්දො, "අනු" ති අයමිං සංයොගවිසයෙ, ආදිසද්දස්ස නිශ්චායවච්චාචිතො උපාද්නා අග "ආදිගුතාවසවො"ති

වග්ග- "වග්ගෙ වග්ගෙනො" ති අවිසෙසෙන වුත්තන පි යස්සවග්ගස්ස යො වග්ගෙනො සොච පච්චාසනායො හොතිති දෙස්සතු මාග "පච්චාසනා"ති.

සෙව- "ඵචසද්දසභවරියා" ති අව්‍යව්‍යවරිතා ව්‍යව්‍යවරි නිශ්චිතෙති ඤෙයතො සද්දතොන අව්‍යව්‍යවරිතා එවසද්දෙන සභවර භාවතො සබ්බතාම සද්දතුතො යකාරොව ගහ්‍යතිති අධිප්පායො- කත්ථි පොත්ථකෙ එව සද්දසභවරියා ය ඉති ති ඉති ච සද්දස්සව

ගහණන්හි පායෝ දිසාහි සො පන පඤ්චකාපාය මනුසරති එවසද්ද සඟවරියතො යනිති සද්දා සෙවා වසියන්තිති.

සෙසං — පුබ්බස්සුතො යසද්දසං ගහණා ඉධ යඤාර මනන සෙසව නිද්දෙසොති ආහ ‘සකාරෙ’ නි— ‘නදමිනාදිනී’ නි ඉමිනා නිපානනස්සුපානං දසෙසාති, අප්පනසංස පාපනං පහනසංස පටිසෙධොව නිපානනං, නදමිනා ආදි සෙසං තානි නදමිනාදිනී, පදසමුදයසංස අනුකරණං නදමිනානි; අනොව පදනනරෙන සමසන්තො, අඤ්ඤං ලකඛණං ලකඛණන්තරං, තෙන ‘නිජ්ඣකා නිසකො’ නි ඉමිනා නිපානනස්සුතො වා යකාරාදෙසො, ‘සොගච්ඡාගා’ නි බුධං සරණංති පදවෙඡ්ඤෙ කතො සරනිමිත්තාභාවතො වන්තො පරෙ නිගහතින සං ‘මයද්’ නි සොගච්ඡාගෙන මකාරාදෙසො කාතබ්බොති භාවො.

නිගහතිනසංසි.

සරසංසි නිසෙධො ව සරව්සඤ්ඤාන සංසි ව අපො වසඤ්ඤානසංසි ව නිගහතිනසංස සංසි ව සංසිසො සාධු නිද්දිසා පඤ්චධා පදසාධනො

ඉති පදසාධනවිකාසං
බුද්ධිසංසාදනීසං සංසිවණ්ණනා.

— 303 —

තදෙවං පඤ්චපකාරෙති සංසිමනුසංසාය ඉද්දති සන්ද්‍යන්තන්තො දන්තවසෙන දුට්ඨෙසු පදෙසු ක්‍රියාය දබ්බනිසංසිතන්තො පටිපාත්තො දබ්බසංසාති තබ්බාවිතො නාමපදසංස සාධනවිධිං දසෙසන්තො ආහ අඨ නාමානි’ වොදි— අත්ථාහිමුධං නමනතො අත්තනි වත්ථසංස නාමනතො නාමං, දබ්බාහිධානං; යසමා පුරිසාදිසද්ද අත්තනා ව තත්තබ්බසංස පුරිසාදි අත්ථසංස අහිමුධං නමති පවත්තනි තං ව අත්ථං අත්තනි නාමෙති දසෙසති තසමා තං නාමනනි වුවනිති වචනත්ථද සංසනං, දබ්බාහිධානනනි සරුපදසංසනං පුරිසාදිදබ්බසංසිතානසංස වච නිසන්තසංස අහිධානවාවකං පුරිසාදිඅකබරසන්තිවෙසරුපා නාමප ඤ්ඤානනිති අත්ථො-කානි පන තානි නාමානිවොහ ‘නානි’ ත්‍යාදි-නා න්’ දුට්ඨෙසු නාමෙසු ‘නාම’ පඨමං ‘සලිඛෙගසු’ති ලිඛිතීන්ති භිප්ප වචසාදිති වන්තො යෙන වා ඉත්ථාදසො වන්තො නං ලිඛං, සද්දධිමො; තෙන සහ යානි වත්තනෙන තානි සලිඛානි, තෙසු; ඵ සො රුකෙබ්බා එසාමාලා එතං ධනනනි එවං පුරිසාදිවාවකෙන සබ්බ

නාමෙන සමානාධිකරණතො රුකබ්බාලා ධනසද්දා පි පුමිත්ති න පුංසකජොතකතෙනන ලොකෙ සමමනාති වෙදිතබ්බා, වුත්තං නි-

“එසා එසො තන්තිපපසිඬි ලොකසංසොති යත්ථත්ථෙසු පිපුමනපුංසකානිත්‍යව්වනෙන තානිමානිලොකෙන”ඉති.

අකාරො අනො අනො වා පරියන්තාවයවො යසං සො අකාර නොනා තතො එසොත්තත්ථව්‍යපදෙසකාරණං පුමානිවෙවතං ලිඛං යසං සොයං පුලලිඛො තසමා බුධ ඉත්ථවත්තසමා වචනතො පරා හු චා සත්තවිභ්‍යාසයො සන්දයො යොජියනනි යථා විධි පදසංසිසන්තීති අත්ථො.

වෙවෙ. “එකෙස” නනි සන්ද්‍යන්තව්‍යවිසමුදයෙන වෙවෙති වුත්තානමවයවානං සමබ්බෙ ඡට්ඨි; හවන්තිකාය සන්දිච්ඡානං ව්‍යා පිතුමිඨතො වෙවෙ නි විච්ඡායං පිබ්බවතං— කිං විසිඨා නාමයමා නි ආහ “එකානෙකත්ථෙසු වත්තමානතො”ති—අනෙක ව එකා නෙකෙසු වත්තමානතො “නාමයමා”ති පකතිවිසෙසනං දබ්බධම්ම තතා එකත්තාදිතං න සන්දිච්ඡෙසසන්තනි වොහරති—“අධිකාරො”ති එත්ථ සිහගතික මණ්ඩුකගතික යථානුපුබ්බික වසෙන නිවිධො අධිකාරො, සිහො මිහරුපා පුරතො පි පච්ඡතො පි ඔලොකෙති තාදිසො අධිකාරො සිහගතිකො, මණ්ඩුකො උපපතිචා අත්තරන්තරා නිපති චා ගච්ඡති තාදිසො අධිකාරො මණ්ඩුකගතිකො, පටිපාටිං අනති කතමිචා පවත්තමානො යථානුපුබ්බිකො, අසම්පන යථානුපු බ්බිකො.

පඨ. කිම්දමත්ථමත්තමිච්චාහ “සකත්ථො” වොදි—තත්ථ සකත්ථො විසෙසකං තං පන සද්දපපවත්තනිමිත්තං ජානිගුණක්‍රියාදබ්බ ලකඛණං; දබ්බං විසෙසසං තමපි ජානිගුණ ක්‍රියාදබ්බලකඛණං, තත්ථ යද් ජානියා විසිඨො පදත්ථො හිධියතෙ ගො අසෙසාති තද් ජානිවිසෙසසන්තො සකත්ථො ගොපිණ්ඩාදිවිසෙසසන්තො දබ්බං යද් ගුණවිසිඨං පටාදිකං දබ්බමහිධියතෙ සෙත්තො පටොති තද් විසෙසනාහුතො ගුණො සකත්ථො විසෙසසාහුතං පටාදිදබ්බං, යද් තු ජානියා විසිඨො ගුණොහිධියතෙ පටසංස සෙත්තො ගුණොති තද් ජානිවිසෙසසන්තො සකත්ථො ගුණො විසෙසසන්තො දබ්බං, යද් පන දබ්බමපි දබ්බන්තරසංස විසෙසනාහුතං හවති යට්ඨිසො පටෙසස කුතො පටෙසසො ත්‍යාදිසු තද් යට්ඨිආදිකං දබ්බං විසෙසසන්තාවමාප නනං යකත්ථො දබ්බන්තරං විසෙසසන්තාවමාපනනං පුරිසාදිදබ්බං—

කවි සමබ්බො පි සකන්තො භවති යත් සබ්බකුනිමිත්තො පච්චයො දණ්ඨි විසාක්ඛිති දණ්ඨපුරිසසමබ්බො දණ්ඨිති පච්චයො, කන්ති ක්‍රියා පි සකන්තො භවති යත් ක්‍රියානිමිත්තං පච්චයො යථා පාවකොති අනු පචනං සකන්තො භවති ක්‍රියාකාරකසමබ්බොත්‍ර සකන්තොති අපරෙ; ලිඛිතමිත්තොති සකන්තො ච දබ්බං ච ලිඛිතං ච ඉති චත්තසමාසො සංඛ්‍යා එකතොති සමමාදිකාරකජයකං සංඛ්‍යා ච කල්මාදි ච සංඛ්‍යා කල්මාදි ඉති ඉදං පඤ්චකං “නාමකො” නාමයං අන්තො නාමකො සද්දන්තොති භාවො—යජ්ජ පි සකන්තදබ්බලිඛිතසංඛ්‍යාපරිමාණලකිණි සබ්බො එව අන්තො නාමයං අන්තො නාමා පි ඉත ගොබ්බවද්දසද්ධියෙන සකන්තදබ්බපරිමාණලකිණිණි යො අන්තො ස නාමත්තසද්දන්ත වුවවතෙ “නාම” නාමත්තයං “සාමසද්දන්ත” කල්මකතොති සාධාරණාවත්තං ඉමිනා මතකසද්දයං සාමසද්දවචකතං දීපෙති කසද්දා මහතං වාතෙති බ්‍රාහ්මණමතං හොජයන්ති ආදිසු විස—තදෙවං චුතකසරුපං යනං කිං වුවවතිති ආහ “අත්තමනාපච්චවතො”ති “නාමයං”ති පකතිරුපයං; අභිධිගති අනපෙකකිත්තිභාගතිවිසෙසෙන පකතිරුපෙන කතිගතිති අභිධිගතො අන්තො නාම සාමසද්දන්ත අභිධිගතමතං නාමිං ජාතනියං—“පඨමා”ති ඉත පඨමාසද්දා රුද්ධිවිසෙසන විභවතිවිසෙසෙන වතනතො; යතො පුබ්බො අසද්දා විභවති නත්ති සා පඨමෙති—“නාම නාමවිසෙසනතො”ති තයං අන්තොති අනුචතනතයං නාමයං විසෙසනං හෙදකං නාමවිසෙසනං තයං භාවො නාමවිසෙසනතං තසමා, යසමා විසෙසනතොති විචච්ඡිතතො විසෙසනං තසමා “විධිබ්බිසෙසන නාමයං”ති එත්තං විසෙසනං තදන්තයං විධි සද්ධතබ්බොති චුතති—යං විසෙසනතොති විසෙසන භාවෙන වතනුමිත්තං අන්තොති සාමසද්දන්තො තදන්තයං තසදෙදන විසෙසනසං පරාමාසො තං විසෙසනමන්තො යසං තයං විසෙසනතො තො බුද්ධාදිසද්දන්තො විධි, ත තද්දිමජ්ඣෙති කවිවෙසසභ්‍යආදිති භාවො විධිසතෙති විධි ඔකාරාදි.

අන්තො අන්තො නාමයං විසෙසනතොති අභිධිගතො “විධිබ්බිසෙසනතො”ති පරිභාසාය අකාරන්තො ගහන්ති ආහ “අකාරනතො”ති—යොන නති බහුවචනෙන පඨමාද්‍රුතිසාබ්‍යවචනානං ගතිතතො මිනනං ආදෙසිනං වාටෙති වෙ ආදෙසා යථාකතමෙන භවන්තිති ආහ “සථාකකම” නති—ආකාරෙකාරා යෙවාදෙසා ටකාරා පන යොනං සබ්බාදෙසන්තො අසද්දන්තො “ආදිසං” ති යකාරානං ඥෙථ සිසුන්ති ආහ “මකානුබ්බිතො” මකානුබ්බිතො

මණ්ණො සබ්බසං”ති ටකාරොනුබ්බිතො යසං අන්තො නෙකකාරො වාදෙසො සබ්බසං හොතින්තයං පරිභාසාසුත්තයං චුතති=බුද්ධො බුද්ධාති එත්ත රුපසාධනතො වෙව වෙදිතබ්බො;බුද්ධි බුද්ධිති තිත්තො “වෙවෙකානෙකෙස්වි”ත්තාදිනා ස්වාදයො භවන්ති තෙසමාතිගමෙනපස සබ්බෙන අත්තමන්තො ජාතනියං “පඨමාත්තමන්තො”ති පඨමා විභවති හොති තත්තං පි එකවචනානං බහුවචනානං වාතිගමෙනපස සබ්බෙන වතනුමිත්තං එකමිති වතනබ්බෙ එකවචනං සි ඉකාරො කිමංසිසුති සංකෙතන්තො තසමා “සංකෙතොනවයවොනුබ්බිතො”ති පරිභාසා සාමන්තොති අපයොගො, බහුමිති වතනබ්බෙ බහුවචනං යො අකාරවතා නාමසමා පරයං සියං “සියො” ති ඔකාරාදෙසො භවං අආදි අමජ්ඣ අභ්‍යන්තයං නාමයං සාමසද්දන්ත පසබ්බෙන විසෙසනතොති වතනුමිත්තං කාරියං “විධිබ්බිසෙසනතො”ති පරිභාසාසුත්තයං මන්තොති විසෙසනතොසො ව හොතිති නියමිතතො අකාරනතො නාමයං භවං පඤ්චමියා නිද්දිඨං කාරියං “පඤ්චමියං පරයං” ති පරිභාසාසුත්තයං මන්තොති පරයං හොතිති අකාරනතො නාමසමා පරයං සියං ඔකාරාදෙසො, “සරො ලොපො සරො”ති පුබ්බසරලොපො ඔකාරො ධකාරෙ සංභිතො භවති බුද්ධො— අකාරවතා නාමසමා විභවති යොසං “අන්තො යොනං වාටෙ”ති වාදෙසො භවං අකාරාදිසං අකාරමජ්ඣයං අකාරනතො ව නාමයං සාමසද්දන්ත පසබ්බෙන “විධිබ්බිසෙසනතො”ති පරිභාසාසුත්තයං මන්තොති අකාරනතො නාමයං භවං “පඤ්චමියං පරයං”ති පරයං යොසං වාආදෙසො භවති භවං ච “ජ්ඣියනතො”ති පරිභාසාය අන්තයං පසබ්බෙන පරයං විධිසමානං කාරියං “ආදිසං”ති පරිභාසාය ආදිවණ්ණයං ටකාරොනුබ්බිතො “ටනුබ්බිතොනෙකවණ්ණො සබ්බසං”ති පරිභාසාය සබ්බසං ව පසබ්බෙන අනුභවතොති විසෙසනදෙසෙ පවතනානං මිනනං මිනනං සාමසද්දන්තයං පසබ්බෙන සති “විප්පවිසෙසො”ති පරිභාසාසුත්තයං මන්තොති පරමිඨං හොතිති “ටනුබ්බිතොනෙකවණ්ණො සබ්බසං”ති පරිභාසාය සබ්බසං යොසං වාආදෙසො භවති ටකාරො ටනුබ්බිකාරියන්තො තසමා “සංකෙතොනවයවොනුබ්බිතො”ති පරිභාසාසුත්තයං මන්තොති අපයොගො ආකාරමන්තොති සියංති “සරො ලොපො සරො”ති පුබ්බසරලොපො ආකාරො ධකාරෙ සංභිතො භවති බුද්ධො— එවමුපරිපසුන්තිං.

ආම—“විජ්ජමානසං” දෙවදන්තාදිනො නිපථනතො “වජ්ජි අනා” දෙවදන්තාදිඅත්තයං “සද්දන්ත” නාමෙන “අභිමුඛිකාණ” පුබ්බ

වතු කින්නා සමපදනං නාම යනු වතුඡී විධියනිව්වාහ අනුමනභිව්වාදි- “දදනි කමමනා සුතන” නති දදනිනො දනත්‍රියාස සබ්බකිනා ඵලාදිනා කමමන සමඛජ්ඣමානං “සමපදන” නති සවෙ තනාසා වා අවෙතනසා වා යසා කසාපි පුජාබුඞ්ගා අනුගතනාම තාය වා යථාචරො සකං ධනං දීයතෙ තං සමපදනං දනසොග්ගො පටිග්ගාහකො, අනුමඤ්ඤනිත්‍යනුමනනා මති ඵජාදනෙ, නිරාක රොති නිවාරයනිති නිරාකතනා න නිරාකතනා අනිරාකතනා, අ ජෙක්ඛසති මසං දෙතිති දයකං යාවති දනෙ පවතනයනිති අජෙක්ඛ සකො තෙසං වසෙත “නිබ්බා” තිති පකාරෙති “උද්දිගං” කපිතනති අජො-නත් අනුමනතු යථා ආගනතුකසා රුකෙකා ඵලං දදනි ආගනතුකො හි න යාවති මයනං දෙතිති අනිරාකරණනතු විජ්ජනි තථාපි අධිකමසානුමනනං පටිග්ගාහකොධිපජායො අජීති තථෙව විවච්ඡනමිති අනුමනතුකමෙවෙදිසං සමපදනං, අනිරාකනතු යථා චෙ ති යසා පුජාං දදනිති චෙතියං හි නාජෙක්ඛසති පුබ්බෙ විය නාපසතු මඤ්ඤනෙ යදි දීයතෙ හවත්ති කෙවලං දීයමානසා අනිරාකරණ මතමිත්‍යනිරාකනතුකමිදිසං සමපදනං, අජෙක්ඛසකං යථා බ්‍රාහ්මණො ය ගාමිංදදනිති බ්‍රාහ්මණො පන අජෙක්ඛසතෙ.

සුඤ්ජං පකතිවිසෙසසා අපරිගහනිතතනා නාමසමානිවාධිකත නනා ආහ “නාමසමානි”-“සම” සුඤ්ජගමො ව.

ඤ්ජං ඤ්ජ ව කො ව ඤ්ජා තෙනුබ්බා යෙසං තෙ තථා වුත්තා ති දසෙකුමාහ “ඤ්ජුබ්බා කානුබ්බා”ති-“ආදානනා”ති පුබ්බ පච්ඡිමාවයවා ආදානනසද්දානං නියතාවයවවාචිත මුපාදනතො අතො යෙවාගමා තග්ගතණෙන ගග්ගනති.

සසායං වතුඡීයා සසායාති සබ්බකො; සාමිඤ්ඤන විධා නෙ පි පටිපදං වතුඡීයා සසා නාය මාදෙසොතිමතො තාදත්ථ වතු ඡීයා සසෙසව යෙභුයෙසන අතිමතො කත්ථි යෙව සමපදනවතුඡී යාති දසෙකුමාහ ‘සෙභුයෙසනෙ’ති ආදි- ‘දීසොති වතනනෙ’ති “යො ලොපතිසු දීසො”ත්‍යසමා දීසොතිපදං අනුමනතෙතනජො.

පසමං කොයං අවධි යතො ඵසා පඤ්චමි විධියතෙ ඉව්වාහ ‘සිමෙ’ව්වාදි; යො තං අවධිමානුති සබ්බකො; තත්‍ර ‘සො’ති යො පදජො කිම්භුතොව්වාහ ‘සිමාභුතො පදජාන’මිති; පදනං නිපථා දනිත්තෙනනාධිකතතනා විසෙසානුපාදනතොව යෙසං කෙසඤ්චි ප දනං පතනාදිත්‍රියාලකඤ්ඤා යෙත්ථා භොසං සිමාභුතො අවධිභුතො

ති අජො- පුනච කිං විසිටෙයා ඉව්වාහ ‘අවචුතො පුබ්බකා රුපා’ ති- සවෙ පි අපායෙ විනනං වත්ථුනං යො වචමානකාලතො පුබ්බෙ සහාවො තසා පුබ්බකා රුපා අවචුතමෙවං විධං පදජො ‘බුබ්බා’ විදු නො අවධිං වදනතිති අජො- ‘අවධිං නමානු’ති අවධියතෙ විසිලියා නෙ ඵතසමානි අවධි, සො කතිවිධො ඉව්වාහ ‘වලො නිවචලො ඵචෙ’ ති- වලො හත්ථිආදිවසෙන අත්ථි රො නිවචලො පබ්බතාදිවසෙන පි රො තදෙවං දුට්ඨොති අජො; තං යථා ධාවතා හත්ථිමා පතිතො අංකුසධාරි පබ්බතා ඔතරනති වතවරාති.

ජට්ඨිං කොයං සමබ්බකො නාම යසමිං ජට්ඨි විධියනිති ආහ, ‘ත්‍රිසාකාරකෙ’ව්වාදි; තත්ථ ‘ත්‍රිසාකාරකසජාතො’ති ත්‍රියාස කාර කෙති ව නිපථාදිතො තථා හි රඤ්ඤාපුරිසොති පරිපාලනත්‍රියා ත නො තෙසං සමබ්බකො රුපා හි පරිපාලයති පුරිසොව පරිපාලියතෙ තතො රුපාපරිපාලයති වුත්තෙ කමිති විසෙසාපෙකකායං පුරිසෙ න රඤ්ඤා සමබ්බකො හොති ඵවං පුරිසො පරිපාලියති වුත්තෙ කෙනෙති විසෙසාපෙකකායං රඤ්ඤා පුරිසසා සමබ්බකො හොති ඵවං අඤ්ඤාමඤ්ඤාපෙකකලකඤ්ඤා උභයාධිසානො ත්‍රියාකාරක ස ඤ්ජාතො සමබ්බකො හවති; ඵවමපහවතො සබ්බකං දසෙසායා පති තිවසෙනාපි තං දසෙසකුමාහ ‘අසෙසදමනාව හෙභුතො’ති- අසා පුරිසාදිතො ඉදං ධනාදිති ඵවමනාවසා ඵවං සමබ්බකි බුබ්බකවසා හෙභුභුතොති අජො; සබ්බකිනං විසෙසන විසෙසාභුතානං රාජපු රිසානං වයං නිසසිතො යො සො සමබ්බකොති පවුත්තොති යොජනා- ‘සමඛජ්ඣනා විසෙසෙසපි’ති විටෙයා සමබ්බකොති කතා සබ්බකිනා වසා උභයසාධාරණත්තෙ පි ‘ජට්ඨි’ ඡනනං පුරුහි විහතති ‘හෙදක නො ඵව සිසා’ විසෙසනතො රාජාදිතො ඵව හවෙය්‍ය ඵව සදෙදු ප තෙත්ථ සබ්බවාකායාතමවධාරණපරතනා ලබ්භති; ‘හි’යසමා ‘නතො’ විසෙසනතො ‘ජුගා’ පසුතනා ජට්ඨි ‘සමබ්බකි’ අඤ්ඤාමඤ්ඤාපෙකක ලකඤ්ඤා සමබ්බකිං වදෙය්‍ය තදුභයගතං සමබ්බකිං නාපකාසෙසත්‍ය ත් සමාති අජො.

සතනං කොය මාධාරො යත්ථසා සතනමි විධියතෙති ආහ ‘කිරිසාකතභුකමමො’ති- ‘කතභුකමමො’ති දෙවදතොදාදිපු කතභුකමෙමපු තං සමවෙතභාවෙන තිට්ඨනිති කතභුකමමො කිරියා නිසිදනවිකෙලදනාදිකා ත්‍රියා යෙන ආධාරිසති සො ආධාරොති ස බ්බකො- ‘සෙයා’ති කට්ඨාලාදිතා; ‘මාපකාදිපසහෙදං නා’ති ව්‍යා පකාදිතං ව්‍යාපිකමපසිලෙසිකවෙසසික සාමිපිකාධාරානං පකාර

තොති අන්තො, තත් සො ආබේය්‍යමනිව්‍යාපෙතො චතතති සො ව්‍යා පිකො යථා නිලෙසු තෙලමජ්ඣි; උපසිලෙසො ආබේය්‍යෙන සං යොගො තත් භවො ඔපසිලෙසිකො යථා ථාලියමපවතොදනං හ තතකාරකොති, අත්‍රොදනසද්දො තණ්ඩුලවාචි තසමා තණ්ඩුලාබේ යෙයන කමමගුතෙන සහොපසිලෙසො අස්සා අජ්ඣිති ඔපසිලෙසිකා ධාරො ථාලි විසයො ගොවරො යං විනා බේය්‍යං නපටතනති සබ්බ ථා භිග්ගොභාවා සවිසයෙන ආබේය්‍යස්සසතො අනඤ්ඤත්‍රහාවෙත් චරන්ති වෙසයිකො විසයො එව වා වෙසයිකො, යථා ආකාසෙ ප කබ්බො චරන්ති; ආකාසං පකබ්බනං පකබ්බසාරණාදිවසෙන සච රණස්ස ආකාසතොඤ්ඤත්‍රාභාවා තෙසං විසයො; යස්ස සම්පෙ දෙසෙ ආබේය්‍යො චතතතෙ සො සාම්පිකො යථා ගඛනායං වජ්ජාති- නදෙවං අධාරො 'චතුර්ධා' චතුප්පකාරභූතො, 'චුතො' කපිතොති අන්තො ඉද්දති එකාය ගාථාය සබ්බාසං විහතතිනං රූපං ක්‍රියාකාරක යොජනඤ්ච දසෙය්‍යෙනො, 'බුබ්බො'ත්‍යාදිමාහ- හො බුබ්බ බුබ්බො බුබ්බො භජනං සබ්බත්ථද්ධි භවති 'භි' යස්මා 'තෙ' භජමානා බුබ්බත කරණ භූතෙන සිවපදමපි යන්ති යස්මා බුබ්බත ලොකෙ තං කිං නදිනනං 'අස්මා' තෙතුස්මා බුබ්බස්ස අයං පරතිතවිධි නිවචං බුබ්බා අනපෙතො බුබ්බස්ස පිනිං දෙති මඤ්ඤ කස්මා මනිමා කොත්‍ර බුබ්බො භතතිං නස වයති සවයතොවාති පදෙයොජනා- තදෙවං බුබ්බසද්ද මුද්දහරිත්වා ඉ ද්දති අඤ්ඤප්පකාරතො පුලලිබ්බෙ අනිදිසතොනා ආහ 'එව'මිච්චා දි- සඟවා ච පටො, වාති විග්ගතෙ ඉතරිතරයොගෙ චත්ථසමාසො තෙ ආදයො යෙසං තෙ සට්ඨවාදයො තෙසං-'අඤ්ඤසමපි'ති එත්ථ සද්දානනති පාඨසෙසො; 'එව'නති යථා ඉමස්ස බුබ්බසද්දස්ස සතතසු විහතතිසු රූපතයො ක්‍රියාභිසම්බන්ධො ච දිට්ඨො තථා අඤ්ඤසමපි අකාරනානං පුලලිබ්බානනති අන්තො- 'විසෙස'නති අඤ්ඤසම කාරනානං පුලලිබ්බානං ගුම්බාදිනං රූපවිසෙසනති අන්තො; "ප නා"ති වාකාලකාරො, "ජඝිසා චතුර්ධි සමතො"ති බුද්ධස්ස බුබ්බා නනති විනතං රූපානං සදිසතනං ආහ; "පඤ්චම බහුවචනස්ස න නිසා සමතොති"බුබ්බති බුබ්බතිති රූපානං සදිසතනමුද්දස්ස වදති, "නා"ති නිද්දිට්ඨවිහතතියො,

සම "සිසෙය්‍යා"ති නිවචං ඔකාරෙ සමපතෙන කත්ථි පකෙඨි එකාරස්සාපි විධානත්ථං "කචෙවමා"ති ආරබ්බං-"සෙස"නති පඨමෙක වචනතො අඤ්ඤං.

එක. එකච්චාදයො චාචචලිබ්බො එකච්චසද්දො ආදි යෙසං එසස පඨමානං තෙ එකච්චාදයො අවයවෙන විග්ගතො සමුදයො සමාසන්තොති, තගුණසංවිඤ්ඤාණතො එකච්චසද්දස්සා පි ගහණං; 'සයාන' නති පඨමා දුතියා යො විහතතිනං

කොධා. කොධඅත්ථපප්පනසො කොධාදයො; 'වෙති'වනන තෙ'ති "වෙට්" ඉත්‍යස්මා වාති අනුවතනතෙනි අන්තො.

මනා. සමිච්ච සොච අංච නාච සමාච සමිංසනනාස්මා; 'ම නො'ති වනසද්දතො දුතියෙකච්චතෙ අං තස්ස ඉමිනා ඔකාරාදෙ සො; තමො ච තපො ච තෙජො ච උරො ච සිතො ච තමනපතෙජ උරසිරා තෙ පභුතඥො ආදයො යෙසං තෙ තථා චුත්තා; පභුතිස ද්දෙන වචමජරජසපයාදිනං "සරවයායවාසමචනා ජලාසයා කබ්බලොහපට්ඨතෙසු"ති ගණපුත්තනතිද්දිට්ඨානං සරාදිනා ච ග හණං- චුතනංති,

එවං වට්ඨො තපො තෙජො තමො ඔජො යජ්ඣා පන්තා රජො සිතො උරො වෙතො සරො අන්තො වයො පිච ජලාසයෙ සරො තොති අයො ලොහෙ යදකඩයෙ වයො ඤ්ඤෙය්‍යා පටෙ වාසො මනෙ වෙතො මනාදිසු

සරො සරසද්දො ජලාසයෙ තොති වෙ අයො අයසද්දො ච කාලලො හෙ තොති වෙ යදි අකඩයෙති පදවෙජ්ජද වයසද්දො අකඩයෙ සරි රාවන්තං තොති වෙ වාසසද්දො පටෙ වෙතසද්දොමනෙ තොති වෙ මනාදිසු ඤ්ඤෙය්‍යාති ගාථායන්තො-අනෙතව්‍යවචෙජ්ජදෙන සරසද්දො බාණෙ පි වයසද්දො බන්ධෙ පි අයසද්දො යුක්තෙ පි වාසසද්දො නිවාස නට්ඨානෙ පි වෙතසද්දො රාජ්ජු පි වහනතෙ තත්ථ වත්තමානා සරා දයො සද්දා මනාදිසු න පඨිසන්තිති දසෙය්‍යති-කච්චායනෙ ති

"එවං වට්ඨො වයො තෙජො තපො වෙතො තමො යසො අයො වයො සරො සිතො උරො රතො අහො පිචා"ති

අහරකසද්දා පි මනාදිසු පඨිතා; ඉධ පන අහසද්දස්ස මනාදිසු කාරි යාසමනවා රහසද්දස්ස ච නිපාතතො මනාදිසු න පඨිතා- 'ගමජ නාභි'ති ගමජනත ඉති අවිහතතිකස්ස පකතිරූපස්ස දස්සනං තස්මා ගමජනතසද්ද පරො හුත්වා සි තොතිති අන්තො ගතෙතබ්බො;යතො ටිතපුත්තපායො හි සිසෙය්‍යා ලකඩණ්ඩවරණ වචනසවණ මනෙතන වායමස්සානුවතතිත පද්ධිසම්බන්ධාත්‍යවබුජ්ඣති තතො කිමපති යොනංගත්ථාකාරවජ්ජනකානවධිකාරාරමහාද්දනං දස්සනායාසනාති

මඤ්ඤාමානො “පරතො” ව්‍යාදිමාහ; “වුතනිසාසෙවා” නි සුතතතෙතෙව.

හන-සියයාගතියො නි”නි ඉතො සියයානි පදා අත්ථසා වි හතතිවිපරිනාමෙන සතතමන්තො කතො අනුචතතයොනො ආහ “සිලිඤ්”නි— නතපථව්‍යයෙව අමාදෙසො පථවිකතො සොතවි සද්දොනො ගතිතතො නතපථව්‍යයනො අනුමිතො “විසිබ්‍රි සෙසනනොසො” නි ලිභිතො තදන්තාමස අත්ථසොනසංඛාත අනු මානවිසද්දොනො විසද්දොනො න හවන්තමාදෙසො සුතපරිභාසායා නි ආහ “නතපථව්‍යයො” නි—“අඤ්ඤා” නි අමභාවපතෙති.

හනනු-නතනනුනනනි එත් නතඉති “නොතකතතරි වතතමානො” නි විනිතො නතපථව්‍යයො ගයනතෙ තතති වතතාදි සමබ්‍රිහස්පතියෙකදෙසො සුතානුමිතෙසු සුතසංඛිතො එව බලවාති සුතතාය බලවතො බලවතො තෙ යෙව කාරිසිතෙතන ගයනනි පථව්‍යගහනෙ යසම පථව්‍යවිධි තදන්තො ගහනනි පථව්‍යගහ ගහපරිභාසාය තදන්තො දුබ්බො න ගයනනි අනුමිතතො අනුමිතා නි තදන්තො සවිහතනිනනනි වචනතො තදන්තොනද්ව විහයතිසමා වොති කෙවලො වා පථව්‍යයො පයොගාභාවතො පථව්‍යයොනොතෙව විහතතිසමාවොති— “සවිහතනි”නනි නිසො වතයො යොමති සවිහතනිනනනි පදමසිතිවොහ “බහුලාධිකාරා”නි— එත් බහුල නනි අධිකාරසුතතො අයමසිකාරො ආසත්ථපරිසමනනියා තෙන නාති පසමෙතො ඉතිසිසිවෙති වුතනිගතො,බහු අත්ථ ලාති ආදදනිති“හා වකාරකෙසවසන්කො” නි අපථව්‍යයො කවිපථවතතපථවතනිකව සද්දො කවිවා කවි සිය බහුලසද්දෙන විධි සබ්බො යථාගමනනිවුතන නො බහුලාධිකාරො හි කපසුමමිව මඤ්ඤානො වෙය්‍යාකරණො.

වටා-යදි පි ගෙ නතනනුනං වටා අං ඉට්ඨාදෙසො අවිසෙසෙන විනිතො තථා පි හවන්තසද්දසො හොන්තාදෙසපතෙති න එතෙ ආ දෙසො හොන්ති බහුලාධිකාරතො.

හන-නතො ව වො වා අංසෙති පඤ්ඤාපදමිදං වසද්දො නනු සොති අනුකසිතතො වඉති වුතතපථමෙකවචනං අථ වා වො අංසෙති සිතෙ “එමනමවණෙ”නි ඔසො අකාරාදෙසො, “වචනි නවිහාසාය”නනි වෙසතිකාධාරෙ සතතමි එත් වාසද්දොති ව වතන තෙති ව අසකාහරිතබ්බො, වා සද්දො වචනවිහාසායං වතනතෙති අත්ථො; අථවා අයං අනුචතතවාසද්දො වචනවිහාසාවාචිති

අත්ථො—“එවං නපනන පපනනාදෙසො”නි එත්ථාදිසද්දෙන වරන්තා දිනං ගහණං— වුතතංති,

“එවං තපං වරං නිසං දදං භුඤ්ජං සුණං පථං ජයං ජරං වචං මියං සරං කුබ්බං ජපං වජං” නි.

හු-“නිවචං සුතබ්බිධානා”නි “නතො”නනි විකපපන සි බෙ සුත විධානතො නිවචං අඤ්ඤාථා සුතබ්බිධානමෙව නිරන්තරානි.

හව-හවනනි වටා අංගෙන සවිහතනියො නතො අං; “හො” නි ආමන්තෙන නිපාතො තසමා හවනනසද්දසො ගෙ හො ආදෙසො න විනිතො කුතොනු ආගවජථ හො තයොජනාති බහුතෙත පි ප යොගාති එත්ථායමධිපායො— කව්චායෙන හි “හොගෙන”නි සු තෙතන ගෙ පරෙ සබ්බසොව හවන්තසද්දසො හොආදෙසො සාධිය නි න නු බහුවචනෙ තෙන තයො ජනාති බහුතනවිසසෙන සමා නාතිකරණතො බහුවචනනොසො හවන්තසද්දසො හොති න සිජ්ඣි ති තසමා නිපාතතතමෙවාසො සුතතතරන්ති.

සතො-සං සතො සතො හොස හොසො හොසං හවන්තො සතො සතො සං සතං සතෙත සතො සතෙතන සතෙති සබ්බි ති පදං සාධෙත්ථං ‘සතො සතෙත’නි ලකඛණං දෙසොති.

මහ-වාදෙසාභාවපතෙති “නතො”නනි අමාදෙසො මහං අරහං ‘හවන්තාදින’නනි එත්ථාදි සද්දෙන සතමනනාරහනන සද්ද දෙසොති.

ගුණ-රාජබ්‍රහ්මසබ්බතආනුම; ධම්මොවාසද්දත්ථො; අසමා, ඉමමාභාවෙ, රාජාදි— සුච සා සුචා මසව පුම වතතහාසුචාදි— “ධ ම්මොවාසද්දත්ථො”නි ගණසුතතං, ධම්මසද්දො අඤ්ඤාපදත්ථො වතත මානො රාජාදිසු වා පසියතිති අත්ථො; දළො ධම්මො ධනු අසො ති දළහධම්මො දළහධම්මොති එවමාදි උදගරණනොසො වෙදිත බ්බි, අසමසද්දො පාසාණවාචකො, “ඉමමාභාවෙ”නි ඉද්දො ගණ සුතතො; හාවෙ විනිතො ඉමපථව්‍යයෙනො රාජාදිසු පසියතිති අ ත්ථො; ඉමනා අණිමා ලඝිමා මහිමාදිසද්දොනං සබ්බහො— වතතං එවන්තාමකං අසුරං ගතවාති වතතහා ඉඤ්ඤා කවිපථව්‍යයෙනො ඉමෙ පි වෙ ආකතිගණාව ආකති ජාති වුච්චති තපධානා ගණො ආකතිගණො තෙන යථාගමමඤ්ඤා පි සද්දා එත් දථබ්බො.

සොන-ආනොති අනෙකවණ්ණතො සබ්බාදෙසො ඔකා රතෙත්ථා.

මාමනා... දිනුරිති නනා අසලසදෙද අනත අකාරයා ආනන්ද දෙසො.

නායසොනා... සුතතකකමෙන කමමාදිතොති අනුචතතනෙ; එතොති අකාරනොනා එනාදෙසො.

කමමාදි... කමම වමම වෙසම හසමදතන ආතුම සමම මුඛ ක මමාදි, අයං මා කතිගණො යෙව යසා සතතමෙතකවවනො මා නිආ දෙසොනතිගෙකවවනො ම එනාදෙසො දිසාති අයං කමමාදිසු දඬු බෙබ්බ-‘මුඛ ==පෙ== ලිඛිමාදසො’ ති ආදිසදෙදන මහිමාදිනං ගත ණං—වුතතංති,

“මුඛගාණඤ්චධිකා ම අණිමා ලිඛිමා තථා මහිමා කසිමා දලග ධමමා අසමාච ඊරිතා” ති-

“සිරො මුඛා ම මන්තො”ති නිසංඝුමහි වුතොනා මුඛසදො ගාණඤ්චං ධනුං යසා සො ගාණඤ්චධිකා අණුතො භාවො අණිමා ලිඛිතො භාවො ලිඛිමා මහතො භාවො මහිමා කිසයා භාවො කසි මා අසමාච ඊරිතාති අසමසදො විස සපිතා—පඨමා දුතිකාසු රාජා ම කාලධානවාමි අධා ම තනියාසතතමෙතකවවනොසු අතත ආතුමා නො ම, ‘එම’නති යථායං අසමසදො තපෙති අන්තො.

යජ... රාජයාති ඡ්ඨියා නිද්දිභිතතා රාජසදෙද අනතභුතයා අකාරයා ආදෙසො; ‘සුතංතිසු’ති උභකාරාදෙසවිධායකං සුතානං, සුතංතිසු උභති මිපදමිදං; සුතංතිසුති නිමිතනතිදෙසො උභති කාර යතිදෙදසො, ‘සමාසෙ වා’ති එත් සමාසවිසයෙ එතෙ ආදෙසා රාජ සද්දයා මා ගොනාති වුතති; එතෙ ආදෙසාති රාජසද්දයා තෙඨා ආරධා යෙ ආදෙසා නිවමා තෙ.

සුම... සසමාසු නාමති ම පුමාදිනං මා උගොතිති සබ්බොකා ‘අසද්දා’ති උතතාභාවපකෙබ.

ඉසි... ඉව උව ඉසු ඉතරිතරයොගෙ මන්තමාසො යකාරො සනිපො ඉසු ම තෙ වණණ සසුඤ්ඤතා වණණා මාති ඉසුවණණා “විසෙසනමෙකන්තො”ති විසෙසනසමාසො මන්තමාසා පරො ප වෙවකමතිසමුප්පාදිති වණණසදො විසුංවිසුං සමබ්බියතෙ; යෙකා ම ලො ම කුලා ඉතරිතරයොගෙ මන්තමාසො; නමති මුතිසද්දාදි වවතිසය අන්තති නාමනති අනුත්ථව්‍යපදෙසෙන මුතිසද්දාදිසා දුතතපකතිරූපමාහ ‘නාමසයා’ති—අත්ථනාමධාතුක මසෙවමයං

පාටිපදිකමිති ආවර්ගපාණිති නාමයා පාටිපදිකසඤ්ඤා දිදධාති; ‘අ නොන’ති ඉමිනා විසෙසනොන ආබ්‍යාසයා පමති ආදිතො අනොන නාමයා මාදිමුප්පාදිතතිනො ඉවණණුවණණ නිවතොති තෙන ම “කුලා සසානො”ති ආදිකෙසු ලකඛණපදෙසෙසවතිඨාස ඩගසංකං—නනු ම නාමනොති දිතතබ්බං කිනනාමයානොති ගරුතා අසමාසතිදෙදසෙන තදයුතතං සතිති සමාසෙ “පිඤ්ඤා”ති විසුතතරෙසු යොගෙසු ඉඤ්ඤාති ඉදං පදං “පිඤ්ඤා”නති සුතොන ඉසු වණණාති අනුචතතනොනො ඉඤ්ඤා ඉවණණුවණණාති එවං ඉවණණු වණණානා “සා”ති සුතොන ඉඤ්ඤා ආති එවං ආවණණයා ම විසෙ සනං හවෙය්‍ය එවඤ්ඤාති රහතිධෙත්‍රප්පාදිතං පසසඤ්ඤා න සියා තෙසමිකාරාදිනමිඤ්ඤාමවිතිතතා සඤ්ඤායාභාවෙ ම “සපතෙ කයමිං නාදිනං යයා”ති එවමාදිකාරියං න හවෙය්‍යාති? අසමාසති දෙදසෙන පන සතතා නාමවිසෙසනං කාතුනති තෙසමි ඉකාරාදි නං පසසඤ්ඤායං යයාදිකාරියං සමපඤ්ඤාති න කොචි දෙදසො ත ථාම වකති ඉඤ්ඤා වතතමානසා නාමයාති—‘සථාකකම’නති ක මං පටිපාටිනතිකකමමාති විගගෙය යථාත්ථ සංඛ්‍යාසමාසො එතෙ න ඉවණණයා කුසඤ්ඤා උවණණයා ලසඤ්ඤාති දෙසොති.

සමු... “අයුතං මා දිසො”ති ඉතො වෙති වතතතෙ “ගෙ අවා” ති ඉතො මඤ්ඤිකගතියා ගෙ ඉතිම; තයා ම අත්ථවසා විහතතිපිපරි නාමොති ආග ‘ගය්‍යා’ති—ස ඉති න සරුපයා නිදෙදසො අපිතු ස සඤ්ඤානනති කථා ආග “සසඤ්ඤාතො”ති—බ්‍රහ්ම කතතු ඉසි සබා දයො බ්‍රහ්මාදයො තෙති, “අමබ්බාදිති”ති විධිසුතතං අමබ්බාදිති සම නො නි ගොති වාති වුතති; එලමනති අමබ්බති පදමං යථා පංසුති ආතපෙ කතනති ආදිති උදගරණාති—‘ගෙඤ්ඤා’ති ගෙපරෙ විසෙ සො අඤ්ඤාති අන්තො, “සමෙ”ති “සබ්බමාදිතෙ”ති එතාරාදෙසො ස බ්බි සබ්බි භිප්පවමයෙනොන ඉඤ්ඤා සිඤ්ඤාති—“සබ්බො ගසෙය්‍යවා”ති කවමාසනසුතතං සබ්බසද්දො ගය්‍ය අකාරආකාරඉකාරඊකාරඑකා රාදෙසා මා හවනතිති අන්තො—තතො ඉග “සබ්බමාදිතෙ”ති එකා රසෙය්‍යව මා විධානෙ සබ්බ සබ්බ ඉති නසිඤ්ඤාති; තං කථනති වෙ? තදපි රූපවයමඤ්ඤාති සිඬං අයමෙත්ථ සාධනකකමො, නදදිසු පාඨා සබ්බසද්දො ඉඤ්ඤා භිප්පවමයෙ කතෙ සබ්බ ඉති ම “ගෙවා”ති පතෙක රසෙය්‍ය කතෙ සබ්බ ඉති ම සිඬං න ම අතිඤ්ඤා එතාති රූපා ති දිසානතිති.

මො-...-නමු ව නිරන්තරයෙන් වෙනස්වන පරිදියෙන් “ආරම්භය” නි අනන්තරයෙන් වෙනස් වන ආදේශයන් සිදුවන්නා? වුවුවද, අසනී හි එක් වෙනස්වන වෙ වා දුන්නායානි ගුරුනිදේශයා කාන බෙබා සිය සනි දුන්නායානි අවමනා ලුහුනිදේශයා න ව වෙනස්වන කිසිදු අනිසමාපද්‍යනි— “පමෙක” නි වෙ ආදේශාභාවය තෙබ, “ආරම්භය නි මො” නි “යොග්‍යමය වාරක” නි ආරම්භදේශය කෙන “ආරම්භය” නි වෙ ආදේශයා හොනිනි අනෙක.

යොග්‍ය-...-නමු ව පරිමායොග්‍ය වුවාදිනං යං රූපං තං “යොග්‍යමානො” නි ආනො ආදේශයා සිසිං කිමිධි නොගහනනෙකානි? අනෙදං පටිච්චානං නොගහනනෙකානෙව නි දුන්නාගහනනෙක අලාසවං සියා සනිපි නොගහනනෙක විනාව දුන්නාගහනනෙක යථාසංකේතන දුන්නා යොග්‍යයාව තෙආදේශයා හවියානි න ව නොගහනනෙක අනිට්ඨං කිසිදු රූපමාපද්‍යනිනිදමපයොජනමිති.

මොනා-...-නානි සාමකේශක නිදේශයා තනියකවමනං “සමාග්‍රිතනානංතො” නි පසුවමෙයකවමනාදේශයා ව ගහනනි; ඉද නි පනසා යුවසද්දයා රූපනගෙ කෙසෙදි ආවර්තනං විපට්ඨපනං නිරානතනුකාමො ‘රූපසිඤ්ඤා’ මිව්වාදිමාන— රූපසිඤ්ඤා පඨ අයා යුවසද්දයා රූපනගෙ අකේශකා දසකිනො හො රූපනගෙ හ ගහන නබෙබා, කසමා? අමුලකනා තත් රූපනගෙ ආකමාදිමුලං නනි අනිති සමනෙකා— සාසනපසාදක මොලියමුඛපටියාවර්ගෙන අනතනො රූපසිඤ්ඤාකරණ ආනොනි අනිකිව “නිවිතනනිමිති වා” නි සුතෙන වසද්දෙන ආනාදේශයා වානි වනා යුවා යුවානො යුවානා ගෙයුව මෙයුවා ගෙයුවාන ගෙයුවානාහවනෙකා යුවානා යුවානං යුවං යුවා නො යුවා යුවානා යුවෙන යුවානෙන යුවානෙති යුවානෙති යුවෙති යුවෙති යුවානසායුවසා යුවානානං යුවානං යුවානා යුවසමා යුවාන මොයුවානසමායුවානෙති යුවානෙති යුවෙති යුවෙති යුවානසා යුවසා යුවානානං යුවානං යුවානෙ යුවානසමි යුවානමති යුවෙ යුවසමි යුවමති යුවානෙසු යුවාසු යුවෙසුති රූපානි දසකිනානි තෙසු ගෙයුවානා ගෙයුවාන යුවානෙන යුවානසා යුවානානං යුවානසා යුවාන සමි ඉව්වාදිකං රූපං නගහනබෙබානි නිතදනි— රූපසිඤ්ඤායං පන “ආනෙසමිමති වානි ඉතො ආනඉති අනුවතෙනතබ්බං එවං හි සනි යුවමස වානමි වගහනනෙක වුතතආනාදේශයා උපපනති දසකිනා හොනිනි” වුතතං.

නා... පුමනසමුදයෙ පි පුමසද්දෙ අනිති අමාදේශයා සිසි තනා හොඉතිපුමං හොඉතිපුමා නිපි හොන; කව්වායනො පන “අමා උපනෙකවමනො” නි ඉමිනා කෙවලයා පුමසද්දයා ගෙ පරෙ නි වමමාදේශං විධාය සමාසවිකපාත්තං “සමාසෙ ව විහාසා” නි දුන්නා සුතනමාරමං තපෙහ විධානමකනා උහයවිකපෙයා කෙවලයා පි ආලපනෙකවමනෙ රූපවයසා දසකිනොනි දසකිනං— “සුමා” නි “සුමා” ඉති විධිසුතතං පුමසද්දෙනො සමනො යං වුතතං තං වා හො නි වුතති.

සු-...-“සුමිති යං වුතත” නනි “සුවාදිනං සුනියාන” හිනි වුතත මානභි සකාය වදනි.

අකාරගතං.

—o—

එක... රසෙයානි වතනතෙ, හො ව ඔව සොයො සානතමකාර නනා, නනි සොයො යෙසං තෙ අනෙකො නෙසං අනෙකො, සාම කේශකවිධානනො ආහ ‘නිච්ඡිකිති’ නි, ඉධ නගො සහවර්තසසාකව වනසෙසව ගහනං අප්ථො සබ්බසමෙකවමනානං සබ්බගහනත් මෙ කවමනගහනං අපිතු අංයොසවසොනනනි වදෙයා උපරි ව අංයො සවසොනනනි විරචිතතනා සාමකේශකවමනෙසවසොනනෙකාන රසා තනුපනනිති තපට්ඨසෙධාභාවා දණ්ඩකුලනනි රසාත්තං “සිසමි නනා නපුංසකෙ” නි අවනා සිසමි. නපුංසකෙති විධිසුතතං වදෙයා නි- තනු ව අනෙකානනි ඔකාරනතපට්ඨසෙධං විනා පි න කිසිදු අනිට්ඨමාපද්‍යනි තථා හි සිසමිනනා තපුංසකසානි පට්ඨසෙධා සිසමි රසාභාවො සිසො අකේශකුපු එකවමනෙසු ඔයාසු ව “ගොසාගසිති නංසු ගාවගමා” තනාදිනා කාරියමානං ගවාදෙසාදිකමනතරෙන හොසද්දසා පයොගාභාවො න ව ගොසද්දං විනා ඔකාරනතං නාමං දිසසනිති? වුවුවද, යදි පි එක් පයොජනාභාවො තථාපි උතතරසු තෙන තපට්ඨසෙධනතනා උතතරත් මොගහනනෙක කතං තථා හි ඔ ගහනනෙක විනා අසසානි වුතත “ගෙවා” නි උතතරසුතෙන ඔගහන නං අවසං කහනබ්බං සියා තථා ව සනි ගෙ වා නොසානි ගුරුනි දේශයා හවෙයා අනෙකානනි වුතත පන උතතරසුතෙන තදධිකා රා ලුහුනාතනමෙන අධිපෙපනසිඤ්ඤා තදත්තමෙවෙහ ඔගහනනෙක තනනි- ‘සිසමිනනානපුංසකසානි’ විධිසුතතං, නපුංසක වද්දනසා නාමසා සිමිති රසො න හොනිනි වුතති- ඉති දණ්ඩි වදු සසමගු

ඉති උද්ගරණානි, සියමිනානි කිං? ඉති, අනාපුංසකස්සානි කිං? දණ්ඨි
කුලං ඉති පච්චුද්ගරණානි, සෙසවිහතනිමිති තු විසෙසො අනිති
අනෙයා.

ආකාරහතං.

—o—

සොස්සු යොසවිස්සානි වත්තබ්බං කිං කුඤ්ඤානේන පයොජ
නාභාලානි වෙ? නෙතදෙවං ආචරියො හි කුඤ්ඤානේන සති නාම
නෙත ඉකාරසෙව කුඤ්ඤානා තස්සෙවාදෙසි භාවොති ඉකාර
සෙව වාදෙසො සියා තදභාවෙ තු ඉකාරස්ස තාමවිසෙසනත්තා
“ත්‍රිපිබ්බිසෙසනනාස්සා”ති තදනාසමුදයස්ස වාදෙසොතිපසස්ස
තිති වක්ඛෙතෙ- “එකච්චනායොසවසොන”නති නිව්චං රස්සවිධාන
තො දිස්සාසමභවා නායො ඉඤ්ඤානේනෙතිවෙ? අකතරසෙව
ඉකාරස්ස ගහණං ඉඤ්ඤානේසාමච්චියා න තු කතරස්සානං දණ්ඨිනො
නාදිනමිකාරස්ස ගහණමිති මක්ඛෙතෙ; කුඤ්ඤානේනෙව ඉතිස
නති වත්තිත්තතා පුමෙති ඉමිනා නපුංසකෙ යෙව නිවත්තනං ත
තො යෙව පුතියං පච්චුද්ගරණං දස්සිතං, පුමෙති කිං? අට්ඨිති- ‘සාම
ක්ඛෙතෙ’ති ද්වේසාති රස්සාකාරජාතියා නිද්දිට්ඨත්තා ආදෙසාකාරො පි
ගහණති නෙත ගුණවත්තා ගුණවත්තෙති ච සිධිං; අග්ගයොති ආදි
සු පි යොගමාදෙසාකාරතො සමභවා වාටෙ සමපත්තා පි කසමා න
ගොනතිති ආග ‘අවිධානසාමච්චියා’ති- අක්ඛෙතො හි “යොසුජ්ඣ
ස්ස පුමෙ”ති කුස්සාකාරකරණමනාත්තං සියා අකාරස්ස කත්ථි අසු
යමානත්තා න ච සංකාලනං එතදෙව පයොජනං කිස්ස අකාරක
රණෙ යං තතො පරසං යොනං වාටෙ විධානනති අතමිත්තත්තා
යජ්ජනදත්තමෙවාකරණං සියා අතොත්තාදිසුත්තස්සානානරං කි
සමානෙව වදෙය් අතොනෙව ච උපරි සමබ්බෙය් සමබ්බස්ස පුරි
සාධිතත්තා කිසමා යොනං වාටෙතිවා පඨමං වත්තා තදනනරං අ
තොති වදෙය් නෙවෙවං වුත්තං තසමා නෙදම්පයොජනමිතිතං තා
දිසස්ස අග්ගා අග්ගෙති පයොගසෙසව න සමභවා.

ලො- මුනායොති එත්ත යො ලොපො කසමා නගොති “අතො
යොනං වාටෙ”ති අවිධානසාමච්චියා භවතු නාම අවිධානතො පඨ
මමෙව යොලොපස්ස භවනං කො නිවාරෙය්නාති? අනු වුච්චතො, අනත
රභිභානි අකාරොබ්බරභිභානලොපං නිවාරෙය්, තථා හි පකතිතිසි
තං කාරියමනතරභිභානමුච්චතෙ ලොපො බ්බරභිභං පච්චියාතිසිත්තත්තා;

අනතරභිභානබ්බරභිභානක්ඛෙව අනතරභිභානමෙව කාරියං බලවං සබ්බ පඨ
මං විබෙය්තත්තා අනතරභිභානෙව පුබ්බං; පච්චනි දිට්ඨා ලොපො
පි. තථාති ලොපො පාතොව වුට්ඨාය මුබ්බොවනාදිති අනතරභිභා
නි කාරියාති පඨමං කරොති තතො පච්ඡා බ්බරභිභානි සෙසකාරි
යාති එවමෙවෙතා පි අනතරභිභානමෙව කාරියං පඨමං ගොති තතො
පච්ඡා සතිසමභාවෙ බ්බරභිභානි අනතරභිභාන අකාරෙ කතෙ කුලප
රත්තාභාවා න ලොපො යොවිහතනියො භවිතුමරහති.

සොලො- ලොපොති නිව ලොපති යොනං ලොපති යො
ලොපති තෙසු චත්තෙ සමාසිතා ලොපතිසද්දා යොසද්දොන ඡට්ඨිය
නෙතන සමාසිතාති දස්සෙතුමාහ ‘සොනං ලොපෙතිසුමෙ’ති- එ
වං සමසනක්ඛෙව යො ආදෙසෙසු යෙව නිසු දිස්සත්තං නාක්ඛෙසමි නි
මිති තෙත අමුඛිති පංසුතිති ආදිසු නදිසො; ‘ක්ඛෙතො’ති යොලො
පතිසු විමනතුච්චනතුච්චනාති දිස්සං කත්තා නිද්දිසිතබ්බං රස්සනිද්දස
ක්ඛෙතො සුත්තංතිසු ඉකාරාකාරානං දිස්සානිව්චත්තා මුනිතිව්චාදි පි
ගොති- ‘කම්’ කබ්බකාරො ‘කම්’ වාතරෙ ‘ගිති’ පබ්බතො.

දුති- දුතියායොසානිලුනිද්දෙසමකත්තාදුතියස්ස යොසානි
ගුරුතිද්දෙසො යොසානි කෙට්ඨෙසොවානුචත්තනත්තං අක්ඛෙතො.
ලුනපසකාරෙත නිද්දිසෙන සති දුතියායොසානි එකවිහතනියා නි
ද්දිට්ඨත්තා උපරි උභයමනුචත්තෙය් තනකදෙසො තථා ච සති
‘එකච්චාදිතො’ති පඨමායොසානි වෙආදෙසො න සියා දුතියාය
යොසානි අසමාසනිද්දෙසෙ තු යොසානි එතදෙවවානුචත්තනිති
යොවයස්සා පි ආදෙසො භවිස්සති- එකයොගනිද්දිට්ඨානමපි එකදෙ
සොනුචත්තනෙ නෙවකවිහතනිසුත්තානනති ඉමක්ඛෙව පරිභාසං අය
මෙවාසමාසනිද්දෙසො ක්ඛෙතො; එකයොගනිද්දිට්ඨානමපි එකදෙ
සොනුචත්තනෙ එකවිහතනිසුත්තානං එකදෙසො නානුචත්තනෙ ඉ
ති ඉමාය ක්ඛෙපරිභාසාය යොජනා.

රත්තා- රත්තව ආදිව රත්තාදි තෙති.
ඉති- අරියං පරිසුඛා වුත්ති යෙසං තෙ අරියවුත්තිනොති
අක්ඛෙතොපදත්තසමාසො.

තෙ- දස්සනං පාලිපසොගදස්සනමනතිකක්ඛම යථාදස්ස
නං- එවං තොමරඛකුසපාණිනෙ වජ්ජරපාණිනෙ ඉව්චාදි.

ඉකාරහතං.

—o—

සොනං. — විනාසං යොනං නොනෙති විනාසාදි ආදෙසිආදෙ සානං සමතතා කමො ලබනිති ආහ “සමාකතම” නති— “දණ්ඩි සො”ති “එකවචනසොස්වසොන”නති රසො රූපං.

ජනතු. — පුබ්බෙන ලොපෙති වචනෙන නිවචං ලොපෙ ස මපතෙන විකප්පත්ථං ජනතු හෙතෙවිගහණං සපගහණං නතුඅප්ප තතවිභාසත්ථං.

නො. — දුතියායොස්ස පකෙඛි නොවිධානත්ථං වචනං පඨමායො ස්ස පන “යොනං නොනෙ පුමෙ” නි ඉමිනාව නෙ ආදෙසො සිමො සාමසෙඤ්ඤාන විධානං තු සුත්තස්ස ලාසවෙන පවගතනත්ථං දුතිය ස්ස නොති නි වුතෙන අලුහුතා සියා න වෙහ සාමසෙඤ්ඤාවිධානෙ නි ඤවානිඨං පසඤ්ඤාති න විසෙසනවිධානං කතං.

සමි. — සමිති ඉමිනා එකදෙසෙන සමිසමුදයො උපලක්ඛිතො ති ආහ “සමිච්චනස්සා”ති— ලොකෙ දෙවදනෙනා දනෙනාති එක දෙසෙන සමුදයිවොහාරස්ස දස්සනානො සමිතොතිමස්ස සමිච්චන ස්සාන්තයමත්ථො දසයිනොති- සමිසො අස්ස අප්පිති සමිසි එවං ගණි, ගාමං නෙතිති ගාමණි පභුතිසද්දෙන සුඛි සෙතාති ආදිනං ගහණං, ගාමණි සෙතාති සුඛිනනතු සමිතො නි න හොති බහුලාධිකාරා; සෙ සං දණ්ඩිසමං.

ජකාරනනං.

ලා සො. — පුලලිඛෙන ලතො යොනං වා වො හොතිති සමිඛිකො.

වෙ. — “ලා යොනං වො පුමෙ”ති විනිතස්ස වොස්ස “පුමාලප නෙ වෙවො”ති ව විනිතස්සෙහ ගහණං වොති සාමසෙඤ්ඤාන දසයිත තතා න වෙ සහ වරිතස්සෙව නං සහ වරිතා තගහණෙන ගහ නතිති සහ වරිතඤ්ඤාසොහානිසයිතතො ලගහණං උකාරනනස්ස අගහනත්ථං උගහණං අකපාරස්සත්ථං— “අඤ්ඤානු” වාදෙසාභාව පකෙඛි-“සෙඤ්ඤා”ති ජලදුග්ගථානෙ බබ්බසතු “කෙඤ්ඤා”ධරො රාසි ව “හානු”දිවකරො තස්ස රංසිව, ආදිසද්දෙන රාහු මෙරු සිකු වෙලු උච්ඡු ආදිනං ගහණං—“ජනකාදිනා”ති “ජනතුහෙතෙවි සපෙති වා” නි වචනෙන.

ජනකා. — අයමාකතිගහණං; යනො පරෙසං යොනං වො නො වා දිස්සනති අයං ජනකාදිසු දසිබ්බෙ. — “යොමති වා කිවි”ති

විධිසුත්තං, යොමති කිවි ලසඤ්ඤාස්ස උස්ස වා ට හොති ඉති වුතති, හෙතු කුරු සද්දෙති යොසු ඉමිනා පඨමං අනතරඛෙන වාදෙසෙ කි ලතො පරනතා භාවා යොනං ලොපාභාවො, “හෙතුසො”ති “ජනතු හෙතෙවි සපෙති වා”ති පකෙඛි ලොපවිධානතො ලොපාභාවපකෙඛි උදගරණං— වච ව්‍යතනවචනෙ වචනිති වතතා “කතතරි ලතුණ කා”ති ලතු ලකාරො “ලතුපිතාදිනමාසිඉණ”ති විසෙසනත්ථො “පර රූපමයකාරෙව්‍යජනෙ”ති වස්ස පරරූපතකාරො වතතුසද්දො ත සමා සි.

ලතු. — “කතතරි ලතුණකා”ති තබ්බාදිසු විනිතස්ස ලතුප්ප වචයස්සදං ගහණං ලතවි ති— තෙන යතො ක්‍රියත්ථො ලතු විනි තො තදදිනො තදනාස්ස ව ගහණං තදවිනා භාවිතාති ආහ “ල තුසවචයනාහ”නති— අත්‍රායං විකා; තෙනාති යතො ලතු ඉති විසෙසනතෙනන වතතුමිච්ඡිතස්ස පච්චයස්ස ගහණං තෙනාති අ ත්ථො; පච්චයස්ස ගහණං තදදිගහණං ලහතෙ පච්චයගහණෙ යතො සො විනිතො තදදිනො ගහණනති ඤයා විසෙසනතෙනන වතතුමිච්ඡිතතා තදනාගහණං “විධිබ්බිසෙසනනතස්සා”ති වචන තොති මනසි නිධායාහ යතො ඉච්චාදි— සො ක්‍රියත්ථො ආදි යස්ස සමුදයස්ස සො තදදි සො පච්චයොනෙන යස්ස සමුදයස්ස සො තද නොනා තාදිසස්ස තදදිතදනසමුදයවිසෙසස්ස ගහණං න තු තද නතමතතස්සෙතත්ථො නනු ව ලතවිති විසෙසනමතෙනන වතතු මිච්ඡිතෙ හවතු “විධිබ්බිසෙසනනතස්සා”ති තදනතගහණං පච්චය ගහණෙන පුභ තදදිනො ගහණං කථං සියා වචනාභාවා ත්‍යාහ තදවිනා භාවිතාති යතො විනිතො තෙන විනා න හවති සිලෙනා ති තදවිනාභාවි තස්ස භාවො තස්මා— පච්චයගහණෙ යතො සො විනිතො තදදිනො ගහණනති ඤයස්ස යත්ථ පච්චයගහණං තත්ථ සාධාරණතතා තදදිනොති වුතනං තදදිසමුදයස්සෙහ ගහණො ප නෙත්ථ විසෙසො න දිස්සති අධිගතතාති ආදිසු විසෙසදස්සනාසමිඛ වා “තුං සමා ලොපො විච්ඡායනෙත” ත්‍යානු තු දිස්සති විසෙසො ව කතිති “තුං තායෙ තවෙ භාවෙ හවිස්සති ක්‍රියායං තදත්ථායනති තුං පච්චයං වකතිච්චාදි.

ලතු. — “පිතාදින”නති ඉමිනා “ණවාදිසු පිතාදයො”ති ච්ච තෙන න නිපාතිතා තුඅනතා රුලිභිසද්දා පිතාදයො; පිතු මාතු හා තු සීතු දුතිතු ජාමාතු නතතු හොතු පොතු පිතාදි—“ආරම්භම” ති විධිසුත්තං ආරම්භදෙසකො පරෙසං යොනං වොහොතිති වුතති.

ගෙ-“ගෙ ආ ඉවෙව වනතබ්බං කිං ආකාරානුකම්පනත්තෙත වසද්දෙන යතො”අයුතං වා දිසො”නි පකෙඛ දීඝවිධානෙනෙව රූප වයං සිජ්ඣති? සචං සිජ්ඣති කිනතු සද්දෙහො සියා තථා හි “අ යුතං වා දිසො”නි ලකුනතාදිසො අසද්දත්ථ හො පුරිසා හො පුරිස ඉව්වාදෙ ජාතිපදත්තනිසංයනෙන වරිතත්තාය කතත්තාය පරිස මතතාය ලකුපිතාදිනමනාසං අකාරාදෙසෙ දිසොවසංචාරාපිති න සකකා මනතුං යදිවාකාරොහිමතො ගෙ අවා නි ආදෙසනන රානුකම්පනත්තං වග්ගහණං කරෙය්‍ය න ව තං තථා කතනාති කත්ථි සද්දෙහො පි සියාති වග්ගහණෙ තු සති නෙවං සද්දෙහො හවිසා තිති ආවෙති වග්ගහණං කතං— “වානාසමාන” නති විධිසුතතං, ආ රඹාදෙසමහා නාසමානං වා හොතිති වුතති— අසද්දතු ආරඹාභාව පකෙඛ— “සමාසමා” නි “වානාසමාන” නති වාදෙසො.

රසා-“ආගේ”නි නිරනුබ්බකසං ආරඹාදෙසසං ගහණං “කාරියානුබ්බකො”නි වචනා ආදෙසාදිකාරියකම්පනෙ යෙව තොම වචනානං නාසද්දති සමයොයං සද්දිකානං—හරතිති හතතා භුජති ති හොතතා, ආදිසද්දෙන සොතු සද්දතු සකමකිතු මහාමකිතාදි තං ගහණං.

සිතා-සම්මතීති නාහිසමමනියතෙ විසුං වචනතො යදි සම් මතීති අනුවතෙතය්‍ය විසුං වචනමනත්තං සියා, “රසාරඹ”වෙව්ව සිඬතතා තතො විසද්දායතෙ සම්මතීති නාහිසමමනියති නෙ නෙවාව “සබ්බාසු විභතතිසු”නි— යාසු විභතතිසු පිතාදිනමාරො සමභවති තාසු සබ්බාසුති අත්තො; “රසාරඹවා”නි අනතාදිනතති පරිසුද්දසා රසාසං අභාවො තසමා—නතතු හොතු පොතු නතතාදි, “නතතා වුතො පසුතොවා”නි නිසංඛු—වෙදවාතොන විහිතං ථුතිං කරොනතා හොතා පොතාරොති වුවනති

නතු-නතුසුතිසා ජනතාදිනමි “නතනතුනං නොතො යො මහි පඨමෙ” තසාදිනා ගහණපසමඛ ජාතියං තු සාමසද්දගහ ණෙ අතිපසමඛබාධනත්තං ව්‍යතනියං විසෙසෙ එකදෙසපරිගහපෙ වතොදිසමකින මුපාදනත්තාරඹමාවරියෙන පරිහාසමුපකම්ප නොතො “නතුචනතුමනතාවනතුචනතුසමකි” වොදිතො— “වචනතො”නි පරිහාසාසුතතො; වනතුති “වතචවණ්ණ”තස නෙන විහිතො වනතුපචවයො මනතුති “තමෙත්තසංචිතිනතු” නි ඉමිනා විහිතො මනතුපචවයො ආවනතුති “සබ්බාමා වනතු”නි

ඉමිනා විහිතො ආවනතුපචවයො තවනතුති “කතතරි භුතෙ කතව නතුකතාපි”නි ඉමිනා විහිතො තවනතුපචවයො මාති ඉමෙ වතතා රො වතොදයො නාව— ‘අසද්දතු’නි නොතාආදෙසාභාවපකෙඛ.

සවා-“අකාරනතනා වා” නි “අතො යොනං වාචෙ”නි යොසංවා— ‘ඉහ’ගුණවනතාති එත්— “අවිධානසාමජිකා” අකාර කරණසාමජිකා— “අසානති” වාදෙසසං අපපතති, නව නෙව හො ති, කසමා? ගුණවනතාසාති ආදිසු “අවිධානසං” අකාරකරණසං— “වරිතත්තාසං” පරිසමාපිතකාරියතායාති අත්තො; තථා හි ගුණව නතාසාති එත් උකාරසං කතො අකාරො සරුපෙනෙව සුයති යො ආදිසු සබ්බාසු විභතතිසු විහිතතා න එවං අග්ගයොති එත්, තත්ති යොසංචි ව්‍යතිතතා අතො යොනං වාචෙසු කතෙසු අකාරසංචි නමෙව ආපජ්ජති තෙන තත් සාමජිකා නභවනති ඉධ පන ගුණව නතාති ආදිසු අසුයමානො පි අකාරො ගුණවනතාසාති එත් සරු පෙනෙව සුයමානතා තත් කතත්තාය භාවිතං බාධකො හ හො ති යත් කත්ථි සම්පසෙ අසවතෙති සාමජිකතො වා වා සමභවිය ති— මසො යාතො අසං අජිති මසවා, ඉසාරියධම්මසසිරිකාමප යතතසබ්බාතා ජධම්මා හගා තෙ අසං සනතිති හචවා සමමා සලු වො, පභුතිසද්දෙන යසවනතු සුතවනතු සුහිමනතු ජුතිමතොදි තං ගහණං.

උකාරනං.

— —

සයමෙව හවතීති සයමු පරමහිභවතීති පරාභු අහිභවතීති අහිභු ආදිසද්දෙන මනොභු අතතභු ආදිතං ගහණං.

කු-කුපචවයො ‘විදුකු’ විතොසද්දතො ‘කමමා’නි තිති වචනෙ හි විහිතො, වානුකම්පිතං නොතතරත්තානුවතනතිති ‘ලා යොනං වො පුමෙ’නි ඉතො වො ආදෙසසං අනනුවතනියා ‘ජනතාදිතො නො වා’නි ඉතො නො යෙවෙහාහිසමමනියති ආහ ‘යොනං නො වා හොති’ නි.

උකාරනං.

— —

නා-‘ගාවාගවා’නි ගොසද්දතො පරසං නාවචනසං ඉමිනා විධිමානො ආ ආදෙසො එකවණ්ණතො ‘පසුච්චියං පරසං’නි අධිකිච්ච ‘ආදිසං’නි න කාරසංච විධිසති පරසං ආකාරසං

‘පරොක්ඛි’නි නිව්වං ලොපො ගොසාගසිති තංසු ගාවගවාදෙසා තෙසමනනසරස්ස ‘සරො ලොපො සරෙ’ති ලොපො—‘ගාවෙන ගුවෙන’නි ආ ආදෙසාභාවපකෙඛ උද්ගරණානි.

ගවං. ‘සෙනා’නි සහජේ තනියා අතො යෙවාහ ‘සහසෙ නා’නි; ‘ගුහනං ව නනනා’නි සහජේ තනියා තෙනෙවාහ ‘නං වච නෙන සහා’නි.

සුමති. ‘ගාවෙසු ගවෙසු’නි ‘සුතිසවසෙස’නි අකාරස්ස එකා රාදෙසො.

ඛකාරනං-සුලලිඛං.

සා. සො ආනිපදවිග්ගහො—නනු ව විජ්ජමානස්ස කාරියෙන භවිතබ්බං නා විජ්ජමානස්ස තස්මා ආසොති වතතබ්බං කථමුච්ච තෙසාති? නායං දෙසො නති එකවාක්‍යමුපගතස්ස කාරියිනො පච්ඡා වුත්තමතොන අසබ්බාලො ආපජ්ජනීති න වායං නියමො දිස්සතෙ පියමං යෙව කාරියි දසයිතෙන පච්ඡා කාරියනති උග්ගපා පි ආචරිය පාවතති දස්සනතො, දිස්සති හි සබ්බවම්මිකෙ අනුනාසිකා ඔ සද්ධ න මාති එවමාදිසු සඤ්ඤාය පුබ්බවචනං තස්මා ගන්ත්වාසවං වචනසි ලිඡිතාදිකං වා අපෙකකිය කාරියස්ස පුබ්බවචනෙ ඉතා පි න කොචි දෙසො.

ගො. සං ව සං ව සංගො ව අං ව තිං ව සංසංසංසංසංසං විසුති ඉතරිතරයොගෙ වත්ථසමාසො.

සප. ‘එකසම්’නති නාදිතං විසෙසනං තෙන එකසම්. අ ජේඨ විභිතානං නාදිතනති අජේඨා—‘සඛා’ විතතපසාදෙ ‘සුඛා’ දෙ වානං ගොජනං ‘සිඛා’ වුලා, ආදිසද්දෙන මෙධා මෙතනාදිතං ගග ණං—‘නාමමාදිති’නි පටිසෙධසුත්තං, අමමාදිති ගජස්ස න ගොතිති වුත්ති, අමමාදිතමනාකාරස්ස සසඤ්ඤනතා තතො පරස්ස ගස්ස අන නතරසුත්තෙන එකාරාදෙසෙ සමපතෙන පටිසෙධත්ථං වචනං.

ර. අමමාදිනමනාස්ස ගෙ වා රස්සත්ථං වචනං, අපග්ගන විහාසායං; ගෙති වතතතෙ අමමාදිතිති ව, තඤ්ච අත්ථවසා විහතති විපරිණාමෙන ඉතා පි සමඤ්ඤාතිති ආග ‘අමමාදින’නති—එවමෙඤ්ඤ තෙයදිපි අමමාදිතිති අධිකතස්ස පඤ්චමනනතතා පරස්ස කාරියසමා ගොගො සුප්පස්ස කිං පි මහඤ්ඤාමනාස්ස ගස්ස රස්සානා

ගොගා රස්සෙන සමඤ්ඤාමානා අමමාදෙසො ඡසියනතාව සමපජ්ජනති නි—‘නිං සහාපටිසාසා’ නි විධිසුත්තං සහාපරිසාති සමිනො නිං වා ගොතිති වුත්ති—සහා ව පරිසා ව සහාපරිසා, සමානාතෙ වත්ථසමා සො තෙනෙවෙකවචනෙන නිද්දෙසො—නනුවාසුත්තොයං නිද්දෙ සො සහාපරිසායාති යස්මා “සමානාතෙ නපුංසක” නති නපුසකති ද්දෙසෙ කතෙ සහාපරිසාති නිද්දෙසො සියා? නයිදමසුත්තං නපුංස කස්ස වත්ථවාරතතා ඡඤ්ඤාපරිසාති ආදිසු පාඨානුගතා හි සුත්තර වනා “වාතෙකඤ්ඤාජේ” හි විකප්පානුච්චාතියා අනපුංසකමිදමෙව වචනං තස්ස කචි වත්ථවාරතෙන ඤ්ඤාපකං තඤ්ඤාපනාය මෙවං නි ද්දෙසො කතොති.

ආකාරනං.

පි. පො ඉඤ්ජිතනි පදමෙඡ්ඡෙදෙ සුවණ්ණො නාමස්සනෙන හි ව වතතතෙ—ඉඤ්ජිතනිමිතා නාමං අනෙතනිමිතා පන සුවණ්ණො විසෙසියනතිති ආග ‘ඉඤ්ජිතං වතතමානස්ස’ වවාදි— යස්මාධාරා ධෙය්‍යසමුඛෙකා ආධෙය්‍යස්සාධාරෙ පවතතිං විතා න සමභවතිති අජ්ඣාකාරවසෙන ‘වතතමානස්සා’ හි වුත්තං— ‘ඉචණ්ණවණ්ණා’ හි අපෙකකිය විසෙසියනතිති බහුවචනෙ පි තං සමභවස්ස පුරිසාසි තතාය නාමනතිමිතා සමුඛෙකා සති විසෙසියනතිති එකතෙන පරි ණමති.

සෙස. ‘ගෙ’ හි විහතතිසමුඛෙකිනො ආදෙසසමුඛෙකිනො ව යකාරස්ස සාමඤ්ඤාන ගගණනති ආග ‘සකාරෙ’නි— කචිග්ගත ණානුච්චිතා මතොති ආදිසු තකාරස්ස ‘තවග්ගවරණානං ගෙ වචග්ගබයඤ්’නි න වකාරාදෙසො එවං ‘වග්ගලසෙති තෙ’නි යකා රස්ස තකාරාභාවො— ‘කිතති’ යසො ගුණසොසො ‘කතති’ සොභා ‘තතති’ පාළි, පභුතිසද්දෙන සතති සිඬි බුඬි ආදිතා ගගණං— ‘ඤ් ණාදිති මො සම්මො’ හි විධිසුත්තං, රතනාදිති සම්මො මො ගො හි වා ඉති වුත්ති; රතති ආදි රතනාදි.

ඉකාරනං.

ශං. පි. පසඤ්ඤාය ඊකාරස්ස විසෙසිතතතා අලඛපසඤ්ඤා ස්ස ඊකාරස්ස අගගණං ඊකාරස්සෙව ව ගතිතතතා පසඤ්ඤාස්සා පි ගගණනති දස්සෙතුමාග ‘පසඤ්ඤාමො’ හි— තෙන පසඤ්ඤාය

සුතො ඊ පි, පො ව සො ඊ වානි වා පි—‘ඛසඛි’ඵලපාකානා කද
ලාදි ගවජජාති, ‘පොකඛරංගි’ බානං, ආදිසද්දෙන මති වාපි කු
කකුටි ආදීනං ගහණං.

නප්පා-මධාරොනුබන්ධො— නදිසද්දෙනො යොමති ආමාග
මො, ‘ස ව’ ආමාගමො ව.

මනු— ‘සත්ත’නති නිධාරණෙ ජට්ඨි නිධාරණං සමානජාතියස්ස
ව සරානනති සුතතතා තෙන සරානං මජ්ඣෙකො යොනොනො සො සරො
යෙව විඤ්ඤායතිති ආහ ‘අනාගාමි’ති—නථාති කණ්ඨා ගාවිනං ස
මපනනබ්බතමෙති වුතෙන ගාවි යෙව කණ්ඨාග මහතෙ—‘දස්සමම
ගොනා’ ති ‘තවගභවරණානං යෙ වවගභවරණානා’ති ඉමිනා දස්ස ජකා
රො, ‘සස්ස ම සුබ්බරුප’නති ‘වග්ගලසෙතිනෙ’ති ඉමිනා සකාරස්ස
ජකාරාදෙසො— ‘අඤ්ඤානු’ ආමාගමාභාවපකෙධ— ‘වාපලොප
යොලොපෙසු’ති වා විකප්පන ‘යෙ පසස්වණ්ණස්ස’ති පසඤ්ඤා
ලොපො ව ‘ජනකුගෙති සපෙති වා’ති යොලොපො ව, පලොපො
ව යොලොපො ව පලොපයොලොපා තෙසු කතෙසුති අත්ථො—
ආදිසද්දෙනො නදි නදිනප්පායො නප්පා නදි නදියො නප්පං
නදියං නදිං නප්පායො නප්පා නදි නදියො නප්පා නදියා නදිති
නදිති නප්පා නදියා නදිනං නප්පා නදියා නදිති නදිති නප්පා නදි
යා නදිනං නප්පං නදියං නප්පා නදියා නදිසුති ඉමෙසං රුපානං
ගහණං.

ජකාරනනං.

‘මෙකු’ නවපසසුතා ගාවි ‘සසසු’ජායාපතීනං ජනති ‘පිසබ්බ’
සාමා— “සාමා පිසබ්බ කබ්බ පි”ති නිසන්ධු— පභුතිසද්දෙන සාසු
රජ්ජ ආදීනං ගහණං— ‘යෙ පසස්වණ්ණස්ස’ති ඉධ ඉවණ්ණස්සාති
වුතතතතා යොගවිභාගෙන සිඛිමාහ ‘සෙසසි’වොදි— යොගවිභාගා
ඉඨපපසිඛිති නාතිපසසෙකා.

උකාරනනං.

“ජලබ්බ”ති වුතතතතා රුකබවාවකො පි ජලබ්බසද්දො ඉන්ති
බ්බො, වාමො සුඤ්ඤො උභරු අස්සාති වාමොරු ‘සරභු’මහානදිවිසෙ
සො, ආදිසද්දෙන සුතනු මුත් ආදීනං ගහණං.

උභකාරනනං.

‘ගො ඉවමාදි’ ති අනුදිසද්දෙන ගො ගාවො ගවො හො ගො
ගාවො ගවො ගාවුං ගාවං ගවං ගාවො ගවො ගාවා ගාවෙන ගවො
ගවෙන ගොති ගොති ගවං ගාවස්ස ගවස්ස ගුනනං ගවං ගොනං ගා
වා ගාවමහා ගාවස්මා ගවා ගවමහා ගවස්මා ගොති ගොති ගවා ගාව
ස්ස ගවස්ස ගුනනං ගවං ගොනං ගාවෙ ගාවමති ගාවස්මිං ගවෙ ගව
මති ගවස්මිං ගාවෙසු ගවෙසු ගොසු ඉති ඉමෙසං රුපානං ගහණං.

ඉන්තිලිඛනං.

—o—

අං— “අතෙන”ති අස්මා අතො “සිස්සො”තිමස්මා සිස්ස ඉති
ව වතනතො, “සිස්සො”ති සාමඤ්ඤෙන ඔකාරෙ සමපතෙන තද්දපවා
දෙන නසුංසකලිඛෙන අමාදෙසවිධානත්ථං වචනමිදමාරංගං—අකාරො
අතෙන අස්ස සමුදයස්සා ති අකාරතො, තතොති අභිනනවිසෙස
නතාය තග්ගණ්ඨසංවිඤ්ඤාණොයං බහුබිචිති.

යොනං— ‘ඉති’ තෙකුමති ඉදං වුතතා ගොති යස්මා පඨමා උ
තියා යොනං නිආදෙසො ගොති තස්මා ඉධ පඨමා යොවිහනතියා
ඉමිනා නිආදෙසො ගොතිති.

නි— “අතො යොනං වාටෙ” ඉති සමබන්ධිතෙ තෙන අකාර
නතො පරෙසං පඨමාදුතියා යොසමබන්ධිනං නිආදෙසානං වාටෙ
ගොනති න අතනතිති ආදිසු අඤ්ඤෙ විභවතාදෙසස්ස තිස්ස— වු
තතිසමපනපකරණවසාවසියතිති යොසමබන්ධිනං නිනනතිනවුතනං;
‘අඤ්ඤානු’ති වාදෙසාභාවපකෙධ— ‘පානං’ මධුමුද්දිකාදිපානකං,
පභුතිසද්දෙන නයන වදන යානාදීනං ගහණං—පඨමාසද්දෙන උප,
වාරවසෙන පඨමාසමබන්ධිති යොවිහනති ගණනි තස්මා පඨමා යො,
විහනතියා කතෙ නිආදෙසෙ පරෙති අත්ථො.

නති— ‘වා න ගොති’ති “නිනං වා”ති සමපතො— ‘සුමාදි
නා’ති “පුමාමමථාමධානං වා සසමාසු වා”ති සුතෙන— ‘ඉමිනා
වා’ති පුමාදිසුතෙනතෙව— ‘නස්සා’ති උකාරස්ස—වමං තවො වෙ
සමං නිකෙනනං හස්මං ජාටිකා, ආදිසද්දෙන බ්‍රහ්ම අතත ආකුම ස
ම මුඛාදීනං ගහණං— යජතීති යජනං බ්‍රාහ්මණකුලං වජති ගවජ
තිති වජනං ගොසුථං.

අකාරනනං.

—o—

කලා-නපුංසක යොනං නිති වත්තනෙ- 'සොලොපදිසෙ' ඡිති "ලොපා" නි යොලොපො ච "යොලොපනිසු දිසො" නි දිසො ච තෙසු කතෙසු- 'එවං' නි අඤ්ඤාති පි නපුංසකලිඛිතාති ඉකාරනතරු පාති අනිදසනො ආහ- 'අච්ඡි' නි චක්ඛු තථා අකඛි 'දඛි' නි විපප ජපයං හඤ්ඡමිති ච නාමනතරාති- 'සඤ්ඡ' නි උපඤ්ඤාන වාරි අච්ඡි-ආදිනං ගහණං- 'අච්චි වාපුමෙ' නි අභිධානපාදිපිකායං වුත්ත නතා අච්චිසද්දො ඉපච්චිලිභිත පි දියුමනෙ.

ඉකාරනතරං.

—o—

සුඛං කාතුං සීලමය්‍ය සුඛකාරී සිසං යාතුං සීලමය්‍ය සිසයායි.

ඉකාරනතරං.

—o—

'ආයු' ජිවිතං 'මධු' මකඛිකං 'මනුජු' දබ්බමඤ්ඤ 'ධනු' වාපො, වි නිතා ගාමො යස්‍ය නං විතතගු කුලං, පභුතිසද්දෙන වසු දරු ආදි නං ගහණං- 'අබ්බවාදිති' නි විධිසුතනං අබ්බවාදිති සමිතො නි ග්‍හා නි වා ඉති වුත්ති, ආකතිගණොයං- යස්‍ය සද්දස්‍ය සතතමෙසකවච නෙ නිආදෙසො වා දියුමති අයං අබ්බවාදිසු දව්ඨබ්බො.

ඉකාරනතරං.

—o—

'ගොත්‍රභූ' නි පුරිමං ගොත්තං අභිභවතිති අතෙඤ්ඤ කපිපපවයාදි මහි කතෙත ගොත්‍රභූසද්දොයං විතතස්‍ය අනුපපයුඤ්ඤානානාය නපුං සකලිභිතො ජාතො- එවමඤ්ඤ පි අභිභූ සයමභූ ආදයො; 'අභිභූ' රාජකුලං 'සසමභූ' ඤ්ඤාණං 'ධම්මඤ්ඤා' විතතං.

ඉකාරනතරං - නපුංසකලිඛිතං.

—o—

තදෙවං තිසු ලිභිතසු පදනි සාධෙතො ඉද්‍යති සබ්බලිඛිතානං සබ්බවාදිතමපි සද්දානං රුපසාධනකකමං දෙසොනො ආහ "අච්ඡි" වොදි- තෙසං 'රුපනිසො' සතතසු විහතතිසු විහතසතතරුපානං විධි 'නිද්දිසිතො' කපිතතිති අතො- තෙ ව සබ්බාදයො චතුච්ඡිති- තත්ථ සබ්බසද්දො නිරවසෙසපරියායතො කතරකතමසද්දො පුච්ඡන තො උහසසද්දො විආවයව සමුද්‍යවචනො ඉතරසද්දො වුත්තපටි

යොතිවමතො අඤ්ඤාසද්දො අබ්බිකතාපරවමතො අඤ්ඤාතරඤ්ඤන මසද්දො අනියමතො පුබ්බාදයො දිසාදිවචනාවචනා පුබ්බවොදි ග හසුතනං දිසාදෙසකාලාවධිනිසමො චචනා නසං ගමමානානා 'අසඤ්ඤා' සඤ්ඤායමසනියං පුබ්බාදයො යදි සඤ්ඤාරුපෙන න වත්තනාති අතො- ඉදං වුත්තං නොති පුබ්බාදයො සද්දො වචනායං ගමමානායමසඤ්ඤා භූතා සබ්බාදිකාරියං පටිපඤ්ඤානිති- වචනා යනති කිං? දකඛිණො, ඉමෙ ගාථනා කුසලාති අතො- එත්ථ ඉකාස ලෙලන නිමිත්තෙන අවධිභාවනිරපෙකෙධා එව දකඛිණාසද්දො ගාථ කෙ පටිපෙත්තාති වචනා න ගමනෙන, අසඤ්ඤායනති. කිං? උත්තරා කුරවො- එත්ථ විප්ලමානාසමෙව වචනායං අයං තෙසං සඤ්ඤා- ජු ලුද්දිපං සුමෙරුං වාවධිමපෙකඛිය උතතරසද්දො පටිපෙත්තාති අතො වචනා- සඤ්ඤාරුපෙන වත්තනෙන නාඤ්ඤාඤච නාමපට්ඨානාති පටිපෙසෙධ සිසෙ අනුත්ථසඤ්ඤා පටිපෙසධතං අසඤ්ඤායනති වච නං, යසද්දො අනියමතො, ත්‍යන්තසද්දො පරමමුඛත්ථවනා- එත. ඉම අමු කිං ඉදෙවනෙ සමිප අවචනතසමිප දුර පුච්ඡනත්ථවනා- එත සද්දො සංඛ්‍යාභුලාසභායාඤ්ඤාවමනො, භූතාඅමහසද්දො පරඅතන නිද්දෙසවනා- තොසු සබ්බසද්දො යදි පුලලිඛිත විසිට්ඨතනාතිධායි තද සබ්බොති භවති.

ගොති- "එකවොදිතො" නි ඉතො අතො ඉති ව "සබ්බවාදිති" නි ඉතො සබ්බවාදිති ඉති ව අනුචතතෙන- අමුසද්දං විහාය අඤ්ඤා තෙවිසති සද්දො අකාරනතො තෙති. .

සබ්බා- "සුභිසවෙසං" නි වත්තනෙ- වකාතො සුභිතමනුකම්භ නතොති ආහ "සුභිසුමෙති"- "සංඝාන" නති ලුත්තපථමෙකවචනා නතං පදං තතො එව ආහ "සංඝානං ගොති" නි.

සපා- සො ච පො ච සපාති සමාහාරෙ වත්ථසමාසො තතො- නනු ව සබ්බවාදිසු අමුසද්දො යෙව පසඤ්ඤා තතො ච පරසං සසං "සො වා තෙතිමාමුති" නි සිමො සොදෙසො සසඤ්ඤාගහගණ තෙති? සවිටං, උතතෙර "සමිතො සං" නති සුතෙන පසොජනමඤ්ඤි තදත්ථමිත පසඤ්ඤාගහගණං කතනති.

සබ්බා- න නිය්‍ය වාති වත්තනෙ.

සං- සං ච සො ච සොයො වාති ඉතිතරයොගෙ වත්ථස මාසො- "සමිතො සං" "සපා සසං සො වා" "සො වා තෙතිමාමුති" "තෙතිමාමුති සසං සොයා" නි එතෙති විනිතා සමාදයො තෙති.

ආදේසා ගණනා- “පරිදේසා පඤ්චා” නි පරාපරදකම් භූතතරාධරා
ඉති ඉමෙ පඤ්ච- “ආලපනෙ රූපං තසමනවතී” නි හෝය හොස
හොඵස ඉච්චාදි රූපං සමෙබ්බධනෙ නැවතී අනේවා.

තානෙ- තාසදේසා තසදේසන සමානතේවා- සොති එකව
භූතතා නිසාරානමෙව යකාරතකාරානං සකාරාදේසා.

තන- සබ්බාසු විහතනිසුති වුත්තතතා යදිපි පුමිනිලිභිග සි
මිති ව පසස්සතෙ තථා පි “තානෙතානං තසස සො” නි සාදෙසෙන
බ්බිතතතා නපචතනනිති ලිඛිතමයෙ සිවචනතොඤ්ඤත්ව ලකිත
පචතනි- “නෙතෙ” නි “යොනමෙට්” නි යොසොට්.

මස- ට ඉති ලුත්තපඨමෙකවචනතනං පදං- සො ව සමා ව
සමිං ව සොයො ව සොං ව සො ව සං ව මහා ව මනි ව සසමායමිංසො
යසොංසොසංභොමනිති ඉතරිතරයොගෙ වත්සමාසො- වකාරො
තතාසොනුකඤ්ඤතේවා, ටකාරො සබ්බාදෙසනේවා, “සුඤ්ඤ සො” නි
සකාරාගමො; අසො නසො නසො- “සබ්බාදිනං නමිති චෙ” නි එකාරා
දෙසෙ “සං සානං” නි නංවචනසස සං සානං, නෙසං නෙසානං නෙ
සං නෙසානං-ආකාරනෙතා ඉතිලිඛිතා තාසදේසා “ඉතිමෙට්” නි
ආපචචයො පුබ්බසරලොපො ස්වාදුප්පතති, “තානෙතානං තසස
සො” නි සකාරාදේසො “ගසීන” නි සිලොපො සා.

සො වා- සපනෙකසමිං තාදිනනි වත්තතෙ- තෙසු සප
තොති ඉදං තෙතිමාමුතං විසෙසනනි ආත “සපසඤ්ඤාති තොති
මාමුති” නි- නනු ව තෙතිමාමුතං අනතසරා සපසඤ්ඤාකා න තෙති
මාමු තසමා කථං සපසඤ්ඤාකෙතිති විසෙසනං සවතෙ? නායං දෙ
සො සපසඤ්ඤාකෙති සතිතතා තබ්බාහාරෙන එවං වුත්තනනි
යථා යටි පචෙසය භුනෙත පචෙසයාති- “චිති” නි සො සොයාති
විති අදෙසෙති- ටො ව නොව ටනා, “චතේ” නි වත්සමාසො ටනා
ව නෙ ආදේසා චෙති ටනාදේසා, “විසෙසනමෙකතේනෙ” නි විසෙ
සනසමාසො; වත්සමාසො පරො පචෙවකමතිසමාසකිති ආදේසස
දේසා විසුං විසුං සමබ්බසිතො- ට සසමා ඉච්චාදිනා විතො වකාරා
දේසො ව “තතයො නො සබ්බාසු” නි විතො නකාරාදේසො ව තෙ
සං අභාවොති අනේවා.

සිමිති- ඉමසොති වත්තතෙ, අනපුංසකසොති පරිසුද්ධසො,
තෙන අයමාදේසො ලිඛිතනරෙ යෙව ගවනි,

නාමන- “අනෙතා” නි ඉමසද්දසා නාමිති “ටනුබ්බානෙක
වණ්ණො සබ්බසො” නි ජට්ඨිනිද්දිඨසා සත්තසා ඉමසද්දසා අනෙත
අනාදේසො නාසා “අනෙතෙ” නි එනාදේසො.

ඉම- සුනංතිසුති වත්තතෙ ටකාරො සබ්බාදේසනේවා, තාම
ගහණෙ ලිඛිතවිසිට්ඨසා පි ගහණං හොතිති ආත “අනිනිස” නි-
අඤ්ඤාථා කො නාමපසඤ්ඤා ඉති යං යෙන තත් නිවතෙනතුං
අනිනිසනි වදෙය්, ඉමසො ව පරිභාසාය ඉදමෙව අනිනිසනි
වචනං ඤාපනං තථා හි පනතිපුබ්බකො පටිසෙධො සො ඉතිමෙප
තති යං සති අනිනිසනි කථං සියාති අනිනිසනි පටිසෙධවචන
මෙව ඉමං පරිභාසං ඤාපෙති තඤ්ඤාපනෙව එලං “තතයො නො ස
බ්බාසු” නි එවමාදිසු ලිඛිතතයෙ කාරියසිති- නාමගහණෙ ලිඛිත
සිඨසාපි ගහණනි පරිභාසාය තත් ලිඛිතන සුතෙන නිද්දිඨතො
අඤ්ඤාන කෙනවි විසිඨං නාමං ලිඛිතවිසිට්ඨං තසා; යත් සද්දසාම
ඤ්ඤාසනිසායනං තත් නාමගහණෙ සති ලිඛිතවිසිඨසා පි ගහ
ණං හොති සාමඤ්ඤා සබ්බවිසෙසානුප්පචෙසනොති අධිප්පායො.

ඉමසසි- “සහනෙති” නි අංසෙති සහ, ඉදප්පච්චයනාති ආදි
පාලිදසනතො ඉදසද්දෙති කෙවි, ඉමඉච්චව පකතිති පටිපනන
මාවරියෙන.

මසා- අමුසද්දසා සිමිතිමිනා සාදේසො “ගසීනං” නි සි
ලොපො; නනුසිලොපෙ නිමිතතාභාවෙ නෙමිතතිකසො පි අභාවො
ති සිතිමිතො සකාරො කිං නිවත්තතෙ නං න සවිධානසාමභියො
අඤ්ඤාථා සො විධානමෙව තිරත්තං සියා.

ලොපො- යොනං පුමෙති ව සමබ්බකෙන නෙතරං සමබ
කසා පුරිසාධිතතා- “ලොපොව හොති” නි නියමත්තඤ්ඤාසා
සුත්තසා දසෙසති තෙන අමුසද්දතො පරෙසං යොනං ලොපතො
අඤ්ඤං න කිඤ්චි කාරියං හොති.

නතො- නො න හොතිති “කිලා සො නො” නි සමප
තො නො ආදේසො න හොති.

කියා- “නො” නි “සියො” නි ඉමිනා සියා ඔකාරාදේසෙ රූ
පං “කෙ” නි “තොනමෙට්” නි එවාදේසො- “කියා කසා” නි
‘සුඤ්ඤ සො’ නි සුඤ්ඤමෙ රූපානි- “ක ආදේසෙ” නි “කියා
කො සබ්බාසු” නි කිංසද්දසා කකාරාදේසෙ, “ආපච්චයො” නි
‘ඉතිමෙට්’ නි ඉතිමං ආපච්චයො- එකසද්දො සබ්බාදිසු වතු.

සවනේසු වතනතෙ නිං තත්‍ර සබ්බජේව ස සබ්බවචනො ඉති ක
 ස්සාපි ආසංකා මා භොතුති විභාගෙන දස්සෙතුකාමො ආහ “එක
 සද්දො” ඉව්වාදි—සබ්බා ව තුලො ව අසෙසො ව අසභායො ව
 සභිකාතුලාසාදොසභායා තෙසං වචනොති සබ්බාතුලාසාදොස
 භායවචනො— සවනේසු සබ්බාසද්දො ඉව්වාහ “අනු” ව්වාදි—
 “අනු” අසමිං වාකො සබ්බෙයො රුකධාදිති ගණන වසෙන ගණි
 යති සංඛ්‍යාසද්දවචනායාති භාෂො— අනෙත ව කමසාධනො
 යො සංඛ්‍යාසද්දෙ සො ඉහ ගහති න තු කරණසාධනොති බ්‍රවිති,
 යද්ද සංඛ්‍යාවාපි එකසද්දෙති පත්ථාචනො පෙකකියතෙ—“නදෙ
 කවචනනො”ති ජකසංඛ්‍යාවාචනා සබ්බවිභක්තිසු එකවචනමෙ
 ව භවතිති—“අසෙසො”ති තුලාදිසු; භිජ්ජවචනාදිති අනතිව්‍යතන
 ලිඛිතතා න විජ්ජතෙ ලිඛිතකාරියමෙනසනති අලිචිතා අතො යෙ
 ව නිං පුරිසො නිං කසෙසො නිං නප්‍රාසකනති ආදිනා තිසු පි ලි
 භෙහසු සමානං රූපං දිස්සතෙ.

තුමහ-“අමති වෙති වසද්දෙන සිමහිතාසකසිසෙන.

මස-“යොසුති බහුවචනෙන නිද්දිසනො විසු යොසු වෙ ආ
 දෙසා කමෙන භොනතිති දිපෙති එතදෙවජං පාකටං කරොති
 “සථාකකම” නති—යොවගෙ පි ආදෙසාභාවපකෙහි උද්ගරණං
 “අමෙහ”ති— “යොනමෙව”ති එව.

අමති-“සථාකකම”නති වෙ වෙ ආදෙසා තුමහාමහානං ක
 මෙන භොනති.

නායමා-“සථාකකම”නති තුමහාමහානං තයාමයාදෙසා ක
 මෙනතිකකමම භවනති. තුමහාමහානමාදෙසානමධිකතවසෙන
 බහුලාධිකාරතො වා නායමානමපි කමෙනතිකකමෙ න භවනති

බංඛා-“පවෙචක”නති එකකසෙසව සද්දස්ස; තුමහං අමත
 නති සෙ පි සාධෙතුං කච්චායනෙ “සස්සං” ති සුත්තනං තෙති තු
 මහාමෙහති සස්ස විභක්තියා අං ආදෙසො භොති වාති අත්ථා— න
 සෙසායුත්තං එකසමිපි සබ්බබහුවචනරූපානං දස්සනතො— ඉධ
 පුන යද්ද ලොකස්ස එකසමිපි බහුත්තවචනිච්ඡා තද්ද බහුවචනෙ
 සෙසව තාති රූපාති සිජ්ජනති යද්ද තු එකත්තවචනිච්ඡා තදෙක
 වචනමෙවති, සෙ වසෙසො ව න කිසෙති ආරබ්ධං— “අධිකාරො”
 ති බහුසු වෙති යාව—අපාද ඉති ගාථාපාදෙ ඉධාධිපෙපතො පාද
 ස්ථාදි පාදදි තුස්සානෙන පටිසෙධො ස්වාද්‍යන්ත න්‍යාද්‍යන්තානුං

පදසද්දො විධායක වචනාභාවෙ පි ස්වාද්‍යන්ත න්‍යාද්‍යන්තමෙව
 පදනති ගහති— පජ්ජතෙ තෙන අත්ථාති පදනති අත්ථාතාය
 රුලිහියා ව අතිපසබ්බාභාවොති අධිප්‍යායො; පදසමුභො වාක්‍යං—
 නනු වෙවං වුත්තෙන සද්දෙත වාක්‍යහෙදෙ ඉදමෙකං වාක්‍යං ඉ
 දං දුතියනති—අතො යෙවච්චවෙන වතනුමිච්ඡතත්ථ පරිසමිතතියා
 වාක්‍යස්ස නානත්තනති යෙන පදසමුද්දයෙන යොත්ථා වතනුමිච්ඡ
 තො තස්ස පරිසමිතති යාව තාව එකං වාක්‍යනති මසෙසො; ගාථි
 මානෙති කණ්ණං පිතා තෙ පයො පිටිස්සතිති ආදි.

සොභං-“සවිහතතිනනති වතනමානතතා සමාසෙ කතවිහ
 තතිලොපානං තුමහාමහසද්දනං න එතෙ ආදෙසා භොනතිති දස්ස
 නත්ථං වුත්තං “සවිහතතින”නති—“අසෙසවිසා”පසෙවිසා අසෙසො
 තු යොනංතිසු “අපාදදෙ වතනමානානං” ගාථාපාදදිසු අවතනමා
 නානං පදසමා පරෙසං එකවාකොස සීතානං සවිහතතිනං තුමහාමහ
 සද්දනං යථාකකමං වොනො ආදෙසා වා භොනති, තිට්ඨථ වො වො
 තුමෙහ තිට්ඨථ තිඨාම නො ජො අමෙහ තිඨාමාති අත්ථා; එවම
 සෙසො පි යථාරහං යොජනියං.

ගෙ-“තෙ ව මෙ ව තෙමෙ නා ව සෙ ව නාසෙති දිපද්දිදං

නම-“අපාදදෙ වතනමානානමිච්චාදි අනුකකනතං සබ්බව
 පෙකකිතෙ- නනු අනතරෙන පි යොගගහණං තතියාව යොග
 ජං ගමයති යථා තුලාසෙන වා තතියාති තං කිං යොගගහණං
 නාති? වුච්චතෙ අපරමපරායොගපටිපත්තත්ථං යොගගහණං යුත්තා
 යුත්තෙ පටිසෙධො මා සියාති, ගාමො ව තෙ පරිගහණො නගරං ව
 මෙ පරිගහණො ගාමනගරානං වසද්දෙන යොගො තෙති ව තුමහා
 මහසද්දනනති තෙමෙ භොනෙතව, “එවං සෙසස්ස”නති ගාමො තව
 වා පරිගහණො මම වා පරිගහණො, ගාමො තවහපරිගහණො මමහ
 පරිගහණො, ගාමො තවාහ පරිගහණො මමාහ පරිගහණො, ගාමො
 තවෙව පරිගහණො මමෙව පරිගහණො ඉව්වාදි- ඉධ හසද්ද අහසද්ද
 පකකනතරවාචකා, අහසෙති අබ්බතත්ථාති කෙවි; “බෙදෙවහහ
 විමසෙ”ති නිසණ්ඩු.

එවමලිඛිතසද්දානං සාධන න්‍යං දස්සෙමා ඉද්දති සබ්බාස
 දෙසා සාධෙතුමාරහතෙ “අථ සබ්බාසද්දා වුච්චනො”ති—“අපෙ”ති
 අනන්තරත්ථෙ නිපාතො සබ්බාස වාචකා සද්දා සබ්බාසද්ද; නනු
 ව එකාදෙයො අසාරසන්තා සබ්බාසද්දා සබ්බෙයො රුකධාදිමති ව
 තතනෙන එකුනවිසතිආදෙයො සබ්බාසබ්බෙයොසු මිසු තතො ස

දසෙසනෙතා “පඤ්චමසරසෙස” නාමාදිමාහ — “ආදිසා” නි පරි
භාසා සුතනං පරසස සිසුමානං කාරියමාදිවණ්ණසස ඤාතබ්බ
නාතිවුතති.

ආ සංඤ්ඤා අසනාදෙ අනඤ්ඤාදෙ සංඛ්‍යායං සංඛ්‍යාවාචිසදෙද
උතතරපදෙ විසස ආසනානිති සමුච්ඡායං — වෙ ව දස ව විති වා අධි
කා දස වාදස වන්සමාසවිසෙසනසමාසා.

ඉති. ඉති යන නි එකතෙති ව උතතරපදවිසසනනනි ආ
හ “ඉති” මව්වාදි- එකතෙති ඉමසස අන්තං දසෙසනි “සමානා
ධිකරණ” නි — සමානමධිකරණමභිධෙය්‍යං යසස තසමි. “සමානා
මා” නි භාසිතො පුමා යාය ඉති යා ඉති වාචකෙන සද්දෙන සා භා
සිත පුමා ඉති “සමම වහානි” නි පුමසද්දො විස හොති පුංචාව
කසස සද්දස යං රූපං තං හොතිති වුතනං හොති — ඉති යන නි ඉ
මසස ඉති ලිඛිතෙති වුතති කාතබ්බං, න ඉති යං වතතමානෙන, ක
ලාණිප්පධානා ඉවමනා පි පධානසද්දස ඉති යං වතතමානෙන
න පුමා වසස පසස්නෙනා. තෙනෙව හි සකතතසද්දස චාකාරො
මුති වන්දෙහාමි පුමා ව විධායකසස අතතනා සුතතසස එකතෙති ස
මානාධිකරණ ඉති යං ඉති ලිඛිතෙති විවරණ මකාසි — අසස පඤ්ච
කායං රතනමති වෙස අතො එව ඉති ලිඛිතෙති විවරතවා — ඉති යං ව
තතමානෙ ඉවමනි යමානෙ ව්‍යවච්ඡේදනා වා විසෙසනමනන්තං.
මා හවතුති තතො ඉති ලිඛිතෙති විවරතබ්බං එවං පන විවරණං ප
මාදලිඛිතනනි වදනතා වරියා — ඉති ලිඛිතතව වෙන අයනනි පාය
සෙසො, විසනියා සංඛ්‍යාසද්දස අනුචාදෙ පි සංඛ්‍යාසද්දතතා ත
තො ආරබ්භව සංඛ්‍යාසද්දස ගනණං ආකතොවසි ඉවමාහ “ආ
නවුති සා” නි — ආසද්දො වෙත් අභිවිධිමති න මරියාදයං තෙන න
වුති සද්දසා පි එකවමනනතො ඉති ලිඛිතො ව සිධා — නවුති සද්ද
මභිව්‍යාපෙචා විසතසාදෙයො හිනනවමනනො පි සමානාධිකරණ
එකවමනනො හිනනලිඛිතො පි සමානාධිකරණ ඉති ලිඛිතො
අතො තං යථා විසනිපුරිසා විසනිකුඩානි, වෙ ව විසනි ව වාචිස
නි සමාහාරෙ වන්සමාසො — විකප්පානුවුතතියා අනුසංකතනං, “වි
සනිස” නනි විසනිසද්දෙ පරෙ “පඤ්චසස” පඤ්චසද්දස “වා” වික
පෙපන පණ්ණාසදෙසෙ කතෙති අතො, “රසස මිතනානි” නි ආසං
ඛ්‍යායාදිනා කතසස ආකාරසස රසසා ව පරව්‍යඤ්ඤාතස මිතනඤ්ඤ.

වි. විසස ආ වා හොති එවෙති වතතබ්බෙ විසස එවා හොති ආ
වෙති වචනං අසංඛ්‍යායා ඉවමාදිනා ආකාරෙ සමපතෙන විසසතතා
අනුචාදරූපෙනන අමුඛතො ඉතරසස ව අපතනවිසාසතතා විසි
රූපෙනන මුඛතාවතො — වෙවතනාලිසනනි ආදිනමතෙන “නි
ගහතිත” නනි නිගහතිතාගමො.

වතනා. සමපතනවිසායං “සාගමෙ” නි “වතතරගා වා
ගමා” නි යාගමෙ — කච්චායෙන දස ව දස වානි විගහගා වන්සමා
සෙ දසදසානි වතතබ්බෙ සරූපානමෙකසෙසං කච්චා දස ඉති හිතෙ
තතො යොමති දසසද්දසා විආදෙසං යොසා ඊසආදෙසඤ්ච කච්චා
විස ඉති හිතෙ තතො තිකාරාගමං කච්චා විසනිආදෙයො පි අතෙකා
යාසෙන නිපථාදිතා තෙ පනිධි ලොකප්පසිධා සඤ්ඤාසද්දො යෙවෙති
න නිපථාදියෙන යථා කොට්ඨාදෙයො සකතාමෙති සඤ්ඤාසද්දො —
“වගහගෙද” නි රාසිනාතෙනසනි — “සථා” නි තදෙවං වෙවිසනි
යො බුඬදනතා නිසසා විසනියො දිනසට්ඨායොති යොජෙතබ්බං;
ආදිසද්දෙන වෙසනානි බුහුනි සතානි ව්‍යාදිනං ගහණං; “දසදසක”
නනි දසපරිමාණානි අසානි දසකං, දසනනං දසකං දසදසකං “අ
සමබ්බස” නනි කොට්ඨො උපරි විසනිමං ගණනථානං න කප්පා ස
මබ්බසං තසා ගණනතො අසමබ්බසංසෙසන වුතතතතා — එවං ස
තතො පථාය යා ව සතසහසායං තාව දසසඤ්ඤාගුණිතං වෙදිතබ්බං,
කොට්ඨො පථාය යා ව අසමබ්බසං තාව සතලකබ්බගුණිතං ඤාතබ්බං,
රතනකොසාදිසු

සතං සහසාමයුතං නියුතං පයුතං තථා
කොට්ඨබ්බදමිදෙවං කමා දසගුණ්ණතතර” නනි වුතනං.

තං යථා, දසසඤ්ඤා දසගුණං සතං සතං දසගුණං සහසායං සහ
සායං දසගුණමයුතං අයුතං දසගුණං නියුතං නියුතං දසගුණං පයුතං
පයුතං දසගුණං කොට්ඨ කොට්ඨාදසගුණ්ණතතරමබ්බදං අබ්බද පද්මං
පද්මා බබ්බං බබ්බා මහාබබ්බං තතො පි මහාපද්මො තතො පි සංඝ
සංඝතො සමුද්දො තතො අනතතො අනතතා මජ්ඣං මජ්ඣං පරඨං
පරඨා අමතං අමතං දසගුණ්ණතතරං සංඛ්‍යං සංඛ්‍යාවිසනිමං ථානං අ
සංසෙය්‍යං — විවිධසු වා ලිඛිතසු සසංඛ්‍යමලිඛිතමුපදිසිථා අසංඛ්‍ය
මලිඛිතමුපදසසයෙනො ආහ “අථාසංඛ්‍යමුච්චතො” නි — අසංඛ්‍ය
යදෙඤ්ඤ සමව්‍යයනනි පසිධා තසායෙවදං ලකඛණමවොචු

“සදිසං නිසු ලිඛිතසු සබ්බාසු ව විහතසු
වචනෙසු ව සබ්බෙසු යනනබ්බති තදව්‍යය” නනි.

“අසංඛාරං” එකතනාදි සංඛාරාහෙදරනිතතනා තං “වුච්චන්ති” ක
 විෂයනි අන්තො “පාදිවාදිහෙදෙනා”ති ප ආදි සෙසං තෙ පාදසො
 තෙ ච උපෙච්ච විසෙසකභාවෙන උපගතභාවා අතතතො අන්තං සජ්
 ජානිති උපසග්ගා නාම භොනනි—ච ආදි සෙසං තෙ වාදසො තෙති
 සමුච්චයාදිවිසෙසන පදනමාදි අනන්තසු අනන්තරතනරා ච නිපතනනිති
 නිපාතා නාම භොනනි-තෙසං හෙදෙන විසෙසෙන දුට්ඨනනි අන්තො
 ‘කාසා’නෙසු දුට්ඨෙසු අසංඛෙයසු, පාදසො සරුපතො දෙසෙන්නො
 ආහ ‘පපග්’ ඉච්චාදි; ‘ඉමෙ විසති පාදසො’ති ධාතුතො පුබ්බෙ පසු
 ජ්ජමානා ඉමෙ විසති අසංඛෙයසද්ද පාදසො නාම භොනනිති අන්තො;
 ඉත ච පාදසො යදිපි ධාතුපජයොගාපජයොගලකබ්භෙති අත්ථය ව්‍ය
 තිරිතෙති සාමඤ්ඤානුතා විසිඨා වා ක්‍රියා ධාතුතා වුච්චතින පාදිතින
 ථාපි වුතෙතාපි හි සො විසෙසො සාමඤ්ඤාය ච ක්‍රියාය විසිඨයා වා
 වකානං ධාතුතං හෙදෙනො විනා පාදිතිව්‍යතනනාපජයීයනිති ක්‍රියාය
 විසෙසමතනං ජොතෙතනිති— කච්චායනාවරියෙන පන නිති ඉති
 ථෙ උපසග්ගෙ කතො විසති උපසග්ගා කතා ඔඋපසග්ගො න ගතිතො
 තස්ස පන ඔනබ්බො ඔකාසො ඔගාලොනාති ආදිසු ආගතඨානෙසු අව
 ස්ස ඔ ආදෙසො කතො ඉධ පන ඔනබ්බාදිපසිඤ්ඤා ඔඋපසග්ගං ගතෙ
 යො නිසද්දො චතො නිසද්දෙසෙව “ව්‍යජ්ජනෙදිසරස්සා”ති දීඤ් ක
 ඉත අභිනිභාරාදිපසිඤ්ඤාති; අඤ්ඤාථා දුරකඛාදිපසිඤ්ඤා දුසද්දො අ
 නිසාරාදිපසිඤ්ඤා අනිසද්දො විනිභාරාදිපසිඤ්ඤා විසද්දො ච පසිතබ්බො
 සියා න ච තෙනාවරියෙනා පි තෙ පසිතා න ච දීඤ් විනා තාති උ
 ද්ගරණාති තස්සාවරියස්ස ච සිජ්ඤනනි යථා ච තෙසං දීඤ්න සිඤ්
 ථවං නිසද්දස්සා පිති න නිසද්දො පසිතො න ච පයොගෙ දිස්සමාන
 ස්ස ඔසද්දස්ස පරිච්චාගො යුතො “ඔ අවස්සා”ති සුතනං කරස්සාමි
 ති; තස්මා නිසද්දං පභාය ඔසද්දෙනෙව විසති උපසග්ගා යුතො—
 නිපාතපරසමඤ්ඤානං වාදිනමනනතතනා එකදෙසං සරුපතො
 දෙසෙයො අවුත්තමාදිසද්දෙන සමගතෙයො දෙසෙයො වා ‘ව වා හ’
 ඉච්චාදි— ‘මෙ පි’ති පාදිවාදසො ථෙපි,

“අසංඛාරං” අව්‍යයෙති පරාසං විභතනිතං ලොපත්තං වචනං— අව්‍ය
 යාති හි එකතනබ්බුතසංඛාරාභාවතො අසංඛාරානිති වුච්චනනි තෙ
 නෙවාහ “අවිජ්ජමානසංඛෙයා”ති- සබ්බාසනා සබ්බසද්දෙන ස්‍යාදි
 නං නිරවසෙසපරියාද්දං පසිඨවිභතනිවොහාරතනා, පන තෙසං ඉ
 ත්ථිලිභිතන නිද්දෙසොති දෙසෙයො වා ‘සබ්බායං විභතනින’නනි—
 යදි අසංඛෙති ස්‍යාදුප්පතනි න සියා නදී ලොපත්තං වචනං අනාරම්භ
 නියමෙව ආරභතෙව තතො ක්‍රමීයතෙ අන්ති අසංඛෙති ස්‍යාදුප්පතනනිති

තස්සං ච ‘සනියං පදසමා පරෙසං තුමහාගොනං “යොනං නිඤ්ච පච
 ම්‍යා වොනො”ති වොනො ආදිකං ඵලං, ‘අසංඛෙති සබ්බාස’නනි ස්‍යාද
 කා එතෙති අසංඛෙති ස්‍යාදයො උප්පජ්ජමානා තෙසමසංඛාරානං සං
 ඛාරා කමමාදිතො අභාවා එකානෙකතෙසු “කමමෙ දුතියා” ඉච්චාදි
 නියමස්ස අප්පචතනිති සාමඤ්ඤාන උප්පජ්ජනනි තනු පද්‍යත
 මතනං ඵලනනි පඨමාය එකච්චනමුප්පජ්ජනි නියමාභාවතො වා යා
 කාපි විභතනියං කිඤ්චි වචනං තථා ච “අසංඛෙති සබ්බාස”නනි
 ලොපමනියමෙනොපදිසති— විභතනියා කතො හෙදො සලිඛනානං
 හවෙ අලිඛිතසු තුමොදිනං තථා පාදිවාදිනං තු තෙවන්ති අනි යෙ
 එකමපි පුරිසාදිඅන්තං පුරිසො පුරිසාති එකතනබ්බුතතසබ්බාරාභවෙ
 න ච පුරිසං පුරිසෙනෙති කමමාදිකාරකයොගභෙදවසෙන ච වි
 භජනි විභතනං කතො ජොතෙතනිති විභතනි තාය සතතවිධාය විභ
 තනියා “කතො” විතිතො “හෙදො” රුපවිසෙසො- ලිතමත්තං හි
 මයනනිති ලිඛනාති ඉන්තිපුමනපුංසකාති තෙති සහ උත්තමානා සලි
 ඛිතා තෙසං අවණණනත ඉවණණනත උවණණනත ඔකාරනත
 නිගනතිතනත පකතිහෙදෙන අට්ඨවිධානං නාමානං හවෙ නන්ති පු
 මාදිසබ්බාත ලිඛිතමස්සාති අලිඛිතාති තෙසු “තුමහාදිනං”තුමහඅමන
 සද්දානං තථා විභතනියා කතො රුපහෙදො හවෙ “පාදිවාදිනං තු”
 උපසග්ගනිපාතානං තු “තෙවඅන්ති”ති විභතනියා කතො රුපහෙ
 දො න දිස්සතෙවාති අන්තො.

පුලලිඛිතං ඉන්තිලිඛිතං ච නපුංසකමථාපරං
 නිලිඛිතං ච අලිඛිතං ච නාමිකං පඤ්චධා සිතං

පුලලිඛිතනනි “යොසු පඤ්ඤා පුමෙ” ත්‍යාදිසද්දසබ්බරණ්ණෙනතු
 එතොති අත්ථව්‍යපදෙසකාරණං පුමා සො ලිඛිතං සද්දධිමෙමා යස්ස
 නාමස්ස තං පුලලිඛිතං ඉන්තිලිඛිතනනි එසාති අත්ථව්‍යපදෙසකාරණං
 ඉන්ති සා ලිඛිතං යස්ස තං ඉන්තිලිඛිතං අථ අපරං නපුංසකං එතනන්ත
 ත්ථව්‍යපදෙසකාරණං නපුංසකං නිති ලිඛිතාති අස්සාති නිලිඛිතං ස
 බ්බාදිපදං න පුමාදිසබ්බාතං ලිඛිතමස්සාති අලිඛිතං තුමහඅමනස
 ද්දාදි පඤ්චධා සිතනනි ඉමෙවං සලිඛිතාලිඛිතවිභාගෙන නාමිකං ප
 දං පඤ්චධා සිතං වචන්තිතනනි අන්තො.

ඉති පදසාධනමිතායං බුද්ධසංඝාදානිසං
 ස්‍යාද්‍යනතවණණනා

තදෙවලපවති පකාරෙති නාමිකපදනං සාධනකාමං වනො ඉ
 දති සමාසාරමාං දසෙසනුං ‘අපේකාසම්මුච්චනෙ’ වොදි ආරාමං—
 තනේකත්මකාමානාය රාජපුරිසාදෙ බුඛියා පවිහජ්ජා යාති ප
 දති පුථගන්තාති පකපටිතාති රාජස් පුරිසස් ඉච්චාදිති තෙසවපුථ
 ගන්තානං සාධාරණත්තා විසෙසනස්ස සකත්තපරිච්චාගෙන විසෙ
 සස් වුතති එතදෙවකපටිභවනං සමසනමිති කාමා අනුගතත්
 තාය සමාසො ඉච්චපි වුච්චනෙ—වුතංගි.

“සමාසො පදසංඛෙපො පදපච්චයසංගිතං

තඛිතං නාම භොතෙවං විසෙසානා තෙසමන්තර” නාති.

තෙස මන්තරන්ති තෙසං සමාසතඛිතානං අන්තරං නානත්තං
 උතිනනං විභාගො පදනං සංඛෙපො එකපදනාං සමාසො පදපච
 ච්චයානං සංගිතං තඛිතන්ති එවං ඤාතබ්බන්ති අන්තරං—නනුව ජ
 ගමානසකන්තාං වුතති යමුපාදියමානායං රාජපුරිසමානතෙති වු
 තෙත පුරිසමතකස්සානායනවපපෙපාති න කදුචිරාජවිසිඨස්ස තෙද
 මජ්ඣි ජගනො පි රාජසද්දො සකත්තං නාවන්නාය ජගති තං ය
 ථා එපතිරාජකමෙම පවත්තමානො සකත්තච්ඡකමමං රාජකමම වි
 රුඬං ජගාති නාවිරුඬං හසිතකමුයනාදිං තථා රාජසද්දො පි විසෙ
 සත්වුතති විරුඬමත්තං ජගාති න නු විසෙසනං අථවානියතො රා
 ජවිසිඨස්ස ගහණං තං යථා චම්පකපුටො මලලිකාපුටොති නිසිතෙසු
 පි කුසුමෙසු ව්‍යපදෙසො නියතො භවති තපේභාපි තෙන රාජවිසිඨ
 ස්ස ආනන්තං පුරිසමතකස්ස—පුබ්බපදත්තපාධානත්තා සුතෙතා පඨමං
 ආගතත්තා ච පඨමං අසංඛ්‍යාසමාසො වුච්චති තත්තා පි ඉධ පඨමං ද
 සඛිතස්ස උපකුම්භසද්දස්ස නිවච්ඡමාසත්තා වාක්‍යගහණොපායඤ්ඤා
 යං දසෙසන්නො ආහ ‘අවිග්ගහො’ වොදි- නිවච්ඡමාසො අවිග්ගහො
 පදන්තරවිග්ගහො වාති අච්චකො- නිවච්ඡමාසොති යත්තරඤ්ඤා පු
 රිසො රාජපුරිසොති ආදිතා සකපදෙන විග්ගහවාක්‍යං සම්භවති සො
 අනිවච්ඡමාසො තබ්බපටිතො පන නිවච්ඡමාසො සො පන කිදසෙ,
 ති ආහ ‘අවිග්ගහො පදන්තරවිග්ගහො’ වොදි- විසෙසෙන ගහනති ඤ
 යත්තරෙනෙනති විග්ගහො, විසෙසෙන වා ගහණං විග්ගහො නාමි එ
 තස්ස විග්ගහොති අවිග්ගහො, පදන්තරවිග්ගහොති පසුත්තපදතො අ
 ඤ්ඤමපදං පදන්තරං තෙන විග්ගහො විසෙසෙන අත්තගහණං අස්සා
 ති පදන්තරවිග්ගහො සොච ඛො යෙතුය්‍යවසෙනෙව නිපාතපුබ්බකෙ
 සු අනෙතා පාසාදදිසු පන සකපදෙනා පි කචි විග්ගහවාක්‍යසම්භව
 තො-තෙති ඤායවාක්‍යමිදමෙවමපි පඨනති අවිග්ගහො නිවච්ඡමාසො

විග්ගහො වෙ අඤ්ඤපදවිග්ගහො වෙති—යථා අධිජ්ඣති එත්ථ ඉජ්ඣ
 ති විග්ගහෙ අධිසද්ධවචනියස්සාධාරණස්ස සන්තමිතා වුත්තත්තා අ
 ඛිසද්දොනපසුජ්ජනෙ තථා සම්පසද්දෙන උපසද්ධවචනියස්ස වුත්ත
 ත්තා උපසද්දොති උපසම්පං කුම්භස්සාති න වුත්තං, කුම්භස්සෙති ච ස
 ම්පසමානෙති ජට්ඨි—සාදිසාදිනෙකත්මත්තසිකාරො යමිත්තාහ ‘ස
 බ්බපත්තකත්තං වුත්තං’ ති—එතඤ්ඤා යෙතුය්‍යෙන වුත්තං “වා
 නෙකඤ්ඤා” ති එත්ථ සාදිනෙති අනනුවත්තත්තො නති තත්ථ
 සාදිනෙති වුත්තතෙතන්ති වුත්තත්තත්තො අනෙකගහණස්ස.

අසං—එකත්තබ්බත්තසංඛ්‍යායාභාවතො න විජ්ජනෙ සංඛ්‍යා
 යස්ස තදසංඛ්‍යං අව්‍යයනති යදඤ්ඤාසම්පසිඬං—අනව්‍යයමපි උ
 ත්තරපදං පුරිමපදස්ස විසෙසන්නො අපච්චානං ජාතන්ති කාමා පු
 බ්බපදත්තපාධානොයවසංඛ්‍යාසමාසො— අත්ථසද්දො පච්චෙකමතිස
 මඤ්ඤතෙ අසංඛ්‍යාස්ස සුත්තො පුරිසාධිතත්තා වා සම්බන්ධස්ස ත
 සෙසව විග්ගහත්තත්තාදියො විසෙසන්නාති විසෙසානෙව.

එක—එකො අන්තරා යස්ස පකත්තාදිසමුදයස්ස සො එක
 තෙත්තා තස්ස භාවො පවත්නතිමිත්තං එකත්තං— ඊයාදිණාදිසමාසවි
 ඬානං තස්මිං සති සබ්බාසං විග්ගහිතං යො නාම කොපි සාදි ත
 ස්ස ලොපො භොතිති අන්තරං— “ඊයො කමො” ති ඉදමාරබ්භ යාව
 “සම්මාදි භාපි” ති නාව ඊයාදි, “ඤ්ඤා වා පච්ච” ති ඉතො පඨාය “ස
 කත්තො” ති අවධිතං ඤාදි, “සාදිසාදි නෙකත්තං” ති ඉතොපසු
 ති යාව “චත්තො” ති නාව සමාසො ඉමමෙවත්තං සංඛෙපතො දසෙසති
 ‘එකත්තො’ ඉච්චාදිනා— ‘නස්මි’ නති තසද්දෙන පුලලිඛිතමෙ
 කත්තොවසද්දං පරාමස්ති, ‘නංගපුංගක’ නති විධිසුත්තං—යදෙන
 මතිකකත්තමෙකත්තං තත්තපුංගකලිඛිතං වෙදිතබ්බන්ති වුත්තති—අ
 සංඛ්‍යං විග්ගහාදි සුත්තමාරබ්භ යාව ඔරාදිසුත්තං තෙන සබ්බන්ත
 වුත්තො සබ්බො අසංඛ්‍යාසමාසො තම්මවතෙන නපරාමයොති ආහ ය
 දෙනමතිකකත්තමෙකත්තං— අධිජ්ඣවොදිසු භීයො අව්‍යයත්තප
 ඬානත්තො අලිඛිතායං අඤ්ඤපදත්තාදිපච්චානානඤ්ඤා අභිධෙය්‍යාදිලි
 ඛිතායං සම්පත්තායං නපුසකලිඛිතත්තං වචනං, ‘සුබ්බසමාමාදි
 තො’ ති විධිසුත්තං—අමාදෙකත්තං පුබ්බං යදෙකත්තං තෙනා පරායං
 සබ්බාසං විග්ගහිතං ලොපො භොතිති වුත්තති අධිජ්ඣති උද්ගරණං, පු
 බ්බසමාති කිං? ගාමං ගතොති පච්චුද්ගරණං.

නානො—පුබ්බසමා මාදිතො සාදිනං ලොපොති ච වත්ත
 තො, අනෙති සමාසවිසෙසනමිදන්ති ආහ ‘අමාදෙකත්තං’ පුබ්බං

සද්දකස් මකාරනතං නනො'ති—අනු ච විනානං අත්තං විධානං නො විනා පි යොගවිභාගං ක්‍රියාසමවාසිනී වෙ ඵකවාක්‍යානි භව නති “නානො” නිදං පටිසෙධස්ස විධායකවෙතං වාක්‍යං අමප ඤාමියා නෙ කතමමාදෙසස්ස විධායකං දුතියනති මතසි නිධාය වා ක්‍ය හෙදෙන විචරනො ආහ ‘අමාදෙකස්සාපුබ්බ’ නත්තාදි—අප ඤාමියාති අනෙත ච අනන්තරස්ස විධි වා හොති පටිසෙධො වෙති පඤ්චමියා අමාදෙසා ඵච පච්චාසනනා පටිසිඤ්ඤිති නතිලොපො තෙන පුබ්බවාක්‍යවිනිතො තෙන අලොපො පටිසෙධෙන සමබ්ඤ්ඤිතො සාමඤ්ඤාන පච්චතවානො සනො පඤ්චමිපි අවගාහති ඵකවාක්‍යතායං සි කාරියවයස්සා පි ඵකාය වුතතියා විධිමාගතකා කාරියවයස්සාපි පඤ්චමියං පටිසෙධො සියා පඤ්චමිං වජ්ජන්තා ඵතං කාරියවයං වෙදිතබ්බතා— යදි අපපන්නො ඵච ස්වාදිලොපො අං වි ධියතීති ඥෙන නාප්පතති නත්තො ලොපස්සාප්පවතති සිධා තථා පි යනු නාමිනාවො තනු පඤ්චමියාදිනං සවනං යථා සිධාති ලොප ස්ස සාමඤ්ඤාන පටිසෙධං වන්තා අමිතාවො විනිතො අඤ්ඤාපා යනු නාමිතාවො තනු ලොපො සෙව සියා.

වාග-පුබ්බස්මා වාදිතො අනො අං නිව වත්තනෙ අනන්ත රසුනෙතන නිවචමමාදෙසෙ සමපතෙත තතියා සංගාමිතං විකප්පිත තෙ උපකුමා අපෙතිති අවබ්බති පඤ්චමි— නනු ච ක්‍රියාය කාරකා නි භවනති පුබ්බපදත්තප්පධානොවායමසංඛ්‍යාසමායො පුබ්බපදත්තස්ස ච අසපනභූතතතා කිරියනන්තරනාසමබ්බොති අවබ්බතාවො නොපප ජ්ජති තස්මා කුතො පඤ්චමියාදිකාය විගතතියා සමහතො? නෙදමනි පුබ්බපදත්තප්පධානනෙත පි ගුණභූතනන්තරපදත්තවජ්ජන්තිය ක්‍රියායො හො උපපජ්ජති යෙව, යථා; පඤ්චපුලිමානසෙති භාවප්පධානනො පි ගුණභූතදබ්බාපෙතෙතා ක්‍රියාසමබ්බො-ඵචං අසංඛ්‍යාසමායස්ස ඵ කදෙයමකතදස්සනවසෙන සමිපත්තෙ අසංඛ්‍යාසමායමුද්ගරිතො ඉදා නි තපපුරිසපරසමඤ්ඤමමාදිසමාසං දසෙකතුමාග “මෙ”ත්තාදි—

අං ආදි යස්ස විගතතිජ්ජකස්ස තං අමාදි විගිග්ගහණඤ්ඤායෙන තදන්තා තංගහණං තෙනෙවාහ“අමාදිස්සාද්‍යන”නති—අමාදිනං කමමාදිහෙදතො ජප්පකාරෙ කාරකෙ වාකාරකෙ ච සමහවතො අ මාද්‍යන්තානං කාරකානමකාරකානංවෙකස්සිතාවො හොති සො ච සමාසො කචි විකප්පිතො කචි නිවෙවා කචි වාක්‍යමෙවෙති විසිඤා තිමතො සො ච විසෙසො බහුලවචනෙන සිඤ්ඤිතීති ආහ“බහුලමෙ කත්තං හොති”ති; කමම වා කමමකෙ ච දුතියනනමුද්ගරති ‘ගාම’

මිවමාදි—‘මුත්තනං සුබ’ නති මුත්තනසද්දතො ‘කාලධාතමච්චනන සංයොගෙ’ ති නිරන්තරක්‍රියාසංයොගෙ දුතියා සුබසද්දා පඨමෙකව, චනං සි මුත්තනං සුබනති විග්ගතෙ,‘අමාදි’ ති සුත්තනන අමාදිස්සා ද්‍යන්තං ස්වාද්‍යන්තන සහ බහුලමෙකත්තං හොති ‘ඵකත්තාය නති, විගතතිලොපො මුත්තනසුබසද්දා පඨමෙකවචනං සි ‘අංතපුංස කෙ’ති සියස් අමාදෙසො මුත්තනසුබං—

විකප්පිතසමායමුද්ගරිතො නිවචසමායමුද්ගරනො ආහ‘මුත්ත නි සෙවෙ’ති; ‘උපපදසමායෙ’ ති පච්චසවිධානෙ සමිපොච්චාරිතවපදං උපපදං කුමිනංකරොතිති ආදිසු කුමිනමිවමාදි තාස්ස සමබ්බසමායො උපපදසමායො තස්මිං- වත්තනං වුතති ඵකත්තාවො සමායො ඵවෙ ති අත්තො,ඵචසද්දෙන වාක්‍යං නිරාකරොති තත්ත වාක්‍යං නත්තී විග්ග හො තු කරොතිති ආදි කිරියාපදෙතෙව තෙනෙව කුමින කාරො ති ආදිසු විග්ගතුප්පතතීතො පුරෙතරමෙව කාරාදිසද්දෙන සමායො කුමිනං කරොතිති අඤ්ඤාපදෙන විග්ගතං කතා ‘කච්චෙ’ ති අත්ත වි ධාය“අස්සාණානුබ්බෙ”ති කරස්සුපන්තස්ස අකාරස්ස ආකාරො කාර සද්දෙන ‘අස්සාද්‍යන්තනෙව බහුලවචනෙන කුමිනසද්දස්ස නිවච සමායොතද්දං ‘ඵකං බහුලාධිකාරා’ති ආදි, බහුලවචනතො කත්තවි සමායොතද්දං ‘ඵකං බහුලාධිකාරා’ති ආදි, බහුලවචනතො කත්තවි සමායොතවමාහ ‘හෙත’වමාදි— ‘නත’ ඉති ‘තොතා කතතරි වත්ත මාතෙ’ති විනිතො නතප්පවචයො ‘මාතෙ’ති ‘මාතො’තිවිනා විනිත මාතප්පවචයො ‘කතවනත’ති ‘කතතරි භූතෙ කතවනතුක්‍යාවි’ති ඉතිනා විනිතො කතවනතුප්පවචයො—

තතියා සමායං දසෙකතුමාහ ‘රඤ්ඤා’ ඉවමාදි—“කතතුකරණෙ සු තතියා”ති කතතරිතතියා, අසිනා ජිනනා ‘අසිවජිනනා’ති ක රණෙ තතියා, පිතරා සදිසො පිතුසදිසොති “තුලසත්ත වා ත තියා” ති තතියා, ව්‍යඤ්ජනවචනො තතියන්තස්ස අනන්තවචනා ස්වා ද්‍යන්තන තථා මිසසි තරණවචනො ච හකබ්බවචනා සමායොතිම තො, ආචරියපාණිතියො අනෙතන ව්‍යඤ්ජනං හකබ්බ මිසසිකරණ නති සුතෙතති සො පි කතතුකරණලකබ්බන්තනා තතියාය අනෙතන ව සිධොති උද්ගරති “දබ්බතෙ” ත්‍යාදි— දබ්බසද්දතො ගුලසද්දතො ච ‘සහත්තො’ ති තතියා, සංඛාරියං හොජ්ජනං සංඛාරකං ව්‍යඤ්ජ නං හකබ්බං ඔදනාදි තස්ස සංඛාරකං මිසසිකරණං— නනුච ක්‍රියාක තො කාරකානං සමබ්බො න සභාවතො නවෙහ වුතතියං කිරියා කාචි සුයතීති අඤ්ඤාමඤ්ඤාසමබ්බතො සමායො න සියාති ආහ “මුත්ත” වමාදි— යදිපි වුතතියමුප්පෙකාදික්‍රියා න සුයති තථා පි වු

නතිපදෙන ක්‍රියා ගමනෙ න හි අසත්‍යපසෙවතාදික්‍රියායං සංඛාරි
 යං සංඛාරකං වා හවති අත්ථිවෙහ තදුහයං තතො තෙසං සබ්බාචා
 සෙව සමාසනෙතා භුතක්‍රියා ගමනෙ හථා හි දබ්භොජනං ත්‍යාදෙ ධු
 තෙන දබ්බාදිනො සංඛාරකතතං භොජනාදිනො ච සංඛාරියතතං ප
 තියතෙ නෂ්ටාපසෙකාදිමනනරෙන භාවොත්ථිති සාමත්ථියා උපසෙකා
 දිප්පතිති අතො යෙවොපසිත්තාදිසද්දො ගතත්තාය නප්පසුජ්ජනෙ
 තතො ච තදපෙක්ඛාය අත්ථිසෙව සමුඛෙකොති අසුත්තත්තො නත්ථි,
 යුත්තො සබ්බතො සබ්බතො වා අත්ථො යස්ස සො යං යුත්තත්තො,
 නත්ථි එතස්ස යුත්තත්තොති අසුත්තත්තො තස්ස භාවො අසුත්තාත්ථ
 තා අසමුඛකත්තොවො නත්ථිති අත්ථො— “වුභනිසෙව”ති බහුලං
 සමාසවිධානතො, උරෙන ගච්ඡතිති විගහස්ස අමගමගමනෙත්ථිසමා
 ‘ඤ්ඤිති කථිප්පව්වයො ‘ඤ්ඤා’ති ඤ්ඤොපො “ඤ්ඤිති ලොපොනත
 ව්‍යඤ්ජනමස්සා”ති මකාරලොපො උරගො- ‘වාක්‍යමෙව’ති බහුලං ස
 මාසවිධානතො, එරසුනා දස්සනනාති උභයත්ථා පි කරණෙ තතියා-
 යජ්ජ පි සමපදනස්ස පාණිතියෙ සමාසො න විතිතො තථා පි පයො
 ගදස්සනා හවිතබ්බමෙව සමාසෙන්නත්‍යදුගරති ‘බ්‍රාහ්මණස්ස’ ඉ
 වොදි—

“බ්‍රහ්මණස්ස”ති සමපදනෙ වතුත්ථි “සුපායා”ති තාදත්ථෙ, යු
 පාය යාගත්ථිහත්තො අනිතං දුරුදබ්බං යුපදරු සබ්බස්ස දුතබ්බ
 නති ආදිසු අනතිධානතො සාපෙක්ඛතාය ච සමාසො න හොති අති
 ධානලක්ඛණො හි තඤ්ඤි සමාසකිත්තොති වචනතො; “භාමා”ති අව
 භිමති පඤ්චමි, කම්මසමා ජාතං කම්මජං අස්ස පදෙන විගහං කත්වා
 ජනජනනෙත්ථිසමා “ඤ්ඤිති ඤ්ඤිති ‘කථිසා’ති කථිලොපො, “ඤ්ඤි
 මිති ලොපොනතව්‍යඤ්ජනස්සා” හි අනතව්‍යඤ්ජනස්ස ලොපෙ ව ස්‍යා
 දුප්පතතිතො පඨම මෙව බහුලාධිකාරතො නිව්වසමාසො— ‘ඉධ න
 හොති’ති රුක්ඛපතිතො හි බහුලාධිකාරා සමාසො න හොති— ර
 ඤ්ඤා පුරිසො ඉවචු වාක්‍යෙ රාජසද්දො රාජත්ථමෙව කථෙති පුරි
 සසද්දො පි පුරිසත්ථමෙව සමාසෙ තු රාජපුරිසො ඉවචු රාජසද්දො
 පි පුරිසත්ථමෙව කථෙතිති මහාතෙකත්ථි භාවො හවති- අඤ්ඤා
 එවාචයවත්තානුගතො සමුදයත්ථො පාතුහවතිති, එවමඤ්ඤත්‍යාපි.

අමාදිසමාසස්ස සාමඤ්ඤාන විධානෙ පි නතමානාදිති ජට්ඨිසමා
 සස්ස අදස්සනතො පරෙසං නලතිධාරියපුරණභාවතිත්තත්තොති ව
 චනං විස පටිසෙධෙ කතනබ්බ බහුලවචනතො තෙව තත්ථ නාති ප
 සුභිහාති දස්සෙන්නොආහ ‘බහුලෙ’වොදි— අනුකුබ්බිති අනුපුබ්බා

කර කරණෙත්ථිසමා “නොතා කතනරි”ති නතප්පව්වයො ‘තනාදි
 යො’ති කතනරි ඔ“කරස්ස සොස්ස කුබ්බකුරුකතිරා”ති කරධාතුස්ස
 සහොකාරස්ස කුබ්බාදෙසො, “කුරුමානො”ති එත්ථ “මානො” හි
 කතනරි මානො කරස්සසොස්සකුරුආදෙසො— “ගුහනං කණ්ණා”
 හි “යතො නිධාරණ”නති ජට්ඨි අයමස්ස වචනස්සත්ථො යතො සමුද්
 යතො ජාතිගුණක්‍රියාති උකදසස්ස පුඨකකපණං නිධාරණං යතො
 තං කරියති තතො ජට්ඨි සියාති— “සියායං පඤ්චමො” හි සමුඛ
 කෙ ජට්ඨි, “සුකකතා” හි “තස්ස භාවකමෙමසු තත නා තතන ණ්ණ
 ණ්ණස්ස ණ්ණ ණ්ණ”ති භාවෙතා— “ඤ්චි හොනෙවො”ති භාවත්ථොති
 පි ජට්ඨිසමාසො ඤ්චි හොතිති අත්ථො, ගුණවාචිනා ජට්ඨියත්තස්ස
 සමාසාභාවො “පුරණගුණසුතිත්තත්තද්වයත්තඤ්ච සමානාධිකර
 ණෙතො”ති ලක්ඛණෙ ගුණ ඉති වචනෙන අතිමතො; පාණිතියෙ
 හි සො කථං පටිසෙධං විනාති ආහ “බ්‍රාහ්මණස්ස”ත්‍යාදි— “ජට්ඨි”
 බ්‍රාහ්මණස්සෙති සමුඛකෙ ජට්ඨි, ‘ඉති’ යසමාත්ථ “දහනාපෙක්ඛා” හි
 කෙ සුත්තා ඉවචාපෙක්ඛායං දනතාති අපෙක්ඛතෙ තත්ථො “කණ්ණන
 සමුඛකාභාවා” කණ්ණසද්දෙන සහ අඤ්ඤාමඤ්ඤාපෙක්ඛලක්ඛණ
 ස්ස සමුඛකාභාවා ‘න සමාසො’ති බ්‍රාහ්මණකණ්ණාති සමාසො න
 හවතිති අත්ථො, ‘අඤ්ඤාමඤ්ඤාසමුඛකාභාවා’ නති ආදිනා හවො ර
 ඤ්ඤාපුත්තො දෙවදත්තස්සාති ආදිසු අඤ්ඤාමඤ්ඤානපෙක්ඛසු බ්‍රා
 හ්මණස්සකණ්ණදනතාති ආදිසු ච අඤ්ඤාසාපෙක්ඛසු අඤ්ඤාමඤ්ඤා
 නිස සාමත්ථියාභාවෙන සමාසො න හොතිති දීපෙති-ජට්ඨිත්තස්ස ස
 මානාධිකරණෙන ජට්ඨිසෙනෙන සමාසාභාවො කතො පුරණගුණ
 වොදි සුත්තෙ සමානාධිකරණස්සා පි උපාදනතො සො පි විනා ව
 චනං සිඬොති ආහ “රඤ්ඤා” ඉවොදි— “න සමස්සතො”ති මාගධස්සා
 රාජධනනති එකත්ථිභාවො න කරියතිති අත්ථො—

ච සුත්තනති ච සෙති අසමාසිනෙති ජට්ඨිසමාසො නාතිමතො ච
 සුත්තනති සෙති සමාසිනෙති ජට්ඨිසමාසපටිසෙධො ච තතබ්බො
 ත්‍යනෙන තත්ථා පි අභාවමාහ ‘රඤ්ඤාඅස්සො’ වොදි— සාපෙක්ඛ
 තාය ‘නසමාසො’ති පුරිසසද්දාද්‍යපෙක්ඛාසතිත්තාය න අස්සස
 ද්දෙන සමාසො හවතිති අත්ථො යදුපන අස්සාදිනඤ්ච යොගිතං ච
 තත්ථ සමාසො තද වුත්තප්පකාරාභාවතො සබ්බෙති ව සමුඛකිතො
 සමාසො හවත්තොවාති ආහ ‘අස්සොමෙ’ ත්‍යාදි— රඤ්ඤාති ජට්ඨි
 යා ගුරුමිති සාපෙක්ඛතෙන පි ගුරුසද්දස්ස සමුඛකිසද්දත්තා සකත්ථ
 විස වුත්තියං ව්‍යපෙක්ඛායාභාවතො වුත්තසිභාවං සාධෙතුමාහ ‘ර
 ඤ්ඤාගුරුසුත්තො’ වොදි—

‘ගමකතනා’ හි වාක්‍යාන්තරය බොධිකතනා අභිමතො හි ගමක තෙන සති සමාසො සද්දිකානා, වුත්තසද්ධි මහාභසාසානොරත පනඤ්ජ ලිනා යනුව ගමක තනමහවති තනු දිත්ති නං යථා දෙවදත්තසා ගුරුකු ලං දෙවදත්තසා ගුරුපුත්තො දෙවදත්තසා දසහරියාති-“ගමකතන මයි” හි අපිසද්දෙන සාමජීයසා පි ගහණං; දිත්තං හි මොහො ලොය නදිත්තිවිවරණෙ ඤේ කායං ‘සාපෙ කබ්බෙන පි හි යෙසමෙව සාමජීයං ගමකතනඤ්ජනි තෙසමෙව නිව්වසාපෙකබ්බානං සමාසො යථා දෙවද තනසා ගුරුකුලං දෙවදත්තසා දසහරියා’ති- යෙසං සාමජීයං ගම කතනං වා නජි න තෙසමපි සමාසො යථා බ්‍රාහ්මණසා උචෙව බ්‍රා හ්මණසා සුක්කාති- අනුයං ටිකා, සාමජීයං ගමකතනඤ්ජනි ප දුනමඤ්ඤාඤ්ඤාපෙකබ්බා ලකබ්බං සාමජීයං සාමජීයාභාපෙ පි පි ගහගවාක්‍යාන්තරය ගමකතනං වා අජිති අත්ථො ගුරුතො කුලං දස සාහරියාති විගහතොති-“නිබ්බන්” නති කාරණං, දිත්තං හි අභිධා නපදිපිකායං, “නිමිත්තං කාරණං ධාතං පදංඛිජං නිබ්බන්” නති-

“පබ්බතපො” හි පබ්බත හිඨති හි විගහතො ධා ගතිනිවුත්තිය නතිමසා “භාවකාරකෙසවසණ්ඤකා” හි අපපච්චො පුබ්බසරලො පො “සරමහා වෙ” හි ධසා විභාවො ‘වතුන්දුතියෙසෙව සංභුතියපඨ මා’ හි පුබ්බසකාරයා ටකාරො- “විභන්ගලොපො” හි ඉධ ජනෙ ඉ චට්ඨා කතානෙතන සත්තම් සමාසෙ සති පි බ්‍රහ්මාධිකාරා සත්තම්පි හතතියා අලොපොති අත්ථො-

‘ජනෙසුතො’ හි ජනෙ පාකවො කො පනෙත්ථ සමාසෙ සති විසෙසො යාවතා විනාපි තෙන එතං රූපං සිඛනනි? තෙනදජි අ නුති එකපදත්තමෙකසරත්තඤ්ජ පයොජනං තනු ව සරත ජන්දසි යෙව වොභාරොති එකපදත්තමෙව භාසාය මුපසුජ්ජනෙ තඤ්ජ සමා සෙ, සමාසෙවො තුලුරුපමිති වුත්තනතරෙ විසෙසො ජනෙසුතකතනං තුන්දිසු ජනෙසුතෙන කතං ජනෙසුතකතනනි අලොපසමාසාවයවං සමාසතතරං දිසාති, අථ සමාසතතරෙ එකජිභාවොති සාදිලොපො කසමාන භොති? සමාසාවයවතනා, සමාසාවයවො හි සාදි තත්ථ ගති තො යෙන ව සාදිතා සමාසපාටිපදිකමාරධං සො තසායාවයවො ආ රමිතකෙවයවවොභාරතො ජනෙසුතෙනති තතියාය කතොති ව ප ඨමාය සමාසපාටිපදිකමාරධං- තතිය නතසා සාදුන්තොන සහ අමාදිසමාසො තෙසං එව තත්ථ ව්‍යාපාරො පුබ්බගතිතාති විභන්ති ත නුනිමිත්තමිති න තසා සමාසාවයවතනං සකකා වතතුන්ති- එව මඤ්ඤා පි පහංකරො සහසා කතං හයතුපඨානං පරසපදං අ

තත්තොපදං මජ්ඣෙක කල්‍යාණං සරසිජනනාදිසු සබ්බත්ථ පුබ්බපදවි හතතියා යෙවොලොපො--

තදෙවමමාදිසමාසකතමමිධාය සමපති කමමධාරයපරසමඤ්ඤං විසෙසනායොසකතමුපදසොනොන “විසෙසන” මිච්චාදිවචනාං- “විසෙසන” නති සිස විසෙසනෙති ඉමිසමා විපුබ්බො “අනො” හි ස රණෙ අතො විසිසානෙ නොනාති විසෙසනං යං සාමඤ්ඤාකාරෙන පචත්තමනෙකපපකාරවනතං වත්ථං පකාරනතරෙති අවච්ඡිජ්ජ එක සමිං පකාරෙ අවත්ථාපයති තං වුච්චති- “විසෙසොනො” හි “සා ඤ්ඤ” හි කමෙම ස්‍යණ විසෙසනීයං විසෙසං යදනෙක පපකාරි නතං වත්ථං පකාරනතරෙති අවච්ඡිජ්ජ එකසමිං පකාරෙ අවත්ථාපියතෙ ත මහිධියෙන-යදිපි සුතො විසෙසොනෙති න වුත්තං තථා පි සමඤ්ඤි සද්දතා ආකම්භිත විසෙසනාය විසෙසනසා සාමජීයා ලබ්බතීති විවරිතවා තසා වෙචං සාමජීයලඬියා විසෙසන මිදමෙක තෙතෙති දසොනොන ආහ “සමානාධිකරණෙනො”ති-- එකො දමොනො අ ත්ථො අධිකරණසා යසා තෙනෙති අත්ථො; අධිකරණ සද්දෙන අ ත්ථො අතිබෙයො වුච්චති අධිකරියති නිසුජ්ජනෙතිධානාය සද්දො අසමිං අත්ථෙති කතො සමානාධිකරණතනඤ්ජ විසෙසනාපෙකබ්බං වි සෙසසා සබ්බො අනො යෙව භින්නනිමිත්තාපසුත්තානමෙව සද්දා නං යං සමානාධිකරණතනං තදිහ පරිනානෙ තෙසමෙවාවචෙජ් ජ්ජාවචෙජ්දකවිසසතනා න තුභින්නනිමිත්තානං යථා රුකෙබ්බා ත රුති; අනු හි අවච්ඡිජ්ජාවචෙජ්දකභාවො න සමහවති පරියායතනා සමාසො වායං යනු පුබ්බුයනරපදති පචෙවනං විසෙසනවිසෙසසහ තාති සමහවනාති තත්ථෙව හවති යථා නිලුපලමිති-- අනු හි නිල ත්ථො හමරාදිති අවච්ඡිජ්ජ උපලත්ථං නිලෙ අවත්ථාපෙති උපලත්ථො පි නිලත්ථො හමරාදිති අවච්ඡිජ්ජ උපලත්ථො අවත්ථාපෙති තතො වො භණ්ණං විසෙසන විසෙසනාවයවනො- න වෙචමුපලනිලමිච්ච පි පසංඛිතා යදෙව විසෙසනතාය විවච්ඡිතං තදෙව විසෙසනං තෙ තරං නිලඤ්ඤත්ථ විසෙසනතාය විවච්ඡිතමිති තසොව පුබ්බතිපා තො න උපලසා විසෙසනාය එව තසා විවච්ඡිතතනා- අථවා ඤ්ඤාතරමපධානමිත්තරපධානං මිත්තං හි පධානතෙන අඤ්ඤම ඤ්ඤානුපකාරිතනා අසබ්බොනමෙකත්ථපයොගො යෙව නොප පජ්ජනෙ අපපධානතෙන පි මිත්තං සකසකපධානාපෙකබ්බවනතා නං යඤ්ඤාපධානං තදෙව විසෙසනං නිලසද්දො වෙත්ථාපධානං තදත්ථාය ගුණසාපධානතනා උපලසද්දො තු පධානං තදත්ථාය

දබ්බස්ස පටානතතා, යත්තු පවෙවනං. විසෙසනවිසෙසාභාවාභා වො තනු න භවති සමාසො, තථා ච දිස්සතෙ වුතති යම පවුද්ධරණං විසෙස න නතිකිං? තව්ඡතො සපොති—

විසෙසනපුබ්බපදසමාසං දස්සෙතුමාග ‘නිලසෙවු’ ත්‍යාදි— ‘තු ලාඛිකරණ භාවපසකාසනස්ථ’ නති තුලාඛිකරණභාවො සමානා ඛිකරණතා එකවිභත්තනපදවාච්ඡතො තස්ස තුලාඛිකරණභාවස්ස පාකවත්තං— ‘වනසද්දසංගො’ නි පඨමා තපපුරිසො කම්මධාර යොව තුලාඛිකරණතාති සද්දිකවොහාරතො නිලං උපපලනති එ තතාවතා පි සිංඛෙ විගහගෙ නිලං ච තං උපපලසෙවුති වසද්දකසද්දා නං වාකො උච්චාරණනති අත්ථො— ‘සමාසෙවො’ නි විසෙසනවි සෙසනියභාවෙන එතත්ථොතතෙන නිලපල ඉති වුතනපදසංඛෙ පෙන වාති අත්ථො; ‘නපසකාසනතො’ති තස්ස සමානාඛිකරණභා වස්ස පකාසනතො ඛ්‍යාපනතො ‘න නපසංගො’ නි තෙසං වතස ද්දානං උච්චාරණං න ගොතිති අත්ථො; ‘වුතනසාන’ නති වුතෙනා අ ත්ථො එතෙසනති වුතනසා ‘තථානරානං වඨණල’ නි එකාරස්ස ඨකා රො තෙසං; ‘අපසංගො’ නි අනුච්චාරණමනුපලද්ධි අදස්සනනති අත්ථො— උපමෙය්‍යවචනස්ස උපමානවචනෙන සමාසොභිමතො පා ඤ්ඤිතියානං විසෙසනපරිනිපානත්ථො උපමානොපමෙය්‍යසාධාරණසු රතනාදිධම්මවචනාපට්ඨොගෙ සො කථනති ආසංකියාග ‘බහුලාඛි කාරා’ ඉච්චාදි—

‘උපමානතුන’ නති එත්ථ පසිඨසාධම්මියා සාධ්‍යසාධන මුපමාන නති වචනතො සිංහො උපමානං සො ච විසෙසනං පරමභවතිති මු නිසිංහොති එත්ථ විසෙසස්සතුතො මුනිසද්දො සිහපරො භවතිති අ ත්ථො—තස්සෙව උපමානුතතරපදස්ස උද්ගරණං දස්සෙති ‘සිංහො මෙ’ ච්චාදිනා— අතංසභාවෙ තං සභාවාතොපනමුපමාරොති වච නතො මුනි ච සො සිංහො වාති එත්ථ සිහසද්දො තග්ගුණස්සාරො පෙන සිහතුලං වදති, කෙසෙත්ථ සද්දානං මජ්ඣෙ විසෙසනතෙන නාභිමතස්සිහ විසෙසස්සතො යෙව පරිනිපාතොති ආග “ මුනි සද්දො සෙව වා විසෙසන ” නති— ‘නාමා’ නි තදෙව දස්සෙ ති, ‘උපමිනානුපමිනසිහාන’ නති සිහගුණස්ස මුනිමති දස්ස නතො උපමාරෙන සිංහොයං මුනිති තග්ගුණස්සාරොපෙන ග භිතො සිංහො ච අනුපවරිතො පකතිසිංහො වාති චිතනා සීනානං අ සෙත්ථ පි මුනිතො අත්ථි තව්‍යවච්ඡදකතො මුනිපදත්ථස්ස විසෙස නානං විදිතමෙවෙති ආග ‘මුනිසද්දො විසෙසෙති’ නි— අවධාරණපු

බ්බපදෙ පි විසෙසනවිසෙසස්ස භාවසමනවා තුලාඛිකරණතො ච ඉ මිනාව සමාසොති ආග ‘සිලමෙවෙ’ ච්චාදි.

සමනාවනපුබ්බපදං විසෙසනසමාසං දස්සෙතුමාග ‘බමෙමානී’ ච්චාදි— විසෙසනසමාසං අනතාගධමෙව නත්ථසමාසං දස්සෙතුං “නත්ථ” ත්‍යාදිකං දස්සෙති— පාමනපුතතොති පාමා අස්සඅත්ථිති පාමතොති පාමාසද්ද ‘දිස්සනතෙත්ථෙව පච්චියා’ නි නපච්චියො පා මනස්ස පුතතො පාමනපුතතො යදිගෙත්ථ ඤාකාරො විසෙසන ත්ථො න කරිසෙඨ තද්ද වනත්ථස්සාති සුතතං කතතබ්බමා පඡ් තෙන තථා ච සති උතතරපදෙ පරතො එත්ථා පි පාමනසද්දො යො නකාරො තස්සා පි ටකාරො න සියාති අධිප්පායො— ‘පරිසුද්ධසමු තතී’ නි පරිසුද්ධමුගහස්ස නිසෙධනියස්ස උතතරපදත්ථස්ස අස නං බෙපනං වඡ්ඡතං පරිසුද්ධසො තෙන පරිසුද්ධසන විසිසෙ ත්ථෙ වුතති අස්සෙති පරිසුද්ධසමුතතී— ‘පසඡ්ඡපටිසෙධවුතතී’ නි පටිසෙධනියමෙව පසඡ්ඡ පත්ථා තං සදිසමනපෙකකිං නිසෙධො පසඡ්ඡපටිසෙධො තෙන වුතති අස්සෙති පසඡ්ඡපටිසෙධවුතතී ය ථා අසාධගොඡ්ඡි— ‘පඨමපතෙධි’ නි පරිසුද්ධසපතෙධි; ‘බ්‍රාහමණ තනානස්සාධිතො’ නි ‘තපො සුතත්ථෙ යොති ච එතං බ්‍රාහමණකාර ක” නති වුතෙන න ජාතාදිගුණසමුදය සංඛාතෙන බ්‍රාහමණතෙන න අනස්සාසිතො අපරිග්‍රහසිතො අසුතතොති අත්ථො— ‘ඉතරස්මි’ නති පසඡ්ඡපටිසෙධපතෙධි— ‘කෙනපි සංඝෙ භිමිතෙනා’ නි උපචි තදස්සනාදිනා කෙනපි සංඝෙයකාරණෙන—මිඡාඤ්ඤාත්ථෙත්ථෙත්ථෙ තුකං සදිසතෙන න විනා න හොතිති පටිසෙධෙ සති උග්‍රතරපදත්ථ සදිසො සමාසත්ථො ජායතෙච්චාග ‘නත්ථ මිනා සදිසතා’ මිච්චාදි.

‘පසොගසාමත්ථියා වෙ’ නි අබ්‍රාහමණමානසෙච්චාදි; පසොග සාමත්ථියා ච—එවමඤ්ඤතෙ යඡ්ඡත්ථ බ්‍රාහමණමනස්සානස්සනං සි යා පුබ්බපදස්සවමාරණමනත්ථකං සියා අථ න කස්සපි ආනස්සනං එ වමපි සබ්බස්සවාබ්‍රාහමණසද්දස්සානත්ථකතං තසමා පසොගසාම ත්ථියා පි සදිසපටිපතතිති— ‘නාගනා’ නි සදිසත්ථගතො—යථා වුතත සෙසාවත්ථස්සානුබලපදනාය විඤ්ඤා වචනමුපඤ්ඤස්සති ‘අතො සෙවොච්චගෙ’ ච්චාදිනා- අයත්ථෙත්ථ අත්ථො නත්ථසද්දෙන ඉවසද්දෙන ච සංයුතතං තමඤ්ඤත්ථො තපදත්ථසදිසෙත්ථ පටිපතාති ඡතෙ නි තථාග්‍යත්ථ සමපච්චියො ලොකෙ දිස්සති අබ්‍රාහමණමානසෙති වු තෙන බ්‍රාහමණසදිසො බනනියාදි ආනියතිති—අධිකරණසද්දෙ හි එ ත්ථ අභිධෙය්‍යවචනො අධිකරියෙන නිසුඡ්ඡතෙ සද්දො අසමිං තදති ධානායාති කත්ථා- යථා වුතතාය ච වර්ණනාය කිම්ඨං සිධිනති ආග

‘නදෙව’ මිව්වාදි—නදෙවනනි වුනෙනන පකාලෙන—‘පකාලවසෙපි’ නි පරිසුද්ධසසසැපසට්ඨෙසධි චුතතිසු විසු පි පකෙඛසු—‘ඉහා’නි අන සොයානි එළු.

විසෙසනසමාසෙ යෙව අනෙතාභුතං භූපාදිසමාසං දෙසසනුමා හ ‘භූපාදෙසො’ ව්වාදි-භූසද්දො පාදිසාහවරියා අසමසංඛොයා එව නපයවි වචනො ගහනි—‘අසාදිවිධිමති’නි විසෙසනනමි-සාදිවි ධිනො ව විසෙසො ලකඛණිත්මිභූතවිච්ඡාදි තසු පරිසුද්ධා නනො ඤානු සමාසොති ආහ ‘සාදිවිධිවිසෙසනොඤානු’ නි—නනි යං පාදිනං නිවචසමාසො විධියෙන සො යදි සාදිවිධිවිසෙසනි සි යා නද ලකඛණාදිසු සාදිවිධිනමනත්තං ගවෙයසානි විනා පි පටි ඡසධං තත්ථ සමාසො න හවියානි නාසිදමෙවං සාදිවිධිනසාමජි යා නි පකෙඛ සියා යථා විච්ඡායමසංඛාසමාසො අවමාසමධිමාසම භූ අනවධිමාසනනි තසමා පකෙඛ සමාසො මා ගොනුනි පටිඡසධො-

‘පාදෙසො ගනාදාසෙව පඨමාසා’ නි ගණසුතනං පාදෙසො ග තාදෙ අනෙව වතනමානා පඨමාස සහ සමසන්නෙනනි අනෙව—ගතා දිකො පි අනෙව පනොගානුසාරනො යෙව්වානුගතනබ්බො; එවං ය බ්බත්ථ ගණසුතනසු යථා යොගමනුගතනබ්බො—‘පටිඡසධොනො’ නි පටියසන්නො අඤ්ඤාසන්නනනි අනෙව.

මානෙ මානෙකගහගණනො සාදිසාදිනෙති විවච්ඡිත කසංඛාසාඤ්ඤාං පරිගහතිතනනි විඤ්ඤායනි තෙන විනනං යෙව පුබ්බපරානං සමාසො අයං භූ විපසභූතීනං සාදාසන්නෙන ඉද්ථිත තෙන අනෙකගහගණං-සාදාසන්නසු කාරිසින්නෙන නාසිකගතනා තසෙවඤ්ඤානෙව සමාසො විඤ්ඤායනිති ආහ ‘අඤ්ඤායනි’ ව්වාදි- ‘අඤ්ඤායන පදසසෙව’ නි යො යං යෙන යසං යසමා යසං යසමි නනි එවං පඨමාදිවිගතසන්නසු පදසු අනෙව- ඔතිණ්ණංගංසො ජ ලාසෙයො ඉව්වාදිති දුතිසාදිවිගතසන්නසු යථාකාමමඤ්ඤානෙව පු උ දහරණානි.

ගො “අසසධානසො” නි සකත්ථපරිව්වාගෙන අඤ්ඤාපදත්ථ චුතතිසා අමුඛසභුතසු-ඉද්දනි වඤ්ඤාපරසමඤ්ඤාං වත්ථසමාසං දෙසො භූමාහ “බ්බමෙව” තසාදි.

ම. කිතතකා ව කෙ වත්ථනි යො මඤ්ඤානෙ තසු විනා ගෙන දෙසසනුමාහ “සමුච්චෙසො” ව්වාදි- තනු සමුච්චිති සමුච්චෙයො පිණ්ඩිකරණං එකා සාධනං එකං කිරිසං වා පටිච්ච කිරිසා සාධනා නං අනතරුපහෙදෙන විසමානතා තනු දෙවදෙනතා භූඤ්ඤානි නිසිති

මානි සාධනං පටිච්ච කිරියානං අනතරුපහෙදෙන විසමානතා වෙදිතබ්බො—බ්බෙ ව බදිතෙ ව පලාසෙ ව ජිතුති ක්‍රියං පටිච්ච අ නතරුපහෙදෙන සාධනානං විසමානතා වෙදිතබ්බො— අනවච්ඡි අනවචයො යනු කිඤ්චි කමමං එකෙන වාකෙසන විධාය පුන පි වාකෙසනතරෙන කිඤ්චි විධියෙන සො එවං වුච්චති යථා තිකං වර ගාචො වානෙයනි තිකබ්බාගමනමෙත්ථ පධානමනතරබ්බගතා නෙතරං බ්බිරබ්බගතා නං කරාණො යදි ගාචො පි පසානි තා පි ආ නපයති ගුනනමානසනං නදනුගුණෙන විධියෙන—ඉතරසු ඉත රෙත ගොගො ඉතරිතරයොගො අඤ්ඤාමඤ්ඤාසමබ්බොවයවිභෙද පෙකබා ලකඛණො ඉතරිතරයොගො අඤ්ඤාමඤ්ඤානෙව්වාදනනානි අබ්භාසො, තං යථා සාරිපුතතමොග්ගලානානි— සමාහරණං සමා හාරො තිතොතිතාවයවිභෙදෙ සමුදයො, යථා ඡත්තපාහනනනි—කි මෙත්ථ සබ්බමෙත්ථ සමාසොති ආහ “නසො” ව්වාදි—“නසො” යථාද සබ්බාගසු තෙසු චතුර්භිද්ධසු චත්තසු ඉතරිතරයොගෙ සමාහාර ව එකත්ථිගාචො සමහවති භූතො පදනං අඤ්ඤාමඤ්ඤාසමබ්බො අ නව්වාතරන පදනං අඤ්ඤාමඤ්ඤාපෙකබිතා ලකඛණසු සමබ්බසු සබ්බාවතො—චුතනං ව.

“ඉතරිතරයොගසමිං වයවත්ථසු සමහවෙ
සමුදය.තිරොහාපවාපරං ව ලිඛිතමසු ව,
සමුදයුඛිතවො යසමිං වයවා ව තිරොතිතා
සමාහාරො ත්‍යගඤ්ඤානෙව සො ව ගොති නපුංසක”නනි,

වාච්චාවකානං අහෙදඤ්ඤාසං යහො වාච්චමමන වාච, කො පි වොහරියනිති දෙසසනුං ‘පදන’ නනි චුතනං—න සමුච්චි. යෙ එකත්ථිගාචො සමහවති නා පි අනවචයෙ එකත්ථිගාචො සමහව තිති සබ්බො— කිං කාරණෙන ආහ ‘භද්ධාමනො’නි— තසු ය ථා චුතතසු සමබ්බසු අහවා අසමහවතොති අනෙව—‘මසද්දනිපු නනි’ නි චුතතභානමපපයොගොති මසද්දසාපපයොගො.

සමා “සමාපට්ඨාසානි ඤාපකා” නි ‘නිං සමාපට්ඨාසා’නි සු තෙන සමාහාරවත්තකත්ථසු සමාපට්ඨාසද්දසු නපුංසකලිංඛිතන සුතනා පි නිද්දෙස ඉත්ථිලිඛිතවසෙන නිද්දෙසසු සමාහාරවත්ත ක ත්ථි නපුංසකභාවසු ඤාපනතො—ආබ්භවං ව පරිවාතො මානි වි ගහනො—සමාසවිධාසිසු වාකෙසසු යං පඨමානිද්දිසං තසු පඨමා නි ද්දිසං සමාස උපසැප්තනනි සුතෙන කතො පසැප්තසඤ්ඤා සු සාදිති පඨමාය නිද්දිසසු සමාස පුබ්බනිද්දිතො, උපසැප්තං.

පුබ්බිකානුකූල වචනෙන් ආචර්යාපාණීනියා ඉසො සො විනා පි වචනං යුත්තනිතොව සිංචානි ආග 'සමාසෙ සං පුබ්බි' මිච්චාදි-නදෙව පුබ්බි නිපතනි කමස්ස පටිනානාවෙන වත්තුමිසත්තානි භාවො-න නු කමානිකකමො කිචි දිස්සතෙ චෙච්චාග 'කමානිකකම පසොජ නාභාවා'නි- කමානිකකමො විනා පසොජනං න යුත්තා න චෙ කානිකකමෙ කිසුචි පසොජනමඤ්ච රාජදන්තාදිසු හෙය් වුත්තසු තෙනන පුබ්බිනිපාතෙ පතෙන රාජදන්තාදිසු පරතනි ඉමිනා පරපසොගො තස්සොචාචර්යාපාණීනියාහිමනො, තත්ථ රුපසිඛියා පසො ජනතා කමව්ගනිකකමෙන පරපසොගෙ සිංචෙපි සුදානනිසෙසුදො ච වචනං විනා සුදුහුමසමනෙය්නි තදස්ස වචනෙන හවිතඛිනනි වසුසුමානස්ස වචනෙන පරපසොගමාන 'කිචි' චවාදිනා-'බහු ලාඛිකාරගො'නි 'බහුල'නනි අධිකාරසුත්තන-ඉද්දනි සමාසනන පසොගෙ දස්සත්තුං 'පාපා භූමි සසමි' න්නාදිමාන-'සමාසනනා'නි 'පාපාදිනි භූමියා' නි ආදිසු උපරිවකඛිමානෙසු සුත්තෙසු සමාස නෙනා අ ඉති පදනං යොජනත්ථං දස්සිතමධිකාරසුත්තං.

පා. 'ඉද්දිමිච්චාදිනා' නි 'ඉද්දියමාසිනපුමිඤ්ච පුමෙවෙක තෙ' නි සුත්තන; ජාතියා උපලක්ඛිතා භූමි යමිං යාතෙති විග්ග හො 'යරො ලොපො සරෙ' නි ඉකාරලොපො.

සං. 'අස්සා' නි ඉමිස්ස භවනස්ස-'නිභූමං චිත්තභූමි'නනි එත් නිස්සො භූමියො අස්ස චතස්සො භූමියො අස්සානි විග්ගහො.

දිසා. පුබ්බසුත්තනො අනුචිතනිතමසංඛෙතිනි පදං 'සංඛා හි' නි සුත්තනො අනුචිතනිතං සංඛාහිනි පදං ච ගගෙනො අසංඛෙ ති සංඛාහි චෙති විවරණං කතා-සමසිතා රහතිසද්දනි සමනිකා; දිසා ච සා රතනි වානි දිසරතනං 'විසසනනමකතෙත්තෙ' නි සමා සො, 'ඉද්දියමාසිනපුමිඤ්ච පුමෙවෙකතෙ' නි පුබ්බිපදස්ස පුමනා මො දිසරතනිනි සිංහ දිසසද්ද පරස්ස අසුසුත්තාසංඛාතෙත්තෙ අත තසමාසස්ස රතනිසද්දස්ස 'දිසාතොවස්සකදෙසෙති ච රතා' නි සමාසනනා අපචචයො 'සරා ලොපො සරෙ' නි ඉකාරලොපො දිසරතනසද්දතො 'කිංචකතනං ච ජභියා' නි සුත්තන කිචිති යොග විග්ගහෙන නපුංසකතනං 'අං නපුංසකෙ' නි සියස් අමනාවො දිසර තනං චිත්තාලනනි අංතො-අතො ච රතනි වානි විග්ගහො චත්තමා සො උත්තරපදෙ පරෙ අහස්ස ආපාදිතනා' මනාද්දාපාදිතමොමයෙ චෙ' නි පුබ්බිපදස්ස මනාදො අහසද්දා පරස්ස රතනිසද්දස්ස වුත්තන යෙන සංඛාසනනා අපචචයො 'සමාහානර නුපුංසක' නනි ස්වාදිනා

රියෙ කතන අනුරතනං-වස්සාසු රතනිනි විග්ගහො 'අමාදි' නි ස මාසො පුබ්බා ච සා රතනි ච අපරා ච සා රතනි වානි විග්ගහ විසෙ සනසමාසෙ 'සබ්බාදයො වුත්තිමනෙත' නි පුමනාවො අසිං ච සා ර තනි වානි විසෙසනසමාසො ඉද්දියමාසිනමිච්චාදිනා පුමනාවො 'අ නිරතනා' නි 'අච්චාදයො කතනාද්දත්ථෙ දුතියායා' නි පාදිසමා සො; 'විදන්ත' නනි විසෙසනසමාසො 'සංඛාදි' නි නපුංසක ලිඛිතං අසමාසනන-කෙකි ඉද්දිලිඛිතමෙව-දිසා රතනි එච ස්සානි විග්ග හො 'පා තොකසුසුත්තෙ'නි අසුසුපදත්ථ සමාසො සමිපං රතනියා උප්ථ නනි අසංඛාසමිභනනිමිච්චාදිනා සමාසො, ඉධ පන අසුසුපදත්ථ සමා සතනා අසංඛාසමාසතනා ච සමාසනනා අපචචයො න හොති- රතනි පරිමාණානුරූපං යථාරතනං.

ගො. කි. අලොපෙති විසසනනමිති ආග 'අලොපවිසසා'නි- රසෙසුදො ගො රාජගපො 'අමාදි'නි සමාසො 'අදිඛි' ගොස්සාහි'නි පසුචනනං ගුහනං සමාහාරොති විග්ගහෙ ඡ්වසිසත්තානං 'විසෙස නමෙකතෙත්තෙ' නි සමාසො පසුචග්ගං තං ධනමස්සානි පසුචග්ග ධනො-'දසගම' නනි විසෙසනසමාසො 'සංඛාදි'නි නපුංසක තනං පච්චුදගරණෙ පසුචනනං ගුහනං සමාහාරොති විග්ගහෙ ඡ්වසිවිසෙසනසමාසො කතො 'තෙන කතං කිතං බ්බවිතිසංඛතං සං සභං හතං හනනි ජිතං ජයති දිඛ්ඛති බ්බති නානි වරති චහති ජිව ති'නි සුදෙතන නිකසාචමයෙ කතෙ 'නස්සලොපෙ'නි නික පචචයස්ස ලොපෙ-නනු ච අලොපෙති වුත්තන කරං තඛිතලො පො විසුසුදායතෙ න ස්වාදිලොපො යෙන නඛිතලොපවිසසමිච්චු දුහරණං සියානායං දෙසො ස්වාදිලොපස්ස සබ්බත්ථ සමහවා න සො ගගනති අසුලගතඛිතලොපොව අලොපෙති ඉමිනා පරාමිට්ඨං යු තතනනි- අපො ච අස්සො ච ගො වානි විග්ගහෙ චත්තමාසෙ විහනනිලොපෙ ච කතෙ 'ගොස්සාගසිතිනංසු ගාවගවා' නි ගවාදෙ සො 'උහතොති වො' නි යොස්ස වො-විත්තගු උපගු විත්තාගාවො යස්ස සො විත්තගු ඉති අසුසුත්තසමාසො සමිපං ගාවස්ස උපගු ඉති අසංඛාසමාසානි කත්ථා සමාසනනා අපචචයො න හොති- 'ඵක තෙ' නනි එකොතෙත්තා යස්ස පකතාදිසමුදයස්ස සො එකතෙත්තා ත යස්ස භාවො එකත්ථං තස්ස භාවකමෙමෙමිච්චාදිනා ඡ්වසමයෙ හාව විසසනනා නපුංසකලිඛිතෙ පච්චමකචචනං සමාසසස්සතං නාමං-

'පුබ්බිකානුකූලානසසුසුත්තෙ'නනි මතුපරං සුයමානො පච්ච කමතිසමිභනනිනි අත්ථසද්දස්ස පච්චකං පුබ්බිකානුකූලානසසෙසුති සුබ්බෙකො යථා අසංඛාසං විහනනිමිච්චාදිසුත්තෙ අත්ථසද්දස්ස විහනනා

දිනි සම්මතයා ඉදං වුත්තං හොති අසංඛ්‍යාසමාසො පුබ්බපදත්තපට්ඨානො අමාදිසමාසො සංඛ්‍යාපුබ්බවිසේදනසමාසො චෙති ච උත්තර පදත්තපට්ඨානා වත්තවිසේදනසමාසො උභයපදත්තපට්ඨානා අක්කුක්කුත්ත සමාසො අක්කුක්කුපදත්තපට්ඨානොති එවං පටිඨානත්තාවසේදන සමාසො චතුර්විධො හොතිති-නක්ඛ්‍යාසමාසකුපාදිසමාසා පන විසේදනසමාසසං හෙදවං-**‘විසේදනසමාසකුපාදිසමාසාති’** අසංඛ්‍යාසමාසො අමාදිසමාසොති චෙ විසේදනසමාසාති නත්තා අක්කුක්කුති උභය පදත්තපට්ඨානා අක්කුක්කුපදත්තපට්ඨානොති විනි සත්ථිං සමාසො නිවිධො හොතිති අධිප්පායො.

අසංඛ්‍යා විසේදනං නක්ඛ්‍යා ච කුපාදි ච අමාදි ච,
අක්කුක්කුපදත්තවත්ත ස්‍යාදි අසම්බන්ධො ච.

පාදිවාදිවසා සංඛ්‍යා දුට්ඨො සත්තහෙදිකා,
විසේදනත්තත්ත සංඛ්‍යා පුබ්බං දුට්ඨරාසිකං.

සමාසාරාසමාසාරවසා නක්ඛ්‍යා දුට්ඨො හවෙ,
කුපාදි දුට්ඨො මාදි ජ්ඣෙධො නවධා හවෙ.

අක්කුක්කු පදත්තං දුට්ඨො වත්තං වත්තං සහෙදිකො,
එවං සමාසා විසේදනසමාසො මොග්ගලානාමනෙ ඉධි.

ඉති පදසාධනවිකාසං බුද්ධිප්පාදනිකං එකත්තවණ්ණනා.

තදෙවං අසම්ප්පාදන සමාසං දසෙස්සවා ඉද්දති ඉත්තිප්පව්ව යනෙන දසෙස්සවා **‘අප්ප’** ව්වාදිමාහ.

ඉත්තිප්පව්ව ඉත්තිප්පව්ව නාමවිසේදනං න පව්වයත්තවිසේදනං තෙනෙවාහ **‘ඉත්තිප්පං වත්තමානතො අකාරගතතො නාමසමා’** ති-එතෙන ව එසාති පසිඬි මති අත්ත වත්තමානතො අංතා පක තිභුත්තනාමසමා අප්පව්වයො ජ්ජානතො හොතිති භාවො.

නද්දං **‘අකතිගණ’** ති ජාතිප්පට්ඨානගණො නද්දංකති තො **‘නද්දිතො ඩි’** ති ඩිප්පව්වයො-ඛිකාරස්ස අප්පයොගො **‘සරො ලොපො සරො’** ති පුබ්බසරලොපො **‘ගසින’** ති සිලොපො-**‘ගො තොවා’** ති ගණප්පත්තො ගො සද්දතො වා ඩිප්පව්වයො හොතිති අ ඉත්තං-**‘ගොග්ගාමි’** ති එත්ත ගොස්ස ආදිඬි ඉති පදවේද්ද.

සුද්ධං ද්වන්ධං සද්ද පයතො පාඨේ එතිස්සාති සද්දපයතපාඨේ ති-**‘දණ්ඩි’** ති **‘ව්‍යාඤ්ඤානෙ දිස්සං’** ති ඊකාරස්ස රස්සත්තං එවං පරිච්ඡිත්තවිදුතිති උභකාරස්ස-

ඉති ඉත්තිප්පව්වයනා

සද්දප්පව්වයනා අදිසු ත්‍යාද්‍යත්තත්තප්පභාවිත්තත්තවපි ණා දිවුත්තියා සමභවති තථා පි යෙභුයොන් ස්‍යාද්‍යත්තත්තප්පභාවිත්තත්තා තනතිදද්දප්පත්තරකාලමිද්දති ණාදිතිදද්දසං කුරුමානො ආහ **‘අප්ප ණාදසොව්වවෙනා’** ති ණො ආදි යෙසං ණානණ්ණියනාදිප්පව්වයං නං තෙ ණාදයො යෙ පරෙති තඬිතමිත්තාතිධියෙනො,තථා ව වදනාති නිවිධිලිඛිතතො පරා හුත්වා හිතා සතිතාති තඬිතා ණාද්දප්පව්වයන මෙතමධිව්වනං තෙසංවා නාමිකානං හිතා උපකාරාතිආහ තඬිතාති අනුත්තරපරසමික්කුක්කුචසෙනා පි ණාදිප්පව්වයාව තඬිතානාමාති.

ණොවාදං අප්පව්වයද්දසමබන්ධියෙනො අප්පව්විකත්තතො කාත බ්බපව්වයො සාමජිවියො ජ්ජානනතො හොතිති ජ්ජානනා නාම සමාති සුත්තෙ අවුත්තං වුත්තං-ජ්ජානි අනෙතො පරිච්ඡිත්තාවයවො ය ස්ස නං ජ්ජානනා නාමං තස්මා පරො ණොති සම්බන්ධිකතිදද්දසෙ හි ණකාරස්සව පව්වයසරුපත්තනාති ආහ **‘ණප්පව්වයොනාති’** ති-පව්විව නියාය එතස්මා ණාදිතො අප්පව්වාදිවිසේදයො අත්තං එ තිති පව්වයො පතියනාති අනෙතො අත්තං වා පව්වයො පකතිතො ප්රං එතිති වා පව්වයො-**‘රාසව්’** ති නද්දිතො ඩි’ ති ඩිප්පව්ව යො-**‘වාසිධානතො’** ති විතප්පන ණප්පව්වයස්ස විධානතො-**‘ර සුස්සාපව්ව’** නාති වාත්තං ව **‘රසව්පව්ව’** නාති සමාසො ව- රසුති ඔ ත්තාකවංසෙ දිලිපරස්සෙක්කු පුත්තො-**‘ණාදසො’** ණාදිප්පව්වයනා තඬිතා **‘අභිධෙසාලිඛිතා’** අභිධෙසස්ස සමානාධිකරණස්සව ලිඛිත මෙතෙසනාති අභිධෙසාලිඛිතා යද්ද රාසව්සද්දෙන පුරිසොභිධෙසො කප්පතබ්බො තද්ද රාසවො යද්ද ඉත්ති තද්ද රාසවි යද්ද කුලං තද්ද රාස වනාති හොතිත්තත්තො-**‘තු’** විසේදන විජ්ජති **‘අප්පව්ව’** ති අප්පව්ව තෙ ණාදයො **‘අනුසංකා’** ති නවිජ්ජන නපුංසකලිඛිතමෙතෙස නති අනුසංකා චිපුමෙසු අප්පව්වනා තිලිඛිතකාරිකා වචනතො අ පව්වප්පව්වයනා සබ්බෙ විෂං පුමෙ ව හොනාති න තු නපුංසකෙ න හි නපුංසකමපව්වවොකාරමරතති යෙති පුබ්බජාසනානුප්පාදවාතෙ ත පුමහිධානා නරකතො නායනෙන භවා එව තෙසමපව්වං අපත්තා අප්පව්වනා තස්මා තස්මා අප්පව්වත්ත රාසවො රාසවි ඔපගමො ඔ පගවි ඉව්වාදිකා විපුලලිඛිතපයොගා එව හොනාති සකත්තෙ විතිතො

‘මණ්ඩා’ න්‍යායාදියෙහි නපුංසක භවති යථා කාරුණ්‍යං පසන කල්ලං යථාභුචං ආකාශානාකූලං කායපාගුණාදිනි—‘භාවසමුහ ජා’ භාවතේ සමුහතේ ව ජාතා උච්චයා ‘හිසෙයා’ යෙහුයෙයන න පුංසකලිභේග භවනහි, භාවතේ යථා මිත්‍රසාතනං පුළුල්ඡනතනනං බ්‍රහ්මණ්‍යං සොචෙයං අජ්ජවං අධිපතියං ආලසියනහි, සමුහතේ යථා රාජණ්‍යං භික්ඛං ආපුපිනනහි— ‘නා හු’ තාපච්චයො ප න සභාවතො ඉඤ්චිමෙග ඵව භවති යථා නිලතා භොතා ජනතා ඉ ච්චාදි—‘තො උඤ්චමා’ ඉඤ්චිතමාරභග ‘අභුතභුතභාවෙ කරුසතු යොගෙ විකාරාචි’ තොතදච්චසානා තෙ පච්චයා අසංඛ්‍යා නිපථනන නිපාතා යථා ගාමතො ඉදනා අභිමතො ආදිතො සබ්බත්ථ කත්ථ සබ්බ ධි යති. තති. කුතිං සබ්බද කද අජ්ජ සබ්බථා කථං විධා ඵකඤ්ඤං චෙධා විකතනනං කතිකතනනං බහුකතනනං සතිං සබ්බසො ධවලිසි යාති—සාමණ්‍යෙහු අභිමතෙ සති නිපථනනසංඥා නපුංසකලිභේගන වා උදග්‍ර පුලලිභේගන වා නිද්දියනිති වෙදිතබ්බං—අතො ඵව අප ච්චසද්දසස නපුංසකතෙන පි පුතනපුතනිතං දිනනමපි වාචකො භොති.

‘වච්ඡා’ වච්ඡාදිතො’ හි වච්ඡකච්චකාතිසමොග්ගලල ඉච්ච තෙති අපච්චපච්චයතෙනහි—‘ගොතනාදිභුතා’ හි ගොතනං වං සො තසස ආදිභුතා සතව කණ්ණාදිති උපලකිනිතා ගණනො—වච්ඡ යාපච්චං නතනාදිති විශග්ග ජසියනතා වච්ඡසද්දා ඉමිතා අපච්ච ඤේ ණාන ණායනපච්චයා සරානමාදිතා පුබ්බාකාරසස ආකාරෙ පතනන ‘සංයොගෙ යමි’ හි පටිසෙධො.

කතනි කතනිකාදිති’ හි කතනිකා විනතා අනති පණති ආදිති—‘විධවාදිති’ හි විධවා වකිකි නාළිකි සමණ වච්ඡක ගොධා කාණ්ඩසි ආදිති—‘කතනිකෙසෙයා’ බකිකුමාපො, විතනාය අපච්චං වෙනතෙසයා ගරුලො, විතතො ධවො පති අසායා විධවා තසා පච්චං චෙධච්චෙරො.

ණ්‍යාදි යතො ණො දියසති තෙ දිව්වාදියො තෙති; ‘දිනි’ හි දකකිය සිතා අසුරමානා

ආණ්ණ නාමසමාති පකතසස ආති නාමසද්දසස විසසසතෙ සති “විධිබ්බිසසනනතසසා” හි තදනනවිධිතා අකාරො ගයනතිහි ආහ “අකාරනතනො” හි අකාරනතමතතතොවායං ණිවිධි න ගො තනාදිභුතතො.

ගුජ ගුජාජායං ගමමානාය’නති රාජණ්‍යොති පච්චයනොන නු බතනිස ජාතියං ගමමානාදො.

ජන “කතනාමසමා වතනිකා” හි අපච්චසලිභේගන වුත්තං රණ්‍යොති වුත්ත රාජසලිභේගන නු ජනපදවාචකා යෙව.

ණ්‍යා “කොරබො” හි “යමිහි ගොසස චෙ” හි අවච්චි “තව ගතවරණානං සෙ වචගතබ්බයො” හි වසස බතනං සිටිතං අපච්චං රාජාවා සෙබො, “ලොපොචණ්ණිචණ්ණාන” නති ඉලොපො.

අපච්ච නමිතං.

ණ්‍යා “රතොතා වණ්ණනතරාපතමහිසසබ්බෙ ව ලොතිතන” හි වුත්තනතා කසාවාදිතා වණ්ණනතරමාපාදිතං රතනං නාභියස බොතා පි වණ්ණවිජයසසා; තෙන වුත්තං පාඨිනියවතාකරණෙ කා සිකා වුත්තියං ජයාදිච්චෙත සුක්කසස වණ්ණනතරා පාදනමිත රණ්‍යො සොනොති—රාගසද්දොයමතේව භාවසාධතො රණ්‍යොතං රාගොති අඤ්ච කරණසාධතො රජ්ජෙන තෙනාති රාගොති තංග්‍රහ දුතියො ගයනති රාගොති කසාදියංබාතඅඤ්චනිද්දසසා තතො රාගවිසසසවා විතො සද්දතො පච්චයො විඤ්ඤායතෙ න හු රාගසද්දොතාහි ආහ ‘රාගවාචි නතිසතනතො’ හි—‘ගුණවචනනො’ හි ගුනවචනානං ගුණවතො දබ්බසසා පි උපමාරවසෙන කථනතො—‘ණ්‍යොසාහි ධාගතො’ හි ණපච්චයෙන යොජොතිධියතෙ තසස කථනතො. අ න්ථමහිධානුං පච්චයො විධියතෙ සො චෙ අඤ්චාතථපච්චයං විතා පි විඤ්ඤායතෙ නිරන්තො තසස භාචොති අධිපායො—කථං කා සාවා ගද්දසස කණ්ණො භාලිද්දා කුතකුචසස පාදති උපමානතො උපමාරවසෙන කාසාවාදිසද්දා ගද්දකණ්ණොද වතනතෙත කාසා වා ඉව කාසා වා භාලිද්දා ඉව භාලිද්දාහි.

නකබ් “නතිසතනතො” හි විජ්ඣන්තං තෙනාති අනුචතන තෙ-නතනිතොතෙති ලකබ්ඤෙ තනියාහි ආත’තෙන ලකබ්ඤ කා ලෙ’ හි—ඉඤ්ඤුතෙනන හි පුසෙසන කදවි ලකබ්ඤ හි කාලො කදවි ඤෙඤ්ඤානිඤ්ඤුතෙනතෙති යුත්තා ලකබ්ඤෙ තනියා විසෙසාවසා යො ව රතනාදිකාලසස ඉඤ්ඤුතනාදිතං පුසාදිතං කදවි කතනා කාලවි සෙසාවධාරණත්තමෙ හි පුසසි රතනිච්චාදි ලොකෙ පසුල්ලතෙ.

සාස “පුසසි පුණ්ණමාසි” හි පුසෙසනිඤ්ඤුතෙනන ලකබ්ඤා පු ණ්ණමාසි පුසසි, ‘අසසා’ හි මාසස; මාසි පුණ්ණමාසි අසස සලිභිකිති මාසො ඵගුනිතා විතනාය විසාබාය ජෙඨමුලෙන ආසාදනාය සවණෙ න පොඨපාදෙන අසසයුජෙන කතනිකාය මගසිරෙන ඉඤ්ඤුතෙනන

ලක්ඛිතා පුණ්ණමාසී එගුනී විනාති වෙසාබ්බී ජෙඨමුලී ආසාලනී සා වණි පොඨපාදී අසායුජ් කතානිති මාගසිරි සා පුණ්ණමාසී අසා ස ලබ්භිනීති එගුනො මාසො ඉච්චාදි—වුත්තංති.

“විතොතා වෙසාබ්බ ජෙඨො වා සාලෙහා ජිපු ව සාවණො පොඨපාදාසායුජාච මාසා වාදස කතානිකො මාගසිරො තථා පුණ්ණා කමෙන මාසඑගුනා”ති.

නමො...වකාරො කණිකානා සමුවවයන්තො නාකඛිස්නන්තො යදිණ්ණාකඛිස්නන්තො සියා වකාරාකඛිස්නං නොතතරත්ත වත්තානිති පරිභාසාය ණකාරො උත්තරයොගෙසු නානුවත්තනී තනනිවත්තන නං ණො වකාරෙන නාකඛිස්තො තතො එව ආහ “ණොනොති ණො ණිකොවෙ”ති— එතෙ ව සාමඤ්ඤවිධානෙ පි න සංඛි ස ඛිතො භොනනි බහුලාධිකාරා කුතොචි කොචි එව— ‘කභාසාදෙ සසා’ති වි ආකරණනාති විවජ්ජ “යවාසරෙ” ති කතාකාරාදෙස සා— ‘ඉකාරසා’ ති යකාරාදෙසතො පුබ්බ ඉකාරසා ඉමිනාමා දෙසා දෙසීතමහෙදෙ දසසිතො තද්දෙසා තදිව හවනාති ඉමාය පරිභාසාය ඉකාරසා කතො පි යාදෙසො ඉකාරො විස භොනිති ද සොති— ‘වෙසායාකරණො’ති එත් අයවපදසාධනකතො ව්‍යාක රණසද්දතො “කමමද්විතා”ති අං අධිතෙති ක්‍රියාදසානං ව්‍යාක රණමධිත ව්‍යාකරණං ජානාතිති වා විගහන “තමධිත තං ජානා ති කණිකාවෙ”ති සුතෙන න ණපවවයො ණකාරොනුවකො ණදිස මාසො විහනාලොපො වුත්තසානමපයොගොති ණපවවයෙන වු නත්තසා අධිතෙති ක්‍රියාපදසා අපයොගො තද්දෙසා තදිව හව නාති ඤයෙන ණානුවකො පරෙ “සරානමාදිසායුජ්ඣණ්ණසා එ ඔ ණානුවකො” ති යාදෙසතො පුබ්බ ඉකාරසා එකාරාදෙසො “ව නත්තො වාගමා”ති යාගමො ‘සරමහා වෙ’ති යසා විහාවො සර ලොපාදි—

යද්ද තු විසාකරණමධිතෙති විගහතො තද්ද විනා පි පරිභාසා ය සරානමාදිනා ඉකාරසා එකාරො— ‘කුසලෙබ්බා’ති කුසරාජ සා පුතෙන න, කුසලෙබ්බ රඤ්ඤා නිබ්බන්තා පුරි කොසලබ්බි,

නමු...සබ්භාවො හවත්තන්තො ගසනෙන උප්පතති ව තෙන හ වෙති භුතෙ ජාතෙ වෙති අයමන්තො ලබ්භන්ත.

අජ්ජා...නමුනි වත්තමානතො සත්තමත්තතො එව විධි ඤ්ඤානබ්බො අවචනං තු පතියමානතො නිසෙසා හවො නියත්ත නො, අජ්ජසෙව නිසෙසා අජ්ජාදයො.

සුත්...එත් ණකාරොවයවො අනුවකො න භොති.

අමා...අමාති සත්තන්තො පාතො අමා සත හවනිති අමවෙවා.

මජ්ඣා...මජ්ඣ අත්ත ගෙසා උපරි මර පාර පච්ඡා අබ්භන්තර පච්චන්ත ඉතෙ මජ්ඣාදයො.

කණි...එත්ත පච්චසා යථාසමනං සත්තමත්තතො භො නති න මජ්ඣාදිති විසුං සුත්තකරණො යදිති සිසුං එක්මෙව සුත්තං න රෙත්ත.

නමො...සිප්පකාසලං ක්‍රියාහ්‍යාසපුබ්බකො ඤ්ඤානවිසෙසො වි ණාදිදබ්බං සිප්පං ව වාදනාදික්‍රියාය විසිතො ජානනක්‍රියාවිසෙසොති සායෙව වාදනක්‍රියා විණාදිසද්දන විසෙසෙකුං සුත්තා න දබ්බන්තී විණාදිවාදනං විණාදිවිසයන්තා විණාදිසද්දන වුවති යථා විණො වාදනවිසයං සිප්පං විණොවාදනනී ක්‍රියාවිසයන්තා කොසලං ක්‍රි යාසද්දන වුවතිති ආහ “විණොවාදන”මිච්චාදි—පංසුකුලාදිධාරණං පංසුකුලාදිසද්දනොපමාරා වුවති පංසුකුලාදිවිසයන්තා තං ව සී ලං අපිච්ඡතාය සනතුසියා ව කරියමානං එලනිරපෙකකනී ආහ “පංසුකුලධාරණ”මිච්චාදි—“පණ්ණං”විකෙකතබ්බං, අථ යථා වාසකා පණ්ණසද්දෙ, පසුජ්ජන තථා වුත්තයමපි කසමා නප්පසුජ්ජනෙති? වු තත්තත්තාය වුත්තන්තො හි අයං ණිකො උප්පජ්ජමානො පණ්ණත්ත මපි අත්තො පච්චෙසෙන්නො අසානි ඡ්ඛියත්තමපි පකාසෙති.

නාහ...තනති පච්චෙකවහිසමුඤ්ඤිතො යදිපින සුත්තං හ නාතිවාදිනා වචනෙන එකසංඛ්‍යාසා පච්චත්තසා නිද්දෙසො ව තත්තානවසෙන ව තථා පි න එකසමයෙව හනතිවච්චාදිපච්චයන්ත පච්චෙසොති කීනතු බහුමහි ව න ව වත්තමානෙසෙව අපි තු භුත්තා නාතෙනසු පි යං සංඛ්‍යාකාලානවච්චත්තතො තෙසා සංඛ්‍යාකාලා දීනමුපාදනනතු තත්තානන්තරියකායා හනතිවච්චාදිනං ක්‍රියාප්පමාන තතා තත්ත උප්පජ්ජමානා ණිකාදයො පි ක්‍රියාප්පමානා එව හවෙයසු නාති වෙ තං න ණාදිනං සභාවතො සාධනප්පමානතො එවමඤ්ඤ ත්‍රාපි—සත්තතෙ පකම්මච්ඡමිගෙ හනතිති සුතෙන පකම්ආදයො සරු පෙන උපාදිණ්ණා ඉධ තථා අකමා තනති සාමඤ්ඤනිද්දසෙ පි ප කම්මච්ඡමිගෙහෙව සප්පරියායෙහි ණිකො බහුලං විධානාති ආහ “පකම්මො හනති”මිච්චාදි.

තෙන...තෙනෙති පච්චෙකං සමුඤ්ඤිතෙ කරණෙ තතියා— “අනභිධානා”ති අත්තථාසාහායා, “අභිධානලක්ඛණා”ති අභි

ධාතං සති සාමන්තිකො වාසෙය්‍ය චිත්තියාසංඝස්ස පුට්ඨායා කථනං ලකුණං සභාවා සෙසං තබ්බාදිණාදිසමාසානං තෙ අභිමාන ලකුණං.

නාසංඝස්ස “දුතියාකාරො”ති පොතොභවිකොති භවිකෙ උත්තරපදෙ ආපාදිපාඨා පුත සද්දන්තස්ස අකාරස්ස ඩකාරො.

තනොඝස්ස “මානික” නති “මානිකා ව භනිති. සං ඡො”ති සු තෙන මානිකොති භාගෙන උස්ස ඉමති වාක්‍යං රස්සවිතෙන සු මානි කං පෙතතිකං—

“දියංගනසෙසු පව්වසා”ති විධිවිජ්ඣාමගපරිභාසාසුතනං—
වුත්තනෙසු අවුත්තපපව්වසෙ පව්ව ඉදං විජ්ඣාමගපරිභාසාසුතනං
අවුත්තනෙසු අවුත්තපපව්වසෙ පව්ව විධිසුතනං—විධිතො පව්වසස්ස
අභිගහුතා පරිභාසා විජ්ඣාමගපරිභාසා “ඡො වා පව්ව”ති ආදිනා තෙ
භා තෙන සුතෙන න වුතෙන සු තෙකවිධෙසු අනෙසු පරි සමන්තානො
භාසනීති පරිභාසා— “දියංගන”ති පයොගෙදියානති.

තසංඝස්ස “විදිතො”ති ඤාතො “භගනො”ති භනතිවා “නිසු
භගනො”ති අධිකතො ව්‍යාපාරිකොති අනෙක.

මානිඝස්ස “මානුච්ඡා පිනුච්ඡා”ති “සරභො වෙ”ති ඡස්ස විභාවො
“වතුන්දුතිසෙසෙසං තතිසපඨවා”ති පුබ්බස්ස ඡස්ස වො.

මානාඝස්ස මානාපිනුතිති සමබ්බවසා මානාපිනුතනං මානාපින
රො පව්වසන්තාවෙන විඤ්ඤායනනීති ආභ “ගෙසං මානාපිනුස්ස”ති.

නමඝස්ස පරිමිසතෙ නෙනෙති පරිමාණං දෙණාදිමාණං සංඛ්‍යා
ව අඤ්ඤං වා යං කිඤ්ච උපසිසිකායාදිකං යෙන පරිමිසතෙ තා
සබ්බමිභ පරිමාණනති වෙදිතබ්බං—“දෙණො”ති වතුරාලකං.

සඤ්ඤාඝස්ස තාරකා පුප්ඵපලව ඵල කණ්ණක මුග්ග උච්චාර
විචාර පචාර මුකුල ඵලක කිසලය නඤ්ඤා මුකුකමා පිපාසා සුඛ දුක්ඛ
උක්කණ්ඨා හරව්‍යාධිවෙච්චමාදි.

මානෙඝස්ස මිසතෙ නෙනෙති මාණං ක්‍රියාසද්දන්තා උමාන පරි
මාණ පමාණාදිකං සබ්බං පරිවෙජ්දරුපං වුච්චති—තහු උච්චතෙතන
මානමුමානං සබ්බතො මාණං පරිමාණං ආයාමො පමාණං මාණ
ස්ස සමබ්බිතා ඡස්සන්තෙ විධි.

ඡො වඝස්ස ඡොවෙති වතාරෙන සුත්තපාඨෙ “තයෙසාවුධ”
නති සුත්තතො තයෙසා මානි අනුකම්පිතෙති අනුචිතමානෙන වකා
රෙන “මානෙ මනෙතො”ති සුත්තතො මනෙතොති ව තතො ආභ “මන
තයසා ව මනෙතො”ති.

අනෙතත්ත නාමිනං.

නාසංඝස්ස “භාවො පදන්තෙ සත්තායමධිප්පායත්‍රියාසු ව
සභාවස්මිං ව ලිලායං පුරිස්සන්තිසෙසු වා”ති

වුත්තතනා භාවසද්දස්ස පදන්තසත්තායමධිප්පායාදිසු අනෙතෙ
සව්වෙසු පව්තනනතො ඵත්ත භාවසද්දස්ස නිප්ඵන්තිසදස්සනවාරෙ
නාසිපෙපනමත්තං දස්සෙතො ආභ “භවනති” වවාදි— සපනති ප
කාසෙනති අත්තමනෙතාති වා සද්දියතෙ අභිධියතෙ නෙනනෙතොති
වා සද්දෙ අභිධානං, මුජ්ඣති අත්තසරුපනති වා බොධියතෙ අනෙත
අනෙතාති වා බුද්ධි පව්වසො ඤාණං තෙ වෙ ගොතාදිවිසෙසනසරු
පතො සද්දපව්වනතිනිමිත්තතො භවනතිවවාභ “සද්දපව්වනති
නිමිත්ත”නති— වුත්තසෙව.

“ගොතනාසමා සද්දබුද්ධිති භාවො තං සද්දබුද්ධියා
නිමිත්තභූතං නාමසෙව ජාතිදබ්බං ක්‍රියාගුණො”ති.

තද යමෙත්ත සංඛෙපන්තො යසමා ගොතාදිනා විසෙසනතො වි
සෙසො ගවාදෙ ගොතෙව්වාදිකො සද්දෙ ගොති ගොතාද්‍යාකාරා
නුගතා බුද්ධි ව සොන්තො ඉහ භාවසද්දෙන වුච්චති— අතො ඵච වු
ත්තං තස්ස භාවා තත්තාති; ඵත්ත පාණීතියසුතෙන තස්ස භාවො ඉ
ත්තසිප්පායාදිසව්වපසගො ත්‍යාදිති වාචා සිඛමත්තං දස්සෙතෙන
ව්‍යාකරණමහාභස්සකාරෙන පතඤ්ජලිතා යස්ස ගුණස්සාති භාවා ද
බ්බෙ සද්දනිවෙසො තදභිධානෙ තත්තාති—යස්ස ගුණස්සාති ජාති
ආදිහෙදස්ස විසෙසනස්ස භාවා සබ්බාවතො දබ්බෙ විසෙසිතබ්බං
වත්තමති බ්‍යාධියාදිසද්දස්ස නිවෙසො තදභිධානෙ තස්මිං ගුණො
වත්තබ්බෙ පව්වසෙන භවිතබ්බනති අනෙක.

“පයොගමනසාරසනති”ති ජිනවචනපයොගමනුගතා හුච්චා
පව්තනනති— ‘කුතොචි විසු’ ති කුතොචි සද්ද භාවෙ ව කි
මෙම වානි විසු භවනති—‘නගනා නි අඤ්ඤා’ තත්තාපව්වසෙ
විනා සබ්බෙ පව්වසා සබ්බතො සබ්බෙති සද්දෙති පරා න හොනති—
තඤ්ච සද්දස්ස පව්වනතිනිමිත්තං විභාගෙන කප්පෙනො ආභ ‘නිල
ස්සෙ’වවාදි— නිලගුණො භාවොති ගුණසද්දනං දබ්බෙ වුත්තියං
ගුණස්ස නිමිත්තතො ‘නිලගුණාති’ති නිලගුණජාතිනිමිත්තො නි
ලසද්දෙ ගුණෙ විතතනති තදෙව ගුණසද්දනං ගුණෙ වුත්තියං ගුණ

ජාතිනිවේනනං දබ්බෙ චුතියං ගුණෙ නිමිත්තනානි විසේදාදියං-
 නිවේනනං රූපානුපතා බුද්ධි ව දබ්බෙ වත්තනීති සම්බන්ධා, නිලගු
 ණජාතිභාවොති යොජනියං; එවමුපරිපි—‘ගොණනී’ති ජාතිසංයුතං
 දබ්බෙ චුතියං නිවේනනං ජාතීහි කල්පෙති— එසේ ගො ජාතීහි-පිජා
 නීය විනිවිදෙනා ජාතීය සාධාරණො ආකතිවිසේසයො න වානුසු
 රූපවේකවත්තරෙන අවචනනාතිනනාදෙවකාකාරපච්චයො යු
 තෙනාති කුසිණෙසු රත්තයෙනාදිභෙදෙසු ගොපිවේසු සමචෙතං අ
 නිනුනාසද්ධබුද්ධිපසවතිබ්බානං ගොතනසාමසුදා. ගොජාතීහි වේ
 යාකරණො වදනාති.

‘නදවජ්ජාචිසෙසසාමසුදා’නති තෙසං අවජ්ජාචිසෙසා නදව
 ජ්ජාචිසෙසා දෙවදත්තසා හි බාලාදිඅවජ්ජාභෙදො චක්ඛාසු දුතියා
 දො කලාද්‍යවජ්ජාභෙදො සුරියසා දිවසෙ දිවසෙ උදයාදො මනුපටු
 තරාද්‍යවජ්ජාභෙදො තෙසං සාමසුදා. ජාති නදවජ්ජාචිසෙසසාම
 සුදා. එතෙන සසුදාසද්දනං විජ්ජමානපදජ්ජවිසයානං පවත්ති
 නිමිත්තමාචිකිත්තං— ‘උපවිජිතගෙදසාමසුදා’නති සවාකාසො
 පිඨරාකාසොති සම්බන්ධිතෙදනො සවාභාවො පවාභාවොති අභාව
 සා භෙදනො අභෙදො පි යෙ භෙදො ලොකෙ උපවර්තා තෙ උපවර්
 ත්භෙදො තෙසං සාමසුදාමුපවර්තභෙදසාමසුදා. යසා වසා ඉත
 යු ආකාශො ආකාශො අභාවො අභාවොති ව සද්දො පවත්තතෙ තං
 භාවපච්චයෙනාහිධියතෙ එවමසුදාසමපි නිරවයවා විජ්ජමානවිස
 යානං සද්දනං භාවපච්චයවාච්ඡතනං යෙනබ්බං.

න ලසනීති අලසො පුළුල්ඡතසා භාවො පුළුල්ඡතතනං වපල
 සා භාවො කමමං වා වාපලං— ‘සකප්පෙ’ති විජ්ජබ්බපරිභාසාසු
 තනං තෙන සකප්පෙ පි ණසපච්චයො ගොතීති සම්බන්ධා—අති
 සුචනසද්ද “සකප්පෙ”ති ඉමිනා ණසා සරානමාදිනා වුචි තවග්ග
 වරණාදිනා නකාරසා සුකාරො “වනුලසෙති තෙ”ති යසා සෙද
 ආතිසුචසුදා—සුචිනො භාවො සොචෙයං පටුනො භාවො පාචවා
 නුග්ගසා භාවො නාගිධියං පුරොහිතසා භාවො පොරොහිතියං.

භාවනාබිනං.

තරං...අතිසයනමතිසයො උකකංසො සො ව ක්‍රියාගුණානමා
 ධාරතුතදබ්බවසා සමනවති කුතො අනපකතිනානියසානං සභාව
 ඉතා අතිසද්ධාභාවා පච්චධිකරණං ක්‍රියාගුණා හිජ්ජමානා කුජ්ජු

ආධිකානුතතියා සාතිසයා භවනනීති තෙහි විති ක්‍රියාගුණෙහි සාතිස
 යෙහි යුතං දබ්බමපි අධිකරණගුණමුකකං තෙතෙතවාහ ‘අතිස
 යෙ චතනමානතො’ති— පකතිවිසෙසනසෙවනනාති ආහ ‘චතන
 මානතො’ති; උකකංසවිසිසෙ අපේ වත්තමානතොති අපේ; ප
 කතිවිසෙසනතනා ව සකප්පිතෙහි පකතිඅපේ ජොතනීයො ගො
 ති නාහිධියො නසා පකති අතිධියොතනාති උකකංසජොතකා ත
 රාදයො—අතිසයෙන පාපො පාපතරොති අවිසයෙන චුතෙන පි අ
 තිසයවත්තනා අතිසයවත්තාපෙකතියොති සබ්බෙ ඉමෙ පාපා
 අපවේතෙසවතිසයෙන පාපොති අයමපේ ලබ්හති, යථා සත්තතෙ
 විනනමෙකසාතිසයෙ තරඉයා බහුතනමෙකසාතෙනානසුචාති
 සයෙ තමිඨා විබහුසුපකංසෙ තරතමා ගුණජයඉඨනා වේති සු
 තෙනති විධියනති එවමිඨාවිධානං මාපුරා පාචලිප්පතකෙහි සුකුමා
 රතරා ඉමසමිං ගාමෙ අසිසතරා වානිජා අමිනාකසුචි දෙවදත්තසා ව
 දෙවදත්තාහිරුපතරො දෙනතාසියා දනතා සිතිධිතරා සංකසා
 කානං පාචලිප්පතකානසුචි මාපුරා සුකුමාරතරාති සුබසාධනත්තං.

පාපසද්දතො සි අයං ව පාපො අයං ව පාපො අයමෙතෙසම
 තිසයෙන පාපොති වා ඉමෙ තෙයො පාපා අයමෙතෙසං පාපානමම
 ඥාති අතිසයෙන පාපොති වා විග්ගහ විනනං තිණ්ණොවා උකකාදො
 වත්තාබ්බ ඉමිනා තරතමපච්චයා ගොතනී ණාදිවුතතිවිහනතිලො
 පාදි ව පාපතරො පාපතමා—අතිසයවා පි අසුදාතිසයවත්තා
 පෙකතියා අතිසයවත්තතරො භවති තෙන අතිසයපච්චයනතා පි
 පුනාතිසයපච්චයො ගොතෙතවාති ආහ ‘අතිසයනාපි’වමාදි—
 අයං ව පාපිසො අයං ව පාපිසො අයමෙතෙසමතිසයෙන පාපිසො
 පාපිසතරො.

තසා...‘පකතිසා’ ති උපාදනකාරණසා; ‘අවජ්ජාභවත්’
 නති අසුදාභවත්තං—තසාති සාමසුදාන චුතෙන පි විකාරසමබ්
 ඤියෙව ජහිසතෙනා ගගනති ජහිසනසමබ්ඤියෙව ව විකාරො
 ගගනති සමබ්ඤිවසාති ආහ ‘ජහිසනා’ඉවමාදි-කප්පාසසා විකාරො
 කප්පාසිකං, එණසා විකාරොවයවො වා එණෙයං, විකාරමෙත්ත මං
 සං; අවයවොසපි, තිණ්ණසා විකාරොවයවො වා තිණ්ණමං—‘අසුදා
 සමු’නති විජ්ජබ්බපරිභාසාසුතනං තෙන අත්තනරෙපිති චුතත්ත
 තො අසුදා අත්තා අත්තනරං තසමිමි මයපච්චයො ගොති ක
 රිසමපන ගුනනං විකාරො වා අවයවො වා න ගොති එතෙ ණෙහික
 ණෙයමයා, පාහි මසති රුකකවාචිති විකාරාවයවෙසු ගොතනි අ
 ඉසුදාති තු විකාරමිතෙන.

සමුදායකාකාරං සමුදායකාකං අප්පජානං සමුදාය ආප්පජිකං අප්පජං නාම තෙලපක්කං පිට්ඨබාදනීයං— ‘ජනාදිති නා’ති විධිසු තතා ජනාදිති ජ්ඣියනෙනති සමුදාය නා හොතිති වුත්ති—ගජානං සමුදායා ගජතා බැඳුනං සමුදායා බැඳුනා එවං ගාමනා සහායනා නගරනා.

එකාභිකා කආකී අසහායෙති නිපදමිදං සුත්තං—එකස ඥා සඛිඛාචචනො පි අභිති විසෙසෙති ‘අසහායකො’ති— ස ඛිඛාචාචිගහනනෙති එකාකීති බුද්ධකෙති ජිතනාති බහුක්කවිසයෙ පයොගො න සීයා පට්ඨානභූතෙනෙව සහායරතිනෙති අසහායචච නාසාය තු උපපජ්ජනෙ.

අසුභංගෙව ආසාදසාය වයං තයො ආසාදසාය නං—කච්චාය නා පන විනනං පුරණො නිණ්ණං පුරණොති විගහයා “විනිති නි යො”ති සුත්තන න සංඛ්‍යාපුරණකෙති නිසප්පච්චයං විධාය “නිසෙදුතා පි වා”ති සුත්තන විනි ඉච්චෙසං දුත ඉච්චාදෙසෙ විධාය දුතියො තනිතයාති ච චතුත්තං පුරණොති විගහයා “චතුච්චෙති එයා”ති සුත්තන චතුසදුතො එප්පච්චයං විධාය “චගෙන සොසාසොසානං තනිතප්පච්චයා”ති සුත්තන විතතං කච්චා චතුත්තොති ච සාධෙනාති ඉධ තථා අවුත්තනනා කථං තෙ සිජ්ඣනනීති ආසංකිය ආහ ‘චතු තෙ’ චවාදි—‘විනො’ විසදුතො, ‘නිසො’ නිසප්පච්චයො, ‘විසා’ විසදුසාය “දුච්”දුආදෙසො ව, “නිචතුති” නිසදුචතුසදුතො “අනිස ත්ථා”ති අනිසප්පච්චයො ච ත්ථප්පච්චයො ච අනිසත්ථා තෙ යථාක්ක මං හොනාති නිණ්ණං පුරණො තනියො චතුත්තං පුරණො චතුත්තො.

ආචරිගමොග්ගලානමහාසාමිකා වුත්තියං කථං දුතියං තනිතං චතුත්තනති ආසංකිය දුතියසා චතුත්තනතියානනාති නිපාතනාති වත්ථා තත්ථෙව අත්තනා යෙව කතාය වුත්තිවිවරණපමිතායං “සංඛ්‍යා පුරණෙ විනිති නියො විනිතං දුතා ව යථාක්කමං චතුත්තො ච න විනිතොති වොදෙතුමාන කථමිච්චාදි, දුතියසා සහ දියසිද්ධිවිසාති එත්ථ දුතියසාති වචනතොයෙව දුතියසදො, චතුත්තතියානමබ්භු ඛිසිතියාති එත්ථ චතුත්තතියානනාති නිපාතනා චතුත්තසදො, තනි යසදො ව සිචොති ආහ “දුතියසිච්චාදි”ති ඉමිනා නයෙන වණ්ණි තං—සංසරකිත්තමහාසාමිකා ව පඤ්චිකාවිකායං “කච්චායනෙන වි නිති නියොච්චාදිනා ආසංකාය කාරණමුපදෙසෙත්ථා වුත්තියං දුතිය සාති ආදිනා සුත්තනනදෙසා දසසිතාති තාති සවුපුණ්ණං කත්ථා දෙසෙත්ථා දුතියසාති ආදිනා චතුත්තතියානමිච්චාදි න ව වුත්තා න්ති”ති ඉච්චිතං.

ඉධ පන පදසාධනපාකරණකාරො පියදසසිමහාපේරො මාගග්ගි කසදුලකබ්භසා කනතු මොග්ගලායනාචරියසා සමමුඛසිසො පි සමානනා ආචරියෙන වුත්තනතමනාදිතිත්ථා “චතුත්තදුතියසෙව සංතනිතප්පච්චයා”ති වචනතොයෙව දුතියාදිති රූපාති නිප්පාදෙසි චචච්චිධානෙ උපපත්ති දියසාති යදලකබ්භසං තං නිපාතනාති සො යෙන ආදිතො සංහිතායං වුත්තන “චතුත්තදුතියසෙවසං තනිතප්ප ච්චයා”ති එකෙනෙව වචනෙන සිඛානං රූපවිසසානං සමාසකමෙ දුතියසා සහ දියසිද්ධිවිසාති ආදිනා අනුපාදකකමෙන වුත්තනනා අයවපි රූපනිප්පාදනකකමො න දෙසාය කප්පතෙති; තෙනෙව ච පයොගසිසියං වුත්තං වතරතනාපරනාමධෙයොන මෙධංකරමහා පේරෙන “චතුත්තදුතියසෙවසං තනිතප්පච්චයා”ති නිපාතනා පුරණකෙති විතො තියො විසා දු ව නිචතුති අනිසත්ථා යථාක්කමං දුතියො ත නියො චතුත්තො”ති.

ම පඤ්චා “සඛිඛායා”ති සඛිඛාචාචිසදුතො, සත්තනනං පුර ණො සත්තමො අභිනනං පුරණො අභිමො.

නාසාය ජ්ඣියනනාය සංඛ්‍යාය එකාදසාදිකාය පුරණකෙති වි හාසා මො හොතිති සමමුඛො— ජ්ඣියනනා එකාදසාදිකාය සංඛ්‍යා වාචිසදුතො පුරණකෙති විහාසා මො හොතිති පි, “පුරණකෙති” ති සංඛ්‍යාපුරණකෙති.

මෙවෙති නිමිතොපාදනා විසතිආදිනං සතිහාගො වි සද්දායනීති ආහ “සත්තනසා”ති— ඛිකාරොනුබ්භොති එ තෙව විසසසනනා පයොගෙ න දියතෙති අනෙත්ථා; එකෙන උභ නා විසති එකුත්තවිසති එකුත්තවිසතියා පුරණො එකුත්තවිසො.

සත්තා සහසායං පුරණො සහසමිමො.

සංඛ්‍යාප්පච්චාචිගහනනාය සතිඅත්තාය උතිඅත්තාය ජ්ඣ නනාය ආසනනාය දසනනාය ව සංඛ්‍යාචාචිසදුතො අසමිනාති සත්ත මත්ථෙව මො හොති සා සංඛ්‍යා වෙ අධිකා හොති යං අසමිනාති වු තනං තං සත්තං සහසං සහසසං වා හොතිති සමමුඛො— සත්තං සහසං සහසසං නති ව උතප්පාචගමා පයොගසා ව දසනනො ආහ “සත්තං සහසං සහසසං වා හොති”ති— විසති අධිකා අ සමිං සතෙති විගහයා පථමනනා විසතිසදො, ඉමිනා සත්තමත්ථෙව “ඛිප්පච්චයො ඛිකාරොනුබ්භො සත්තනනාය නිකාරසා “මෙ සති සා නියො”ති ලොපො විසසදො සි තසා අමාදෙසො විසං— විසති

අධිකා අයම් සහයෝගී විසංසනයං විසති අධිකා අයම් සත්තත්
 යෝගී විසංසනසහයං— උත්තරානාය සංඛ්‍යාවාචිසද්දතො ඔප්ප
 ව්‍යවහරාය උද්ගරණං වුච්චති—“නවුනි අධිකා අයම් සතාදිකෙති
 නවුතංසනං නවුතංසනසහයං නවුතංසනසහයං— වතනාලියති අධි
 කා අයම් සතෙ සහයෝගී සත්තත්තෙති වතනාලියංසන”මිච්චාදි; එ
 වං පඤ්ඤාසංසතමිච්චාදි.

සංකිණ්ණනබ්බං

නමෙ...එත් අයු අත්ති අත්තවයමසෙඤ්ඤාඤ්ඤානපෙකං
 සප්පධානං මනනාදිවිධිමති ව්‍යාපාරිකත්වවාහ“එත් අයු අත්ති”ති-
 නානු ව යං යසු හොති නයමිමපි තං හොති යඤ්ච යසමි හොති ත
 ස්සාපි තං භොති යථා රුක්ඛස්ස සාඛා රුක්ඛෙ සාඛාති තෙනෙව වු
 ච්චතෙ ජට්ඨිසත්තමිනව්විසෙසොති නත්‍යාඤ්ඤාතර්තද්දෙසෙනෙව සි
 ඩං තං කිම්භ ජට්ඨිසත්තමිතං හෙදෙනොපාදුනෙන? නෙදමත්ති නති
 ජට්ඨිසත්තමිනව්වයසු මහාවිසමාවෙසො තථා හි ගාවො ගඛනායං
 හවනති න ව තෙ තස්සාදෙසනතරගතො හි පුතෙතො දෙදිද්ධනස්ස
 භොති න වායං තත්‍ය තස්මා උභො පි නිද්දිසිතබ්බාති— ඉති ව සො
 ස්දෙඤ්ඤා වාති ඉතිදෙඤ්ඤා තස්ස; තමෙත්තස්සත්ති එත් “ඉති සද්දස්ස
 විවක්ඛාතිසමනත්තනා” හි පනුතාදිවිසිසායමෙව අත්ති වචනිච්ඡායං
 පච්චයස්ස භාවො විවක්ඛාතිසමනත්තනා තස්මාති අත්තො.
 අත්ති වචනිච්ඡාය විසයං දසෙසනො වුතතිසං වුතනං කාරිකං ආහ
 “පහුතො” ඉච්චාදි— ඉමෙ මනත්‍යාදියො පනුතෙ ව =පෙ= සංසං
 ගෙ ව හොනතිහි සබ්බකො— පහුතො බහවො ගාවො යත් සනති
 යස්ස වා සො ගොමා එකස්ස ගවං විනනං වා විජ්ජමානතෙන පි
 ගොමාති න වොහරියති— පසංසායං පසත්තො ජාති අයු අත්ති
 ජාතිමා— නිජ්ජායං නිජ්ජිතා වලියො ජරා සිව්ලවමමාති අයු සනති
 හි වලිමා—අතිසායනො අතිසයො උක්කංසොතිසායනං “ව්‍යඤ්ජනෙ
 දිසරස්සා”හි දිසො අතිසයෙන බුද්ධි අයු අත්ති බුද්ධිමා— නිව්ච්චො
 ගෙ නිව්ච්චං සත්තං යොගො සමබ්බකො නිව්ච්චයොගො තස්මිං, සබ්බ
 ද් ජුති අයු අත්ති ජුතිමා සුරියො, නිව්ච්චං ජුතිසමබ්බකො යස්ස අ
 ත්ති සො එව වුච්චතෙ— සංසංගෙ සංසංගො සංසිලෙසවිසෙසො සං
 සත්තා හලිද්දි අයු අත්ති හලිද්දිමා,පටො—තදෙවං ලොකස්ස විච
 ක්ඛාතො පයොගනියමා පනුතාදිවිසයෙ එව අත්ති වචනිච්ඡායං ඉමෙ
 මනත්‍යාදියො හොනති න අත්ති වචනිච්ඡායමනෙති සමපත්තනා

හවති— ඉධ පනුතාදිසු ජයවපි අත්තසු මනත්‍යාදිවයනනාතෙව රු
 පාති උද්ගරණභාවෙන දසිතාති, පංචිකායමපන “ගොමා රුක්ඛවා
 රුපවා කඤ්චවනති උදරිණි බිරිනො දඬ”හි දසිතාති.

වන... “මනව්වෙත්” හි මනත්‍යාදිවයස්ස අත්තෙ ඉමි
 නා හෙතා මනත්‍යාදිවයස්ස වුතනමත්තං සංඛෙපෙන දසෙසති— ප
 සත්තං සිලමස්ස අත්ති විගහයා “වනත්තවණ්ණා”හි පසත්තෙත් ව
 නත්‍යාදිවයො ඤාදිවුතති විහතතිලොපො සිලවනත්තසද්ද, සි “නත්‍ය
 ය්‍යා”හි සිමති නත්‍යස්ස වා හොති “ගසිත”නති සිලොපො සිලවා
 එවං දසාවා— “අවණ්ණාති කිං”හි අවණ්ණා ඉති ඉදං කිමත්තං
 ව්‍යවජ්ජදමාහ “බුබ්බිමා” හි; එත් වනත්‍ය මා හොතති අත්තො.

දණ්ඩා...දණ්ඩ ගති රුප දණ්ඩාදි “මෙ” හි ඉක්ඛ්ඤාපච්ච
 යා වෙ හොනති, “එකමෙකං වා” හි උභිතනං පච්චයානං මජ්ඣෙක;
 “නාචිකො”හි නාචාසද්දතො “ගාවා ඉකො”හි ගණ්ඨපතෙන
 නියමිතතො “දඩාදිත්තිකර් වා”හි ඉක්ඛ්ඤාපච්චයො කුතො වෙක
 මෙකං වාති වුතනතො නාචාසද්දතො එකො ඉක්ඛ්ඤාපච්චයො එව
 හොති නාචිති ඊප්පච්චයො න හොතිති වෙදිතබ්බං— සුබ්බසද්දතො
 “සුබ්බත්තො ර්”හි ගණ්ඨපතෙන නියමිතතො සුබ්බිති ඊප්පච්චයො
 එව හොති සුබ්බිකොති න ඉක්ඛ්ඤාපච්චයො.

නපා...නප යසි තෙජ මන පස ඉච්චෙතෙ තපාදියො— ත
 පො අයු අත්ති යසො අයු අත්ති විගහයො.

සබ්බා...සබ්බා අයු අත්ති පඤ්ඤා අයු අත්ති විගහයො.

මො...නපො අයු අත්ති තාපයො.

අත්තප්පනබ්බං

ගො...වාක්‍යවිකප්පත්තං ඉතා පි වාසදෙඤ්ඤා අනුචිතොග
 බෙබ්බා— “ගාමනො”හි පඤ්චම්‍යනො ගාමසද්දතො ගාමසමාති
 ඉමසමිං අත්තෙ ඉමිනා තොප්පච්චයෙ “එකත්තාය”නති පඤ්චම්‍යා
 ලොපො තොප්පභුතිනං විප්පච්චයනනානං ජාතියප්පච්චයවජ්ජිතා
 නං සභාවතො අසංඛ්‍යතො තදනෙති උප්පනනානං විහතතිනං
 ලොපො “අසංඛ්‍යෙති සබ්බාස”නති.

ඉතො...“ඉමස්සා”හි ඉමසද්දස්ස, “එකස්ස වා”හි එකසද්ද
 ය්‍ය වකාරාදෙසො ව, “කියස්ස” කිං සද්දස්ස.

අනා...අසංයොගො—“අභිනො”නි උභයන්තො, “පදිනො”
නි සබ්බන්තො.

ආද්...අපසුචම්පත්තොයමාරම්භො— ආදිනොති ‘ආදිපු තො
පප්චවයස්ස සත්තමන්තනතො විධිං දස්සෙතුමාහ “ආදිනො”ති, “ආ
දෙ” ති සත්තමන්තෙ ආදිනො, “මජ්ඣිම”ති සත්තමන්තෙ මජ්ඣි
මො, යං යතො “ස” නති යසද්ද පඨමෙකච්චනං සි— “ආද්දිති”ති
සුත්තන්ත පඨමන්තො තොප්චවයො ණාදිවුත්තතිභිත්තතිලොපො ය
තොසද්ද පඨමෙකච්චනං සි “අසංඛෙය්හි සබ්බාස”නති තස්ස ලො
පො— සීඝලහාසාය කතෙ පදසාධනවිවරණෙ යනති රූපං සත්ත
මන්තෙ චත්තනීති මනාමා යං යසමිනති සත්තමන්තෙ යතොති
භොතිති වුත්තං තමන්ත අසලුකෙකිච්චා ලිඛිතං, තථා හි “ආද්දි
ති”ති එත්ථ වුත්තතිගං යතොදකං තද්දිත්තං යං උදකං තද්දිත්ත
නති උද්ගරණෙ සාරත්ථිලාසිනිසං පසුචිකාචිකායං යනති පඨම
න්තොතොමති යතොති වුත්තන්තොව පඨමන්තො යතොදකං තද්දි
ත්තන්තති පසොගසිඛිසං පඨමන්තො තොප්චවයස්ස දස්සිතන්තො ව
අමුච්චති දස්සිතො එව රූපසාධනකකමො සාරතො පථෙවිතබ්බො.

කප්ප...කප්පං “කප්පං කුත්තා”ති තුත්තා සබ්බාදිනොව්චාදිනෙව
සිඛා කිංසද්දස්ස කුකා ඉමිනා නිපච්චන්තො, “කප්පා”ති වප්චවයො,
කිංසද්දස්ස ඉංලොපො ච නිපච්චන්තො, “ච්චං අත්තා”ති එතස්ස ථෙවො
නිපච්චන්තො, “ඉහ ඉමා”ති ඉමස්මා හධා ව ඉමස්ස විභාදෙසො ච නි
පච්චන්තො.

ධි ස...ත්තෙත්ථ සමපන්නෙත්ථ විකප්පෙන ධිප්චවයස්ස විධා
නා තෙ පි පකෙති හොනති.

කද්...කාලෙ වත්තමානතො සත්තමන්තනතො ද්වප්චවයො
කිංසද්දස්ස කථාදෙසො කුථාදෙසො ච නිපච්චන්තෙ සබ්බස්ස යථාදෙ
සො ද්වප්චවයො ච ඉමස්ස ච ට්ථි හොනති මුත්තා ද්වති ව පච්චයා කු
ද්වද්දො තු නංසද්දයොගෙ එව දිස්සති කුද්වන්තනි.

අජ්ජ...“අනජ්ජනතො”ති අජ්ජනනතො අසුඤ්ඤමිං කාලෙ-
කර්තසද්දො තු තිසද්දසංයුත්තොව දිස්සති කර්තනිති.

සබ්බා...“සාමසුඤ්ඤා”ති බ්‍රාහ්මණාදිසාමසුඤ්ඤා, “විසෙ
සො” මාඨරාදිප්පකාරො විසෙසො, “පකාරො”ති ඉමිනා “පකාරො
හෙදසාදිස්සා”ති නාමසත්ථෙ වුත්තෙත්ථ පකාරසද්දස්ස චිත්ත අත්තෙත්ථ
ඉධ හෙදත්තොති දස්සෙති.

ධා...සබ්බාමාමිනං සද්දනං සබ්බාසද්දෙන ගතිත්තනා අ
ත්තප්පාධානං නිද්දෙසමාහ “සංඛ්‍යාවාමිති”ති— පාණීතියවුත්තකා
රෙන ජයාදිච්චන සබ්බාස විධාත්තෙ ධාති එත්ථ සුත්තෙ විධා ප
කාරො ස ව ක්‍රියාවිසෙසො ඉහ ගණනි ක්‍රියා පකාරෙ වත්තමානාය
සංඛ්‍යාය ධාප්චවයො එකධා භුඤ්ජති විධා භුඤ්ජති විධා ගච්ඡති
ආදිනා ක්‍රියාවිසෙසො යෙවෙත්ථ පකාරො ගතිතො වායු ව මොග්ග
ලොයතා ව දබ්බගුණක්‍රියාවිසෙසො එව පකාරොති පටිපන්නා නව
ධා දබ්බං බහුධා ගුණොති ව උද්ගරන්ති— විධා කරොත්තොදිපු
මිති පකාරෙති කරොති ථෙ පකාරෙ කරොත්තීති වා විග්ගහො වතු
ති පකාරෙති වත්තාරො වා පකාරෙ කරොති පසුචිති පකාරෙති ප
සුච වා පකාරෙ කරොති බහුති පකාරෙති බහු වා පකාරෙ කරො
ත්තීති විග්ගහො, එකබහුපකාරෙ එකප්පකාරං කරොති එකස්සං ක
රොති.

වාර...වාරො පටිපාටි වාරස්ස සබ්බා වාරසංඛ්‍යා යාය වාරො
ගණිතෙති සා තං සලිඛකා ගණනීති ආහ “වාර” ඉව්චාදි—එකං වාරං
භුඤ්ජති එකකම්මං දිවස්ස භුඤ්ජති චිකම්මං තිකම්මන්තනි එ
ත්ථ ථෙ වාරෙ භුඤ්ජති තයො වාරෙ භුඤ්ජතිති විග්ගහො— වාරසං
ඛ්‍යාය ඉවෙච නිපාතනස්ස ඉතිවිසයන්තා පකාතිවිසයතො ලුඛිතී
ති ආහ “එක”නති.

සො...“ගිනෙතනි” දෙසාදිහෙදෙන අනෙකප්පකාරයුත්ත
අත්තෙ අභිධෙය්හ දබ්බගුණක්‍රියාලකුණෙ ක්‍රියාය ගුණෙන දබ්බන්ත
වා ව්‍යාපිත්තං සලිඛකිකුම්මච්ඡාගිලාසලකුණා විච්ඡා තස්සං විච්ඡාය්-
“සාමසුඤ්ඤා”ති අවිසිඨනිද්දෙසතො අසුඤ්ඤතිවුත්තතිවිත්තර
කෙන පකාතිමත්තතො පච්චයස්ස විධානතොති අත්තො “විග්ගහ
න්තා” ති විග්ගහිවිසෙසස්ස ව අතිද්දිත්තො සබ්බවිග්ගහන්තා හු
ත්තො.

අභු...අභුතසද්දස්ස අත්තප්පනමත්තච්චනත්තෙ පි තත්තා
ථෙති වචනා තසද්දපරාමඨාවත්තන්තො පෙකකාය අභුතස්ස සත්තො
තෙන පච්ඡා සමපජ්ජමානෙන අවත්තන්තරෙන භවනං අභුතතත්තො
ථො සථෙවං විධොවත්තවතො යෙව සමභවතීති ආහ “අවත්තව
තො” ඉව්චාදි— තාය අභුතාය අවත්තාය භාවෙ විසයෙ ගම්මමානෙන
වා— “කරාසද්ද”ති කර්තරණෙ අසභුති භුසත්තායනති ඉමෙති
නීති ධාතුති— යොගසද්දෙ සමභවත්තොති ආහ “සමභවති
සති”ති— පකාතියා උත්තරමච්චන්තන්තො විකාරො අත්තප්පාධානන්තො
“භුඤ්ජාමකභො අධිවුට්ඨං ධිවුට්ඨං කුරොත්තිති විග්ගහෙ ධිවුට්ඨාති දුඤ්ඤ

ගන්නකො පුබ්බෙ අධ්වලං ඉද්දනි ධ්වලං කෂරාතීනි ඉමසමිං අපේ අභුතතඛ්‍යාවෙනි ආදිනා විප්‍රච්ඡේදයො චකාරොනුබන්ධො “එකත්‍යාය” නානි දුතියාවිභතතිලොපො— කිමුද්දගරණේ සංචං කරොතිති කමමචනං චන්ත්‍රමිඨනානි නාභුතතඛ්‍යාවො— සුවණ්ණං කුණ්ඩලික රොතිති කුණ්ඩලරූපෙනාභුතස්ස කුණ්ඩලසභාවෙන භවතො සති ය ථා වුතොනා අභුතතඛ්‍යාවො කරධානුයොගො චාති සුවණ්ණසද්ද තොපි පකඨිච්චනස්මා සියා තතො මා හොතුති විකාරානි චචනං.

නිසාගනබ්‍ධනා.

—o—

අපච්චාදිසාමඤ්ඤත්ථවුතතිතො භාවත්තො අව්‍යයතො චාති තභිතං නිධං භවති තත්‍ය සාමඤ්ඤවුතතිතභිතං අපච්චත්තො තෙ නරභ්‍යාදිඅභුතකත්තො අත්‍යත්තො සංඛ්‍යාතො චාති චතුධා භ චති එවං භාවත්තභිතඅව්‍යයතභිතෙති සමිං ඡරිබ්බං භවති.

වුතතං හි,

සාමඤ්ඤවුතතිභාවත්තං සංඛ්‍යාතො තභිතං නිධං
තත්‍යාදි චතුධාපච්චා නෙකත්තත්තත්තසංඛ්‍යාතො,
ඉච්චචං ඡරිබ්බං ඤාදිකණේඛා ඉධ පකාසිතො.

ඉති පදසාධනවිකාසං බුද්ධිසංසාදනීයං නබ්‍ධනවණ්ණනා.

—o:—

තදෙවං ඡති පකාරෙති ඤාදයො දසෙස්සා ඉද්දනි එතෙසමෙ ව නාමානං කානිචි උපපාදෙතුං පුබ්බසද්දකපකපටි තනිතකසඤ්ඤං ධාතුචිතිතතඛ්‍යාදිවිධානං ආරභතෙ “අථ නඤ්ඤාදයො වුච්චෙනා” ති-ක්‍රියත්‍යානි අධිකාරතො ක්‍රියත්‍යෙති ධාතුති නිතකසඤ්ඤිතා තඛ්‍යාදයො පච්චයා වුච්චෙනෙති සබ්බෙතො— “අධිකාරතො” නි අධිකාරීයති සද්දලකඛණකාරෙන සමබ්‍රහ්මයෙති අධිකාරො අනුචතන තං තස්මා කාරණානි අත්‍යො— “ක්‍රියත්‍යෙති” නි ධාතුති පකති හි පරාති අත්‍යො- තඛ්‍යා ආදි යෙසං තෙ තඛ්‍යාදයො; පඤ්චමෙ බාදිකණේ “භාවකමෙමසු තඛ්‍යානි” නි විතිතං තඛ්‍යාපච්චයං ආරභ යාච “ණ්‍යාදයො” නි සුතතං තාච විතිතා යෙ පච්චයා තෙ තඛ්‍යාදයොනාම-ක්‍රියාපකති ව්‍යාපාරො පුබ්බාපරිභුතා සාධයමානරූපා සා අත්‍යො අභිධෙය්‍යං එතස්ස සද්දස්සානි ක්‍රියත්‍යො; පචිකායං “ක්‍රියාකාරකසාධයො අසතභුතො පදත්‍යො අත්‍යො අභිධෙය්‍යා” නි විචරිතං— “බාතු” නි එතසද්දෙන ගතිතමත්තං භුවාදිසද්දං

දසෙස්සති, ක්‍රියං ධාරෙතිති බාතු—“සො” නි තසද්දෙන ධාතුං පරාමස නි ඉධ ධාතුසද්දො, පුලලිඝ්‍යො කච්චායනමනොන විලිඛිතො සද්ද නීතිකාරොප්‍යාන,

“ධාතුසද්දො ඡනච්චනෙ ඉතිලිඛිතතනෙ මනො සත්‍යෙ පුලලිඛිතභාවයමිං කච්චායනමනෙ විසු” ති.

මෙ විධා පකාරා අස්ස ධාතුස්සානි දුට්ඨො, සකමමක අකමම කමසයන දුට්ඨොති සමානො— “තත්‍ය” තෙසු විවිධෙසු ධාතුසුති නිධාරණේ සත්‍යම— යසමිං ක්‍රියත්‍යෙ යසමිං ධාතුමති කතත්‍යචාචිති සති ඔදනාදිකමමං ගවෙසියතෙ සො සකමමකො ඉතරො තද ඤෙඤො අකමමකො; අයමෙත්‍ය භාවො යස්ස පදස්ස පයොගෙ කතත්‍යා නිප්ථාදිසමානා ක්‍රියා කමමන විනා න හොති තං සකමම කං යථා පච්චිති වුතො ඔදනං වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චිති විඤ්ඤායති; යස්ස පන පයොගෙ යමමරිතිතා කතත්‍යො එව කිරියා විඤ්ඤාය ති තං අකමමකං යථා තිඨති දෙවදත්තොති ධානමෙව බුච්චිසයො න තු කිංචි කමමහුතං— තත්‍ය සකමමකං පදං කමමඤ්ච පරිදිපෙ ති සයං පච්චතෙ ඔදනොති ආදිසු කතතාරඤ්ච පච්චි ඔදනනාති ආදි සු-අකමමකං පදං පන කතතාරඤ්ච දිපෙති නිඨතිති ආදිසු—භාව ඤ්ච උපට්ඨිතෙති ආදිසුති-හොතිමෙත්‍ය,

“කතත්‍යචාචිති ධාතුමති යසමිං කමමා ගවෙස්සතෙ සකමමකොති සො ඤෙය්‍යො තඛ්‍යාදිචො අකමමකො” ති.

“කමමාචචනිච්ඡාය” නානි විජ්ජමානස්ස කමමස්ස අච්චකධායං— “අකමමනො” නි භුආසෙච්චාදිතො කමමරිතිතධාතුතො, “කාර කො” නි කතත්‍යකරණාදිකෙ කාරකෙ ව තඛ්‍යාදයො වෙදිතඛ්‍යා-ධාතු සද්දප්පසඛිතතො ආගතා එතෙ ව සකමමකඅකමමකා ධාතවො ක්‍රියත්‍යානි වුතතා ක්‍රියාය පන ලකඛණං පඨමං න වුතතනාති කත්‍යා තමිදති විභාවෙනොනා ආත“ක්‍රියෙ”ච්චාදිනා--“අසතභුතමනො” නි අඤ්ඤානති අභිමනො--

“කතනි කමම වා” නි ගච්ඡතිති ආදිසු ගමනසාධකෙ පුරිසෙ පච්චතෙ ඔදනොති ආදිසු සිච්චිභාවසාධකෙ තඤ්ඤාදිමති වා; “පති ඤිතො” සමවෙනො— “කාරකසමුහසාධිසො” නි කතතාදිති ඡති කාරකෙති යථානුරූපං සාධෙතඛ්‍යා-කථං? පච්චතෙති එත්‍ය හි එකා ක්‍රියා, කිං පච්චතෙ? ඔදනො, කෙන පච්චතෙ? දෙවදත්තෙන, කෙන කරණභුතෙන? අගතිතා, කස්ස දුතුං? බ්‍රාහ්මණස්ස, කස්මා?

අපකක මම ගාමසවා, කසමිං? ආලියනති, ඡනි පි කාරකෙති සාධනී යා හවති--කාරකනනි ව ක්‍රියානිපථනනි නිමිත්තං තස්සෙව දබ්බගුණ ක්‍රියානාමඡාතිහෙදතො පස්සෙධා දණ්ණො ධවල්ලො පච්චනං විනේනා ගවයොති; යථා පුත ඡධා කතතා කරණං කමමං සමපදනමවසි ආ ධාරොති; තත්ථ සතති කාරකං සතතිව නාම ක්‍රියානිබ්බතතාසාමජි යසුරුපං, එවස්සෙවරති දබ්බාදිනා කථං කාරකතනමිති වෙ? වුවවනෙ තසසා සතතිසා නිසසා දබ්බාදයො තත්ථසාස කාරකං න මුලා නො යදි මුලානො සිසුං තෙසං කතතාදිකාරකානං අස්සෙවස්සෙව නො විනිවනනරුපතතා යං නිසසාසං තං නිසසාසමෙව සියා න කදපි කරණරුපං කතතුරුපං වා හවෙය්‍ය තථා ව ආලියං පච්චි ආලියා පච්චි ආලී පච්චිචාදෙ ඵකස්ස කතතුකරණාධාරණෙදෙ න සියා සතතිසමපනානෙකසත්‍යසිකරණතතා යාය යාය සතතිසා දබ්බාද යො විච්ච්ඡෙනෙ තං තං කාරකං හොතිති උපපජ්ජෙන දබ්බාද්‍යහෙ දෙ පි කාරකහෙදෙ ඵවං ව කතාතිසියතෙ විච්ච්ඡාතො හි කාර කාති හවනාති--

අථ කථං කතතාදීති ක්‍රියාස කාරකාති හවනති? වුවවනෙ ත ත්ථ කතතා තාව අතතසමවාසිනියා ක්‍රියාස කාරණභාවං පටිපජ්ජ මානො ක්‍රියාස නිමිත්තං හසති නව්චති දෙවදනෙතාති කමමසම වාසිනියා පි ක්‍රියාස තදන්තෙ භාජනසංඛරණාදයො පවතෙනතො මුදනං පච්චි දෙවදනෙතාති ජලනක්‍රියා සාධෙතබ්බෙ විභෙදදෙන අභිගහාවෙන කථාති කථෙති පච්චිති ඵරස්ස ව රුකතාදිනං විධාප්‍ය තතිසං ඵරස්සනා ඡිද්දතිති කමමපි ක්‍රියාස සමබ්ඡකමානං සමබ්ඡෙ නිමිත්තභාවෙන ඵවං සමපදනමවසිරසිකරණං ගොද්‍යාපතයන ධාරණක්‍රියාසු නිමිත්තභාවෙන බ්‍රාහ්මණානං ගාවො දදති ගාමසවා අපෙනති ආලියමපච්චිති එතෙසස්සෙව යථාසකං ක්‍රියාසු පවතෙනතා කතතාති සොව පටානතතා කතතුචොහාරං ලභෙන නාස්සෙව ක තතුභාවෙ පි අප්‍යධානතතා--“වුතනංගි”හි සද්දත්ථිතතායං රත නසිරිසද්දණ්ණවරියෙන-- අද්දබ්බහුතං කතතාදිකාරකගාමසාධියං කතතුකමමසං පදන්තං තබ්බිසු ක්‍රියාලකකණ්ණස්සෙවනො ක්‍රියං ඉච්ඡ නාතිහි සමබ්ඡො--

කතතා ව කමමං ව තෙසු නිසිති සමවෙතිති කතතුකමමසො දෙවදනතාදිකතතුගතො පාදපපනනාවපනනාදිලකකණො ගමනා ගමනාදි මදනාදිකමමගතො කිලෙදනාදි ව ගගනති කාරකානං ක තතුකමමකරණාදිනා ගාවො සමුභො කාරකගාමසො දෙනානු යථා

සමිහවං සාධෙතබ්බො තං පදන්තං--“අකාරො” හි ධාතුවෙනො, “උ වාරණෙසො”හි ධාතුවාසෙ අ අනෙත උචාරණන්තොති වුතන තතා ආහ, “ඵව”නති අකාරනතධාතූතං අනෙත අකාරො උචාර ණන්තොති අතිදිසති.

හාව...ක්‍රියාසො පරෙ හොනති”හි ධාතුවසකතිතො පරෙ හ වනතිහි අන්තො- කුත්‍රෙතතාහ “හාවකමෙසු” හි- හවනං හාවො ක්‍රියා ධාතුවන්තො කරියති කතතුක්‍රියාසාතිසමබ්ඡෙය්‍යතිහි කමමං හා වො ව කමමස්සෙව හාවකමොති තෙසු හාවකමෙමසු යෙනා ක්‍රියන්තො තබ්බාදයො විධියෙනෙත තෙනෙව වාචෙය්‍ය හාවෙ කමෙම වෙති අ නො; අථ කථං හාවෙ තබ්බාදයො හවනාතිහි යාවතා ක්‍රියාවචනා ධාතුවොති ආගමනො ධාතුවිධියොසො ඵව හාවො න පච්චයාතිධෙ යොසො තෙදමජ්ඣ ධාතූනො විධිනො ව අන්තො හාවො තද්දහසාකිය ව්‍යතිරෙකානුගමෙන පතීනියා න කෙවලස්ස ධාතූස්ස නාපි පච්චය ස්ස යො ව විනනං සො ඵකස්සා පි හවති අස්සෙව ඵා විනනමිති න සි යාති පරමන්තො හි සමුදයො ඵව පකතිපච්චයසභාවො ක්‍රියාස වාචයො න පකතිමතතා නාපි පච්චයමතතං කිචි පකතිපච්චයන්ත විභාහො තු අපටිපනතසමයස්ස පටිපතන්තො සංකෙතකාලෙ ඵව අයමපකතන්තො අයමපච්චයන්තොති පරිකප්‍යනාවසෙන වොහරිය හි න තු පටිපතතිකාලෙ තයමිං තු සබ්බො සමුදයන්තො ඵව සමුදය රුපෙනෙව අනාදිසිධතතා.

තුං තු...තුනති “තුං තායෙ තවෙ” විධාදිනා විහිතො තුං ව, “පටිසෙධෙලංබෙසුනං තුතකාචානකත්ථා වා” “පුබ්බකකතතුකාන” නති විහිතො තුනො ව “හාවකමෙමසු තබ්බානියා” හි විහිතො තබ්බො ව තුංතුතතබ්බො තෙසු පච්චයෙසු සබ්බමෙතං සුතනවුතන මන්තං- තුංආදි මරියාදිගුනො යෙසං තෙ තුමාදයොති තගුණසං විස්සෙව්‍යණෙනස්සෙව පදන්තසමාසෙනොපදයොසුමාහ “තුමාදිසු”හි- “කරස්සා” හි කරකරණන්තියො “ඡට්ඨිතනතස්සා” හි පරිභාසාය අනතස්ස රකාරස්ස ආ හොති.

පර...කාරතො අස්සෙවමිං ව්‍යස්සනාදෙ පච්චයෙ පරෙ ක්‍රි යන්තං අතතව්‍යස්සතස්ස පරරුපං හොතිහි සමබ්ඡො--කරකර ණ අකාරො උචාරණන්තො, කරණනති විගහෙත “හාවකමෙමසු තබ්බානියා” හි හාවෙ තබ්බපච්චයෙ තුමාදිසු පරෙසු ධාතුවතස්ස “තුංතුතතබ්බෙසු වා”හි විකප්‍යෙන ආකාරාදෙසෙ පුබ්බසරලොපෙ ව.කාතබ්බකති රුපං සිජ්ඣාති- අස්සෙව යකාරවජ්ජෙන ව්‍යස්සනාදි

පට්ඨපාසෙ පරෙ “පරරුපමයකාසෙ ව්‍යඤ්ජනෙ” නි පරරුපෙන රකා රසස නකාසෙ කතෙ කතනබ්බංගුනි පතති හොති තතො ස්‍යාදුප්ප තති තසස නපුංසකතො අං කතනබ්බං—කරකරණෙනි ධාතු සක මෙකො පි අවිච්ඡිතකමමකතො අකමමකො ජාතො අඤ්ඤාදු නු ස කලමකොව හොතිති කසොතිසස විච්ඡිතභෙදෙන භාවෙ උද්ගරණං “කරණං කානබ්බං කතනබ්බං චා” නි, කරියතීති කාතබ්බො කු තතබ්බොති කමෙම ච උද්ගරණං කරියත් කරියති කරියසසතීති චා වාක්‍යං ගතනබ්බං—තබ්බාදිති චුතො පන භාවො සිධාවන්තො පි දබ්බහුතොති තත්ථ ඛුච්චනමපි හොති—අථවා සාධාරණපො පි තබ්බාද්‍යනිතිතො භාවො තබ්බාදිතමත්ථපට්ඨාදනසාමන්තියා දබ්බමි ච පතියතීති වා තත්ථ සංඛ්‍යාලිඛකමමාදිසමභවා ඛුච්චනමපි හො තීති දසෙසනුමාහ “තබ්බාද්‍යනිතිතො” චොදි—තථා ච චුතො ක චොයතොති “කිතකාතිතිතො භාවො දබ්බමිවෙති ඤයාඛුච්චනඤ්ච හොති” නි—සමුඛකුච්චනාසමපි චුතො,

“තබ්බාද්‍යනිතිතො භාවො දබ්බහුතො නු ඤයතෙ,
තසමා යො ආදයොපෙත්ථ පාකා ඉමෙවච්චොදිසු” නි.

අභිධෙය්‍යං වාච්‍යං තසස ඉට්ඨ සද්ධිසාති ලිඛිතං ච වචනඤ්ච—තංයථා; කතනබ්බො භවතා ධමමො කතනබ්බො පුජා කතනබ්බො කුසලනති. “තබ්බාදි” තබ්බාද්‍යනතා කිතකපට්ඨයනතා, “විසෙසසලිඛා”

“යමො හි යබ්බෙදබ්බි හොති තං තබ්බිසෙසනං
විසෙසසමපි ඤතබ්බං ව්‍යවච්ඡිජ්ජති යඤ්ඤතො” නි

චුතනතො ජාතිගුණක්‍රියාදබ්බාදිවිසෙසනෙන විසෙසියති අ ඤ්ඤතො ව්‍යවච්ඡිජ්ජතීති විසෙසසං තසෙසව ලිඛිතං යෙසං තෙ වි සෙසසලිඛා, “තත්ථ” තෙසු තබ්බාද්‍යතෙනසු, “භාවත්” භාවෙ වි තිතා, “ආදො” තබ්බ අතීය ස්‍යන් ය යක් ඉති ඉමෙ පඤ්චපච්චයා ව, “භාවෙ” භාවන්තෙ විතිතො කෙතො ව, අකානාදි” කතනුකාරක තොඤ්ඤානු අතො ව ඉති ඉමෙ පච්චයා නපුංසකෙ සිසුං, “භාව සමි” භාවෙ විතිතො ස්‍යන් ව පුමෙ හොති, “ඉසුචණ්ණගහාදි ජෙ” ඉවණ්ණනනඋවණ්ණනනධාතුනි ව ගහ මද දර රණ සර වර වර ඉමෙවතෙති ධාතුනි විතිතො අප්පච්චයො පිච ඵලං පුමෙ ඵල හ වති, “නුමාදසො කට්ඨානනා” භූං තායෙ තවෙ නුත නොන නො වෙති ජප්පච්චයා, “අසංඛ්‍යා සිසුං” අව්‍යසරුපාති භවනති.

රා න “පට්ඨසනකාරකා” නි පට්ඨසසමුඛකිතකාරකා,
“කරණි” නති භාවනපුංසකලිඛිතං—භවනති” නි අතීයප්පච්චයා

දසො භවනති—“දිවාදිසෙසො” නි දිවාදිධාතුනි සෙසො අවසිමසා දිවාදිසෙසො, සිනායතී නි යක්චිකරණසස සුයමානතො දිවාදිග ණෙ පසිතුං යුතොනා පි පචුරප්පයොගාභාවෙන ධාතුපාඨෙ අපසිමිකා නි අන්තො—කත්ථි මොගාලානධාතුපාඨපොත්තෙසු නගාසොවෙ යෙත්ති ලිඛිතබ්බොතො සිනාසොවෙයෙත්ති පාඨොදියසති සො පන කෙතිති අනුපාසිතගුරුති පඨිතමඤ්ඤාති ලිඛිතො පාඨො පන න ගාසොවෙයෙත්ති මනඤ්ඤෙ ඉච්චාදිනාකකමෙන ඤ්ඤාතබ්බො—සිනා නියං කරණෙ “පරොකට්ඨි” නි පරසාරලොපො—“සිනානිස” නති ඵත්ථ කරණෙ විතිතො අතීයප්පච්චයො චුණ්ණං කරණහුතං වදතී නි විසෙසසස චුණ්ණසද්ධස නපුංසකලිඛිතකච්චනතො තබ්බි සෙසනහුතො සිනානියසද්ධො පි තප්ථව පසුතොති—“හි” තථාති සනතමෙව නිලාදිවණ්ණං පකාසකා දීපාදයො විය ධාතුසමි සනත මෙවත්ථං ගමනපච්චනාදිකං උපසකා පාදයො පකාසකාති යොජනා.

සංයෝගාචකමෙමසුත්තසිකාරො ආ “කතනරිලනුණකා”
නි අතො ඵලාහ “භාවකමෙමසු” නි—සකාරො සානුබ්බකාරිය ජොණකාරො ණානුබ්බකාරියන්තොති ආහ “සකාරණකාරානු බ්බකා” නි.

කතාච්චනං චුච්චතීති වාක්‍යං.

සුච්චංඉට්ඨ උච්ච සුච්ච තෙ වණ්ණො වෙති සුච්චණ්ණො වණ්ණස ද්දො පච්චෙකමතිසමුඛකිතෙ තෙන වණ්ණපරෙනසවණ්ණපිති සවණ්ණගහණං සුච්චණ්ණනනති ව අභිකතසස ක්‍රියත්ථසස විසෙස නං සමානාධිකරණතෙනන විසෙසනෙනා පි තදනනවිධිති සබ්බ මිදං විවරනෙනා ආහ “ඉවණ්ණවණ්ණනනාන” මිච්චාදි—ඵල ඔච ඵල ඉතරීතරයොගෙ චත්ථසමාසො අවිහනතිකො වායං නිදදසො අනුකාරියානුකරණනවහෙදවිච්ඡිතයොපදෙසා ලුහනවිහනතිකො වා නිදදසො තෙනාහ “මිඛහොනති” නි—පට්ඨනනත්ථමනෙනා නි පච්චයොති අභිත්ථසඤ්ඤා පකතිසා පරං විභිතසස ඉධ පන ක්‍රිය ත්ථාධිකාරෙනා බාදයො ත්‍යාදයො ව ගහනනති නාඤ්ඤා—“වසන” නති භාවෙන “විසති” නි කමෙමන ව විගහතො.

ආසෙසමද්දන “ආසෙස” නි ඉධ දඉච්චනු ආකාරසස.

ගුහාසණපචාදො ගුහ දුහ සාසාදයො ගුහාදයො ආකාති ගණොයං—“විපලාසො” නි “තසස විපලාසො” නි හකාරසස ය කාරතො පරතො.

සඳුකාරයා සඳුකාරයා “සඳුකාරයා” නි ආදිය වශවනේ—
“කතනබල” නති ඉබ ව්‍යාප්තියාදිපවයසස පරතෙත පි වාබිකාර
තො සදිආගමො න හොති.

කතන “ක්‍රියාපට්ඨාන” නි යෙහෙයෙත සබ්බධාතූති—සිංධො ඵ
ව ලකු අරතෙ සිලසාධුධමෙමසු ව සාමසුසුචිතිතතො හවං බලු ක
සුසුසුස පරිගහතිතා පරිගහතාරතොති අතො—සිලාදිසු බලුපි උ
පාදතා කුමාරකෙ උපාදනසිලොති අතො—ගතො බෙලං, සාධු
ගවුන්ති අතො; මුණ්ඩිතොරො සාවිසායනා වඩුං කතපරිගහං
වඩුං කතපරිගහං සාවිසායනා, මුණ්ඩිතොරො මුණ්ඩිතාධිමො මු
ණ්ඩිතාවාරාති අතො.

සමාන “කම්මතො පරා” නි සරම්මවාදිදුනියනතො පරා—
කරකරණ කුමාං කරොතිති කුමාකාරො “අසානානුබකො” නි
ආකාරො “අමාදි” නි සමාසො—කමමොපපදතො පි කුමානපව
යසස විධානා නාණ “භාවකාරකෙසව්සණ්ඝකා” නි සාමසුසුචිති
තො පි අපපවයො කම්මකාරකාදිසු හොතිති දසෙසනො ආහ
“කුට්ඨි” වවාදි—

සමානසුසුචිතිතොසාදිකුපමානා දියා කමෙම පිටිකබ්බසා
යාදයො ය න්‍ය න ඵත ඉම අමු කිං ඵක තුමහ අවහ ඉති සබ්බො
දිසු පසිතා—“උපමානා” නි උපමිතතෙ නොනාති උපමානං පසිඬග
වාදිසාධුමමියො අපපසිඬගවයාදිසාධුසාධුධනමුච්චතෙ තං යථා ගො
විය ගවයොති—තසුචි සමානාදිතං විසෙසනනති ආහ “උපමානෙ
ති” නි—ගෙදෙන විවරණමාදිසදෙ, සමානසුසුචිතිතොති න සමබ්
භුතතිති දසෙසනත්තං අසමබ්බකො පන අසුසුචිතිතොසාධුසාධුධනසු පුරි
සාධිතතො තෙන සමානො ව අසෙසුචිතිතො ව භවතො ව සමාන
සුසුචිතිතො යො ආදි යෙසනො යාදයො සමානසුසුචිතිතො ව
යාදයො ව සමානසුසුචිතිතොසාදිති ඵලං සමාසො දසිබ්බො—“දි
සා” නි දිසපෙකබතෙ ඉච්චසමා—

න තෙ කානුබකිනාගමෙසු තෙති ඵමආතං පරාපාසො
නි ආහ “තෙඵමආ” නි.

සබ්බාදිනමා අසෙසුචිතිතො විය දියුනිති අසුසුචිතිතො
දිකො අසුසුචිතිතො දිසපෙකබතෙ සමානසුසුචිතිතො රිටිකබ්බසා
විධො “රානුබකිනාසරාදියො” නි දිසසො ඉස්සාගලොපා කානු
බකිති “ලුහසුපනසා” නි ඵකාරෙ සමපතො න තෙවාදිනා

පටිසම්භො අසාදනනති පි දිදිකබ්බසසදෙහි බහුලාබිකාරා
“සාදිසාදිතෙකත්” නති සමාසො.

නතනිමමානං වාබිවි “පිටිකබ්බසස” නි තතියසුතතො
අනුචතනානතො ආහ—හවං විය දියුනිති හවාදිසු විගතො;
යො විය දියුනිති යාදි යාදිකො යාදිසො, සො විය දියුනිති
තාදි තාදිකො තාදිසො.

කුමානමානං නා මෙකසමං “ඵකසම” නති ඵකවතෙ
වතනමානනති අතො—නමිච දියුනෙ අහමිච දියුනෙති
විගතො.

භාවකාරකෙසව්සණ්ඝකා හවතං හාවො ක්‍රියා ධාතුවො—
කරොති කිරියා නිබ්බහයති නිමිත්තතොනාති කාරකං කතොදි
ක්‍රියානිමිත්තතොසසුචිතිතො පතෙවොදිතමෙවෙති නොහ විජාරිය
තෙ; ණකාරකකාරකකාරානුබකි.

“විනසන” නති හාවෙ “විනෙති” නි කතරි අපවයො පාදි
සමාසො—විනෙසි විනෙති විනෙසුනි ඵතෙත ඵතාති වා වින
යොති කරණෙකිකරණෙ වා අපවයො—ගහාදිසු ගහඋපාදනෙ
මදලමොදෙ දරදරණෙ රණසදෙ සරගතිනිසාවිනාසු වරආවර
ණිච්ඡාසු වරගතිහකිනෙසු—කිච්ඡතෙ දුමති උපපදෙ අකිච්ඡතෙසු
ඊසං සුඉති ඉමෙසු විසු ව උපපදෙසු කරකරණෙතිමසමා අපව
යො හොතිති සමබ්බකො—“සුකරං දුකකර” නති පාදිසමාසො—
ඊසමකිච්ඡත කරණං කරියතිති වා ඊසකකරං, “සාදිසාදිතෙ
කත්” නති සමාසො, ඊසසදෙ, ඵත් සුකරතො න අපතො—“මා
තො” නි “කතා වචනං සානුබකි” නි ජසො ගො, නිපචනති නොනා
නි නිපකොති පි විගතො වසො කො සානුබකිතො.

සුචිතිතොනමිසසුචිති සරෙ කිනතු පිතපතෙති ඉවණණ
තො ධාතු ඉමිනා ඉයඬි ඩකාරා අනතොදෙසතො “නතෙකානුබ
කිනාගමෙසු” නි ඵතොහාවො.

ක්‍රියා “ක්‍රියාපට්ඨාන” නි ඉමිනා ක්‍රියත්මතතො කියො විධාන
මාවිකබ්බ “බහුල” නති ඉමිනා පි යථා දසෙසනති තෙන කුතොචි
සාදනනනුබ්බා කුතොචි පාදිපුබ්බා කුතොචි කෙවලා කුතොචි
තෙති ඵලං කියො පයොගතියමො උපපතො හොති.

භූසතොයං සංඝං හවතිති සයමහු “කියො” නි සබ්බාපහාරි කී
ඉලාපො “සුචිතිතොනමිසසුචිති” නි ඉකාරෙ සමපතො “කු

තෙ කානුබ්බිකාගමේසු” නිසෙධො එව මුපරි ව — “මලොපො” නි ගමධානුතො මකාරයා ලොපො, “උරසා” නි කරණෙ තනියා — “අනො” නි අනපච්චයවිධායකං සුගතං — ත්‍රියත්තං භාවකාරකොසු අනො හොතිති චුත්ති සභාවතො අනො භාවෙ නපුංසකා “අපාද දුති” නි අපයාති, අධිකරියති පතිඝාපියතිති අධිකරණං ආධානො.

තථනරාතං දුක්ඛං අභිකථා ගහණං පලිඝො පලායතිති උද්භරණානි; වානෙව දුක්ඛතං කුච්චෙව සුගතොති පච්චුද්ධරණානි.

පදදිනං කවි... යුක්තීන්ව ආකතිනණොයං — “නිසජ්ජන” නති අනොභාවෙ යුක්තාගමෙ “තවග්ගවරණානං යෙ වචග්ගබ්බසු” නි දසුපො; “වග්ගලසෙති තෙ” නි යසු ව පුබ්බරූපං පාදිසමාසො නිපජ්ජනසද්ධං සි “අං නපුංසකෙ” නි සියු අමාදෙසො — “වතාදිනා නාගමෙ වා” නි ඉධපිතප්පතෙති සරන්තධානුත්තා ආගමිනො පුබ්බසරසු ඊකාරසු සරෙ පරෙ “වනනරගා වානමා” නි නකාරාගමෙ ව කතෙති අතිදිසති — “සංවෙජ්ජන” නති “ලහුසුපනායා” නි එතෙත කතෙ රූපං.

පබ්බජ්ජනං පබ්බජ්ජා, අජ් වජ් ගමනෙ පපුබ්බො “තවග්ගවරණානං යෙවචග්ගබ්බසු” නි ඉධ වචග්ගබ්බසු නි යොගවිභාගෙන වසු බකා රෙ විතෙත ව රූපං, වකති හි සයමෙව උපද්දි ඉත්තිලිඛිත යප්පච්චය විධානෙ “වචග්ගබ්බසු නි යොගවිභාගා වසු බකා රෙ විතෙත” නති — කුධිකොපෙ කුජ්ඣති සිලෙනාති කොධිතො — ආවරියපාණිතිවඤ්ඤා ගොමිසබ්බවමාදිති කුධිමණ්ඩලසත්ථාකුධිමණ්ඩලිසද්ධතෙති යුතිව කුධිසාදිති ධාතුති සිලසාධුධිමණ්ඩලෙව අනො යථා සියාති සුගතිනං; ඉධ පන බහුලවචනෙනෙව සිලතෙ අනො “ලහුසුපනායා” නි උසු ඔකාරාදෙසො.

ඉත්ති... ණකාරො ණානුබ්බිකාරියෙත්ථා කකාරා එමනම භාවත්ථා “බ්‍රහ්ම” නති යථාදසුනං තෙත න සබ්බෙ සබ්බතො තො නති — “ආපච්චයො” නි “ඉත්තිමත්ථා” නි ආ, “වාරක” නති බ්‍රහ්ම සාලා — යදි කරණමහතං කාරාති චුච්චති තද කාරාසද්දෙ කථං බ්‍රහ්මාගාරවාපි සියාති වොදනං මනසි නිධාය පරිහරනො ආහ “සථාකථමි” නාදි —

“නිනති” නි “පරරූපමයකාරෙ ව්‍යඤ්ජනෙ” නි ධානුන්තව්‍යඤ්ජනසු පරරූපෙන තකාරො — “විදනති මනාසා” නි කරණෙ තතිඤ්ඤා ආධිකෘතමහතං.

ඉති නි... යුත්තාති අධිකාරා තං සමබ්බි සරූපං ගහනතිති ආහ “ත්‍රියත්තං සරූපෙ” නි — වචබ්‍රහ්මවචනෙ යුධසමපභාසර, යුධ ඉවච්චං ධාතුයෙව යුධි නතෙවචාදිනා ඔත්තාභාවො — “කතෙ නිසා” නි කරණරණෙ “ඉති නි සරූපෙ” නි නි “තනාදිනො” නි ධාතු පච්චයමණ්ඩල ඔවිකරණො ඉති ධාතුසරූපෙ විකරණුප්පතනිය, ආවරියෙන ඤාපිතත්තා යදිති සරූපෙ නිමිති ලො න සියා කථකුචර හි ආවරියො කරොති සබ්බවිකරණං පථෙය්‍ය පඨිතඤ්ඤා තසමා අත්තා දි නිමිති පි ලොති ඤාපෙතිති කත්වා පච්චිති එත්ථා පි ධාතුසරූපෙ විනිතෙ නිපච්චයෙ පරෙ “කතනරි ලො” නි ලවිකරණෙ හවතිති අධිප්පායො, පච්චාකෙ පච්චවචයං ධාතු එව පච්චි, එතෙ ව වො හාරා ව්‍යාකරණෙයෙව නාඤ්ඤානු — “අකබරෙති කාරං අකබරවා විති සද්දෙති සකතෙ කාරො හොති අ එව අකාරො එවං කකාරො රකාරො ඉවචාදි” නි කච්චායනානං කාරපච්චයෙහිමනො; ඤො පන වචතමහතරෙන කථං සිලකිති ආහ “කථ” මිච්චාදි — පරි හරනො ආහ “සඤ්ඤානො” වචාදි — “කාරසද්දෙන සමාසො” නි කරණං කාරොති භාවෙ සන්පච්චයං විධාය තෙත ප්‍රධිසමාසො “අමාදිති - අසු කාරො අකාරො, කාරොති උච්චාරණං.

සිලා... සිලං පකති සභාවො තඤ්ච ත්‍රියාපිසඨරූචිවිසෙසානු මිභං විසයන්තරසට්ඨානුමිතඤ්ච, තං යථා උණතං භුජති සිතමපද්දි ඤතිති — තසමිං පතියමානෙ අත්ථපකරණසද්දන්තරාදිති ගම්‍යමා නෙ — ආභිකබ්බසුද්ධං පොතො පුඤ්ඤං ආසෙවා තප්පරතා — යප්පච්ච වං තසසිලාමිදං හොතිති විසුං වචනමහත්තං නති විතා තසසිලානං තප්පරතා සමභවති තෙදමෙවං විතා පි තසසිලාන්තප්පරතන මඤ්චිති යථා ආතුරසු ඔසධිපානෙ යතිතඤ්ච සත්ථිතිතෙසු කමෙම සු සත්ථානිකමෙ දෙසදසුනතො එලවිසෙසාධිප්පායෙහි වා යෙහු යෙහන පච්චනියා පිච තප්පරතනමඤ්ච යසමිං හි දෙසෙ බිරිඤ්ඤා අඤ්ඤං පාතබ්බං නඤ්ච තත්ථ ගත්තන්තරාභාවා බිරිච්චසං රූචිං විතා බිරෙ තප්පරතා හවතිති තසසිලාතො අඤ්ඤමෙවභිකබ්බ ඤ්ඤං තසමිං ගම්‍යමානෙ — අවසුභාවො ආවසුභං — සිලෙන උණතහොජි “ලහුසුපනායා” නි ඔ “අමාදි” නි අමාදිසමාසො ආභි කබ්බසුද්ධං බිරපාසි — කරකරණෙ අවසුභාතී “අසුභානුමනෙ” නි ආ “සාදිසාදිතෙකත්ථ” නති සමාසො “ලොපො” නි නිග්ගතිත ලොපො — අවසුභාධමිණෙසු ඤිතිති වචනෙන අධමිණෙ කත්ත රි ඤිතිමතො පාණිතිගෙහි සොපි ආවසුභාගහණෙනෙව සිමො

නි උදහරනි “සනසාසි”නි— අධම්මේන අධිමං ඉණං අසානි ඉණං යානකො වුවුවනි තඤ්ච නොනාටසාමපටිසෙධනිං හවනනරෙ පි තං සමබ්බතොති මනෙනාටසාසං ගමනෙන— සනසාසිනි යුක් අමාදිසමාසාසාපො, බහුලං විධානා නිගහතිතස්ස වග්ගනාදෙසො “වග්ගෙ වග්ගනො”නි.

කතනමෙකොකුමනිතමනිකකනනනනි සමානත්ථා නිසු පි කා ලෙසු බාදයො කාලවිසෙසානුපාදනනො විසිනානි ඉතො පරං භූතෙ පච්චයා යථා සියුං වනනමානාභාගනෙසු න හවෙය්සනනි භූතගහගණං කතං— නනු භූතසදෙ, බහුසු අපෙසු දියසනි? තංයථා සබ්බෙව නිකම්පියනනි භූතා ලොකෙ සමුසාසනනි ආදිසු පාඤ්ච චනො, භූතසමං පාචිතනියනනි ආදිසු විජ්ජමානවචනො, භූතමිදා සාරිපුතන සමනුපසානි ආදිසු පඨවාදිවචනො, ඉත්ථභූතොති ආදිසු පවතතිවචනො; තත්ථ කුතො එතං අනිකකනනවචනස්ස ගහණනනි? වුවුවනෙ යදං තෙන කරතං තෙන කතං කීතනනි ආදිසු අනිතත්ථානිධාසිනා කතපච්චයනෙනනත්ථානිදෙසං කරොති තනො විඤ්ඤායනි අනිකකනනවචනොයමභූතසදෙ,ති, අඤ්ඤාථාසමං අධිකාරෙ “කෙනා භාවකමෙසු” නි විනිතො කෙනා කථං තදනකසානි කතානො වුතනි සියං— සබ්බකියං ච පුරිසාසිතනනා භූතනනි පකතිවිසෙසනනනි ආහ “භූතනෙසු” ඉව්වාදි— පච්චයත්ථවිසෙසනෙති ජිතවා අයං පුරිසොති ආදි පයොගො න සියං කතනුතො අනනිකකනනනා— “අපෙසු” නි අභිධෙය්ස; “භූතනවා” නි තුජ පාලනපෙක්ඛාභාරෙසු ඉමිනා කතනරි කාරකෙ කතවනනු කානුබ්බතාය එතනාභාවො පරරුපං භූතනවනනු සි “නනුසා” නි සිමනි නනුසා වා සබ්බං ගුණවනනුසමං, භූතනාවි දඬිසමං.

කෙනා භාවමෙකොවිවිධො ක්‍රියත්ථො සකමමකො කමමරනිතො ච තත්ථ කමමරනිතනො පච්චයො භාවෙ භොති න කමම කමමරනි තතනා සකමමි කතො කමමෙ භොති න භාවෙ කමමෙ ගුණිභූතතනා නි ධාතුනියමෙනොදහරනෙනා ආහ “ආශිත” මිව්වාදි— කකාරො එමනමභාවත්ථො, “ඤ්චිතජනසා” නි ඤ්චි භාවෙ කතානෙනා සභාවතො නපුංසකං කතනුතො අනනිගිතතනා හවතානි කතනරි නනි යා යොජෙතබ්බා— “රුද්ධෙදනෙ” නි අයමි අකමමකො ධාතුරොදනනනි විගහතෙ කෙනා භාවෙ පච්චයෙ පරෙ “ලුඤ්ඤපනනසා” නි පනතසා ඔකාරසා “න තෙ කානුබ්බතාගමෙසු” නි නිච්චං ප්‍රච්චෙය්සෙ සමප්පෙතන “වා සමිච්චි” නි වචනෙනා විභාසා පටිපෙසු

සධා— “කතන” නි එත්ථ පයොගදසානත්ථං කට්ඨො හවතානි යොජෙතබ්බෙ කටසා පුලලිභිගතනා කතානකසා පි පුලලිභිගතනා කතපච්චයෙන කමමසා වුතනතනා කතොති අත්ථවෙන පඨමා “පඨමාත්ථමත්ථ”නි.

ගමකොකෙනා කතනරි වෙතෙව— “අකමමකතො මෙ” නි අ විජ්ජමානකමමනො අවිච්චිතකමමනො ච— කතනරි ච යථා පනතෙය්සෙති ආධාරෙ වෙතිමිනා චකාරෙන කතනරි වෙති ඉමසා සබ්බකියා තත්ථා පි චකාරෙන භාවකමෙවසුපති— “සාන” නනි තෙන ආධාරසා වුතනතනා ඉදම්ච්චත්ථමතො පඨමා— “සාගවනො සානා” නි කතනරි— “සානං සාන” නනි අවිච්චිතකමමතො භාවෙ— “සාසිකානි සානො” නි කමමෙ— ආස උපවෙසනෙ “ආශිතවනො සමිතනාසිත” නනි එත්ථා පි ආධාරෙ කෙනා තෙන එත්ථා පි පඨමා, “ආශිත” නි කතනරි, “ආශිත” නනි භාවෙ, අකමමකතො න කමම කෙනා.

ගෙනා

යො සාධිසිතුමාරමො න ච නිච්චිපාගතො පචනෙනානුපරතො එසො වචනමානොති වුවුවනෙ.

තබ්බිසසක්‍රියාවාරෙන ක්‍රියත්ථවිසෙසනමෙතනනි ආහ “චතනමානෙ” මිව්වාදි— කතනුචිසෙසනෙ ගාමං ගතො ගමියනි වායංදෙව දනෙනානි ඉධා පි සියං— සාමඤ්ඤන විධානෙ පි බහුලාධිකාරං යථා දසෙසනෙනා තෙන අයං පඨමො මහාවොරො සනෙනා සංවිජ්ජමානො ලොකසමිතනි ආදිසු පඨමා සමානාධිකරණෙ පි, අභිගිරස මපසා විමර්ශමානං තපනමාදිවච්චිතනලිංකනි අපපඨමා සමානාධිකරණෙ පි කිරිසනාරලකබ්බභූතක්‍රියාවචනතො පි ජපනෙනා ඤ්ඤනෙන පඬිතානි ජපනං ජානනසා ලකබ්බං— කිරිසනාරතෙන ක්‍රියාවචනතො පි පඨනෙනා ආසනෙනි පාඨො ආසනසා තෙන මාසද්දයොගෙ අසකාසෙ ගමනමානෙ පි මා පචනෙනානි අනිච්චි සුබසාධිතෙ පි ධාරයනෙනානි සතනුමනි කතනරි පි දිසනෙනානි යජ්ජමානෙ පි යජ්ජනෙනානි අරහා මහ පුජායං අරහතෙනානි— සබ්බථානිච්චිතනි බහුලාධිකාරෙනා— යථාචනෙනා යථාමානො පි.

කෙනා භාවකමෙසුති මානනතනාදිතං විසෙසනං න කතසෙසනි ආහ “භාවකමෙසු”නි— තසමා තෙයමෙව භාවකමෙවපිපාද

තෙ සභාසිභාවෙන කාසා විධානං එව ලාදිතමිපිති දළබ්බං— “ස ඥානබාවජ්ජනෙසු” ති පරොක්කාසඤ්ඤිපච්චයවජ්ජනෙසු නාම පරොක්කා පරොක්කාසඤ්ඤිනො යෙසු තෙ අපරොක්කාති කතාං අ උ එ ජ්ඣ අ මහ ජ්ඣ රෙ ජො වෙතා ඉ භෙහති ඉමෙසං පච්චයානං ප රොක්කාති පරසමඤ්ඤා තෙන තෙ පරොක්කාති වුච්චන්ති තබ්බජ්ජ ඉතසු භාවකමමිතිතෙසු නාදිසු කෙතා විධිතෙන— අඵවා පරො කෙබ විනිතා පච්චයා පරොක්කා තතො අඤ්ඤා අපරොක්කා තෙ ප නා පරොක්කාවිතිතපච්චයෙති සඬං ඉධ අසංඝනිතතතා අපරොක්කා ව භොනාති පරොක්කාවජ්ජනෙසුති වතතබ්බෙ පරොක්කාසඤ්ඤන ප රොක්කාවිතිතපච්චයගහනණසං සුප්පකාසනජං පරොක්කාවජ්ජ නෙසුති පරසමඤ්ඤාය විවරණං කතං, පරොක්කෙ විනිතතතා ව ප රොක්කෙ වතතමානතො ක්‍රියජා විධානතො එජ්ඣ භාවො සාධයමා නාවජො පුබ්බාපරිභුතලකධණේ අසත්තභුතො ධාතියො ත්‍යාද යො පි තතො තත්ත්වසුඡ්ඡානා නථා භුතමෙවානුති හෙදභාව තො අහෙදසංඛ්‍යායෙකවචනෙනොච්චනෙති සබ්බද භාවෙ එකච්ච නමෙව භොති තඤ්ච සෙසකාරකෙ යෙව සමභවති තබ්බාද්‍යභිති තො පන භාවො සිඬාවජොසත්තභුතොති තජ්ඣ බහුවචනමිපි භො ති කමමං පනසත්තභුතතතා එකානෙකරූපනති බහුවචනෙනා පි ආඛ්‍යායතෙ භුජ්ජනෙන භොගාති තෙන බහුවචනමෙපජ්ඣ දළබ්බං— “අපුබ්බාජො” ති වුච්ඡානාවජො, වුච්ඡිති ව ආඵමනං පරසමඤ්ඤා- හු සත්තායං “භාවකමෙමසු” ති භාවෙ මානපච්චයො කෙතා භාවක මෙමතාදිනා කෙතා “අනනපුංසකෙ” ති සිසං අං, “භුසතෙ” ති තෙපච්චයො විසෙසො.

තෙ සංඝානුචතතිච්ඡානුචිධානතො සද්දසං අනන්තරං “තෙනා කතාරි වතතමානෙ” ති වුත්ත නතමානා වෙ පච්චයා භොති පරා මසියනාති ආහ “තෙ නතමානා” ති— “සංඝපුබ්බා භොනති” ති සවිසයෙ සංනතසංමානා භොනති.

තුං නාභාවිසංහි අජො වතතමානතො ක්‍රියජා භාවෙ තද ජායං තක්‍රියජායං ක්‍රියායං පතියමානායං තුං තායෙ තවෙ භො නාති සමබ්බො— “ක්‍රියාය” නති තබ්බාදිවත්තබ්බායපිතගහණා යාතබ්බං භොතතුං සකකා කතතුං පාකො දුතුං ඉච්චාදිසු පි භො ති— යදිපි තබ්බාදීති සභාවතො භාවො දබ්බරූපාපනෙනා විස වු චමති තථාපි සකතිසංයක්‍රියාව්‍යපදෙසො අත්ති මෙව තථාව ඉව ක රණං තබ්බාද්‍යභිතිතො භාවො දබ්බමිව භවතිති— “තදජොය” නති

නුමාදිපකතිසා යා ක්‍රියා සා අජො පයොජනං යසං තසංනති අ ජො— “පතියමානාය” නති න සද්ද න ගතිතායමෙව තථා ව ද ටුං චක්‍ර සුඡ්ඡිකුං ධනුති එවමාදිසු පි භොති— කර කරණේ කර ණාය නාතුං “තුංතුනතබ්බෙසු වා” ති කරසං ආ පුබ්බසරලොපො තාදජෙව තුළුති තුංතායෙතවෙපච්චයනතායං සභාවතො අසංඛ්‍ය නතා “අසංඛ්‍යති සබ්බාස” නති චතුළුසා ලොපො කත්තායෙ ප රරූපං— කිවුදුගරණේ කරසංමිති කතතුතො විච්චිතතතා න භොති තථාති කටමඤ්ඤං වා කරසංමිති සකමකතතා ක්‍රියායෙ ජ්ඣපධානතතං— හිකම්සං හිකම්තං කරසංනති අවිච්ඡිතකමම තතා ක්‍රියාවෙජ්ඣ පධානතා තදජා ඡවා භවනති ක්‍රියාරූපා— හිකම් යාවතෙ හවිසංහි මිත්තමානතො ක්‍රියජා උත්තමපුරිසෙකවචනං සං “අර්සාදිනං ව්‍යඤ්ජනසංඤ්ඤා” ඉති ව්‍යඤ්ජනසං ඉඤ්ඤ— භු ඤ්ඤනං භාවො භවති ගමනක්‍රියා භොජනජා න භොති.

සුබ්බෙසංඝානුතාදයො වතතතෙන වාති න සමුච්ඡිකතෙ විධි තො නිච්චතතා— සංඛ්‍යාවචනොයමෙකසද්දෙ සද්දනං විසිඬජ්ඣ තතිතාය වත්තායත්තතතා එක්සංඛ්‍යාපරිච්ඡිතෙනා කතතා යෙසං තෙ එකකතතුකා ක්‍රියජාති අධිකාරා තදජා විසෙසියනාතිති නි ඩාරණේ වායං ඡවිති තෙනෙකකතතුකානං ව්‍යාපාරානං මජ්ඣෙ පු බ්බං ව්‍යාපාරං නිඩාරිය තුතාදයො විධිතනාති විවරතෙනා ආහ “ම කො කතතා යෙසං” නති ආදි—

යදිපි සත්තියං කාරකෙ ගහණයා න සත්තිතමඤ්ඤතතං තථා පි දෙවදතතාදිතො සත්තිමතො දබ්බසංභෙදතො සත්තිතමෙක තතං අහෙදජ්ඣාරොපා— කිවුදුගරණේ භුඤ්ඤති පච්ඡි වෙති එ ජ්ඣ එකකතතුකාතමෙජ්ඣ එකකාලතාය පන පුබ්බභාවො නාමි— මුඛං ව්‍යාදය සුපතීති නිදාය අභිභුයමානසං ව්‍යාදනන්තරං සුපන නති ඉභා පි පුබ්බකාලතතා ව්‍යාදනසුපනානමන්තරෙ පවත්තසං ව්‍යවධාය කාලසං සුමුමතතා කෙතිපි හෙදසංඛ්‍යාදසංනං සභභාවෙ පි වා ව්‍යාදනසං පුබ්බතතං විච්චිතං අසතො පි විච්ච්ඡා විංඤ්ඤා වඩ්ඪි තකොති; යථා, පරෙනාවරසං අපරෙන පරසං ව යොගෙ ගම්‍යමා තකොති; යථා, පරෙනාවරසං අපරෙන පරසං ව යොගෙ ගම්‍යමා තෙ ක්‍රියජාතො තුතාදයොහිමතා පරාවරයොගෙ වෙති තජොක කතතුකතා පුබ්බකාලතාවතමෙන පුබ්බකකතතුකානතෙනෙව සිඬා ති උදගරිමා පටිපාදෙති “අසංභො” චචාදි— අප පාපුණ්ණෙන පපු බ්බො අප්පායා නදිං පබ්බතොති වුත්ත නදියා මර්භාගෙ පබ්බතො ති අජො— කම පදවිකෙබ්බෙප අතිපුබ්බො “පොතා වා කියසං සමා

සේ”හි කියා යාදෙසො “වග්ගලසෙති තෙ”හි යසා මො ගොති තතො ව පාඨෙ භූත නදි විසිඳො පබ්බතො පතියතෙ අපරෙත පබ්බතෙන පරා නදි විසෙසියතෙ අනිකකමම පබ්බතං නදිති නදි යා අවරො පබ්බතොති අප්පො පතියතෙ තතො අවරපබ්බතවිසිඳා නදි විසුද්ධායතෙ— කථමෙත්ථ පුබ්බකාලතා එකායෙව ක්‍රියා සුයති ති ආග “භූමානුස්සි” ව්‍යාදි—පඨමං තෙසු සබ්බත්ථ භවතිස්ස සමග වො පදත්ථස්ස සත්තා ව්‍යභිචාරතො අත්තලාභසමකාලමෙව සත්තා යාජ්ඣාසිතත්තා සබ්බවස්සුතං— පඨමං න පපෙපාති නදිං තතො පබ්බතො භවති පඨමං පබ්බතමනිකමනි තතො නදි භවතිති තදෙව මෙත්ථකකතත්තා පුබ්බකාලතා ව ගම්‍යතෙ—

“ලිඛිතං” යථාචුතතං පිපුමනපුංසකලිඛිතං “සෙගුසාවුගනිසා” බාහුලප්පවතනියා දසසිතං “තත්ථ”තස්මිං ලිඛිතවිසයෙ “සබ්බසො” සබ්බපාකාරෙන “විසෙසො” හෙදෙ පනති “විසුද්ධා” සදුල ලකඛණසුද්ධි “පාඨානුසාරතො” පයොගානුසාරෙ න “සෙද සො” සුතබ්බොති යොජනා—

තබ්බාද්ධා ණාදසයා කතාදී තවෙතුතාදයො තථා න්‍යාමානාද්ධා ණවාදයොති ජවා තබ්බාදිසංගිහගොති.

**ඉති පදසාධනවිකාසං බුද්ධිපාසාදනිසං
තබ්බාදිවණ්ණනා.**

—:00:—

තදෙවං ඡ්ඨි පකාරෙහි දබ්බපට්ඨානාති තබ්බාදිපදනි සාධෙතො තදනන්තරං ක්‍රියාපට්ඨානාති ආබ්‍යානිකපදනි සාධෙතං ආරගතෙ “ඉද්ධති න්‍යාදයො” ත්‍යාදිතා— ක්‍රියා ආවිකම්‍යිති ආබ්‍යාතනති කි රියාපදස්ස පුබ්බාවර්ගසසුද්ධා— කාලකාරකපුරිසපරිදිපකං ක්‍රියා ලකඛණං ත්‍යාද්‍යන්තං— තත්ථ කාලොති අනිත්‍යාදයො කාරකමිති කතත්තකමමභාවා පුරිසොති පඨමමඡ්ඨිමුත්තමා ක්‍රියාති ගමනපවතා දිකො ධාතුවෙත්ථා ක්‍රියාලකඛණං සසුද්ධාණං එතස්සාති ක්‍රියාලකඛණං— අලිඛිතස්ස—

චුත්තං හි,

“යනතිකාලං නිපුරිසං ක්‍රියාවාපි නිකාරකං

අනතිලිඛිතං චවචකං තදබ්‍යාතනති චුච්චති”හි.

කාලාදිවසෙත ධාතුවො විභජ්‍යො පකාසෙතති විතත්තසො

ත්‍යාදයො— තා පන චත්තමාන පස්ඤ්ඤාදි හෙතොදි අනර්ථනන භූත පරොක්ක ක්‍රියාතිපනති හවිස්සනතිවසෙන අභිවිධා භවනති— ක්‍රියං ධාරෙනති ධාතුවො භූවාදයො බාදිධාතූප්පවචයන්තා ව, තෙ පන අත්ථවසා චිධා භවනති සකමමකා අකමමකා වාති— තත්ථ සකමමකා යෙ ධාතුවො තෙ කමමාපෙක්කං කිරියං වදනති යථා කථං කරොති ගාමං ගවජ්ඨි ඔදනං පවතීති ආදයො— යෙ අක මමකා තෙ කමමතිරපෙක්කං කිරියං වදනති යථා අවජ්ඨි යෙති තිඪතීති ආදයො— තෙ පුන නවිධා භවනති විකරණප්පවචය හෙදෙන, කථා? ලචිකරණා භූවාදයො නිගන්තිතපුබ්බකා ලචික රණා රුධාදයො යක්චිකරණා දිවාදයො කචිකරණා තුද්දයො කතාචිකරණා ජ්‍යාදයො ක්‍ෂණචිකරණා ක්‍යාදයො ක්‍ෂණචිකරණා ස්වාදයො ඔචිකරණා ත්‍යාදයො ඡ්ඨිචිකරණා චුරාදයොති— තත්ථ පඨමං ලචිකරණෙසු භූවාදිගණෙසු කාලාදීතං විසුද්ධාපනත්ථං පච පාතෙති සකමමකධාතූතො පරා ත්‍යාදිවිභතතියො ගොප්‍යො දසෙසුගාග “පච්චාසො” හි, පච ඉච්චයං ධාතූ පාතෙ චත්තතීති අප්පො— එත්ථ ව පකතිඅංසභූතො පච ඉති ධාතූයෙව කමමාපෙ ක්කං කිරියං වදනි න තු නිප්පවයො තස්ස කාලකාරකපුරිසවි සෙසපරිදිපකතනාති, තෙනෙව පච අංසොව ධාතූපාඨෙ පඨිතො න සමුදයොති— අ අනෙත උච්චාරණත්ථොති ධාතූපාඨෙ චුත්ත ත්‍යා පච ඉච්චසො අකාරං පභාස ධාතූරූපා දසෙසෙනො ආග “පච ඉති සිංහො”හි— ඉතිසද්දෙයමෙවමත්ථෙ එවං සිග්ගෙ සතිති අප්පො, “සිංහො”හි උච්චාරිතෙ යා ඉච්චයං ධාතූ උච්චාරණෙ චත්තතෙ ධාතූතමනෙකත්ථො— තථා ව චුත්තං ධාතූකාරෙහි,

“ ක්‍රියාවාචිත්තමාබ්‍යාතූ මෙකෙතත්ථො පදසසිතො පයොගතොගුතන්තබ්බා අනෙකත්ථා හි ධාතුවො”හි.

සබ්බස්සා පි සුත්තපාඨස්ස මහාවාක්‍යරූපත්තා එකො වචනප්ප බෙක්කොති කතො පස්ඤ්ඤාදි බාදිකණෙක ක්‍රියත්ථොති ව සසුද්ධාදිකණො ව්‍යාතෙ බහුලමිති ව අධිකාරසුත්තවයං ඉධා පි යොජ්‍යෙත්තො ආග “ක්‍රියත්ථො” ව්‍යාදි— “සබ්බත්ථා” හි සබ්බස්මිං ත්‍යාදිකණෙකි.

චත්තමානෙ හි අනති සි ඨ ම ම තෙ අනෙත සෙ වෙත ඒ මෙතං චත්තමානසද්දෙ යො කථාදි නිබ්බන්ධනතුමාරධො තාව සානමුපගතො සො චත්තමානො සො ව ක්‍රියත්ථාධිකාරතො තද ත්‍යාදයො විසුද්ධාණං විසුද්ධායති ආග “චත්තමානෙ” ව්‍යාදි—

නති අධානිතේ බාහුනො දිනති සමනවති තිථිනති පබ්බතා සව
නති නපේනති ආදිසු නිව්වප්පනා ව ක්‍රියා වහනමානාව යානාදි
නං ආරම්භයා අපරිසමනනනා — “නායදසො හොනති” නි නි
පසතුතයො ඉමසමි පුතෙන නිද්දිසා ආබ්‍යානිකප්පවයො හොනති—
“නොසමිති” නාදිනමපි.

පුබ්බපරව්ජනකානමෙකානෙකෙසු තුමහාමහසෙසෙසු වෙමෙ
මජ්ඣිමුත්තමපදමා.....නියමසුත්තමිදං— වතනමානෙ නිඅනතිවිවාදි
ති වානෙසකදෙසෙති පුබ්බපරව්ජනකා නිද්දිසා තෙසං පුරිසවචනවි
සෙසවිධායකො වාක්‍යාවයවො පරො ධුතා කරියතෙ—අථවා නියම
ත්මිදං නාදිනං තෙති තෙති පුතෙනති සාමඤ්ඤන විනිතතනා ඉමි
නා තුමහාමහසෙසෙසු තුලාධිකරණෙසු පසුප්පමානෙසු අපසුප්ප
මානෙසු වා යථාක්කමං පුබ්බව්ජනකානං පරව්ජනකානෙසු මජ්ඣිමු
ත්තමපදමානං පච්චෙකං වෙවෙ වචනානි එකානෙකෙසු යථාක්කමං
භවනති පුරිසවචනානං නියමියමානතා— “එකානෙකෙසු” නි
එකතතා නෙකතතවිසිදෙසු— කතතුකමමහාවෙසු නාදිනං විනිත
තෙතපි තුමහාමහසෙසානිධෙයහාවො කතතුකමමානමෙව තෙසඤ්ච
ත්‍රියානිවිතතහාවෙන කාරකතතා ආහ “තුමහාමහසද්වචනිතෙසු
නාදසඤ්ඤසද්වචනිතෙසු ව කාරකෙසු” නි— හාවෙ පන පදමපුරිසෙ
කවචනමෙව සමහවති අසත්තාගුතාය ත්‍රියාය හෙදහාවතො ඔහුච
වනාහාවා තුමහාමහසද්වචනිතියතතාහාවා මජ්ඣිමුත්තමපුරිසෙ
සමා ව ඡක්කසදෙසු වන්දපරතතා පච්චෙකමතිසබ්බෙසුති ආහ
“පුබ්බව්ජනකානං පරව්ජනකානෙකෙසු” නි— වතනමානාදිවසෙන
අභිවිහනතිනං අභි අභි පුබ්බපරව්ජනකානි පුබ්බව්ජනකානං පරව්ජ
නකානෙකෙසු පච්චෙකං ඔහුචවනෙන විවරණං කතං— “මජ්ඣිමුත්ත
මපදමා” නි මජ්ඣිමුත්තමපදමහාවෙන නිද්දිසතතා විනානා විනනං
වචනානං වොහාරො— “මෙ මෙ හොනති” නි එකෙකසමි පුරිසෙ
කවචනවයවසෙන වෙ වෙ හොනති— “සථාක්කමං” නි තුමහාමහසෙ
සෙසු මජ්ඣිමුත්තමපදමානං යථාක්කමවසෙන එකානෙකෙසු ව
නනං විනනං වචනානං යථාක්කමවසෙන ව කමං අනතික්ක
මම— එමංහොනනා ව ත්‍රියත්ථාධිකාරතො ත්‍රියත්ථා හොනති නාඤ්ඤ
තොති ආහ “ත්‍රියත්ථා” නි— උත්තමසදෙසු ඉධ තතියව වාචකොති
ආහ “උත්තමෙ” වවාදි— “සොජනිය” නති තෙ අනෙතනි පදමො
පරව්ජනෙක ආදෙ නිද්දිසතතා සෙ වෙතති මජ්ඣිමො මජ්ඣිකිද්දිසි
තතා එමෙතති උත්තමොති— එවං සෙසෙසු භවිසානිආදිසු සත්තාසු
පච්චෙසවිධානසුතෙසු පි යථාක්කමං ඥාපේතබ්බො.

එවං අභිවිහනතිවසෙන ඡන්තවුතිවිධෙ ආබ්‍යානපදෙ වතනිංස
වතනිංස පදමමජ්ඣිමුත්තමපුරිසා භවනති තුමහාදිසද්ද පපයොගං වි
නා පි මජ්ඣිමවිකාදිනං තුමහාදිඅත්ථ විනිතහාවො උචො සෙවොති
අපසුප්ප්පමානෙසු පි තුමහාමහසෙසෙසු භවනති— නාදි කමෙම ව
හාවෙ වාක්කමකෙතිහි භාවකමෙමසු කතතරි ව නාදිනං විධාන
ත්ථං පරවචනං තසායමත්ථො තායදයො කමමඤ්ඤි කාරකෙ භවනති
වකාරෙන කතතරි ව අකමමකෙති තු ධාතුති හාවෙ භවනති පුන
වකාරෙන කතතරි ව භවනති— එමිධ වචනමනනරෙන කථං
නායදයො භාවකමකතතුසු විඤ්ඤායනති වොදනං මනසි නිධා
යාහ “නාදිසුපරතුනෙසු” වවාදි— කතතුකමමහාවිනිතෙසු නාය
දිසු පරතුනෙසු ක්‍යාදයො ක්‍යාතිකරණලවිකරණාදයො භවනතිහි
“කොසා භාවකමෙමසවපරොකෙකසු මානතතනාදිසු කතතරි ලො”
ඉවවාදිනා උකමඤ්ඤන තෙසං ක්‍යාදිනං විධානතො තායදයො ක
තතුකමමහාවෙසෙව විඤ්ඤායනතිහි සමුඛකො— “කතතරි නිමිති
ලො” නි කතතරි ලොති වචනෙන ත්‍රියත්ථො කතතුතිනෙ නිමිති
පරෙ ලවිකරණො හොති— ධාතුං විකරොතිහි විකරණො— වුත්තංති,

“සෙ පුබ්බපරහාගථ ගිතනධාතු විහනතිසො
තිසාය පච්චයො හොනති තෙ වෙ විකරණො සියු” නති.

“පච්ච” නි සො පුරිසො ඔදනං පච්චි සා ඉත්ථ ඔදනං පච්චි
වවාදිනා කතතුජ්ජොතකානි පදනි යොජෙතබ්බොති—තථා ව වුත්තං,

“ වුත්තතතා කතතු ආබ්‍යාතෙ තතියා න ව කතතරි
පදමාවිහනති හොතෙව අත්ථෙතනං අපෙකබ්බො” නි.

පච්චිති ඉමසමි ආබ්‍යාතෙ ත්‍රියාපදෙ කතතුචුත්තතතා පච්ච
ත්‍රියා කතතුතො කථිතතතා තසමි පච්චත්‍රියා කතතරි තතියා නෙ
ව හොති අත්ථෙතනං අපෙකබ්බො පදමාවිහතෙතව හොතිහි ගාථාය
ත්ථො— “ඔහුමිති වතනබ්බො” නි සති පි ත්‍රියායෙකතෙන කතතුතා
ඔහුතතා ඔහු අත්ථ වතනබ්බො ඔහුචචනමපි හොතිහි අත්ථො.

ඔමි.....“ඊ ආදෙ දිසො” නි ඉතො දිසොති වතනතෙ— “අ
සා” නි විකරණසබ්බෙසුතො අකාරසා සාමඤ්ඤන ගහණං න
ලසෙව, තෙතෙව චුත්තරිං ආවරියෙන මුඤ්ඤාමිති උදකචං මුහ වෙ
විතෙන දිවාදිත්තා යත්— පරව්ජනක= සෙසකාරකෙ පදමපුරිසෙ
කවචනඔහුචවනෙසු තෙ අනත පච්චෙක පච්චෙන, තුමහකාරකෙ
මජ්ඣිමපුරිසෙකවචනඔහුචවනෙසු සෙ වෙත පච්චෙක පච්චෙක, අභි

කාරක උත්තමපුරිසෙකවචනබ්‍රව්‍යනෙසු එ ලෙහ පවෙ පවමෙහ ප
 වාමොති කෙවි දිසං කන්‍යා පදනාති නත් වැසුනෙ දිසරසායා”නි
 දිසො— සුසද්දසිච්චරණෙ “තිමිලෙසො” නි අනෙක දිසොති වු
 නනං තතොතිමිලෙසුති සුතෙන නිණ්ණං එව පච්චයවිසෙසානං ගති
 තත්තා මකාරසාමසුද්දනිමිතෙන අකාරසා දිසො න හොතිති වි
 සුද්දායතෙ—

එවං කතති ක්‍රියාපදනි සාධෙය්‍යා ඉදනි කමෙම උදහරණං ද
 සොත්‍රමාහ “කාමෙම” චිදාදි— දෙවදෙනතන මදනො පචියති පච්ච
 තිති යොජෙතබ්බං—

ආබ්‍යාතෙන අවුත්තත්තා තඤ්ඤා හොති කතති
 කමමසාහිතිත්තතා න දුනියා පදමාවිධං.

අසායමත්තො පචියතිති ඉමිනා ආබ්‍යාතෙන ක්‍රියාපදෙන අවු
 ත්තාතා කතත්තො උකපිත්තතා දෙවදෙනතනාති කතති තනියා
 හොති කමමසා අතිතිත්තතා පචියති පච්චතෙති ආදිසු කසවිකරණ
 සහායෙන නිප්පච්චයාදිනා කමමසා වුත්තත්තා දුනියා න මදනනාති
 මදනසද්දනො කමමජෙජාතිකා දුනියා විහතති න හොති විහතතිම
 නනරෙන අත්තො නපසකාසකෙති අත්තමතතාපෙකකිය පදමා විහ
 තති හොති— එවමිලසුද්දනෙ යදි මදනසද්දෙ කමමත්තවුත්තති සියා
 න අත්තමතවුත්තති තද කමමාවගමො සියා න ව කමමං ගමනෙන
 තසමාත්තවුත්තති කො තාමපසසංගො දුනියායාති— පදමාවි
 ධාති පදමා එව ඉධාති පදමෙජ්ජෙ ආබ්‍යාතවචනියා එත්ත කමමතා
 නි කන්‍යා තත්තොදනාදිසද්දෙ සද්දත්තා ව්‍යතිරික්කමතෙනා යෙවති
 පදමා විහතති යෙව හොතිති අත්තො.

ගුරුපුබ්බං ගුරුති දිසානා සංයොගපුබ්බරසානසුද්ද පුබ්බා
 චරියසසුද්දා ගුරුපුබ්බං යසමා රසා සොයං ගුරුපුබ්බං රසසා
 තසමා “නෙත නාතින” නති වත්තමානා හවිසානාතිනං නෙතහාග
 නති හාගානං ගහණං— පචියතීති එත්ත ඊකාරො ගුරු යකාරො
 රසසා තමසා පරසස නතිහාගසස ඉමිනා රෙආදෙසො— පච්චතත්තී
 ති සිතෙ දුමිති ගුරුති පුබ්බාචරියසසුද්දාය සංයොගහුතෙ අකමරෙ
 පරෙ යො පුබ්බං රසසකමරො සො ගුරුසසුද්දා හොතිති පකා
 රො ගුරු තමපුබ්බං රසසා මකාරා පරසස නතිහාගසස රෙආදෙ
 සො— “භාවසා” නි හවතංභාවො කාරකනනරෙන අසංසද්ධො
 කෙවලො ගමනපච්චනාදිකො ධාතොත්තා තසා, “ඵකතා” නි අද්ද
 බ්බවුත්තතිහාදෙ න එකතතා— “සමිපති”නි ඉදනි- නෙතිඤ්ඤා” නි ඉහ

අසමිං භුයතෙති භාවරූපසා සංඛරණෙ “කසසා” නි ඊඤ්ඤාමො
 න හවතීති අත්තො— තත්‍ර කාරණමාහ “බහුලං විධානා” නි.

ඉදනි ධාතුනියමත්තං කාරකං රචයනතා ආහ “ක්‍රියත්තා ක
 තනි” චිදාදි— එත්ත ව කෙති ධාතුනි කෙසු කාරකෙසු එතෙ තසාද
 යො හවතීතිත්තාහ “ක්‍රියත්තො” චිදාදි— තසාදි තසාදතො පච්චයා ස
 කමමකා ක්‍රියත්තා සකමකධාතුතො කතති ව කමමසමිසුද්ධ හව
 තති අකමමකා ක්‍රියත්තා හවතසාදිතො අකමමකධාතුතො හාවෙ ව
 කතති ව හවතීති— එතතාවතා ක්‍රියත්තනියමං දසොයො ඉදනි
 විච්චිකාදෙන සකමකසා පි අකමමකතෙන සති අකමමකධාතු
 සදිසොව නියමොති දිපනුමාහ “කමමාවචනිච්ඡාසමසුද්දහො”
 නි— අසුද්දතො පච්චතසාදිතො සකමකධාතුතො ව කමමාවචනි
 ච්ඡාසං කමමසා අවිච්ඡිකාසං හාවෙ ව කතති ව හවතීති අත්තො—
 වුත්තසුද්ධ සබ්බකිච්ඡිත්තායං.

“ කමමසාවචනිච්ඡාසං ධාතුතො පි සකමකා
 හාවෙ පි ජච්චයො හොති යථා සුද්දත පච්චයන” නි.

තථා අවිච්චිකකමමතෙන සති සකමකධාතුතො පි අකමමකතතා
 කමමතනරෙන කතති පසොගො දිසාති; යථා.

“ ජයතිත මහාපසසුද්දා සො මොග්ගලායනො මුනි
 යසා සාමුග්ගසුද්දන කිත්තිසබ්බත්තපත්තො” නි.

යථාති විජ්ජානසා පි කමමසා අවචනිච්ඡාසං ඉදං වුච්චති—

“ සතො පි න විචකකියා අසතො පි ව සා හාව
 තංයථාසුද්දරා කසුද්දා විංඤ්ඤා වසිතිත්තතා යථා” නි.

හවිසානි යාධෙතුමනාරධො හාවො හවිසානෙතාති වුච්ච
 තෙ අනාරධකවාදිවිසායක්‍රියාවාරෙන ක්‍රියත්තවිසෙසනමෙතනාති ආ
 හ “හවිසානි” චිදාදි.

ආ ඊසා යකාරොආද්‍යවයවත්තො— “අආදින” නති පරා
 කතාපරනාමධෙය්‍යානං අ උ එ ත් අ මා ත් රෙ ත්‍යො දෙතා ඉ
 ලෙහති ඉමමසං ගහණං— “ඊආදින” නති අජ්ජතනිපරනාමධෙ
 ය්‍යානං හුතෙ විතිත්තානං ඊ උං ම ත් ඉං මා ආ උා සෙ. චිතං අ
 ලෙහති ඉමමසං ගහණං— “සාආදින” නති ක්‍රියාතිපතනිපරනාමධෙ
 ය්‍යානං සා සංසු සො සාථ සං සොසො සාථ සංසු සාසෙ සා
 වෙහ සං සාමහසෙති ඉමමසං හවිසානනිපරනාමධෙය්‍යානං සා

තාදිනං ව ගහණං— තසමා තා සමබ්බන්තො ව්‍යජ්‍යසා ඉක්කං හොති— “වච්ඡේදනවිභාසාසං” නති අයං වාසදො, වච්ඡේදනවිභාසාසං යෙ වතනතිති අපො— සොති ආර්‍යසාදිනනති එත්‍ය සසදො, සාදිනං සාධාදිනකොති ක්‍රියාතිපතනියං සාදිනකොති හවිසානනි යා සාතාදිනකොති අවයවො හාගො සුතනකාරෙන අධිපෙසනො— “සිමබ්බි” ති ඉකාරාදෙසසා සබ්බන්තො පි අයං ආරම්බාති ඉදං සුතනං, “නාදිසු” ති තාදිසු පරමුතෙසු, “එතෙසමෙව” ති ඉමෙ සං ආර්‍යසාදිනං එව සද්දිආගමො හොතිති, නියමො අපො යසා ආරම්බසා සො තථා වුතනා— “ලසා” ති ලච්ඡිකරණසා, අකාර සා ලොප සච්චි විකරණනනති, “භුසිසාති” ති තෙන අනාගතෙ හවනනති අපො.

නාමෙ... භූතවිග්‍රහානාසු විභතතිසු යථායොගං සමපතනා සු සාතාදිනං විධානන්තං වචනං— ගරහායං තාව අනාගතවචන මුද්‍යතරතනා ආහ “සා පි නාම පටිසාති” ති, සාපි කිං අපච්චිති අපො—

“එවං ඉමෙති නාම කල්‍යාණධම්මො පටිපාතිසානති කථං ති නාම සො හිකමෙව මොසපුරිසො සබ්බන්තනාමයං කුට්ඨං කරිසාති” වචාදි— විමුක්තෙ පි “අච්ඡේදයං වත හො අබ්බතං වත හො සතෙන න වත හො පබ්බජනා විහාරෙන විහරන්ති යනුති නාම සද්දිආගමො නො ජාගරො පඤ්චමතනාති සකටසතාති නිසාය නිසාය අති කකනනාති නොව දකකිති න පන සද්දං සොසාති” වචාදි.

භූතෙ... “පටිසම්මතෙන අපො” ති පරිනිභිතක්‍රියා සභාවෙ අපො— “වකබ්බානනා” ති උපරි ආ ලං ඔ න්‍යාදිනං පච්චයානං ව කබ්බානනා— “ඉමෙ” ති ඊ ලං ආදයො— “භුතානප්පකතෙ” ති සමිපතො පඨාය අප්පකතෙ අතිතෙ අප්පකතෙ— “භුතසාමසෙසෙ” ති න කෙවලං අප්පකතෙ යෙව භූතෙ ඊ ලං ආදයො හොනති අපි භූතවිසෙසාවිවකකායං අනප්පකතෙ පි සුමො අහොසි ආත සෙසෙ ති ආදිසු හවනනති අධිපොයො— කොසමප්පකතො කාලො යසා පටිසෙධෙන අනප්පකතනමසාති ආහ “අහසුගහතො” වචාදි—

අබ්බරතනසද්දෙන රතනියා චතුස්සාගොත්‍ර වතනුමිට්ඨො අහො සකලො දිවසො අසා අහසා උභයතො පුබ්බාපරසාගතො අබ්බරතනා වා රතනියා චතුස්සා හාගො ව අප්පකතො ඉති විසෙසෙ යොති සමබ්බන්තො— අගමපතෙත්‍යා හාමො අතිකකතාග රතනියා

සෙසා චතුස්සා හාගො පච්ඡේදයාමලකතෙණ අධාධිකසතනවිකා පරිමාණො ආගාමිනියා ව රතනියා තාදිසො ව පඨමො යාමො දිව සභාගසිතො ජයාමපරිමාණො අප්පකතො කාලොති— “වා” ති එත්‍ය වාසදො පකබනතෙර “නදුපසික” ති තසදෙන අබ්බරතනසා පරාමාසො තසා අබ්බරතනසා උපසාකං අනො කතාන අහො සබ්බො පි දිවසො අප්පකතො ඉති සෙසෙසා; ඉමසාපායමධිපො යො අතිතාය රතනියා පච්ඡේදයෙවතනාලිසවිනාසිකාධිකසිතො තනං අනාගතාය පුරිමපඤ්චවතනාලිසවිනාසිකාධිකසිතො තනං වෙති අභාධිකසතනවිකාපරිමාණො එසො යාමො අහති වතනා රො යාමාති පඤ්චයාමපරිමාණො වා අප්පකතො කාලොති— “න දසෙසො” ති තතො අප්පකතො අසෙසො.

ආර්... ආදිසදො, වඤ්චරතනා පච්චිකමිතිසමාප්තියිති ද සොතෙනා ආහ “ආ ආදෙ” ඉව්වාදි— ආආදෙති පරසතනම, එව මසෙසුත්‍රාපි— ආ ආදෙති නිසතනති පරනාමධෙයානං අනප්පකතෙ විභිනානං ආ ඊ ආදිනං ගහණං, ඊ ආදෙති භූතෙ ඊ ලං ආදිනං ගහණං, සාදෙති ක්‍රියාතිපතනියං සා සොසු ආදිනං ගහණං— සා දෙතිමිනා ආ ව ඊ ව සා ව ආර්‍යසා තෙ ආදි සෙසං පච්චයානං තෙ ආර්‍යසාදයොති තගුණ සංවිසෙසොණසෙසපදෙත්ත සාසද්ද සා සමාසිතතනං දසෙසති, සමාසිතතෙන ව සාතාදිනමගහණං යදි ති සාතාදිනං ගහණමිථං සියා තද ආර්‍යසාතාදිසු ති සාතිනා සමාසෙන වදෙයා— “අසේ හොති” ති ධාතුතො පුබ්බං අඤ්ඤමො හවති—

එතසාඨ සෙස... “එයසාඨා” ති පඤ්ඤපත්තාපිතිසු මජ්ඣිම පුරිසබ්බවචනං, “සෙස” ඉතික්‍රියාතිපතනියං මජ්ඣිමපුරිසෙකවචනං, “අ” ඉති භූතෙ උත්තමපුරිසෙකවචනං, “ආ” ඉති අනප්පකතෙ උත්තමපුරිසෙකවචනං, “ඊ” ඉති භූතෙ පඨමපුරිසෙකවචනං, “ඨ” ඉති නිවාදිසු මජ්ඣිමපුරිසබ්බවචනං, එතෙසං ජනනං පච්චයානං ය ථා සංඛ්‍යං ඔ ආදයො හොනති— නනු ව අ ඉති ඊ ආදෙ ආ ආදෙ අ ආදෙ ව සමතවති විසෙසාභාවා නිණ්ණමපි ගහණං පසප්පතීති ආ සංකිය පරොකතාය අආදිසු අකාරසාගහණං, අනප්පකතෙ භූතෙ ව අකාරානකො ගහණං සහවරිතසෙසෙන දසෙසතුමාග “ආසගධි ඊතො” වචාදි— සහවරිතසෙසෙනාති භූතෙ ඊව්වාදෙ පරිච්ඡේදක පඨමපුරිසෙකවචනෙන ආකාරෙන අනප්පකතෙ ආ ලං ව්වාදෙ පු බ්බච්ඡෙනෙ පඨමපුරිසෙකවචනආකාරෙන ව සහවරිතානමකාරා නමෙව පච්චාසගතියා සහවරිතාව සතතිවසෙන පච්චාසගතියෙන

ගහණතනි අනෙක්—නමුත් එ ඉති නි ආදීනං නිදිනසු මජ්ඣිමපුරිසකුට්ඨවනෙ සමනවති නිදිසමනෙකොසෙව ගහණවතිමනං නෙත රසස විසෙසවනාභාවා කථමෙස විභාගො ලබානිති ආසංකිසාන “පොපන” චිදාදි—ඉමෙමිං සුපොත පතිනානං එය්‍යාදිනං ස මෙබ්බසමාදෙසිනමනෙත නිදෙදසා නිදිසමනෙකි සමෙබ්බසමාබ්බසානි කානමනෙත නිදිදිසානං නිදිනං පො යෙව ගහණි න සබ්බපදමං නිදිදිසං නි ආදි සමනෙ—පකාරනනෙරනා පි නිදිසමනෙතොව ගහණං දසෙසනුමාන “නෙසෙසෙ” චිදාදි— “නිසිසිනනා” නි ගති නතනා එනත සජාතිය විජාතිය විනිවඳ්‍යව්‍යතනිනිදෙදසං දසෙස නි ව්‍යතනිනිදෙදසෙසි යා ව්‍යතනි නිදිදිසෙති සා යෙව ගහණි නා සුද්දානි.

ආර්ථමානා “ආ” නි ඊ ආදීනං ආආදිනසු පදමපුරිසක වචනසා ගහණං, තථා ‘උ’ නි එසං එව පදමපුරිස බහුවචනසා ගහණං, “ඔ” නි භූතෙනාජනනෙ ව උතනමපුරිසබහුවචනසා ගහණං, “සාසාසමනා” නි ත්‍රිසානිපතනියං පදමපුරිසකවචනසා උතනමපුරිසබහුවචනසා ව ගහණං.

උසමිං “අසමිසු” නි භූතෙ ඊඋමිචිදාදිනා උං කතනරි ලො නසා සරො ලොපො අසුගමො ඉමිනා උංසා ඉංසාදෙසො අසුසුභු අංසු ආදෙසො අනිතෙ පවනමකංසුති අනෙක්—

“බසා” නි භූතෙ මජ්ඣිමපුරිසකවචනසා ඔපපච්චයසා.
සි යොගවිභාගො උතනරනෙක්.

මනානාන “ඊ” ආදීනං ආආදිනසු උතනමපුරිසබහුවචන සා මනාපපච්චයසා ව මජ්ඣිමපුරිස බහුවචනසා ත්‍යජපච්චයසා ව උසුගමො හොනිති දසෙසනුං “ඊආදිසමනෙක” නති ආහ.

ඉංසා සිසුගමසා යථාපයොගපවතනිං දසෙසනෙතා ආහ “බහුල” නති— “අපච්චිප්පා” නි භූතනෙ වතනමානතො පච ඉච්ච සමා භූතෙ ඊඋමිචිදාදිනා කතනරි පුබ්බච්ඡකසමනෙකුමාකා රාක මජ්ඣිමපුරිසබහුවචනෙ ත්‍යජපච්චයසා කතනරි ලො ඊආදිසු පරපු “ආර්ථසාදිසවස්ථා” නි ධාතුතො පුබ්බං අසුගමො නතසා ‘ආර්ථසාදිනං ව්‍යසුජනසසිස්ස’ ඉති සමපතනමිසුගමං බාධතො ‘ඉංසා ව සිස්ස’ නි ආද්‍යවයවො සිස්ස— “අපච්චිප්පා” නි සිසුමුතත පකෙති ඉස්ස— පුරාතනපොතකෙසු “ඉංසා ව සිස්ස ඉමිච්චසාසිස්ස වා හොති මනානානසු බහුලං සුකාමො ආද්‍යවයවනෙක් අපච්චිප්පා

පච්චිප්පා” නි එතතකමෙව දිසසානි— කතච්චි පදසාධනපොතකෙ ඉංසා ව සිස්ස ඉති ව උකාරො උච්චාරණනෙක් ඉති ව පාඨොදිසා නි, සො පන ඉංසා ව සිස්ස වා හොති උකාරසුකාරා උච්චාරණා ආ ද්‍යවයවනානි පයොගසිසිකාරපරිකප්පනරූපසාධනකතමානිතවිබ්භ මෙති කෙතිච්චි සිස්ස ඉති ව උකාරො උච්චාරණනෙක් ඉති ව ලිඛිතො පමාදපාඨොව, තථානි ඉංසා ව සිස්සච්චිත්‍ර සසා සුසුගමෙසානෙ විස උකාරසතිතො පාඨො න හොති සුතතකාරෙනෙව ආචරිතෙන අකාසිනානි එත් රූපසිසිං දසෙසනෙතන ඉංපච්චයනො පුබ්බ සාසිසා සිඉච්චිත්‍ර ඉකාරලොපසා නිදිදිසනානි— නත්‍රායං මො යාලොපනපසුචිකාපාඨො= “ඉංසා ව සිස්ස සිසුගමසා යථාපයො ගපපවතනිං දසෙසනෙතා ආහ බහුලනානි අකාසිනානි ආදිසු කරොති සා තනාදිමොති ඔ අසුගමො කාර්ථආදිසුති කරසා සොසා කාආ දෙසපකෙති සිසුගමො පුබ්බසමිං පුබ්බසරලොපො කාදෙසාභාවප කෙති සබ්බත් ඔලොපොති”— පරච්ඡකෙක, එය්‍යාදිනං නෙක් අප විත් පච්චිත්‍ර අපච්චිත්‍ර පච්චිත්‍ර රසෙස අපච්චිත්‍ර පච්චිත්‍ර— “අසා” නි භූතෙ උ තනමපුරිසකවචනසා අපච්චිත්‍රසා අමාදෙසෙති එය්‍යාදිනං— ඉසුගමෙ ව ව්‍යසුච්චිත්‍රපෙ ව අපච්චිත්‍රපෙ ව්‍යසුගමාභාව පකෙති ලිඛිතරනෙක් අපච්චිත්‍රපෙ වච්චිත්‍රපෙ.

මාසො නිසෙමෙන අනොමාලනානි වචනතො මාසදෙද ප විසෙසධි— “ඊආදසො” නි භූත “ආආදසො” නි භූතනාජන තෙන— පාණිතසාදයො කාලසාමසෙසු අයං පරිසෙසධානි වදනානි ඉධ පන එතෙ වෙ පච්චයා අනිතෙ පරිසෙසධාසමනා වතනමානා නාගතවිසයානමාබ්‍යානිකපපච්චයානං පකෙති යථා සිසුනානි අසා යොගසා ආරමෙහානි දසෙසනො ආහ “අසකෙක” චිදාදි— ඊආදි නං ආආදිනසු සකො කාලො භූතො කාලො- එවමසුසුනෙ මා සදෙද පරිසෙසධිවචනො පරිසෙසධි ව නානිතෙ සමනවති භූතාය ත්‍රි යාය පරිසෙසධියා නිරන්තරතො වතනමානෙ පනානාගතෙ ව සමන වති ආරඬා පරිසමතනානං අතාරඬාය කතනුච්චිය පරිසෙසධි සා ත්‍යකොති— වාචිධානා සවිසයෙ අසෙසුසු පච්චයා හොනානිති දසෙස නොනා ආහ “වෙ” චිදාදි— හවිසානි සසතසාදයො ව සතනමිපරනාම ධෙය්‍යා එය්‍යාදයො ව පසුච්චිත්‍රනාමධෙය්‍යා තුආදයො ව සසතසා දිඑය්‍යාදිමාදයො.

අනසු අසුසුපදත්ථිත්‍රනානා භූතසෙසධිං විසෙසනනානි ආ හ “අච්චිත්‍රමානුච්චිත්‍රමාන” චිදාදි— අහසුසුගමො ඉමිච්චිත්‍රා පි

නාලකකිණො අජන්තනො සො අවිජ්ජමානනො අජන්තනො කාලො
 යසමිං භූතෙති විග්ගහො— අවිජ්ජමානජන්තනෙති කිං පටොජනං?
 අජන් නිග්ගො වා අගමාසිති විග්ගහො භූතෙ ජ්ඣාදයො ව යථා සිද්ධ
 නති— අගමාසි අම ගම ගමනෙ භුජ්ජමිවිවාදිනා “ජ්ඣාදයොදිසොදි
 වා” “ගිම්මෙසවස්සා” නි එත් අස්සාති පයානවිභාගා අකාරස්ස ජමති ප
 රෙ දිසො “දිසා ජස්සා” නි ජස්ස සි— “වාසෙ” නි එය්‍යාචාදිනා ප
 යමපුරිසෙකවචනස්ස ආපවචයස්ස ඤාදෙසෙ රස්සෙ ව ආජ්ජම
 මහා ඉච්චාදිනා— “අපච්චා” නි අතිතරතනියා පච්චිමයාමනො ප
 රං සො අපචාති අත්තො— සිහලභාසාය කතෙ පදසාධනවිවරණ
 සො අපචත් අතිතරතනියා මජ්ඣිමයාමනො පඨාය ගෙයා අප ව
 නි චුතතං.

පණ්ණසකං අනජන්තනෙත්ථ අකමානමපරමකෙති වා ප
 රතති විග්ගහ ජ්ඣිසමාසො කාරකසමාසො වා අතො යෙව නිපාත
 නා පරසද්දස්ස පුබ්බනිපාතො අකමසද්දස්ස අස්ස ඔ පුබ්බසරලො
 පො පරොකමානමිත්ථිකානස්ස විසයනතා අපච්චකමං පරොකමං ඉ
 චෙවතස්ස ක්‍රියත්ථිසෙසනස්ස භූතානජන්තනස්ස සාධනමානරත
 විසෙසනං න භු උජ්ජනනි ආග “අපච්චකෙ” ච්චාදි—කසමා නො
 ජ්ඣමිදං විසෙසනං? ව්‍යවචේජ්ජාභාවා නථාති ධාතුවෙත්ථ පුබ්බාපරි
 භූතාවයවා සාධිතමානා ක්‍රියා අපරිනිපථනතා යස්ස සාධිතමානං ත
 දසනතං යස්සවසනතං තමිත්ථිකානමවිසයො තෙසං සත්තවිසය
 තතා යස්සවිත්ථිකානමවිසයො තමපරොකමනති සබ්බොව ධාතුවෙත්ථ
 අපච්චකෙති තස්මා නස්සවි ව්‍යවචේජ්ජාභාවා සාධනමානරත විසෙ
 සතෙ සති ව්‍යවචේජ්ජාභාවා න දෙසො භවති යස්ස ධාතුවෙත්ථ
 සාධනාති පච්චකමානි තස්මිං අපරිනිපථනතා පි ක්‍රියාරූපෙ ධාත
 ථෙත්ථ පච්චකමානිමානො ලොකස්ස සපරොකමනතණෙන නිවහති
 යතෙ යසමිං ධාතුවෙත්ථ පච්චකමානිමානො ලොකස්ස නත්ති තත්ථ ව
 තතමානතොති සාත්ථකං විසෙසනං පරොකමනතණං ජායතීති—
 නත්ථ ව සාධනාති පි නෙව පච්චකමානි සාධනිසභාවතො සත්තියා
 ව කාරියානුමෙයනතා න හි අසත්තො කාරියං කරොතීති කාරියද
 යසනෙන සත්තනුමෙයනෙ තං කිවුච්චෙන යස්ස සාධනාති පච්ච
 කමානිති? නෙස දෙසො දබ්බනිසසිතා හි සත්ති දබ්බස්ස පච්චක
 නතා නිස්සයධම්මෙතිසසිතෙසු සත්තිරූපෙසු සාධනෙසු උපවර්ගතා
 හි පි පච්චකමානිති චුච්චෙන නදෙව වා සාධනනිස්සයං දබ්බං ස
 ගති සත්තිමනනානං හෙදමච්චච්චිතා සාමුසද්දෙන චුච්චනිති— “අ
 සසත්තිසකමස්ස” නි “නෙත භාවකමෙමසමපණ්ණසකමස්ස මානනනතාදි

සු” නි එත් අපරොකමස්සති වචනෙන— “විකරණ්ණසනති” නි ක්‍ය
 ලාදිවිකරණානං සමහාවො.

පණ්ණසකං පරොකමායනති සත්තමි නිද්දොසො “සත්තමියං පුබ්බ
 ස්සා” නි පුබ්බස්ස අභිකතස්ස ක්‍රියත්ථස්ස විධි— “පඨම” නති ක්‍රියත්ථ
 ස්ස පඨමභූතං—

ලොපො “පුබ්බස්සා” නි සමබ්බෙත්ථ පුබ්බරූපසමබ්බෙත්ථ නො
 නි අත්තො— “ආදිතො” නි ආදිවච්ඡානො— අපච්චකෙති භූතාන
 ජන්තනෙත්ථ වහනමානතො පච්චානුතො පරොකම අඋඉච්චාදි
 නා පුබ්බච්ඡකෙත සෙසකාරකෙ පඨමපුරිසෙකවචනෙ අපච්චයො,
 “පරොකමායංවෙ” නි පරොකමායිසයෙ පඨමමෙකස්සරං පච්ච ඉති ස
 ද්දරූපං පච්චච ඉති විහතමාපජ්ජනෙ විතෙත පුබ්බස්ස ආදිතො
 සද්දස්ස ව්‍යඤ්ඤනස්ස වකාරස්ස “ලොපොනාදිව්‍යඤ්ඤනස්සා” නි
 ලොපො පච්ච— “කමෙම පි එව” නති ක්‍යවිකරණාභාවා කමමකාර
 කෙ පි රූපානං අයමෙව නයොති උපදිසති.

භූස්ස අආදිසුත්ථි; “අ” ඉති පරොකමායං පඨමපුරිසෙක
 වචනෙ අපච්චයෙති අත්තො; එවං උථ ඉච්චාදිසු— ඔභව භූ සත්තො
 යං පරොකම අඋථ ඉච්චාදිනා පුබ්බච්ඡකෙත පඨමපුරිසෙකවචනං,
 “අසුච්ඡානානමෙමපච්චයෙ” නි ඔතෙත කතෙ පි අකතෙ පි චුක්
 පසජ්ජනෙ වාති කතාකතපසසිති යො විධි ස නිවෙයාති පරිභාසා
 වචනතො කතාකතපසසිතිතො චුක් නිවෙයා නිවෙයාතිවෙසු ව නි
 වෙයා ඔලවාති ඔපනා පඨමං චුක් අනතාවයචනතා වකාරස්ස උච
 ඤ්ඤනනතතොභාවොති පච්ඡා පි න ඔතං “පරොකමායංසද්ද” නි භූ
 විභූති ඉති විතෙත “ලොපොනාදිව්‍යඤ්ඤනස්සා” නි වකාරලොපෙ “ර
 ස්සා පුබ්බස්සා” නි විතෙත පුබ්බස්ස රස්සෙ ව කතෙ.

පුබ්බස්ස අආදිසු භූස්සාති ව වහනෙන; පරාපෙකමා පුබ්බභා
 වො භූස්ස සො ව විනා විභාවං නසමභවතීති ආග “විතෙත පුබ්බ
 ස්සා” නි.

මතු “බකාරෙ” නි භූඉච්චත්‍ර පච්චනවතුත්ථස්ස භකාරස්ස
 තබ්බනතනිසකමෙර බකාරාදෙසෙ කතෙති අත්තො— “බභුමිත්ථා”
 නි පරොකමපරිච්ඡෙතෙ පඨමපුරිසෙකවචනං.

එය්‍යාදො “එය්‍යාදො” නි විසසත්තමිති ආග “එය්‍යාදො විස
 සෙ” නි— යෙන නිමිත්තන එය්‍යාදෙයො විධියෙනෙ සො තෙසං වි
 සසො තෙතුච්චපඤ්ඤපත්තාවිධිආදිකො තබ්බසයෙ— සත්තමිතිමි
 තෙන ක්‍රියාතිපත්තියතෙ පච්චචනෙ විස ක්‍රියාගතණාභාවෙ පි අතිස

තනියා අනිඛෙය්‍යවාරෙන ක්‍රියන්තාධිකාරනො අධිකතස්ස ධාතුස්ස වි සෙසනතතා අයමන්තො ලභනීති ක්‍රියානිපතනියනති විවරණං ක තං—ක්‍රියානිපතනිං සරුපතො දස්සෙතුමාහ “විරුඛෙ” චවාදි—“ වි රුඛසමවසො පනිපානතො ” ති විරුඛපමවසානං සමවායතො— “කාරණං ච කල්ලතො වා” ති හෙතුමතො ඵලස්ස යො හෙතු ත ස්ස විකල්පෙනතන— සාමක්ඛෙකුන විධානෙ පි න චතතමානෙ හවි ස්සතීති ආහ “න චතතමානෙ” ති— කුතොති ආහ “ නත්‍ර ” චවා දි— චතතමානවිසයෙ භූතාදික්‍රියානිපතනියං නිමිත්තතොවසියමා නායං චතතමානතාය ව්‍යතිකතමා සමිකාලස්සව ගම්‍යගම්‍යානවතිප තතිනිමිත්තානවහාවා න ව්‍යතමානෙ ක්‍රියානිපතනියා සමහවොති— “අපච්ඡිස්සා” ති සචෙ තච්චුලාදිසාධනං අලහිස්සා ඔදනං අපච්ඡිස්සාති යොජේතඛිං— තත්‍ර භූතක්‍රියානිපතනියං සචෙ පඨමවයෙ පබ්බජ්‍යං අලහිස්සා අරහා අභවිස්සා— අනාගතක්‍රියානිපතනියං යදි සුචුට්ඨිසු ර ජ්‍යං වා භවිස්සා තද සුභික්ඛමහවිස්සාති— කෙනචි ලිඛෙතන හවි ස්සනති ක්‍රියානිපතනිමවගමම පසුඤ්ජනෙ.

හෙතුංගෙතුඵලෙසවිති ක්‍රියන්තවිසෙසනමිච්චාහ “ හෙතච්ච ” චවාදි— හෙතුකාරණං ඵලං කාරියං සචෙ සංඛාරා නිච්චා හවෙය්‍යං නතිරුජ්ජකස්ස දක්ඛිණෙන චෙ ගවේශ්‍යය න සකටං පරියාහවෙ ය්‍ය නිච්චහවතං ගමනස්සව හෙතු අතිරුජ්ජකමපරියාහවනස්සව ඵ ලං පබ්බජ්‍යාදිහෙතුකිරියාය සමහවෙ සති අරහතතහවනාදිඵලකිරි යාය සමහවපරිකපෙපා ව හොති යෙව යථා යදි සො පඨමවයෙ ප බ්බජේය්‍ය අරහා හවෙය්‍යාති— එතෙ ව එය්‍යාදයො අනාගතකාලෙ යෙව හොනති තස්මා වා චචනතො පකෙඛ ස්සතයාදයො ව භවන්ති ති දස්සෙතුමාහ “චෙ” චවාදි—

ඉද්දති පානො ඉච්චාදිකාය කාථාය හෙතුඵලව්‍යාපාරානං උද්ග රණං දස්සෙති— කෙචි සබ්බෙසු කාලෙසු සබ්බවිහරතපවාදං සතත මිං වා චක්ඛෙතො දක්ඛිණෙන චෙ ගම්‍යෙති න සකටං පරියාහවි ස්සති දක්ඛිණෙන චෙ යාති න සකටං පරියාහවති දක්ඛිණෙන චෙ අගම් න සකටමපරියාහවිති— “පානොපචෙය්‍යා” ති හෙතු, “භු ඤ්ජ” ති ඵලං— එතෙසං එය්‍යාදිනං සතතමිසඤ්ඤා විට්ඨෙනෙ ක චවායනෙති “සතතමි එය්‍යාදිය” මිච්චාදිනා, “අනුමනිපරිකප්පත්‍ර සතතමි” ති විට්ඨිසතනං තස්සායං චුතති “අනුමතත්‍රෙ පරිකප්ප තේ ව අනුත්තාකාලෙ සතතමි විහරති හොති කතතුමිච්චතො පර ස්ස අනුප්පානාදා අනුමති පරිකප්පත්‍රෙ පරිකප්පත්‍රෙ යදිනාම භූමෙඤ්ඤා

ති සල්ලකම්‍යං නිරුපණං අනුත්තාකාලෙති අනිකාදිවසෙන අකම්‍ය තකාලෙ” ති.

සත්තං සත්තං සත්තං සාමන්තියං අරහො යොගො— හව නතතාදි හවං පුඤ්ඤවා හතතං ඔදනං පචෙය්‍ය පචිත්‍රා සමන්තො යො ගො වාති අන්තො.

සමහා සමහාවනං ක්‍රියාසු යොගහවාය්‍ය නිච්ඡයනං සාම න්තියස්ස සද්දහනනති අන්තො, තස්මිං; “ගමනමානෙ” ති සමහාවෙමි සද්දහාමිච්චාදිනා සවාදිධාතුති අච්චිත්‍යමානෙ පි ගමනමානෙ— “ධා තුනා චුච්චමානෙ ” ති අත්‍යප්පකරණාදීති සමහාවනමගහෙති ස මහාවෙමි සද්දහාමිච්චාදිනා ධාතුති චුච්චමානෙ ව— සමහාවනෙලම තේ තදන්තාප්පයොගෙති ආචරියවන්දනාමිතො චචනං, තස්සායම තේ අලමන්තවිසයෙ සමහාවනෙ ගමනමානෙ එය්‍යාදයො භවන්ති තදන්තො චෙ සත්‍ය, නප්පසුජ්ජකෙති අලමන්තොති විසයහාවෙන ස මහාවනවිසයසනං තදන්තොති අලමන්තො චෙති අන්තො— තත්‍රොද්‍ය මහාවනවිසයසනං තදන්තොති අලමන්තො චෙති අන්තො— තත්‍රොද්‍ය හරණං අසකකුණෙය්‍යසමහාවනෙ අපි පබ්බතං සිරසා හිඤ්ඤානාති, සකකුණෙය්‍ය සමහාවනෙ අපි වාසං අබ්බොකාසෙ චසෙය්‍යාති, එතං පටිපාදෙතොතා ආහ “චිත්‍යාසා” ති— එන්තාධිප්පායො වාසද්දස්ස චච ත්ථිතවිහාසතො අලමන්තවිසයෙ සමහාවනෙ ගමනමානෙති එවං එ ය්‍යාදයො හොනති.

පඤ්ඤා පඤ්ඤා නාම සමෙච්ච අඤ්ඤාමඤ්ඤා පුච්ඡනං, සමපාරණා කාරියනිච්ඡයො, පත්තො ඉඨාසිංසනං යාවනං චෙති චෙ— හතනියා ආදරෙන අථ නවා අනාදරෙන ව්‍යාපාරණා තියො ගො විධිනාම.

ත අනාගා පඤ්ඤාපත්තොතිධිසුකෙච— නාදිනං වාදසනනං පඤ්ඤමිසඤ්ඤා විධාය “ආණ්ඩ්‍යාසිඤ්ඤානකාලෙපඤ්ඤමිති=ආණ් ට්‍යත්‍රෙ ව ආසිඤ්ඤා ව ගමනමානෙ පච්චුප්පනනා කාලෙ කාලගෙ දමනාමිසිත්‍යා වා පඤ්ඤමි හොති” ති චුච්චමාන කම්‍යායනෙති— ආණ් ට්‍යා පනමානනාති සා ව මධා දිඤ්ඤාදිධ්‍යන්තවිසයගෙදන්ත සාදරානාදර වකෙතව— තත්‍ර දිඤ්ඤා යථා යදි සකුණිංසමිච්ඡසිද්ධස්සපුබ්බ න පුප්ඵච්චියා; අදිඤ්ඤා දනං දදන්ත සමාය, සාදරෙ සුණාතු චෙ හනෙන සංඝො, අනාදරෙ ඉදං සුණාථ සොදරියා, යාවනායං දෙ සෙතු ධම්මං අනුකම්‍යමං පජං, ආසිඤ්ඤා පිරං ජ්චතු සො රාජා.

තිස්ස විධිමනි වතතමානතො පච ඉත්‍යස්මා පුබ්බච්ඡකක

සලකනි මජ්ඣිමපුරිසෙකවචනෙ නිප්පච්චයො අතො පරස්ස නිස්ස ඉ මිනා ලොපො පමාති නිකාර පුබ්බිකා ව්‍යාපාරණා.

පසො... පසුඤ්ඤානීති පයොජකො වොදකො පසුඤ්ඤානො ව කිරියාය යොගො නිබ්බතනකො වා සො ව කතතුභාවං නාතිකත මනීති සාමජීයා කතතුණො ව්‍යාපාරධිතා පයොජකොති ආහ “ක තතාර” මිච්චාදි— “නාසොව්‍යාපාරෙ” ති පයොජකස්ස ව්‍යාපාරෙ පෙසනාපේක්ඛසනාදිලක්ඛණෙ පච්චයවිසෙසනමිදං න පකතිවිසෙ සනං—වසදෙන ණිස්සා කභිසිතතතා ආහ “ඤ්ඤාපිභොගනී”ති— “බහුල”නති ඉමිනා න සාමසෙකුඤ්ඤාන එතෙ වෙ සිත්තං කිතතු පකති වි සෙසනං නිස්සායෙති දස්සෙති—“පසොජකව්‍යාපාරෙ”ති ව්‍යාපාර කස්ස ක්‍රියායං— “තදනතස්සා” ති ණිණොපි පච්චයනතස්ස, “පාචිස දදනො” ති පාචිති පච්චයධාතුතො.

ඤ්ඤා... අපරොතෙකසු කතතුචිතිතමානනතතාදිසු පරෙ සු ණිණොපිආපිඅනෙතති ක්‍රියන්තෙති විභාසා ලො භොතිති සමබ්බො පච්චාතුතො පච්චං පයොජනීති විගහගෙ “පයොජකව්‍යාපාරෙ ණොපි චෙ”ති ණිප්පච්චයො ණානුබ්බො ඉ “අස්සාණානුබ්බො”ති උප නතස්ස ආ පාචිධාතුතො වතනමානාදිනා ති “ණිණොප්‍යාපිතිවා” ති කතතරි විකප්පන ලො ලකාරොනුබ්බො අ “එමනමය වා සරෙ”ති එකාරස්ස අයාදෙසො සො දෙවදනෙතන මදනං පාචයනීති යොජ තබ්බං— කිසුච “සුචකතතා තු ණොදිමිති ජායතෙ කමමසෙකුඤ්ඤො” ති වුතනතතා පචනාමපසුඤ්ඤානෙ පාචයනීති වදනාති.

දිසො... කෙස සරන්තස්ස ක්‍රියන්තස්ස දිසො භොතිති සලක කො—“වුතනතසෙන සෙකස”නතිමිනා පාචියසි පාචියථ පාචියාමි පාචියාම පරච්ඡිකෙක පාචියතෙ පාචියරෙ පාචියනො ඉච්චාදිරූපං වාතමානවිභතියං කමමසාධනෙ වුතනානුසාරෙන ඤාතබ්බනාති අතිදිසති— “සකමමකතනා” ති එත් අකමමකානමිපිති අපකාහරි යා අත්ථා වතනබ්බො; එතදෙව දස්සෙතො ආහ “අකමමකා” ඉ ච්චාදි— “අකමමකා” ති යෙ කමමතිරපෙකකික්‍රියාවාමකා නිවසති සෙතිති ආදිකා ධාතුවො “ඤ්ඤාප්‍යානා” ණිණොපි අනෙත යෙ සං තෙ සකමමකා භොනාති යථා ඤාතාති යථෙති නිකමුං සයාපෙති; යෙ ගච්ඡති පචනීති ආදිකා සකමමකා ධාතු තෙ ණිණොප්‍යානා වික මමකාස්ස භවෙය්‍යං යථා පුරිසං ගාමං ගමයති දෙවදනං මදනමප වාපෙති—සභාවෙන තථා සනෙතොව විකමමකා පන තිකමමකා අස්ස යථා යඤ්ඤාදනතං කමමලං යාමාපෙති බ්‍රාහ්මණං බ්‍රාහ්මණෙන ථා දෙ වදනොති.

එ ම... “සුවණ්ණානමෙමප්පච්චයෙ”ති එම ආදිථා තතොති දස්සෙ තො ආහ “එආදෙසනො ඔආදෙසනො වා”ති—අනෙතෙව වුතනිමිති ආදෙසනතබ්‍යාපනත්ථං තතාගතණනති වුතනං—“අපා චසසු”නති පාචිධාතුතො උං කතතරි ලො “සුවණ්ණානමෙමප්පච්ච යෙ”ති එආදෙසො “එමනමය වා සරෙ”ති අයාදෙසො සුමාදෙසඅඤ්ඤ ගමා—“අපාචෙසු”නති භුතෙ උං කතතරි ලො “සරෙ ලොපො ස රෙ”ති පුබ්බසරලොපො “සුවණ්ණානමෙමප්පච්චයෙ”ති එකාරදෙ සො ඉමිනා සුමාදෙසො.

රස්සො... පුබ්බස්සාති සාමසෙකුඤ්ඤාන වුතෙති පකරණතො විතතාපෙකෙබ්‍යා පුබ්බභාවො විඤ්ඤාතනීති ආහ “විතතන සුබ්බ ස්සා”ති; පුබ්බස්ස රූපස්සාති සෙසො—රස්සතතස්ස සරධමමතතා විතාපි සරගතභණං රස්සාති වුතෙත රස්සතතං සරස්සෙව විඤ්ඤ යතීති ආහ “සරො රස්සො භොති”ති—“ඤ්ඤාපිමිති”ති “ආතො භිත්තො ණොපියෙව ණිපුච්චණ්ණා වසඤ්ඤො”ති වුතතතතා ඉධ ණිණොපිතං විතනමිති සවිගච්චතො පයොජකව්‍යාපාරෙ ඉච්චාදිනා ණොපිප්පච්චයෙ කතෙති අත්ථා—“ණිණොප්‍යාපි ණි”ති පච්චා තුතො පච්චං පයොජනීති විගහගෙ “පයොජකව්‍යාපාරෙ ණොපි චෙ”ති ණි “අස්සා ණානුබ්බො”ති ආ පාචිථකමා ක්‍රියාවචනා පාච යිතුං පයොජයනීති විගහගෙ තෙතෙව සුතෙතන පයොජකව්‍යාපා රෙ ණි තසමිං පරෙ “ණිණොපිතං තෙසු”ති පුබ්බණිලොපො පරතය රෙ කතා නිප්ථාදිතා පාචිධාතුතො නිප්පච්චයො කතතරි ලො “සු වණ්ණානමෙමප්පච්චයෙ”ති එ “එමනමය වා සරෙ”ති අයාදෙසො පාචයනං පසුඤ්ඤානෙ පාචයති—“ණිණොප්‍යාපිති වා”ති යත්‍ර න ලච්චකරණො තත්‍ර ඉස්ස එආදෙසෙ පාචෙති—“ණිණොපිමිති”නති පා චසිතුං පයොජයනීති විගහගෙ ණොපිප්පච්චයාදිමිති ව පාචාපයති පා වාපෙතිච්චාදි සබ්බත්ථ ඤෙය්‍යච්චිතිදිසති—“ණිණොපිමිති”ති ණොපි ප්පච්චයනො වෙති අත්ථා.

භවාදිනසො.

තදෙවං භවාදිසු පච්චාතුතො වතනමානවිභතීන්තං කතතරි ක මෙම භුධාතුතො භාවෙ ව රූපතයං දස්සෙත්වා තතො භවිස්සති භු තෙ අනුජනනෙ පරොතෙකි ක්‍රියාතිපතනියං තෙතුච්චෙ පස්සන්තථ නාචිසිසු කාරිතාපරතාමධෙය්‍ය පයොජකව්‍යාපාරෙ ව නිසු සාධ තෙසු ජකකවසෙපි රූපාති සාධෙත්වා ඉද්දති රූධාදිතං අභගණාන මුපි රූපතමුපදස්සෙත්වාමහ “අබුතෙ”ච්චාදි.

මවුමකාරො දෙසනියමනොති ආත “අනන්තසර්ව”ති.
 රුධි ආවරණේ නිගන්තිතස්ස “වග්ගෙ වග්ගනොති” වග්ගනොති න
 කාරො—“රුජකිති”ති කමෙම මමභාවපකෙති කාරවිකරණේ නව
 ග්ගවරණාදිනා ධස්ස කිකාරො “වග්ගලසෙති තෙ”ති යස්ස පුබ්බරු
 පෙ “වතුන්දුතියෙසෙවසං තනියපඨමා”ති වතුන්දුස්ස තබ්බග්ගෙ
 තනියකකිතෙර ජකාරෙව රුපං—“සබ්බස්සා”ති භවිස්සත්තාදෙ සබ්බ
 සමිං ඩාතෙර.

රුධිදානසො.

දිවාදිති සත්කකාරො අවුච්ඡන්දො—“ලව්ඨසෙ”ති අපරෙකෙති
 සු කතතුට්ඨිතමානනත්තාදිසු—“දිබ්බති” දිව්ඛානුතො නිප්පච්ච
 යෙ “දිවාදිති සත්” “ලහුසුප්පත්තස්සා”ති එකාරෙ සමප්පත්ත “න
 තෙ කානුබ්බිතාගමෙසු”ති පටිසෙධො “තවග්ගවරණානං යෙ වච
 ග්ගබ්බස්ස”ති වස්ස බො “වග්ගලසෙති තෙ”ති යස්ස ව.

දිවාදිනසො.

තුදුදු “තුදුදිති”ති තුදෙ ආදි යෙසං නුදදිනං තෙ තුදදෙසො
 තෙති; කකාරො ඔත්තාභාවනො.

තුදුදිනසො.

ජාදිති සත්තා “ජිනාති”ජ්ජෙ තිලිති ඉමිනා කතා කකාරො
 අවුච්ඡන්දො “සුචණ්ණානමෙමප්පච්චයෙ”ති ඔකාරෙ සමප්පත්ත න
 තෙවචාදිනා පටිසෙධො—භවාදිපාඨා ජයති ජයනතිවචාදි.

ජාදිනසො.

කාදිති සත්තා—තිලිති ඉමිනා කණා කානුබ්බිතා ජස්ස එ
 තතාභාවො.

ණානාසු රසස්සා “ණානාසු”ති උජ්ඣිතානුබ්බිතා කණා
 සත්තානං ගහණං නිරනුබ්බිතානම සමාචාරාති දෙස්සනොති ආත
 “කණාසත්තාසු”ති.

කාදිනසො.

සොදිකකාරො වුච්ඡන්දො—“කමෙම සුසති”ති කත්ති
 කරණො දිසො සරස්සා.

සොදිනසො.

නනාදි “නනාදිනො”ති තනාදිති ධාතුති ලව්ඨසෙ කතතරි-
 “නනොනති”ති තනධාතුතො පුබ්බවජ්ඣෙක සෙසකාරකෙ පඨම
 පුරිසබ්බවුචනෙ අනති “තනාදිනො”ති ඔ “පරෙ කච්චි”ති අනතිස්සා

අකාරලොපො සංයොගපුබ්බතතා ඔකාරස්ස උච්චාරණේ රස්සත්තං
 ආබුනිකා පන අනුපාසිතතුරවො තනනතිති පුබ්බසරලොපං කතා
 පාඨයනති කිමෙත්ථ අමෙතති කාතබ්බනති උපෙක්ඛිතො—ආදිස
 දොන තනොසි තනොථ තනොමි තනොමාති එතෙසං ගහණං.

ඔව්චිකරණසුපරවජ්ඣෙක “ඔව්චිකරණස්සා”ති ඔ ව සො ලා
 දස්සා විකරණාති පුබ්බාවරිතසංකල්පවසෙන විකරණො වාති ඔව්චික
 රණො තස්ස; යදිපි අව්චිකරණස්සාපි ඔස්ස සමෙවා ව්‍යවචේදකතං
 විකරණසදස්සා සමවති තථාපි ලාදස්සා ඔපරිග්ගතා විකරණසදො
 නාතිධිනතීති ඔසදොන අසදොවිකරණානං නිවහනතො ඔකා
 රො විසෙසනනති තස්ස පුබ්බතිපානො.

නනාධාතුසරුපෙ විකරණුප්පත්තියා අනිවචනතා තනොති
 ස්සාති අවචනං ජ්ඣියනනාපරිනාසාය ධාතනතස්ස ආකාරදෙසො.

නනාදිනසො.

බ්‍රහ්මආත්තානතිදෙසා සකත්ථස්ස ව සුතතතා ආත “සකත්ථො”
 ති—“මොරසති” “ලහුසුප්පත්තස්සා”ති උස්ස ඔ මොරිධාතුතො
 නිප්පච්චයෙ ලව්චිකරණේ “සුචණ්ණානමෙමප්පච්චයෙ”ති ඉස්ස එකා
 රුදෙසෙ “එමතමය වා සරෙ”ති අයාදෙසෙ ව රුපං—රජ්ජං කාරෙති
 වචාදිසු කරොතිස්ස වුරුදිසු පාඨාභාවෙපි සකත්ථො එව ඤී. කථං?
 ඤීතිසොගට්ඨිතානා ඉඨප්පසිඤ්ඨිති.

බ්‍රහ්මදිනසො.

ඉති පදසාධනවිකාසං බ්‍රහ්මසංඝදානිසං නාදිවණ්ණනාං
 සමන්තාවාසං සබ්බථා

බ්‍රහ්මප්පසාදානි විකා.

—00—

එත්තාවතා ආරහස්සං පදසාධනනති පටිසදොනං සදොසසනිතාම
 සමාසඉත්ථිප්පච්චයනනණාදිතබ්බාදිතනාදිවසෙන අභිප්පහෙදං පඤ
 රණං නිභ්භෙවා ඉදුනි තස්ස පකරණස්ස කරණෙන ජනිතං පුඤ්ඤං
 සබ්බසත්තානිතත්ථං නියාමෙනොති “පරත්ථාසමසා ලබ්”නති ආ
 දිමාන—පරත්ථාය පදසාධනං කතා යං මයා ලබං තෙන පුඤ්ඤෙන
 අයං ලොකො අවුත්තං පදං සාධෙතුනි අනිසො—“සං ලබ්”නති
 යං පුඤ්ඤං ලබං “පුඤ්ඤනා”ති පුජ්ජලනිබ්බතනතො අත්ත
 සත්තානං පුණ්ණතො ව පුඤ්ඤං පුරිමමජ්ඣිමාපරකුසලවෙනා

තෙන, ලොකීයනහි එත් පුද්ගලපාපානි තං විපාකොවාහි ඉධ ලොකොති සත්තලොකො වුවහි තස්මා “අසං ලොකො”හි අයං සත්තලොකොති අන්තො—“අවමුනා” අවිනාසිභාවෙන, “පදං” සංඛතාසංඛතෙසු අසංඛතකොඨාසභූතානා පරමපතිඨාභාවතො වා පදං.

ඉදහි පකරණකතූනාමං අත්තන්තො කතවෙදිතාය ආචරියෙ න කතුපකාරතස්ස ජවෙදෙනො ආත “සුඛාසයෙන” වොදි—මොග්ගලායනවිසුත්තන යො විනිතො සො පියදස්සිනාමයහි ඉදං අකාසිති සමබ්බො—කිදිසෙන? සුඛො ඉස්සාදිමලාපනමෙන පරිසුඛො ආසයො අධිපායො අස්සාහි සුඛාසයො තෙන, “පටිසුඛලුණොදිනො”හි පරිසුඛෙති සිලාදිගුණෙති අභිසංකුතෙන, “සාරෙත” විසිඨතරෙන, “සාරසනිසංඛනිසෙටිනො”හි දුස්සිලාභාවෙන අපරිවෘත්තියතාය සාරෙති විරසිලෙති යනිගණෙති නිසෙටි තෙන, “අනුරාධපුරසමීප පුරාමවිහාරෙ, “වසනා” වසනෙන “විමලිතං” විදු අනෙකසත්පාරංගතා පඨිතා එව අලිතො මධුකර විවලිතො තෙසං.

පුත කිදිසෙනාහි ආත “මානෙතොනන” වොදි—“පටිපද යොගෙන” වට්ටුකක්ඛිස්සරණස්සිතෙති පටිපජ්ජිතබ්බතො පටිපද වාරිත්තවාරිත්තසිලං තාය පටිත්තනිකා කම්මසානසොගෙන ව, “න ථාගනා” තථා ආගතත්තාදිති අඨති කාරණෙති තථාගතං භගවන්තං, “මානෙතොනන” “යො පන හිනඛු ධම්මානුධම්මපටිපත්තො විහරති සාමිච්චිපටිපත්තො අනුධම්මවාරි සො තථාගතං සකකරෙති ගරුකරෙති මානෙති පුජෙති පරමාය පුජ්ජය”හි වචනතො පුජ්ජ තෙනන, “සඛාපුනා”හි රත්තත්තං කම්මඵලස්ස සබ්බෙසු ටි යා ථාවතො ගග්ගානා පරමත්ථධම්මා සබ්බෙසු වජ්ජිතාම තස්ස සත්ථස්ස වජ්ජිතො සද්දගතං පානිකායනං තථතො විස්සසනං සඛා සා අස්ස අත්ථිති සඛාලු තෙන, තපහි අකුසලධම්මෙ කායස්සාහි තපො ඉන්ද්‍රියසංවරවිරියබ්බතභිනාදිනමෙතමධිවචනං නිදවං අබ්බං තපො එව අනලො තෙජස්සනත්තො තෙති කාරණභූතෙති නිබ්බොති පාපාති රගදෙසාදිති එව අරයො සග්ගාපවග්ගපරිපත්තිභාවෙන තෙ සංතපහි සිලෙනාති නිබ්බලපාපාරිසන්නාපි තෙන, “නානා” අනෙක ප්‍රකාරානං සුරගුරුකණාදවධිභානකපිලකභිපාදපෙමිනිව්‍යාසාදිව නා උසාරිතං පරවාදිනා කුච්ඡිතා දිසි ලභි කුදිසි මිච්ඡාදිසිති අන්තො, නාසං ගෙදතෙ ගගෙහි භාසාදිසදස්සනාදිනා නිරුකරණෙ පමුනා කුසලෙන ඡන්තවුතිපාසණ්ඩාණ්ඩලමත්තභණ්ඩනවතුරනාහි අන්තො.

ඡන්තවුතිපාසණ්ඩාණාම කුටිසක බහුකාර භංස පරමභංස න මොරව සෙතව පාසුපත පසුපදස්සික සොමකාරක මහාබ්බත වරක තාපස නිගණෙස ආජිවක ඉසිපාරායනික පවබ්බතික කාපිල කාණාද සංසාරමොචක අග්නිහත්තික මගවතික කුකකුරවතික කාම ඤ්ඤික වග්ගලිවතික එකසාටික උදකසුඛික සරීරසන්නාපක සිල සුඛික කුසුඛිකාහි එතෙ වතුපත්තිංස වෙව චන්තාරෙ සස්සතවාද චන්තාරො එකවචසස්සතවාද චන්තාරො අන්තාන්තනිකා චන්තාරෙ අමරාසිකෙත්තිකා වෙ අබ්බවසමුප්පන්නිකා සොළසසඤ්ඤිවාද අඨ අසඤ්ඤිවාද අඨ නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිවාද සත්ත උච්ඡේදවාද පච පරමදිඨධම්මනිබ්බානවාදහි එතෙ වාසසිද්ධිගතිකා වෙති ඡන්තවුති

වුත්තංහි

“කුටිසකාදිකාවතුපත්තිංස වාසසිද්ධියො

ඉතිච්ඡන්තවුති එතෙ පාසණ්ඩා සමපකාසිතා”හි.

පුත කිදිසෙනත්තාහ “සත්ථානා” ඉවොදි—කරුණාවතා සත්ථානං තිපිටකතකාගමාදිතං පාරං පරතිරං පරං විසෙසෙන ගත වතා මොග්ගලායනො ඉති විසුත්තො මොග්ගලායනවිසුත්තො තෙන, සමාචාරාපුබ්බපදෙ විසෙසනසමාසො; සබ්බෙසුචතං ඵෙරෙනාහි එත් විසෙසනං ඵෙරෙනාහි වෙනං විනිතොහි එත් අවුත්තො කතො ආතුමනො පාදෙ එව පඤ්ඤරං ආතුමපාදපඤ්ඤරං තං උපගතො යො සද්දසත්ථාදිසු සුවච්ඡාපො යථා කීරපොතකො විය විනිතො සිකඛාපිතසිකෙඛා සො පියදස්සිනාමයහි සුඛප්පන්නිකා සොතුජ්ජනානං සුඛෙනාවබ්බොධාය ඉදං පදසාධනං ව්‍යත්තං සුපාකවං කමො අකාසි.

තෙන වුත්තො අකාසිති ආත “වුත්තොවෙ”ත්තාදි—මාතුලෙන වුත්තො අකාසිති සමබ්බො—කිං විසිසෙනෙවොහ “උත්තමෙ” වොදි—අග්‍ර රම්බාවිහාරගාමස්ස වධුත්තං මාතුලස්ස කප්පිතාබ්බාරිනො වලලහත්තස්ස ආරෙපෙත්වා කථනෙන රම්බාවිහාරගාමනා යකෙන මාතුලෙන ආයාචිතොති දස්සෙති—උත්තමා උපහොතා උපභුඤ්ජිතබ්බා බෙත්තවජ්ජිආරමාදයො එතිස්සා සන්ති උත්තමො උපහොතො අබ්බවිහවො වා එතිස්සා අත්ථිති උත්තමුපහොගිති නාය—එවමාදිති නිති රම්බාවිහාරවධුයාහි එතස්ස විසෙසනාහි; පිනා පරිපුණ්ණො පසොධරු යස්සා සා පිනප්පයොධරු පිනං පයො ජලං වා ධාරෙතිති පිනප්පයොධරු සා ව චනාපගා වෙති පිනප්පයොධරව නාපගා සා එව සෙවිකා යස්සා සා තථා වුත්තා තාය.

රමනාවිහාරෙති ලඛිකායං රොහණේ වාදසසභාසාරසේ වලවාවි
 බ්‍යානාය නදියා නිරේ රමනාවිහාරෙන උපලඛිතො කදලිවිහාරස්ස
 ධාතො ගාමො, සො එව ගාමො චිද්‍ර උපහොගයොනාදිසාධමෙමන
 නසො නිලකො මුඛපුලං තෙන ආතුලෙන සදිසෙන සනෙනන
 සප්පඤ්ඤන කපපිතොති සමවහයො නාමං එතස්සාති කපපිතසම
 වහයො සො ව මාතුලො මාතුභාතා වාති කපපිතසමවහයමාතුලො
 තෙන වුතො ලකඛණානුකකමං විහාය ලකඛිසසද්දරුපසිඛිඅනුකක
 මනහියා මොග්ගලායනං නිස්සාය එකං පකරණං කාතබ්බනති ආ
 රුසිතොති අනෙං.

සාරිපුත්තමහාදිසාමිජනෙන ජනස්සසමහාවිතෙ
 නතතා උත්තරමුලරුහුලමහාපෙරස්ස සිකඛාගරු
 විබ්‍යාතො පදවාකාතකකාකුසලො වාදිහසිහො සුඛි
 සො වාචිස්සරසසිරුජපවරො ව්‍යානාසි ථිකං ඉමං.

ගඛිතාතවාකියකරමාවලුනියෙන
 යාසතතරතනපතිරුජනිවාසිකෙන
 දීපංකරෙන යනිතා කපිතා විධාතුං
 සංසිඛිමාප පදසාධනවණ්ණනායං.

සිඛිරසු.

3247.87

Harvard College
Library

THE BEQUEST OF

Charles R. Lanman

PROFESSOR OF SANSKRIT
1880-1926

වර්තමාන විම. මහා පාලක ජය වර්ධන මහතරු
 පාලක මහතරු විසින් විමර්ශනය කරන ලද පරිදි
 මහා පාලක ජය වර්ධන මහතරු විසින්
 පරීක්ෂණය කරන ලදී.

BUDDHIPPASADANI:

A COMMENTARY ON

PADASADHANA,

Grammar of the Pali Language.

BY

SANGHARAJA SRI RAHULA,

Principal of the College Srisanghabodhi-Srivijayabahu Parivena,
TOTAGAMUWA

—oo—

EDITED BY

STHAYIRA SRI DHIRANANDA

AND

STHAYIRA YACHISSARA,

PUPILS OF

SIPKADUWE SRI SUMANGALA,

*Chief High Priest of the Western Province and
Principal of the Vidyodaya College,
C O L O M B O.*

—x—

Published by

H. D. H. Wijeyasinha Arachchi,

KALUTARA.

—o—

PRINTED AT THE VIDYASAGARA PRINTING WORKS.

✻ COLOMBO ✻

1908.

පරික්ෂා කිරීම. මහා පාලක ජයා මහත්මයාණන්ගේ මහත්මාණන්ගේ
පාලකයාණන්ගේ මහත්මයාණන්ගේ මහත්මයාණන්ගේ මහත්මයාණන්ගේ
මහත්මයාණන්ගේ මහත්මයාණන්ගේ මහත්මයාණන්ගේ මහත්මයාණන්ගේ
මහත්මයාණන්ගේ මහත්මයාණන්ගේ මහත්මයාණන්ගේ මහත්මයාණන්ගේ

BUDDHIPPASADANI:

A COMMENTARY ON

PADASADHANA,

Grammar of the Pali Language.

BY

SANGHARAJA SRI RAHULA,

Principal of the College Srisanghabodhi-Srivijayabahu Parivena,
TOTAGAMUWA

—oo—

EDITED BY

STHAVIRA SRI DHIRANANDA

AND

STHAVIRA YACHISSARA,

PUPILS OF

SIPKADUWE SRI SUMANGALA,

Chief High Priest of the Western Province and

Principal of the Vidyodaya College,

COLOMBO.

—x—

Published by

A. D. A. Wijeyasinha Arachchi,

KALUTARA.

—o—

PRINTED AT THE VIDYASAGARA PRINTING WORKS.

— COLOMBO —

1908.